

Gasunie

Geïntegreerd jaarverslag 2013

Vastgesteld door de Algemene vergadering van Aandeelhouders op 2 april 2014

Inhoudsopgave

Voorwoord van de Raad van Bestuur	3
Over Gasunie	6
Profiel	6
Missie	6
Visie	6
Organisatiestructuur	7
Business model	7
Deelnemingen	10
Kerncijfers	12
Onze strategie	15
Strategie	15
Maatschappelijk verantwoord ondernemen	17
Onze resultaten in 2013	20
Klant en markt	20
Financiële resultaten	32
Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid	35
Medewerkers	48
Gasunie in de samenleving	55
Relatie met stakeholders	55
Maatschappelijke betrokkenheid	58
Risicomanagement	60
Governance	65
Verslag van de Raad van Commissarissen	66
Samenstelling Raad van Commissarissen	72
Samenstelling Raad van Bestuur	74
Samenstelling Ondernemingsraden	75
Corporate Governance	76
Remuneratiebeleid Raad van Bestuur	78
Jaarrekening	85
Bijlagen	172

Voorwoord van de Raad van Bestuur

De energiewereld heeft ook in 2013 de nodige veranderingen doorgemaakt. In Nederland is er vorig jaar een breed gedragen energieakkoord tot stand gekomen en hebben de aardbevingen als gevolg van gaswinning veel aandacht gekregen. In Duitsland heeft de Energiewende in 2013 geleid tot het hoogste aandeel duurzame energie ooit. Daarnaast is in veel Europese landen de winning van schaliegas onderwerp van discussie. De ontwikkelingen gaan snel. Maar wat blijft, is de vraag naar een betrouwbare, duurzame en betaalbare energievoorziening. Wij zijn ervan overtuigd dat gas en gasinfrastructuur een belangrijke en verbindende rol blijven spelen in de energievoorziening van de toekomst.

Gasunie's positie in Europa

De gasmarkt is een internationale markt. Via ons uitgebreide netwerk in Nederland en Duitsland en door de aansluiting op de markt voor vloeibaar aardgas (LNG) via Gate terminal kan gas vanuit alle delen van de wereld in Noordwest-Europa zijn weg vinden. Vanuit onze sterke positie in grensoverschrijdende gasinfrastructuur spelen wij een prominente rol in de huidige Europese energievoorziening. Deze rol willen we ook spelen in het mogelijk maken van een duurzame, betrouwbare en betaalbare energietoekomst in Nederland en Europa.

Nieuwe duurzame toepassingen van gas

In 2013 zijn belangrijke stappen gezet voor de inzet van gas in een duurzamere en schonere energievoorziening. Gas is onder meer in de vorm van LNG zeer geschikt als schoner brandstofalternatief voor diesel in de scheepvaart en het vrachtverkeer. Bij Gate terminal op de Maasvlakte is samen met partner Vopak infrastructuur aangelegd voor de belading van LNG-tankwagens en het laden en lossen van kleinere LNG-schepen. Verdere ontwikkeling van de faciliteiten voor kleinschalige LNG-distributie in de vorm van een break-bulk installatie is voorzien.

Ook zien we een groei van grootschalige en kleinschalige opwekking van duurzame energie. De ontwikkeling van power to gas zou een belangrijke nieuwe schakel kunnen vormen tussen het elektriciteits- en het gasnet. Dankzij de unieke opslagmogelijkheden van gasinfrastructuur kunnen overschotten aan duurzaam opgewekte energie in de vorm van waterstofgas worden opgevangen en opgeslagen.

Het publieke belang van onze infrastructuur

In de Nota Deelnemingenbeleid van oktober 2013 heeft het kabinet aangegeven veel waarde te hechten aan de borging van publieke belangen die door de staatsdeelnemingen worden vertegenwoordigd. Gasunie beheert vitale infrastructuur en het publiek moet erop kunnen vertrouwen dat het gastransport veilig, betrouwbaar en betaalbaar plaatsvindt. Onze transporttarieven behoren tot de laagste in Europa en de hoge liquiditeit van onze gashandelsplaats TTF heeft een gunstig effect op de prijsvorming en op de voorzieningszekerheid.

Betrouwbaar internationaal knooppunt

Dat een goed functionerende gasinfrastructuur essentieel is voor een betrouwbare energievoorziening werd begin 2013 onderstreept. De aanhoudende winterperiode leidde tot een grote vraag naar aardgas in Noordwest-Europa. Ons netwerk fungeerde als internationaal knooppunt en kon zo ook de ons omringende landen van gas blijven voorzien. De hoeveelheid gas die door Nederland naar het buitenland werd getransporteerd nam daardoor met 13% toe ten opzichte van het jaar ervoor. Niet eerder hebben we zoveel gas via ons netwerk getransporteerd.

Onze resultaten

Ons netto resultaat over 2013 bedraagt € 464 miljoen (2012: € 359 miljoen) en met een

dividenduitkering van € 325 miljoen (2012: € 215 miljoen) leveren we een solide financiële bijdrage aan de Nederlandse schatkist. De dividenduitkering is voor dit jaar verhoogd tot 70% van het resultaat na belastingen als gevolg van de eenmalige vrijval van een deel van een pensioenvoorziening in 2013. Onze opbrengsten zijn toegenomen, mede door de ingebruikname van een aantal nieuwe onderdelen van ons gastransportnet, zoals de stikstofbuffer in Heiligerlee. Daarnaast hebben blijvende aandacht voor onze bedrijfskosten en het verhogen van onze efficiency aan het resultaat bijgedragen.

Onze doelstellingen met betrekking tot leveringszekerheid hebben we in 2013 ruimschoots gehaald. Enkele specifieke doelstellingen gericht op veiligheid hebben we in 2013 niet gehaald. We betreuren het in hoge mate dat in november 2013 een ongeval met dodelijke afloop bij een van onze aannemers heeft plaatsgevonden tijdens het aanleggen van een leiding. We hebben maatregelen getroffen om onze veiligheidsprestaties te verbeteren en weer op het gewenste niveau te krijgen. Veiligheid voor zowel onze medewerkers als onze omgeving blijft de hoogste prioriteit houden.

Aardbevingen

In Nederland is de energiewereld flink in beroering. Zo hebben de aardbevingen als gevolg van de gaswinning in Groningen geleid tot een spanningsveld tussen economische en sociale belangen. Wij vinden het belangrijk dat het kabinet serieuze aandacht heeft voor de veiligheid en de rechten van de getroffen bewoners en dat er maatregelen worden genomen om hen te compenseren. Het verminderen van de kans op en de gevolgen van aardbevingen en het versterken van de economische kracht van de regio vormen daarbij belangrijke uitgangspunten. Met de maatregelen die de minister van Economische Zaken heeft getroffen, zijn hiervoor de eerste stappen gezet. Belangrijke thema's hierbij zijn leveringszekerheid en het publieke vertrouwen in gaswinning.

Een nationaal energieakkoord in Nederland

In 2013 zag het Nationale energieakkoord voor duurzame groei van de Sociaal Economische Raad het licht. Hiermee hebben maatschappelijke partijen, milieuorganisaties, sociale partners en het kabinet gezamenlijk een belangrijke stap gezet. Het breed gedragen akkoord legt de focus op hernieuwbare energiebronnen zoals wind en zon en biedt een stabiele koers op weg naar een duurzame energietoekomst. Wij zijn er van overtuigd dat gas eveneens een blijvende rol zal spelen in de energiemix van de toekomst. Met gas als schoonste fossiele brandstof en flexibele partner van duurzame bronnen, kunnen we de overgang naar een hernieuwbare energievoorziening betrouwbaar en betaalbaar maken. Dat vraagt wel om een goede samenwerking tussen de netwerkbedrijven voor gas en elektriciteit en de ketenpartners. Zowel Europees als regionaal. Hier zullen wij ons de komende jaren actief voor inzetten.

Verbinden door samenwerken

Als lid van Netbeheer Nederland hebben we meegewerkt aan het 'Actieplan duurzame energievoorziening 2030'. De leidende doelstelling voor het energienet van de toekomst is: waarde toevoegen, beter benutten en slim uitbouwen. Zo wordt het energiesysteem aangepast op de toekomstige eisen van flexibiliteit en grote hoeveelheden hernieuwbare energie, terwijl de betrouwbaarheid en veiligheid gegarandeerd blijft.

Ook internationaal werken we aan een verdere verduurzaming van de energievoorziening. Zo zijn we samen met de netbeheerders in Frankrijk, België, Denemarken en Zweden het initiatief gestart om de gasvoorziening in 2050 CO₂-neutraal te maken. Hierbij richten we ons onder meer op het verminderen van emissies en het verder ontwikkelen van power to gas, break bulk LNG en groen gas.

Binnen Gasunie gaan we onze inspanningen voor de energietransitie eveneens verder vergroten. Begin 2014 hebben we een speciale afdeling opgericht die nieuwe initiatieven gaat ontplooiën

gericht op projecten die bijdragen aan de energietransitie. Waar mogelijk zullen we dit samen met andere partijen doen.

Onze organisatie

Het afgelopen jaar hebben wisselingen plaatsgevonden in onze Raad van Bestuur en in onze Raad van Commissarissen. Op 23 april hebben we afscheid genomen van drie leden van de Raad van Commissarissen. We zijn hen zeer erkentelijk voor hun jarenlange inzet voor Gasunie. Op 1 oktober 2013 hebben we Martika Jonk en Willem Schoeber mogen verwelkomen als lid van onze Raad van Commissarissen.

Op 1 september heeft Paul van Gelder onze organisatie verlaten. Vanaf die datum is Geert Graaf waarnemend CEO geweest en op 1 maart 2014 heeft hij de CEO-functie overgedragen aan Han Fennema. Geert heeft op 1 maart afscheid genomen van Gasunie. Wij zijn Paul en Geert zeer dankbaar voor de grote bijdrage die zij aan Gasunie hebben geleverd.

Stakeholders

We onderhouden sterke banden met een groot aantal stakeholders. Voortdurend streven we ernaar de juiste afweging te maken tussen alle verschillende belangen. Een goede relatie met de mensen met wie we samen werken en samen leven, is van belang voor het realiseren van onze doelen. Daarbij hoort ook het op transparante en samenhangende wijze verslag doen van onze activiteiten. Daarom rapporteren wij onze resultaten dit jaar voor het eerst in één geïntegreerd verslag.

Wij hebben veel waardering voor de betrokkenheid van onze medewerkers in het afgelopen jaar. Onze plannen voor 2014 en de jaren erna zijn ambitieus. Dankzij de inzet en professionaliteit van onze medewerkers hebben we alles in huis om deze te kunnen realiseren.

Han Fennema (CEO)
René Oudejans (CFO)

Over Gasunie

Profiel

Gasunie is een van de grootste gasinfrastructuurbedrijven in Europa. Jaarlijks stroomt ongeveer 125 miljard kubieke meter aardgas (1.221 miljard kWh) door ons netwerk, bijna een kwart van het totale gasverbruik in de Europese Unie. We zijn het eerste Europese gastransportbedrijf met een grensoverschrijdend netwerk. Dat bestaat uit ruim 15.500 kilometer pijpleidingen in Nederland en Duitsland, aansluitingen op (inter)nationale pijpleidingsystemen, honderden installaties en ongeveer 1.300 gasontvangststations.

We zijn ons bewust van de belangrijke maatschappelijke rol die het verzorgen van veilig en betrouwbaar gastransport en daarmee het borgen van een deel van de energievoorziening met zich mee brengt.

We beheren en ontwikkelen gasinfrastructuur en gashandelsplaatsen: gastransportnetwerken, internationale transitleidingen, een gasopslag, een LNG-terminal en de virtuele gashandelsplaatsen TTF (Nederland) en GASPOOL (Duitsland). Dit vormt de basis voor onze dienstverlening aan onze klanten, waarmee wij bijdragen aan een liquide, competitieve en betrouwbare Europese energiemarkt. Met onze infrastructuur en dienstverlening verbinden wij onze thuismarkt met de rest van de Europese gasmarkt. Door gas en LNG optimaal in te zetten in de keten, dragen we bij aan de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening. Ons netwerk fungeert in toenemende mate als internationaal knooppunt in de doorvoer van gas.

We nemen een onafhankelijke positie in ten opzichte van productie- en/of leveringsbedrijven en hanteren het open access model: onze infrastructuur is op gelijke voorwaarden voor al onze klanten beschikbaar, onze dienstverlening is transparant en non-discriminatoir. Onze klanten zijn gasproducenten, shippers, handelaren, distributiebedrijven en ook grote eindverbruikers zoals centrales en grote industrieën.

Onze medewerkers – ultimo 2013 in totaal 1.731 – werken verspreid over ruim 30 locaties in Nederland en Noord-Duitsland en met vertegenwoordigingen in Den Haag, Berlijn, Brussel en Moskou. Ons hoofdkantoor bevindt zich in Groningen en onze hoofdvestiging in Duitsland bevindt zich in Hannover. Wij leveren een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid via de aannemers en onderaannemers in Nederland en Duitsland die wij inhuren voor onze projecten.

De Nederlandse Staat is onze enige aandeelhouder.

Missie

Gasunie is een leidende Europese gasinfrastructuuronderneming. We dienen het publieke belang, bieden onze klanten geïntegreerde transport- en infrastructuurdiensten en houden ons aan de hoogste veiligheids- en businessstandaarden. We richten ons op waardecreatie, zowel voor de korte als de lange termijn, voor onze aandeelhouder, andere stakeholders en het milieu.

Visie

Wij geloven in een duurzame toekomst met een uitgebalanceerde energiemix en een blijvende rol voor gas dat afkomstig is uit verschillende bronnen. We geloven dat we onze klanten het best bedienen met innovatieve oplossingen op het gebied van gasinfrastructuur.

Organisatiestructuur

We hebben twee dochterondernemingen die het gastransportnet beheren: Gasunie Transport Services (GTS) in Nederland en Gasunie Deutschland in Duitsland. Beide dochters worden bestuurd als business units onder de holding.

Onze derde business unit Participations & Business Development ontwikkelt en beheert niet-gereguleerde activiteiten of activiteiten die deels gereguleerd zijn. Deze activiteiten ondersteunen de liquiditeit en werking van de gasmarkt in de gebieden waar we actief zijn en dragen tevens bij aan de benutting van de netwerken van GTS en Gasunie Deutschland. De kernactiviteiten van Participations & Business Development zijn gasopslag, een LNG-piekinstallatie, transport door internationale zeeleidingen, een terminal voor de import van vloeibaar aardgas (LNG) en ons aandeel in de gasbeurs ICE Endex. Deze activiteiten bieden wij aan in concurrentie met andere aanbieders.

Dochterbedrijf Vertogas fungeert als certificeringsinstantie voor groen gas. Het geeft certificaten uit waarmee de duurzame herkomst van groen gas wordt gegarandeerd en de duurzame productiewijze transparant en aantoonbaar wordt gemaakt.

Business model

De drie business units kennen verschillende business modellen. De business modellen van GTS en Gasunie Deutschland komen grotendeels overeen. De activiteiten van GTS en Gasunie Deutschland zijn gereguleerd in tegenstelling tot die van Participations & Business Development die niet of deels gereguleerd zijn.

De kernactiviteit van GTS en Gasunie Deutschland is het transport van gas in respectievelijk Nederland en Noord-Duitsland. Beide ondernemingen zijn volledig gesplitste Transmission System Operators (TSO's). De inkomsten en het te behalen rendement daarvan worden gereguleerd door nationale toezichthoudende instanties, de Autoriteit Consument & Markt (ACM) in Nederland en de Bundesnetzagentur (BnetzA) in Duitsland.

Een belangrijk speerpunt voor onze toekomst is het faciliteren, stimuleren en ontwikkelen van de energietransitie naar een duurzame energiehuishouding. Wij richten ons daarbij zowel op innovaties, bijvoorbeeld ten aanzien van groen gas en power to gas, als op nieuwe product-/marktcombinaties voor aardgas, zoals het inzetten van LNG in de maritieme- en transportsector. Deze nieuwe activiteiten moeten extra inkomsten opleveren en bijdragen aan het benutten van onze bestaande gasinfrastructuuractiviteiten. Deze activiteiten worden ontwikkeld in de business unit Participations & Business Development.

Wij behalen nagenoeg onze volledige omzet uit activiteiten die samenhangen met de gasinfrastructuur.

Business model GTS

De kern van de dienstverlening van GTS is het verkopen van beschikbare capaciteit in een betrouwbaar netwerk tegen concurrerende voorwaarden. De klanten sluiten contracten af waarmee ze capaciteit boeken op bepaalde entry- of exitpunten in het netwerk, gedurende een bepaalde periode (jaar, maand of dag). Op entrypunten kan het gas in het netwerk worden ingevoerd en op exitpunten kan een klant het gas uit het netwerk halen.

Klanten betalen voor alle diensten een all-in tarief voor de geboekte capaciteit. Dit capaciteitstarief geeft de klant het recht om gas gedurende de overeengekomen periode in te voeden of te

onttrekken op het desbetreffende netwerkpunt. Er wordt geen tarief voor het daadwerkelijke gebruik in rekening gebracht. Klanten kunnen onderling gas verhandelen op een virtuele marktplaats, genaamd Title Transfer Facility (TTF). Een liquide en competitieve capaciteitsmarkt is belangrijk voor GTS, omdat de GTS-infrastructuur daardoor aantrekkelijker wordt voor haar klanten.

Het GTS-netwerk vormt onderdeel van het Europese gasnetwerk. Het concurreert met andere netwerken ten aanzien van het transport van internationale gasstromen.

Kosten

De variabele kosten die GTS maakt voor het gebruik van de geboekte capaciteit door haar klanten bestaan hoofdzakelijk uit energiekosten, namelijk gas en elektriciteit voor het inzetten van compressoren om het gas te transporteren en elektriciteit voor het produceren van stikstof om het gas op kwaliteit te brengen. Deze variabele kosten, ook wel niet-beïnvloedbare kosten genoemd, zijn onderdeel van het all-in capaciteitstarief.

Naverrekening

In een jaar met een bovengemiddeld koude winter kan het voorkomen dat de omzet niet significant toeneemt, omdat klanten al voor de wintercapaciteit hadden geboekt. De werkelijke energiekosten voor het transporteren van grotere volumes in een koude winter nemen echter wel toe, waardoor het bedrijfsresultaat afneemt. Omgekeerd geldt dat bij een bovengemiddeld milde winterperiode deze kosten dalen.

Voor deze energiekosten geldt een systeem van naverrekening, met een beperkt eigen risico voor GTS, zodat deze voor GTS niet-beïnvloedbare schommelingen in het bedrijfsresultaat in een later jaar kunnen worden gecorrigeerd. Voor deze zowel positieve als negatieve naverrekeningen (afhankelijk van een extreem zachte of juist koude winter) op het gebied van energiekosten worden in de jaarrekening van GTS conform de nu geldende IFRS regels geen vordering of schuld opgenomen.

Hoogte van de tarieven

De tarieven die GTS aan haar klanten berekent zijn gereguleerd. Ze worden vastgesteld aan de hand van rekenregels van ACM. Vanaf 2014 geldt hierbij een systeem van omzetregulering: de tarieven worden bepaald door de toegestane omzet te delen door de geschatte capaciteitsboekingen. Indien de werkelijke omzet hiervan afwijkt, wordt het verschil verrekend in latere jaren. De toegestane omzet is gebaseerd op zogenoemde cost-plus regulering: GTS mag de doelmatige kapitaal- en operationele kosten terugverdienen, inclusief een marktconform rendement. De toegestane kapitaalskosten worden afgeleid van de zogenoemde gereguleerde activa waarde (GAW), ook wel regulated asset base (RAB) genoemd. De toegestane operationele kosten bestaan voornamelijk uit de kosten voor plannen, meten & factureren, beheer en onderhoud en de hiervoor genoemde niet-beïnvloedbare energiekosten.

Investerings en rendement

Het ontwerp en het gebruik van het netwerk bepalen de totale beschikbare capaciteit. GTS is wettelijk verplicht op doelmatige wijze te investeren in voldoende transportcapaciteit om zo te kunnen voorzien in de totale marktbehoefte. Daarbij is het wettelijke uitgangspunt dat de gasvoorziening voor kleinverbruikers in Nederland wordt gegarandeerd op een dag met een gemiddelde effectieve etmaal temperatuur in De Bilt van – 17 °C (graden Celsius).

Nieuwe investeringen worden, als zij naar het oordeel van ACM doelmatig zijn, toegevoegd aan de GAW, en dragen vanaf het jaar na ingebruikname bij aan de omzet.

In 2013 heeft ACM de methode van regulering van GTS voor een periode van drie jaar (2014-2016) vastgelegd. De meest bepalende parameters voor deze methode van regulering zijn:

- CPI: de tarieven mogen jaarlijks worden geïndexeerd op basis van de inflatie, waartoe de Consumenten Prijs Index wordt toegepast.
- De WACC: het toegestane rendement (Weighted Average Cost of Capital) over de geregeerde activawarde. Voor de periode 2014-2016 heeft ACM de WACC bepaald op 3,6% reëel voor belastingen. Hieraan liggen ten grondslag: een verhouding eigen/vreemd vermogen van 50/50, een kostenvoet vreemd vermogen van nominaal 3,85%, en een rendement op eigen vermogen van nominaal 5,6%.
- De in de reguleringsperiode te realiseren productiviteitsverbetering op de totale (operationele en kapitaal-)kosten exclusief de niet beïnvloedbare kosten. Deze productiviteitsverbetering ('frontier shift') is voor de periode 2014-2016 bepaald op 1,3% per jaar. ACM heeft voor deze reguleringsperiode geen individuele efficiency benchmark op GTS uitgevoerd; zij is van plan dit wel voor de volgende reguleringsperiode te doen.

GTS kan in de praktijk een hoger of lager rendement realiseren ten opzichte van het door ACM bepaalde rendement op doelmatige kosten. Dit is afhankelijk van de hoogte van de daadwerkelijke kosten.

Business model Gasunie Deutschland

Het businessmodel van Gasunie Deutschland is in grote lijnen identiek aan dat van GTS.

De belangrijkste verschillen tussen het Nederlandse en Duitse reguleringsmodel zijn:

- De toegestane kapitaalsvergoeding is opgebouwd uit de werkelijke rentekosten en een marktconform rendement op eigen vermogen, tot een maximum aandeel van 40% eigen vermogen in het totale vermogen. Het toegestane rendement op eigen vermogen bedraagt gemiddeld voor alle investeringen ongeveer 7,4% nominaal voor de huidige reguleringsperiode van 2013 tot en met 2017.
- Nieuwe investeringen krijgen reeds vanaf de aanbouw een kapitaalsvergoeding en dragen direct bij aan de omzet.
- BnetzA voert voor elke reguleringsperiode een individuele efficiency benchmark uit op de totale kosten van een netwerkbedrijf. Gasunie Deutschland heeft voor de huidige reguleringsperiode 2013-2017 een beoordeling gekregen van '100% efficiënt'.

Business model Participations & Business Development

De activiteiten van Participations & Business Development zijn, net als de activiteiten van GTS en Gasunie Deutschland, kapitaalintensief en hebben vooral betrekking op gasinfrastructuur.

De belangrijkste activiteiten zijn ondergebracht in separate deelnemingen, die vaak samenwerken met externe partners. Dit zijn onder andere de LNG-terminal in Rotterdam (Gate), de pijpleiding naar Engeland (BBL), Nord Stream en de ondergrondse gasopslaginstallatie Zuidwending.

Het bedrijfseconomische risico en de rendementsdoelstelling van deze activiteiten zijn hoger dan die van volledig geregeerde activiteiten. De deelnemingen concurreren namelijk in de vrije markt.

Investeringen

De bouw van nieuwe infrastructuur begint niet voordat wij commerciële verkoopcontracten voor een voldoende lange periode hebben gesloten. Deze contracten vormen de basis voor de verdien capaciteit van de deelnemingen. Met eventuele additionele contracten trachten wij het rendement van deze activiteiten verder te verbeteren.

Inkomstenstroom

Klanten kopen capaciteit en daarmee het recht om de infrastructuur tijdens de gecontracteerde periode te benutten.

Ook bij deze deelnemingen hanteren we het 'open access infrastructuur'-beleid: wij bieden als onafhankelijke partij op non-discriminatoire en transparante wijze diensten aan onze klanten. Wij bouwen en exploiteren infrastructuur, maar wij nemen geen deel in activiteiten op het gebied van aanvoer, handel en aflevering van gas of LNG. Op deze manier kunnen we met onze deelnemingen een goed werkende gasmarkt en gashandel faciliteren.

Zowel de LNG terminal in Rotterdam (Gate), de pijpleiding naar Engeland (BBL) als de ondergrondse gasopslaginstallatie (Zuidwending) hebben te maken met wettelijke regulatoire kaders en toezichthouders. Zo moeten we vooraf toestemming krijgen om buiten de regulatoire kaders diensten via onze deelnemingen te verlenen. Doorgaans wordt een termijn afgesproken waarvoor een dergelijke vrijstelling van regulering voor bepaalde aspecten is toegestaan. Na die termijn zullen we een deel van de dienstverlening binnen geregleerde kaders uitvoeren. Europese regelgeving om een goed werkende Europese gasmarkt te faciliteren heeft derhalve invloed op het business model van Participations & Business Development.

Participations & Business Development zoekt naar mogelijkheden om nieuwe, goed renderende activiteiten te ontwikkelen. Dat dienen activiteiten te zijn die bijdragen aan de strategie van Gasunie: het ondersteunen van de werking van de gasmarkt en aan de totstandkoming van de transitie naar een duurzame energiehuishouding.

Deelnemingen

We nemen, meestal samen met andere partijen, deel in een aantal projecten die bijdragen aan de voorzieningszekerheid op het gebied van gas in Europa. De belangrijkste noemen we hier.

Gate

De toenemende behoefte aan aardgas en een teruglopende Europese productie vragen om aanvullende import. Daarom nemen we deel in Gate (Gas Access To Europe). Deze terminal op de Rotterdamse Maasvlakte is de eerste importterminal voor vloeibaar aardgas (LNG) in Nederland. Op de terminal wordt LNG opgeslagen en gasvormig gemaakt en op druk gebracht voor levering aan het Nederlandse gastransportnet. Gate geeft een snelle toegang tot de grote en nabije potentiële afzetmarkten voor aardgas in Noordwest-Europa. Het belang van Gasunie in de terminal bedraagt 47,5%.

Nord Stream

Nord Stream is een leiding door de Baltische Zee, die Rusland verbindt met Europa. Door deze verbinding heeft het Europese leidingnet een extra aansluiting gekregen op gasstromen uit Rusland, wat bijdraagt aan een stabiele gasvoorziening in Europa. Ons belang in Nord Stream bedraagt 9%.

NEL

De Nordeuropäische Erdgas Leitung (NEL) is de verbindingsleiding tussen Nord Stream en ons Duitse netwerk. Daardoor kan er rechtstreeks gas vanuit Rusland in ons netwerk stromen. Ons belang in deze leiding bedraagt 25,13%.

BBL

BBL is een leiding die loopt van het Nederlandse Balgzand naar het Engelse Bacton. De leiding draagt bij aan een stabiele gasvoorziening in het Verenigd Koninkrijk, dat voor een groot deel van

haar gasvoorziening afhankelijk is van import. Gasunie heeft een belang van 60% in BBL.

Gasunie Zuidwending

Deze installatie voor ondergrondse gasopslag vangt het kortetermijn verschil op tussen de vraag naar en het aanbod van aardgas. De zeer hoge flexibiliteit van deze buffer is belangrijk voor het in balans houden van de portfolio's van de Zuidwending-klienten en van het GTS-netwerk. Voor Nederland is deze gasopslag uniek: nooit eerder werd hier aardgas opgeslagen in ondergrondse zoutlagen. We zijn 100% aandeelhouder in Gasunie Zuidwending.

Kerncijfers

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Winst-en-verliesrekening		
Gerapporteerd		
Opbrengsten	1.527	1.506
EBITDA	1.089	941
Resultaat na belastingen	464	359
Voorgesteld dividend	325	215
Genormaliseerd¹		
Opbrengsten	1.733	1.696
EBITDA	1.204	1.131
Resultaat na belastingen	551	501
Balans		
Vaste activa	10.258	9.944
Eigen vermogen	5.214	4.857
Balanstotaal	10.606	11.073
Geïnvesteed kapitaal ²	9.161	8.675
Netto schuld inclusief garantiestellingen	5.182	5.300
Kasstroomoverzicht		
Kasstroom uit operationele activiteiten	668	935
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-/- 659	-/- 510
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-/- 831	416
Ratio's²		
ROIC genormaliseerd	7,6%	7,7%
ROE genormaliseerd	10,6%	10,3%
FFO/interest ratio	4,4	4,2
Netto schuld inclusief garantiestellingen / vaste activa	56%	59%
Controllable Costs	364	383
Credit Ratings		
Standard & Poor's	A+	AA-
Moody's Investors Service	A2	A2
Niet-financiële kengetallen		
Fulltime-equivalenten in dienst (per 31 december)	1.686	1.685
Getransporteerd volume (mld kWh)	1.365	1.261
Gereguleerde gastransport pijpleidingen lengte (km)	15.500	15.500
Ziekteverzuim	3,1%	3,3%
Ongevallen met verzuim	2	1
Ongevallen zonder verzuim	6	1
Leidingbeschadigingen	6	5
Leveringszekerheid (aantal niet of late gasleveringen)	3	3
CO ₂ -uitstoot totaal (kiloton)	751	598
- Scope 1	575	453
- Scope 2	172	143
- Scope 3	4	2
Verbruik aardgas (miljoen m ³)	168,7	154,1
Verbruik elektriciteit (miljoen kWh)	448,6	389,8
Hoeveelheid niet-gevaarlijk afval (ton)	16.256	23.080
Hoeveelheid gevaarlijk afval (ton)	4.274	2.682
Aantal milieuafwijkingen	197	190

¹ Genormaliseerd voor de effecten van de methodebesluiten 2010-2013 op de opbrengsten, vrijval van een deel van de pensioenvoorziening in 2013 en een eenmalige vergoeding ontvangen door Gasunie Deutschland in 2012.

² De vergelijkende cijfers over 2012 zijn aangepast als gevolg van aanpassing van de definitie in 2013.

Definities bij de kerncijfers

EBITDA	Het bedrijfsresultaat voor aftrek van rente, belastingen, afschrijvingen en amortisaties
EBIT	Het bedrijfsresultaat voor aftrek van rente en belastingen
Geïnvesteed kapitaal	Totaal van materiële vaste activa, investeringen in geassocieerde deelnemingen, overige kapitaalbelangen gecorrigeerd voor activa onderhanden werk waarover nog geen vergoeding wordt ontvangen
Netto schuld inclusief garantiestellingen	Totaal van langlopende rentedragende leningen, kortlopende financieringsverplichtingen, geldmiddelen en kasequivalenten en garantiestellingen
ROIC genormaliseerd	Return on Invested Capital genormaliseerd wordt berekend door de genormaliseerde NOPLAT te delen door het geïnvesteed kapitaal. Deze ratio geeft inzage in de mate waarin Gasunie kasstromen genereert ten opzichte van de kasstroom welke zij heeft geïnvesteed in de business
NOPLAT genormaliseerd	Net Operating Profit Less Adjusted Taxes: totaal van genormaliseerde EBIT en resultaat deelnemingen onder aftrek van belastingen
ROE genormaliseerd	Rentabiliteit op eigen vermogen genormaliseerd wordt berekend door het genormaliseerde resultaat na belastingen te delen door het eigen vermogen
FFO	Funds from Operations is de som van het resultaat na belastingen uit gewone bedrijfsuitoefening, afschrijvingen, amortisatie en bijzondere waardeveranderingen
FFO / interest ratio	Deze ratio geeft inzage in de ontwikkeling van de Funds from Operations ten opzichte van de financieringslasten
Netto schuld inclusief garantiestellingen/ vaste activa	Deze ratio geeft inzage in de mate waarin de materiële vaste activa gefinancierd zijn met schuld
Controllable Costs	Genormaliseerd totaal van personeelskosten en overige bedrijfslasten, verminderd met aan investeringen toegerekende kosten en niet-beïnvloedbare energiekosten

Reportable frequency index

Het aantal reportable ongevallen (ongevallen gevolgd door verzuim, medische handelingen, vervangend werk of dodelijke slachtoffers) per miljoen gewerkte uren

Onze strategie

Strategie

Het mogelijk maken van een veilige, betrouwbare, betaalbare en duurzame energievoorziening staat centraal in onze strategie. Met de verbindende rol die onze infrastructuur inneemt, spelen we in op de energiebehoeften van klanten en burgers. Om hieraan te kunnen blijven voldoen, werken wij innovatief en grensverleggend op het gebied van energie, en van (aard)gas in het bijzonder.

Ontwikkelingen in onze omgeving

In onze strategie houden we rekening met de kansen en uitdagingen van de snel veranderende energiemarkt. De rol van gasinfrastructuur in een duurzame energievoorziening is daarbij ons uitgangspunt. We streven ernaar onze leidende Europese positie uit te bouwen en zoeken daarbij waar mogelijk samenwerking met partners. Zowel nationaal als internationaal.

Overgang naar een duurzame energievoorziening

Internationalisatie en decentralisatie zijn ontwikkelingen die hand in hand gaan met de toename van energie uit hernieuwbare bronnen. Enerzijds kent de energiemarkt meer en meer een internationaal speelveld en anderzijds nemen de mogelijkheden om decentraal energie op te wekken toe. In 2013 hebben branche- en milieuorganisaties, sociale partners en het kabinet in Nederland het Nationaal Energieakkoord voor duurzame groei gesloten. In dit akkoord ligt de focus op hernieuwbare energiebronnen zoals wind en zon. Wij spelen hierop in door actief de samenwerking met internationale en regionale netbeheerders (zowel gas als elektriciteit) te zoeken zodat een kostenefficiënte en betrouwbare overgang naar een hernieuwbare samenleving is gewaarborgd.

De Nederlandse netbeheerders, verenigd in Netbeheer Nederland, hebben in 2013 het 'Actieplan duurzame energievoorziening 2030' opgesteld. In dit plan zetten zij de ontwikkelingen en uitdagingen uiteen en schetsen ze een beeld van de noodzakelijke acties voor een duurzame energievoorziening. Door bestaande proefprojecten op te schalen willen de netbeheerders en andere partijen een extra impuls geven aan energiebesparing en verduurzaming van de (lokale) energievoorziening. Ook wij nemen hier actief aan deel.

De overgang naar een duurzame energievoorziening kan alleen succesvol zijn als we profiteren van de sterke eigenschappen van de verschillende energiebronnen en de bijbehorende infrastructuur en deze met elkaar in het totale energiesysteem combineren. Gas en gasinfrastructuur spelen hierbij een belangrijke rol.

Aardbevingen en schaliegas

In 2013 stonden ook twee andere onderwerpen hoog op de maatschappelijke en politieke agenda. De aardbevingen ten gevolge van de gaswinning in de provincie Groningen en de discussie omtrent het produceren van schaliegas hebben de reputatie van en het draagvlak voor gas negatief beïnvloed. Gas maakt de ontwikkeling van hernieuwbare energie zoals wind en zon betrouwbaar en betaalbaar. Door gas in te zetten als flexibele partner voor elektriciteitsopwekking wordt optimaal gebruik gemaakt van reeds bestaande infrastructuur. Bovendien is gas een energiedrager die zich ook ontwikkelt naar een hernieuwbare energievorm door productie van groen gas en waterstof. Daarom vinden wij het belangrijk dat gas ook in de toekomst een belangrijke rol blijft spelen in de energievoorziening. De gasindustrie, waaronder wijzelf, moet zich blijven inzetten om duidelijk te maken dat gas nog steeds een troefkaart is van Nederland.

Aandeelhouderstructuur Gasunie

In oktober 2013 is de Nota Deelnemingenbeleid gepubliceerd. De nota maakt duidelijk dat de Staat in elk geval de komende jaren invloed wil blijven houden op staatsdeelnemingen zoals Gasunie. De voornaamste reden is dat wij infrastructuur beheren die cruciaal is voor het functioneren en de verdere ontwikkeling van de Nederlandse economie. Dat betekent dat de Staat niet op zoek gaat naar private financiële partijen om risicodragend te investeren in Gasunie.

De nota heeft weinig veranderd aan onze strategie en corporate governance. Wij dienen sinds jaar en dag het publieke belang en werken aan het optimaliseren van onze waarde, die de Nederlandse samenleving ten goede komt. Onze strategie zal uiteraard blijven voldoen aan de eisen uit de nota die van toepassing zijn op staatsdeelnemingen.

De minister van Financiën heeft op 21 februari 2014 mede namens de minister van Economische Zaken een brief naar de Tweede Kamer gestuurd waarin de mogelijkheid wordt geopend om via kruislingse aandelenparticipatie strategische samenwerkingsverbanden aan te gaan met buitenlandse netbeheerders die op grond van Europese regels gecertificeerd zijn.

Strategische thema's

We sturen voor de lange termijn op drie strategische thema's die bijdragen aan het mogelijk maken van een betrouwbare, betaalbare en duurzame energievoorziening:

1. Het optimaliseren van de waarde van onze bestaande assets
2. Het versterken van onze leidende positie als grensoverschrijdende gasinfrastructuuronderneming in Europa
3. Het mogelijk maken van de transitie naar duurzamer energiegebruik

Optimaliseren van de waarde van onze bestaande assets

Centraal in onze strategie zijn en blijven de gasinfrastructuuractiviteiten. Daarbij ligt de nadruk op het uitvoeren van de wettelijke taken met betrekking tot gastransport(diensten) door netbeheerders GTS en Gasunie Deutschland ten behoeve van een goed functionerende gasmarkt. Wij zorgen via onze netbeheerders voor het beheer, de goede werking en de ontwikkeling van het gastransportnet door middel van het aanbieden van transport- en aanverwante diensten, kwaliteitsconversie en het borgen van de leveringszekerheid. Leidend daarbij is operational excellence: veiligheid, betrouwbaarheid en doelmatigheid.

Versterken van onze leidende positie als grensoverschrijdende gasinfrastructuuronderneming in Europa

In een steeds verder consoliderende markt gaan we de uitdaging aan onze leidende positie als grensoverschrijdende gasinfrastructuurspeler te behouden en waar mogelijk te versterken. Het doel hiervan is ervoor te zorgen dat onze infrastructuur voor marktspelers de voorkeursroute is voor hun gastransport. Dit ondersteunt de commerciële en fysieke benutting van onze assets. Bovendien versterken we hiermee onze positie als aangewezen gesprekspartner voor regelgevende instanties. Daarmee zijn wij in staat positieve invloed uit te oefenen ten behoeve van adequate regelgeving. Onze positionering als innovatieve dienstverlener draagt hier ook aan bij.

Mogelijk maken van de transitie naar meer duurzaam energiegebruik

De vraagstukken op het gebied van energie en duurzaamheid zijn uitdagender dan ooit. Op weg naar een schonere energietoekomst die betaalbaar, betrouwbaar en vooral ook haalbaar is, willen we kansen benutten. We geloven in een duurzame toekomst waarin een blijvende rol voor gas is weggelegd.

Met de groei van het aandeel duurzaam opgewekte energie zal ook de behoefte aan flexibiliteit en back-up toenemen. Gas(infrastructuur) kan voorzien in de flexibiliteit die energie uit hernieuwbare bronnen, zoals wind en zon, niet van zichzelf hebben. Gasgestookte elektriciteitscentrales zijn snel op- en af te regelen en kunnen daarmee snel fluctuaties in vraag en aanbod opvangen ('gas to power').

Ook is het met behulp van gasinfrastructuur mogelijk via slimme energieomzettingen overschotten aan duurzaam opgewekte elektriciteit tijdelijk in gasvorm op te slaan voor later gebruik ('power to gas'). Wij investeren daarom in onderzoek naar technologie voor het omzetten van elektriciteit naar gas, zoals waterstof en gemethaniseerd gas. Hiermee kunnen we de energievoorziening voorzien van innovatieve impulsen en deze schoner en efficiënter maken.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Voor Gasunie zijn maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en maatschappelijke betrokkenheid van groot belang. We hebben een publieke functie en we leveren met onze activiteiten een belangrijke bijdrage aan de economie. Een veilige en ongestoorde gasvoorziening is onze primaire taak, die we met aandacht voor onze omgeving uitvoeren.

Kernthema's

We hebben in 2013 onderzocht of ons bestaande MVO-beleid nog aansluit bij de actuele situatie waarin we ons bevinden. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek hebben we kernthema's gedefinieerd waaraan we in de toekomst extra aandacht zullen besteden. We hebben onze speerpunten op MVO-gebied weergegeven in het zogenoemde 'MVO-huis', waarvan de fundering wordt gevormd door goede prestaties op het gebied van veiligheid, leveringszekerheid en zorg voor onze medewerkers. De prestaties op deze gebieden bepalen onze licence to operate: deze moeten in orde zijn om te kunnen bouwen aan de rest van het huis. Daarbovenop bevinden zich de thema's waarmee we ons de komende tijd extra willen onderscheiden: energietransitie, omgevingsmanagement en footprintreductie/duurzame inkoop. We hebben deze thema's gekozen, omdat we denken dat ze de komende jaren van groot belang zijn om onze strategie goed te kunnen uitvoeren. We vertellen daar meer over in het hoofdstuk Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid.

Energietransitie

Er zijn veel manieren waarop gas kan bijdragen aan een duurzame energievoorziening. De eerste stappen bij de ontwikkeling daar naartoe zijn vaak het lastigst. We proberen ze, het liefst in samenwerking met andere partijen, wel te zetten. We focussen ons bij het onderwerp energietransitie op de volgende gebieden:

- Power to gas
- Groen gas
- Break bulk LNG
- Decentrale energie

We hebben samen met de Europese gasinfrastructuurondernemingen Fluxys (België) en Energinet.dk (Denemarken) het initiatief opgepakt om de gasvoorziening CO₂-neutraal te maken tegen 2050. Op 24 april 2013, tijdens de Gas Week in het Europees Parlement te Brussel, hebben de gasinfrastructuurondernemingen GRTgaz (Frankrijk) en Swedegas (Zweden) zich bij dit initiatief gevoegd.

Er moeten nog veel stappen worden gezet om het gezamenlijke doel te bereiken, onder andere op het gebied van technische ontwikkeling/innovatie. Power to gas (het opslaan van duurzaam opgewekte elektriciteit in de vorm van waterstof/gemethaniseerd gas) is een optie die kan bijdragen

aan een duurzame energievoorziening, evenals het op grote schaal produceren van groen gas. Break bulk LNG biedt de scheepvaart en groot wegtransport de mogelijkheid om minder CO₂ en andere schadelijke stoffen uit te stoten.

In eerste instantie richten onze concrete inspanningen zich op het CO₂-neutraal maken van het gastransport. Bredere maatregelen die bijdragen aan een CO₂-neutrale gasvoorziening moeten de komende jaren samen met ketenpartners nader worden uitgewerkt.

Omgevingsmanagement

De omgeving waarin we opereren wordt steeds complexer. Die bestaat uit steeds meer belanghebbenden uit verschillende delen van de samenleving zoals (lokale) politiek, omwonenden, (natuur)verenigingen etc. met allen hun eigen belangen. Niet zelden komen er uit (on)verwachte hoek bezwaren tegen onze projectplannen. Onze omgeving wordt mondiger en organiseert zich steeds beter, is hoger opgeleid en in staat beschikbare informatie goed te processen o.a. via sociale media. Dat leidt soms tot vertragingen in de planning, hogere kosten en meer inspanning dan vooraf gepland om een project soepel te laten verlopen.

Dat is reden voor ons bedrijf om te kijken naar een strategische aanpak ten aanzien van onze omgeving, om er bijvoorbeeld voor te kunnen zorgen dat we zonder vertragingen onze projecten binnen de planning kunnen realiseren. Met behulp van een innovatieve en proactieve methode ten aanzien van omgevingsmanagement kunnen we de contacten met onze omgeving zodanig organiseren dat we conflicten voorkomen of in een vroegtijdig stadium gezamenlijk oplossen. Hiermee willen we ook voorkomen dat kosten en planning uit de pas lopen, of zelfs kostenreductie realiseren.

Footprintreductie

Footprintreductie raakt de kern van onze bedrijfsvoering. Het houdt in dat we de invloed van onze bedrijfsactiviteiten op de omgeving (footprint) zoveel mogelijk willen beperken. Daarvoor hebben we een uitgebreid footprintreductieprogramma, dat zich vooral richt op het tegengaan van de uitstoot van broeikasgassen door het beperken en voorkomen van methaanemissies, het nuttig aanwenden van energie en efficiënte verbranding. Dit realiseren wij bijvoorbeeld door de ontwikkeling van meet- en regelstations waarbij geen methaan meer vrijkomt, door onderzoek te doen naar alternatieven voor het afblazen van gas, door hergebruik van afblaasgas en restwarmte van compressoren en door energiebesparing.

Afgeleid van de CO₂-neutraal 2050 doestelling hebben we een aantal footprintdoelstellingen:

- Eén van de doelstellingen voor 2014 is het inrichten van een transparante en auditeerbare rapportage voor alle emissiebronnen die zijn geïdentificeerd. Verder hebben we een “gestapelde” doelstelling voor 2014 opgesteld voor het verminderen van de CO₂ equivalent emissies. Daarover vertellen we elders in dit verslag meer, in het hoofdstuk Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid.
- In 2020 willen we ten opzichte van 1990 20% directe CO₂ emissie (ofwel 93 kiloton CO₂-equivalent) hebben verminderd ('20/20 ambitie'). Dit betreft uitsluitend scope 1 van het GHG protocol.

In 2030 zullen we onze CO₂-emissies met 40% hebben teruggebracht t.o.v. de emissies die in 1990 zijn opgetreden, gerekend over de volle scope (1, 2 en 3) van het GHG protocol (zie voor meer informatie hierover pag. 41). Daarnaast onderzoeken we hoe we met onze activiteiten op het gebied van duurzame inkoop kunnen bijdragen aan onze footprintreductiedoelstellingen. Daarbij kijken we bijvoorbeeld naar de toepassing van de CO₂-prestatieladder.

Verankering en verantwoordelijkheid MVO-beleid

De Raad van Bestuur stelt het beleid en de doelstellingen vast en draagt de verantwoordelijkheid voor beleid en prestaties op MVO-gebied. Het beleid wordt afgestemd met de Raad van Commissarissen. Afdelingen zijn zelf verantwoordelijk voor input ten aanzien van het MVO-beleid op hun vakgebied, de uitvoering daarvan en de bijsturing.

Bij het vaststellen van doelstellingen op het gebied van MVO wordt tevens in overleg met de betrokken afdelingen gekeken of de noodzakelijke randvoorwaarden binnen ons bedrijf voldoende aanwezig en geborgd zijn.

Onze resultaten in 2013

Klant en markt

Optimaliseren van de waarde van onze bestaande assets

Onze gastransport- en infrastructuuractiviteiten staan centraal in onze strategie. Bij de uitvoering hiervan streven wij naar operational excellence.

Record gastransport

2013 begon met een lange koude winter. Die leidde in Nederland, Duitsland en omliggende landen tot een grote vraag naar aardgas. Een steeds groter aandeel van het getransporteerde volume heeft betrekking op de doorvoer van gas van en naar het buitenland. In toenemende mate fungeert ons netwerk als internationaal knooppunt in de doorvoer van gas.

In 2013 hebben we 1.365 miljard kWh (140 miljard m³) gas getransporteerd. Door ons Nederlandse net stroomde 1.131 miljard kWh (116 miljard m³) en door ons Duitse net 234 miljard kWh (24 miljard m³). Voor GTS is dit 104 miljard kWh (11 miljard m³) meer dan in 2012: een nieuw jaarrecord. Het vorige recordjaar was 2010, waarin we 1.080 miljard kWh (111 miljard m³) hebben getransporteerd. Het door ons Duitse net getransporteerde volume is nagenoeg gelijk aan vorig jaar.

We hebben met het transport van gas en daaraan gerelateerde diensten een omzet van € 1.311 miljoen gerealiseerd: € 1.083 miljoen in Nederland en € 228 miljoen in Duitsland.

Transportkosten

Mede door de lange winter vielen onze transportkosten in 2013 in Nederland en Duitsland hoger uit dan verwacht. Een andere oorzaak voor de hogere transportkosten in Duitsland was de tiendaagse onderbreking van de Deense gasproductie vanaf de Noordzee in mei. De voorraden in de Deense gasopslagen bereikten daardoor het laagste niveau ooit. Ze moesten opnieuw worden gevuld. Dat leidde tot constante grote gasstromen naar Denemarken gedurende de zomer. De productieonderbreking werd ook opgevangen door extra importen uit andere West-Europese landen die via ons netwerk naar Denemarken zijn getransporteerd. Met de aansluiting van NEL op ons net in Heidenau hebben we vanaf november 2013 de transportsituatie in noordelijke richting aanzienlijk verbeterd. We kunnen met minder compressie volstaan en maken daardoor minder kosten.

Transportopbrengsten

Bij de capaciteitscontracten zien we een belangrijke verschuiving: klanten geven vaker de voorkeur aan kortetermijncontracten. Dit brengt een toenemende fluctuaties en onvoorspelbaarheid in transportopbrengsten met zich mee. In 2013 is er bij Gasunie Deutschland minder capaciteit geboekt dan verwacht, ondanks dat er al rekening was gehouden met afnemende entryboekingen en geannuleerde contracten. Door de methode van omzetregulering is een stijging van de tarieven voor 2014 daardoor onvermijdelijk.

Ondanks de fluctuaties zal de toegestane omzet in de periode 2012 tot 2016 toenemen doordat we nieuw aangelegde infrastructuur in gebruik hebben genomen. De volledige ingebruikname van NEL leidt tot 2016 tot een aanzienlijke toename van de opbrengsten die worden gegarandeerd door langetermijnboekingen. De opbrengsten nemen daarnaast toe door andere nieuwe investeringen, die zijn toegestaan en goedgekeurd door de toezichthouder.

Toegenomen efficiency

In 2012 hebben we een efficiencyprogramma opgesteld waarmee we in de periode van 2012 tot en met 2014 € 60 miljoen structurele besparing op jaarbasis willen realiseren. Dit Masterplan Efficiency verloopt goed; eind 2013 liggen we goed op schema en hebben we circa € 40 miljoen besparing gerealiseerd.

Veiligheidsprestatie: voortdurende aandacht

We meten onze veiligheidsprestatie volgens twee indicatoren: de frequentie-index en het aantal leidingincidenten. We behaalden in 2013 beide operationele doelstellingen helaas niet.

We streven naar nul leidingincidenten. We hanteren een signaalwaarde van maximaal vijf. Daarnaast hebben we een signaalwaarde vastgesteld voor de frequentie-index voor het aantal reportables (persoonlijke ongevallen). Deze mocht niet meer bedragen dan vier. Ook mocht geen ongeval plaatsvinden met een dodelijke afloop.

Bij een van onze aannemers vond in november 2013 een zeer tragisch ongeval plaats, waarbij een kraanmachinist om het leven kwam.

Er hebben zes leidingincidenten plaatsgevonden, waarmee we de signaalwaarde van maximaal vijf hebben overschreden. Uiteraard onderzoeken we de oorzaak van alle incidenten en treffen we maatregelen om het aantal incidenten te verminderen.

We doen uitgebreid verslag over onze prestaties op het gebied van veiligheid in de paragraaf 'Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid'.

Hoge leveringszekerheid

Naast veiligheid heeft leveringszekerheid hoge prioriteit binnen ons bedrijf. Het aantal onderbrekingen en kwaliteitsverstoringen in de gaslevering bleef ruim binnen de gestelde normen. In 2013 deden zich in Nederland drie transportonderbrekingen voor, dat lag ruim onder het maximum van negen. Van elke transportonderbreking wordt een onderzoeksrapport opgesteld. Aan de hand van de conclusies stellen we verbeterpunten op om het risico op onderbrekingen verder te minimaliseren.

In Duitsland hebben zich in 2013 geen transportonderbrekingen voorgedaan.

We blijven verbeteringen doorvoeren aan de gasinfrastructuur. Dit leidde ook in 2013 tot onderhouds- en renovatieprojecten die vragen om een goede afstemming met klanten en regionale netbeheerders. Doordat we tijdig over de geplande werkzaamheden communiceren en overleggen, kunnen we voor onze stakeholders de leveringszekerheid op het gewenste niveau handhaven.

Uitbreiding transportcapaciteit

Het afgelopen jaar hebben we het laatste traject van ons Noord-Zuid-project, Odiliapeel-Melick, in gebruik genomen en hebben we een begin gemaakt met de aanleg van een nieuwe leiding tussen Beverwijk en Wijngaarden. Beide projecten kwamen voort uit onze zogeheten Open Seasons, waarin we klanten vroegen naar hun transportbehoefte op de lange termijn. Klanten hebben additionele transportcapaciteit gecontracteerd en op basis daarvan hebben we onze transportcapaciteit uitgebreid.

In Duitsland wordt, eveneens op basis van een Open Season, het nieuwbouwproject ExEll (Exit Ellund) uitgevoerd. Dit betreft een aantal uitbreidingen van het bestaande net om de teruglopende productiecapaciteit in Denemarken te kunnen compenseren en aan de toenemende vraag naar aardgas in Noord-Duitsland te voldoen. *(zie verder Uitbreiding in noordelijke richting op pagina 28)*

Om klanten de gelegenheid te bieden aan te geven wat hun capaciteitsbehoefte zal zijn vanaf oktober 2019, is GTS in Nederland in december 2013 een nieuw Open Season begonnen. Op basis

van hun reactie kunnen wij de individuele capaciteitsbehoefte van klanten bundelen en een zo efficiënt mogelijk investeringsprogramma opstellen. Mocht dit leiden tot uitbreidingsinvesteringen dan streeft GTS naar een opleverdatum in het najaar van 2019.

Meerjarig vervangingsprogramma in Nederland

In 2012 is GTS begonnen met een grootschalig meerjarig vervangingsprogramma om ook in de toekomst te kunnen blijven voldoen aan standaarden op het gebied van veiligheid en transportzekerheid. Het vervangingsprogramma heeft een verwachte looptijd tussen 15 en 20 jaar. Het programma omvat het renoveren en deels vervangen van afsluiterschema's, meet- en regelstations en gasontvangstations. In 2013 zijn de eerste tientallen objecten gerenoveerd. Onze ervaringen hiermee gebruiken we om de planning en uitvoering de komende jaren te verbeteren.

Gasopslag in Nederland

Op 1 oktober hebben we op basis van capaciteitscontracten met klanten de gasopslag in Zuidwending uitgebreid met een vijfde caveau en een zesde compressor. Deze uitbreiding is ruim binnen de planning en binnen budget gerealiseerd.

Na de brand in een van de transformatoren eind januari is uit voorzorg een tweede transformator vervangen en zijn drie andere transformatoren gemodificeerd. Alle transformatoren waren augustus 2013 weer operationeel.

Momenteel wordt de haalbaarheid van verdere uitbreiding bestudeerd. Daarbij kijken we ook naar alternatieve vormen van energieopslag in caveaus. Hierbij richten we ons bijvoorbeeld op de opslag van stikstof, waterstof, hoogcalorisch gas en hoge druk lucht. De mogelijkheden die we daarin zien stemmen ons positief over de langetermijn ontwikkelingen van Zuidwending.

Stabiele ontwikkelingen regulering

Nederland

ACM heeft op 2 oktober 2013 het methodebesluit en het x-factorbesluit voor GTS voor de periode 2014 tot en met 2016 vastgesteld. In het methodebesluit legt ACM de methode van regulering vast voor de vijf wettelijke taken transport, balanceren, kwaliteitsconversie, bestaande aansluitingen en nieuwe aansluitingen. Het x-factorbesluit legt de jaarlijkse doelmatigheidskorting vast die GTS moet toepassen op haar inkomsten en tarieven. Het methodebesluit is in opzet en opbouw consistent met de eerdere besluiten, en dat komt de voorspelbaarheid en stabiliteit van de regulering ten goede. Ook is het methodebesluit door de invoering van een systeem van omzetregulering bestand tegen snel wijzigende Europese regelgeving op het gebied van dienstverlening door landelijke netbeheerders. Omzetregulering is een systeem dat in het overgrote deel van Europa van toepassing is. Hierbij worden de toegestane inkomsten vastgesteld en het verschil tussen deze en de gerealiseerde inkomsten nagecalculeerd.

Om ook op lange termijn de kwaliteit van de dienstverlening te kunnen veiligstellen, is het essentieel dat alle vermogenskosten worden meegenomen in de berekening van de vermogenskostenvergoeding (WACC). Dit heeft ACM echter niet gedaan. ACM heeft de WACC vastgesteld op 3,6%. Hierdoor kan de voor GTS ongewenste situatie ontstaan dat zij haar doelmatige kosten niet kan terugverdienen. GTS heeft hiertegen beroep aangetekend.

Bovengenoemde besluiten van ACM kunnen grote invloed hebben op onder andere de omvang van de verwachte inkomsten in de reguleringsperiode 2014-2016, en ook voor de daaropvolgende reguleringsperiodes. Naar aanleiding van de definitieve besluiten van ACM is de waarde van ons gastransportnetwerk in Nederland cijfermatig beoordeeld. Hierbij is de boekwaarde van de activa

vergeleken met de te verwachten inkomsten en werd beoordeeld in hoeverre de boekwaarde kan worden terugverdiend. De boekwaarde van de activa is op basis hiervan niet veranderd.

Nu ACM het methode- en x-factorbesluit voor de periode van 2014 tot 2016 heeft vastgesteld, zullen de voorbereidingen starten voor de reguleringsperiode vanaf 2017.

Duitsland

In Duitsland wordt al langer het systeem van omzetregulering gehanteerd. De Duitse regulator, Bundesnetzagentur (BNetzA), heeft de nieuw toegestane omzet voor de reguleringsperiode 2013-2017 vastgesteld. De toegestane omzet van Gasunie Deutschland voor deze periode wordt gebaseerd op een efficiencybenchmark over het jaar 2010. In 2012 heeft BNetzA het kostenniveau vastgesteld en in december 2013 is Gasunie Deutschland voor de huidige reguleringsperiode aangemerkt als 100% efficiënt.

Eind 2013 is BNetzA een consultatieproces begonnen om de effecten van omzetregulering inclusief efficiencybenchmarking in beeld te brengen. BNetzA is bij wet verplicht het rapport hiervan voor het eind van 2014 beschikbaar te stellen. Verwacht wordt dat aanpassingen in de volgende reguleringsperiode (vanaf 2018) zullen worden doorgevoerd. Het is nog niet te voorzien wat dit concreet voor Gasunie Deutschland zal betekenen.

Op basis van de besluiten van de BNetzA met betrekking tot de toegestane omzet en de efficiencybenchmark is de waarde van het gastransportnetwerk in Duitsland cijfermatig beoordeeld. Net als in Nederland heeft deze beoordeling niet geleid tot een waardeverandering van de activa.

Voorbereidingen nieuw balanceringsregime

In 2013 heeft GTS voorbereidingen getroffen om in 2014 het balanceringsregime te kunnen aanpassen. Een balanceringsregime is de methode waarmee het net op de juiste druk gehouden kan worden, zodat er per saldo niet meer of minder gas aan het net wordt onttrokken dan wordt ingevoerd. Het Nederlandse regime wordt aangepast omdat de Europese Unie het gastransport tussen de verschillende landen beter op elkaar aan wil laten sluiten en daarmee grensoverschrijdende handel wil bevorderen. Na aanpassing sluit het regime aan bij wat er in andere landen gebruikelijk is. Eén van de kenmerken hiervan is een onbalansverrekening op het eind van elke gasdag. Daarnaast zullen tekorten of overschotten in het netwerk van GTS in de toekomst via de gasbeurs (ICE Endex) worden verhandeld.

Certificeringen

Certificering GTS, Gasunie Deutschland, BBL Company en GOAL

GTS, Gasunie Deutschland, BBL Company en GOAL (Gasunie Ostseebindingungsleitung, de netbeheerder van NEL) zijn in 2013 door hun regulators gecertificeerd als onafhankelijk netbeheerder. Deze certificering is een nieuwe vereiste uit het Europese Derde Pakket voor energiewetgeving. De Europese Commissie heeft over de vier netbeheerders een advies uitgebracht waarna zowel ACM als BNetzA en Ofgem een positief besluit hebben genomen.

Certificering NTA 8120

Regionale en landelijke netbeheerders en toezichthouders willen gedurende alle fasen in de levenscyclus van elektriciteits- en gasnetten afwijkingen, storingen en incidenten voorkomen en de gevolgen daarvan beheersen. Daarom hebben zij besloten het veiligheids-, kwaliteits- en capaciteitsmanagement verder uit te werken via een *Nederlandse technische afspraak* (NTA) voor assetmanagement. Deze zogenoemde NTA 8120 beschrijft aan welke eisen het assetmanagementsysteem moet voldoen. In 2013 heeft GTS een begin gemaakt met de voorbereidingen om invulling te kunnen geven aan de inrichting van het assetmanagement conform

de NTA 8120 en die verder te professionaliseren. Het is de bedoeling dat een onafhankelijke instantie GTS in 2014 certificeert.

Overdracht assets van Gasunie aan GTS

Per 1 januari 2014 heeft Gasunie het eigendom van het gastransportnetwerk in Nederland en de daarmee samenhangende activa, passiva en activiteiten overgedragen aan GTS. De overdracht maakt onderdeel uit van de certificering van GTS als onafhankelijke netbeheerder.

GTS blijft als landelijk netbeheerder diensten afnemen van Gasunie. Daarom hebben GTS en Gasunie afspraken over samenwerking vastgelegd in een aantal overeenkomsten. Hierin is onder andere het beleidskader vastgelegd dat richting geeft aan de door Gasunie te verrichten werkzaamheden, zodat de leveringszekerheid, transportzekerheid en de veiligheid van het gastransport blijven gewaarborgd.

Veranderende gassamenstelling

Door de internationalisering van gasstromen in Europa neemt de variatie in gassamenstellingen in ons net toe. Daarnaast zal de productie van aardgas in Noordwest-Europa teruglopen. Dit geldt ook voor de productie van Nederlandse gasvelden. Dat heeft allemaal gevolgen voor de gebruiker. In Nederland hebben we twee gescheiden gastransportnetten, voor laagcalorisch en hoogcalorisch gas. De huishoudelijke apparaten en een groot deel van de industriële apparatuur in Nederland is afgesteld op de vrij constante samenstelling van het laagcalorische Groningen-gas (G-gas). De toenemende variatie in de gassamenstelling is van invloed op deze afstelling.

Het ministerie van Economische Zaken heeft een aantal marktpartijen gevraagd maatregelen te nemen om de eindverbruikers van gas voldoende tijd te geven hun apparatuur zo nodig aan te passen. Voor de G-gasmarkt geldt een overgangsperiode tot in elk geval 2021. In deze periode zorgt GTS ervoor dat de markt in Nederland gas ontvangt met een samenstelling die vergelijkbaar is met die van G-gas.

Ook voor afnemers van het hoogcalorisch H-gas geldt een overgangsregeling, zo is bepaald door het ministerie van Economische Zaken. Die regeling loopt tot 1 oktober 2014; dan hebben zij vijf jaar de tijd gehad om hun apparatuur aan te passen. In Nederland gebruiken zo'n 80 bedrijven H-gas, de overige bedrijven en alle huishoudens maken gebruik van G-gas.

Door de constante samenstelling van het gas in Nederland was het tot nu toe niet nodig om een partij wettelijk verantwoordelijk te maken voor de gaskwaliteit. Door de toenemende variatie in samenstelling heeft de minister van Economische Zaken aangekondigd deze nieuwe wettelijke taak toe te wijzen aan GTS. Als gevolg van deze wetwijziging krijgt GTS de taak om, indien nodig, niet alleen de Wobbe-index maar ook andere eigenschappen van gas aan te passen. De eisen die aan het gas worden gesteld, zullen in een Ministeriële Regeling (MR Gaskwaliteit) worden vastgelegd. Naar verwachting zal deze MR per 1 juli 2014 van kracht zijn.

Ook in Duitsland zijn de gevolgen van de afnemende gasproductie merkbaar. De Duitse productie neemt in hoog tempo af en de vraag vanuit aangrenzende netbeheerders naar vaste capaciteit bij Gasunie Deutschland neemt toe. Deze toenemende vraag kan door de teruglopende productie van laagcalorisch L-gas en G-gas niet meer door L- en G-gascapaciteit worden gedekt. In het Duitse Netzentwicklungsplan (NEP) 2013 zijn de benodigde technische maatregelen al benoemd. In de Duitse energiewet Energiewirtschaftsgesetz (EnWG) en de samenwerkingsovereenkomst (Kooperationsvereinbarung) van de Duitse gasindustrie is vastgelegd dat er marktconversie moet plaatsvinden van L-gas naar H-gas. Het doel is om de markt in 2030 volledig geconverteerd te hebben. Vanaf dat jaar zal er geen G-gas vanuit Nederland meer geïmporteerd worden. In 2016/2017 zullen de eerste afzetgebieden van Gasunie Deutschland omgebouwd worden.

Gevolgen aardbevingen Nederland

In 2013 heeft de minister van Economische Zaken nieuwe inzichten gepubliceerd waarin de relatie wordt gelegd tussen de gaswinning uit het Groninger gasveld en de aardbevingen in de provincie Groningen. GTS heeft in dat kader in opdracht van het ministerie van Economische Zaken onderzoek uitgevoerd gericht op de relatie tussen het te winnen volume aardgas en leveringszekerheid.

De minister heeft in januari 2014 zijn conclusies en te nemen maatregelen gepubliceerd. Eén van die maatregelen is het begrenzen van het productievolume van het Groningenveld van 2014 tot en met 2016. In 2014 en 2015 mag er jaarlijks tot 42,5 miljard m³ geproduceerd worden en in 2016 40 miljard m³. Daarnaast wordt de productie uit de vijf clusters rondom Loppersum beperkt tot 3 miljard m³ per jaar. Met deze maatregelen blijft er in perioden van hoge vraag voldoende gas beschikbaar om aan deze vraag te voldoen.

Daarnaast hebben we in 2013 onderzocht of de mogelijk toenemende kracht van de aardbevingen verhoogd risico op schade aan het gastransportnet met zich kan brengen. Op dit moment lijkt het wenselijk om een aantal constructies te versterken en enkele leidingdelen te vervangen. In 2014 zullen de consequenties hiervan nader bekeken worden.

Versterken van onze leidende positie als grensoverschrijdend gasinfrastructuurbedrijf

In een steeds verder integrerende markt gaan we de uitdaging aan om onze leidende positie als grensoverschrijdende gasinfrastructuurspeler te behouden en waar mogelijk te versterken.

Samenwerking in Europees verband

Het transport van aardgas vindt plaats in een markt met internationaal opererende partijen. Ook de klanten van GTS en Gasunie Deutschland opereren deels grensoverschrijdend. Dat vraagt ook om een internationale benadering. Door gasmarkten te verbinden kan een grotere markt ontstaan met meer aanbieders. Dat levert meer concurrentie op en is dus goed voor de prijsvorming. Alle gasgebruikers in de regio zullen daarvan profiteren.

Veilen via PRISMA

Op 1 april 2013 zijn GTS en Gasunie Deutschland begonnen met het aanbieden van day-ahead (gebundelde) capaciteit op een aantal grenspunten. Deze capaciteit wordt geveild via het veilingplatform PRISMA, dat mede door GTS en Gasunie Deutschland is opgericht. PRISMA is een nieuw Europees boekingsplatform voor shippers, dat door 19 Europese netbeheerders is ontwikkeld. Het platform biedt de mogelijkheid veilingen op grenspunten te houden, waarbij capaciteit aan beide zijden van de grens kan worden gebundeld. Daarnaast kunnen shippers boekingen doen op binnenlandse exitpunten. Ook faciliteert het platform een secundaire markt, waarop klanten hun reeds geboekte capaciteit kunnen aanbieden. Voor shippers betekent PRISMA een eenduidige toegangspoort voor het kopen en verkopen van capaciteitsproducten in verschillende Europese landen. Met ingang van 2014 zullen GTS en Gasunie Deutschland de op al hun grenspunten beschikbare capaciteit gaan veilen via PRISMA.

Implementatie netwerkcodes

Om de ontwikkeling van een competitieve Europese gasmarkt te stimuleren wordt er door TSO's samengewerkt. Dit gebeurt onder andere in ENTSG (European Network for Transmission System Operators Gas). Binnen ENTSG stemmen belanghebbenden bijvoorbeeld hun plannen af op het gebied van de Europese netwerkcodes, het tienjarig netontwikkelingsplan en de bevordering van transparantie. In 2013 hebben verschillende ontwikkelingen plaatsgevonden in het kader van Europese wet- en regelgeving, richtlijnen en netwerkcodes.

De EU streeft ernaar op een efficiëntere manier om te gaan met de aanwezige capaciteit op interconnectiepunten. Daarom heeft de Europese Commissie opdracht gegeven de netwerkcodes CAM (Capacity Allocation Mechanisms) en CMP (Congestion Management Procedures) te ontwikkelen. In 2013 hebben GTS en Gasunie Deutschland hard gewerkt aan de voorbereidingen voor de implementatie van deze twee codes. De invoering van CAM en CMP heeft tot gevolg dat de verbindingen tussen het netwerk van Gasunie en de ons omringende netten optimaal benut kunnen worden. Daarbij heeft dit positieve effecten op de ontwikkeling van de gashandelsplaats TTF. Ook PRISMA voldoet reeds aan deze codes.

Groeiende gashandelsplaatsen

Gasunie wil de huidige leidende positie van de gashandelsplaats TTF, de meest liquide en toonaangevende hub van continentaal Europa, uitbouwen. Handel op TTF moet daartoe zo aantrekkelijk mogelijk worden gemaakt. Een goed ontwikkelde gasbeurs zoals ICE Endex kan daarin een belangrijke rol spelen, zeker als zich op het Europese continent dezelfde trend ontwikkelt als in het Verenigd Koninkrijk: daar is een verschuiving zichtbaar van bilaterale handel naar gashandel via een beurs.

TTF

TTF is de Nederlandse virtuele handelsplaats waar gas kan worden verhandeld. TTF is de afgelopen vijf jaar uitgegroeid tot een van de meest toonaangevende liquide gashubs in Europa, naast het Engelse National Balancing Point (NBP). Ondanks een dalende gasvraag in Noordwest-Europa heeft TTF in 2013 haar hoge niveau kunnen behouden. Een goed functionerende gashandelsplaats trekt handelaren aan die ieder hun eigen gas meebrengen. Dat is goed voor de voorzieningszekerheid en zorgt er bovendien voor dat vraag en aanbod hun werk kunnen doen. Een hoge liquiditeit wekt vertrouwen bij marktpartijen en heeft een gunstig effect op de prijsvorming.

In 2013 is via TTF in totaal 8.287 miljard kWh gas verhandeld, ten opzichte van 7.569 kWh in 2012. Dit gebeurde zowel via bilaterale handel (Over The Counter, OTC) als via beurzen. Het fysieke volume dat via TTF stroomt, het netto TTF-volume, is in 2013 toegenomen van 417 miljard kWh in 2012 tot 447 miljard kWh. Net als in 2012 is daarmee het fysieke TTF-volume groter dan de Nederlandse gasconsumptie. Zowel binnen- als buitenland maken bij de invulling van hun gasbehoefte dus gebruik van TTF.

Het aantal actieve TTF-handelaren in 2013 ligt met 113 ruim boven het aantal in 2012 (104).

ICE ENDEX

De energiebeurs APX-ENDEX is op 1 maart 2013 gesplitst in een elektriciteitsdeel (spothandel en clearing) en een derivaten- en spotgasdeel. Het derivaten- en spotgasdeel is verder gegaan als ICE Endex, met als grootaandeelhouder IntercontinentalExchange (ICE). Gasunie heeft een aandeel van 20,88% in ICE Endex.

GASPOOL

Ook bij de Noord-Duitse virtuele gashandelsplaats GASPOOL, die aanzienlijk kleiner is dan TTF, zien we groei. Zowel de verhandelde volumes als de liquiditeit van GASPOOL namen toe in 2013. Het verhandelde volume bedroeg 1.251 miljard kWh en het netto volume 444 miljard kWh. In 2012 was dit 981 miljard kWh respectievelijk 389 miljard kWh. Eind 2013 waren er 355 handelaren actief op GASPOOL, een flinke toename ten opzichte van 2012 (314 handelaren). Verwacht wordt dat de groei zich ook in de komende jaren zal voortzetten.

Ontwikkelingen grensoverschrijdende infrastructuur

Uitbreiding in noordelijke richting

Door verschillende ontwikkelingen is er een toenemende behoefte aan extra transportcapaciteit door Duitsland in noordelijke richting. Zo neemt de binnenlandse gasproductie in Denemarken af en is er meer vraag naar aardgas in Sleeswijk-Holstein en de regio Hamburg als gevolg van de Duitse 'Energiewende'. We zijn daarom met het uitbreidingsproject Exit Ellund (ExEll) begonnen. Het project voeren we in twee fases uit. De eerste fase bestaat uit de bouw van een nieuw compressorstation in Embsen. Naar verwachting zal dit nieuwe station op 1 oktober 2014 in gebruik worden genomen. De bouw van een nieuw compressorstation in Quarnstedt, de aanleg van 65 kilometer pijpleiding tussen Fockbek en Ellund en de bouw van een nieuw meet- en regelstation in Ellund vormen de tweede fase. De oplevering van de pijpleiding wordt begin 2015 verwacht en de oplevering van de beide stations zal naar verwachting eind 2015 of begin 2016 zijn. Het totale ExEll-project maakt deel uit van het Duitse Netzentwicklungsplan (NEP).

De verbinding met het Verenigd Koninkrijk

De BBL-gasleiding tussen Balgzand en Bacton vormt voor het Verenigd Koninkrijk een belangrijke verbinding met de gasmarkt op het Europese vasteland. Door de koude en aanhoudende winter van 2012/2013 ontstonden grote verschillen tussen de gasprijzen op het continent en op de Britse gasmarkt. Dit heeft ertoe geleid dat in maart 2013 de capaciteit in de BBL tijdelijk volledig uitverkocht was.

Aansluiting op het Russische gasaanbod

Na de gedeeltelijke ingebruikname eind 2012 is NEL (Nordeuropäische Erdgasleitung) op 1 november 2013 volledig in gebruik genomen. NEL is de verbindingsleiding tussen het aanlandingspunt van Nord Stream in Greifswald (Noord-Duitsland) en ons Duitse netwerk. Het vergunningentraject voor de NEL heeft geleid tot een aanpassing van het tracé. Over een afstand van 40 kilometer is voor een alternatieve route gekozen. Hierdoor heeft het project vertraging opgelopen.

Met de volledige ingebruikname van NEL is het ook voor Nord Stream mogelijk geworden om de volledige capaciteit van 537 miljard kWh (55 miljard m³) per jaar aan de markt aan te bieden. Noordwest-Europa heeft zo een goede aansluiting gekregen op de Russische gasbronnen. De voorzieningszekerheid is hiermee vergroot.

Naar verwachting zullen de aandeelhouders, waaronder Gasunie, in 2014 voor het eerst dividend van Nord Stream ontvangen.

NEL wordt beheerd door GOAL (Gasunie Ostseebindungsleitung GmbH). GOAL is namens Gasunie de joint-venturepartner in NEL, samen met NEL Gastransport GmbH, E.ON Global Commodities SE en Fluxys Deutschland GmbH. In september 2012 heeft GOAL gebruik gemaakt van haar voorrecht om 5,13% van het aandeel van E.ON Global Commodities SE in NEL (10%) over te nemen. Deze transactie heeft bij de volledige ingebruikname van NEL op 1 november 2013 plaatsgevonden. Hiermee is het aandeel van GOAL in NEL toegenomen tot 25,13%.

Transitie naar meer duurzaam energiegebruik

Gasunie gelooft in een duurzame energievoorziening. Daarom participeren we in diverse initiatieven.

Samen met partners naar slimme energieoplossingen

Nieuwe LNG-diensten

Vloeibaar aardgas (LNG) is een schonere transportbrandstof dan bijvoorbeeld diesel. Scheepvaart heeft te maken met steeds strengere regels voor de uitstoot van zwavel. Met LNG stoot een schip geen zwaveloxide uit, en ook niet of nauwelijks stikstofoxide. Daarmee levert gas een belangrijke bijdrage aan reductie van emissies in de scheepvaart. Maar ook vrachtwagens kunnen door op LNG te rijden de uitstoot van fijnstof aanzienlijk beperken. Motoren op LNG zijn geruislozer, dus vermindert de geluidsoverlast. Tevens kan LNG een oplossing bieden voor industrieën in gebieden waar geen gasinfrastructuur aanwezig is.

De LNG-terminal, Gate, biedt zijn klanten kansen om nieuwe markten te ontsluiten. Daartoe worden er momenteel nieuwe diensten en bijbehorende faciliteiten ontwikkeld. Zo lag de focus in 2013 op zogenoemde break bulk diensten. Hierbij wordt LNG vanuit de opslagtanks van Gate overgeladen naar kleinere schepen en vrachtwagens.

Vanaf 2013 biedt Gate haar klanten de mogelijkheid niet alleen LNG te lossen, maar ook LNG te laden (backloading). Hiervoor investeerde Gate in technische faciliteiten: kleinere boten kunnen nu worden ontvangen voor het laden en lossen. Ook is een truckloading bay aangelegd, waar tankwagens LNG kunnen laden. In 2013 zijn de eerste backloadings uitgevoerd en de eerste kleine schepen ontvangen. Volgens planning is de truckloading bay 21 januari 2014 in gebruik genomen.

De nieuwe diensten zijn goed ontvangen en leiden tot meer activiteit op de terminal. We verwachten verdere groei van break bulk en breiden dit daarom verder uit, samen met onze Gate-partner Vopak, en in nauwe samenwerking met Gate.

De prijsverhoudingen op de internationale LNG-markt zijn dusdanig dat de import van LNG voor injectie in het aardgasnet van GTS en verkoop op TTF op dit moment voor de klanten van Gate vaak niet interessant is.

In 2013 heeft Gasunie LNG Holding BV 2,5% aandelen in Gate terminal CV overgenomen van Dong Energy. Het totale belang van Gasunie in de terminal bedraagt daarmee 47,5%.

Power to gas

Om de overgang naar een duurzame energievoorziening mogelijk te maken zijn nieuwe oplossingen voor de opslag en het transport van energie nodig. Het aanbod van elektriciteit opgewekt uit wind en zon schommelt sterk, al naar gelang de weersomstandigheden. Soms is er teveel en soms weer te weinig. Power to gas brengt hier samen met bestaande gasinfrastructuur uitkomst. In een elektrolyse-installatie kan elektriciteit opgewekt uit wind worden gebruikt om water te splitsen in zuurstof en waterstof. Door het waterstof samen te voegen met koolstofdioxide kan er zelfs methaan worden geproduceerd. Dit is een schoon en duurzaam proces.

Zowel het waterstof als het methaan kunnen vervolgens in de gasinfrastructuur worden geïnjecteerd. Op die manier kunnen de overschotten van duurzame energie worden opgeslagen voor later gebruik en wordt overbelasting van elektriciteitsnetten voorkomen. Gas is makkelijk op te slaan en bovendien de goedkoopste vorm van energietransport. Hiermee komt aardgasinfrastructuur in een nieuwe rol: als opslag- en transportmedium voor duurzame energie. Wij zien dit als een belangrijke stap naar de energievoorziening van de toekomst.

Initiatief power to gas in Sleeswijk-Holstein

In Duitsland vinden er momenteel allerlei initiatieven plaats om power to gas als nieuwe technologie te integreren in het energiesysteem. De nieuwe Duitse regering heeft langetermijn doelstellingen gesteld om de ontwikkeling van power to gas te stimuleren. De Duitse technische gasvereniging (DVGW), waarvan Gasunie Deutschland lid is, heeft een haalbaarheidsstudie naar power to gas uitgevoerd. De uitkomsten waren positief, maar er moeten nog grote stappen worden gezet.

Daarnaast is Gasunie Deutschland met ARGE Netz een samenwerking aangegaan die wordt gefaciliteerd door het ministerie van Energietransitie, Economie, Milieu en Ruimtelijke Ordening van Sleeswijk-Holstein. Het doel van deze samenwerking is een concept uit te werken voor de grootschalige ontwikkeling en ingebruikname van power to gas in Sleeswijk-Holstein.

Ontwikkeling Smart Grids

Kleinschalige, duurzame energiebronnen (zoals wind en zon, maar ook biomassa in de vorm van groen gas) zullen naar verwachting in de toekomst een groter aandeel in de brandstofmix innemen. Integratie tussen de verschillende energiesystemen levert een optimale benutting op van de capaciteit van deze bronnen. Voor een goede afstemming tussen de vraag naar en het aanbod van energie zijn aan elkaar gekoppelde, intelligent (digitaal) gestuurde energienetten, zogenaamde smart grids, essentieel. Aardgas speelt een belangrijke rol in deze smart grids vanwege zijn flexibele inzetbaarheid.

De ontwikkeling van smart grid-concepten zorgt voor een slimmere inzet van energiebronnen en infrastructuur tegen relatief geringe kosten. Met een smart grid kan de consument zijn energiebehoefte in huis beter sturen en zelf een energiebron kiezen: duurzaam als het beschikbaar is en anders de minst belastende fossiele brandstof, aardgas. Op termijn kunnen consumenten met smart grids zelf ook zeer efficiënt en duurzaam elektriciteit produceren met gas. Dankzij hun gasaansluiting hoeven ze geen dure investeringen te doen in nieuwe elektriciteitsinfrastructuur, zoals bij een all-electric huis nodig zal zijn.

PowerMatching City

In 2013 opende minister Kamp van Economische Zaken in Groningen de tweede fase van PowerMatching City (PMC). In dit project testen ongeveer 40 huishoudens in de gemeente Groningen een uniek concept van een smart grid, waarin gebruik wordt gemaakt van zowel gas als elektriciteit. Ook Gasunie neemt deel aan dit project, omdat we geloven dat decentrale energieoplossingen een belangrijke rol spelen in een duurzame energievoorziening.

Het totaalconcept van dit type smart grid werkt technisch goed, zo bleek uit de eerste fase van het project. Tijdens de Rio +20 conferentie van de Verenigde Naties is het project uitgeroepen tot een van de 100 meest duurzame projecten ter wereld.

De tweede fase van PMC is grootschaliger: het aantal huishoudens is verdubbeld en de consument heeft de mogelijkheid gekregen zijn energiegebruik te sturen op basis van kosten en energiebron. Het onderzoeksproject is uniek: het zal inzicht geven in de vraag of de kosten en de soort energiebron een rol spelen bij de energiekeuze en -gebruik van consumenten. Het is de eerste keer dat dit in de praktijk wordt getest.

Onderzoek naar energietransitie: EDGaR

EDGaR (Energy Delta Gas Research) is een nationaal initiatief dat de in Nederland aanwezige kennis op gasgebied wil bundelen. Het is het grootste aardgasonderzoeksproject binnen Europa dat is gericht op duurzaamheid. Doel is om vanuit de sterke Nederlandse gaspositie opties voor een duurzame energietoekomst te verkennen. EDGaR is een samenwerkingsverband van Gasunie, Kiwa,

Enexis, Stedin en Liander, Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen, Technische Universiteit Delft, ECN en GasTerra. Deze partners hebben een innovatief programma opgesteld waarin zij zelf € 22 miljoen investeren. Het samenwerkingsverband ontvangt daarnaast € 22 miljoen subsidie: 10 miljoen van het ministerie van Economische Zaken, 10 miljoen uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling via het Samenwerkingsverband Noord-Nederland, en 2 miljoen van de Provincie Groningen. EDGaR heeft de ambitie een internationaal centre of excellence te worden op het gebied van gas en duurzaamheid. In 2013 zijn verschillende EDGaR-onderzoeken afgerond, onder andere op het gebied van groen gas en smart grids.

Proeftuin voor onderzoek naar energietransitie: EnTranCe

Gasunie is een van de initiatiefnemers van het Energy Transition Center (EnTranCe), dat we in 2013 samen met BAM, Gasterra, Hanzehogeschool Groningen en Imtech hebben opgericht. EnTranCe is een proeftuin voor energiesystemen van de toekomst. Op de Zernike Campus in Groningen is een praktijkgericht 'living laboratorium' - EnTranCe - ingericht, waar allerlei functies van slimme energienetten in een real-life omgeving worden ontwikkeld, getest en gedemonstreerd. Er wordt onderzoek gedaan naar de inpassing van zon- en windenergie, nieuwe decentrale energiesystemen en slimme energiemanagementsystemen.

Wij willen EnTranCe in samenwerking met anderen uitbouwen met concrete projecten. Zo dragen we er aan bij dat innovatieve gastoepassingen een plek krijgen in het energiesysteem van de toekomst.

Financiële resultaten

Kerncijfers

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Opbrengsten	1.527	1.506
Totale lasten	-/- 729	-/- 834
Bedrijfsresultaat	798	672
Financiële baten en lasten	-/- 175	-/- 202
Resultaat voor belastingen	623	470
Belastingen	-/- 159	-/- 111
Resultaat na belastingen	464	359

Opbrengsten

De gerealiseerde opbrengsten waren € 21 miljoen hoger dan in 2012. Dit is het resultaat van extra opbrengsten uit nieuwe assets, zoals de Stikstofbuffer Heiligerlee, de aansluiting van de Epe cavernes en het compressorstation in Wijngaarden. Deze extra opbrengsten compenseren de efficiencykortingen op de tarieven zoals door de regulators in Nederland en Duitsland vastgesteld.

Bedrijfsresultaat

Het bedrijfsresultaat is gestegen met € 126 miljoen. Naast de eerder genoemde hogere opbrengsten, zijn de lasten lager door de vrijval van een gedeelte van de pensioenvoorziening. Daarnaast hadden we in 2013 te maken met hogere energiekosten door het koude eerste halfjaar van 2013.

Genormaliseerd

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Opbrengsten	1.733	1.696
Totale lasten	-/- 820	-/- 834
Bedrijfsresultaat	913	862
Resultaat na belastingen	551	501

In dit financiële overzicht zijn de cijfers gecorrigeerd voor de effecten van de verrekeningen uit het verleden in de opbrengsten van GTS conform de methodebesluiten 2010-2013 (2013: circa € 206 miljoen en 2012: circa € 215 miljoen), de vrijval van een gedeelte van de pensioenvoorziening in 2013 en een eenmalige vergoeding ontvangen door Gasunie Deutschland in 2012.

Investerings

Gasunie heeft in de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in met name de ontwikkeling van de Gasrotonde. Zo zijn in 2013 de uitbreiding van Zuidwending en de NEL opgeleverd. In 2014 en 2015 zullen de uitbreidingsprojecten Beverwijk-Wijngaarden en Exit Ellund voltooid worden. Verdere grootschalige uitbreidingsinvesteringen staan er momenteel niet op de planning. De capaciteitsbehoefte van de markt kan voorlopig ingevuld worden met de bestaande en in aanbouw zijnde capaciteit. In 2012 zijn we in Nederland met het meerjarig vervangingsprogramma gestart.

Naar verwachting resulteert dit programma in een jaarlijkse capex omvang van ongeveer € 150 miljoen.

De komende jaren richten we ons op initiatieven met betrekking tot marktkoppeling en marktintegratie. Daarnaast ligt de focus op de ontwikkeling van nieuwe, goed renderende activiteiten die bijdragen aan de transitie naar een duurzame energievoorziening. Tot slot wordt zowel in Nederland als Duitsland begonnen met de voorbereidingen van de marktombouw van laagcalorisch naar hoogcalorisch gas. In Nederland zullen we daarvoor investeren in het vergroten van de capaciteit voor het mengen van hoogcalorisch gas met stikstof.

Voor de komende 3 jaar verwachten wij een jaarlijkse capex omvang van gemiddeld € 400 à 500 miljoen.

Verwachting financiële resultaten

Gasunie verwacht voor 2014 op basis van de huidige inzichten een toename van het bedrijfsresultaat uit reguliere operationele activiteiten. De opbrengsten zullen stijgen door de beëindiging van de terugbetalingsverplichting met betrekking tot de methodebesluiten van GTS uit het verleden. De genormaliseerde opbrengsten zullen naar verwachting licht stijgen ten opzichte van 2013. De efficiencykortingen zoals door de regulators in Nederland (1,3%) en Duitsland (1,5%) vastgesteld worden gecompenseerd door de opbrengsten uit nieuwe activa, zoals de nieuwe leiding Odiliapeel-Melick als onderdeel van Open Season 2012.

Voor 2014 wordt een stijging van de bedrijfslasten verwacht door stijgende onderhoudskosten voor het netwerk. Dit hangt direct samen met het in 2012 opgestarte meerjaren onderhoudsprogramma. De financiële lasten zullen in 2014 lager zijn door de aflossing van rentedragende leningen eind 2013. Naar verwachting zal het balanstotaal als gevolg van de uitbreidingsinvesteringen in 2014 stijgen naar € 10.800 miljoen (2013: € 10.606 miljoen).

Financiering

De aflossingspiek van oktober 2013 kon grotendeels worden opgevangen door de opbrengsten van twee obligatieleningen die, met het oog op deze aflossingspiek, reeds in 2012 waren uitgegeven. Hierdoor hoefde Gasunie in 2013 geen additionele obligatieleningen aan te trekken. De genoemde aflossingspiek hield verband met de aflossing van de 5-jarige obligatielening waarvan het resterende bedrag van € 1.116 miljoen (oorspronkelijk € 1.400 miljoen) moest worden afgelost. De financieringsbehoefte die overbleef, werd ingevuld door het aantrekken van kortlopende deposito's op de geldmarkt en door het uitgeven van commercial paper onder het Euro Commercial Paper (ECP) programma. Het was voor het eerst dat Gasunie gebruik maakte van het nieuwe ECP-programma. Het feit dat dit kortlopende schuld papier succesvol bij beleggers geplaatst kon worden, geeft aan dat de marktomstandigheden op de financiële markten gunstig blijven voor financieel solide partijen als Gasunie.

Verder werd € 150 miljoen onder de leningsfaciliteit met de Europese Investeringsbank getrokken. De trekking betreft een 7-jaars lening die een variabele rentevoet heeft en lineair aflost. De ruimte onder de leningsfaciliteit, die in december 2012 werd afgesloten, is nu volledig benut. Aangezien bij het aangaan van de faciliteit in december 2012 bij beide partijen al de intentie bestond om deze in de loop van 2013 te verhogen met € 100 miljoen, is eind 2013 de faciliteit verhoogd met dit bedrag. Van deze additionele ruimte is in 2013 geen gebruik gemaakt.

Door de bovenstaande activiteiten kwam het totale bedrag aan rentedragende schuld eind 2013 uit op € 4.611 miljoen, een verlaging van € 598 miljoen ten opzichte van eind 2012. Door de genoemde aflossing in oktober nam ook de balanspost geldmiddelen en kasequivalenten af en kwam deze eind 2013 uit op € 87 miljoen (eind 2012: € 909 miljoen). De netto schuldpositie (rentedragende schuld minus kasmiddelen) nam hierdoor in 2013 toe met € 224 miljoen tot € 4.524 miljoen.

In 2014 worden geen obligatieleningen afgelost. Op basis van de cash flow ontwikkeling zal in dit jaar nader bepaald worden hoe de financieringsbehoefte ingevuld dient te worden.

De solvabiliteit eind 2013 is 49% (2012: 44%). Het hoge kassaldo eind 2012 zorgde voor een incidenteel lage solvabiliteit. Gecorrigeerd voor dit effect zou de solvabiliteit eind 2012 48% zijn geweest. Niet alleen dient de liquiditeitspositie op een adequaat niveau gehandhaafd te blijven, ook zijn de nodige spreiding van financieringsalternatieven en het zo efficiënt mogelijk aantrekken van financiering van groot belang. Door middel van het Euro Medium Term Note (EMTN) programma, het eerder genoemde ECP-programma en Gasunie's activiteiten op de onderhandse geld- en kapitaalmarkt worden deze doelstellingen zoveel mogelijk ingevuld. Daarnaast heeft Gasunie kredietfaciliteiten waarvan de gecommiteerde 5-jaars € 800 miljoen stand by kredietfaciliteit die in oktober 2010 is afgesloten de belangrijkste is. Van deze faciliteit is geen gebruik gemaakt in 2013. Om de liquiditeitspositie op een adequaat niveau te houden, wordt in 2014 onder meer de stand by kredietfaciliteit vernieuwd.

Credit Ratings

De rating agency Standard & Poor's heeft in 2013 de langetermijn kredietwaardigheidsbeoordeling van Gasunie verlaagd. Gasunie's credit rating bij Standard & Poor's is verlaagd van AA- met een negative outlook naar A+ met een stable outlook. Deze verlaging was een direct gevolg van de verlaging van de langetermijn kredietwaardigheidsbeoordeling van de Nederlandse Staat door Standard & Poor's in november 2013.

De rating agency Moody's Investors Service heeft in 2013 de langetermijn kredietwaardigheidsbeoordeling van Gasunie niet gewijzigd. Gasunie's credit rating bij Moody's Investors Service is A2 met een stable outlook.

Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid

Veiligheid: altijd prioriteit

Veiligheid voor onze medewerkers en onze omgeving is een belangrijke randvoorwaarde voor het kunnen uitvoeren van onze werkzaamheden. Het scheppen van een gezonde en veilige werkomgeving en het minimaliseren van (milieu)risico's voor de omgeving heeft daarom prioriteit. Omdat veiligheid een belangrijke indicator is voor de kwaliteit van ons werk, willen we voor wat betreft onze veiligheidsprestaties bij de beste internationale gasinfrastructuurbedrijven horen. Volgens Europese benchmarks met vergelijkbare gastransportondernemingen, uitgevoerd door het Europese Marcogaz (belangenorganisatie van de gasindustrie op het gebied van techniek), scoren we hoog binnen onze referentiegroep. We streven ernaar deze positie te behouden.

Onderzoek veiligheidscultuur en –gedrag

We besteden veel aandacht aan het veiligheidsgedrag van onze medewerkers. Om te onderzoeken of en hoe we dit nog verder kunnen verbeteren, zijn we het afgelopen jaar een onderzoek begonnen naar de interne veiligheidscultuur en het veiligheidsgedrag van onze medewerkers. Het onderzoek moet fungeren als een thermometer: het moet inzicht geven in waar we nu staan, wat goed gaat, wat er nog beter kan en welke trends we zien. Het doel is toe te werken naar een cultuur waarin als vanzelf wordt gedacht aan en wordt gekozen voor veilige oplossingen, die niet ondergeschikt zijn aan kosten en tijdsdruk. We zijn van plan het onderzoek periodiek te herhalen zodat we inzicht krijgen in trends en de effectiviteit van projecten en acties.

Onze resultaten op het gebied van arbeidsveiligheid

Ondanks alle inspanningen op het gebied van veiligheid heeft er zich in november 2013 bij een aannemer een ongeval met een hijskraan voorgedaan met dodelijke afloop. Een ongeval dat we bijzonder betreuren. We volgen het onderzoek van de aannemer en de Arbeidsinspectie naar de toedracht van het tragische ongeval nauwkeurig en buigen ons gezamenlijk over maatregelen om een dergelijk ongeval in de toekomst te kunnen voorkomen.

Aantal letselgevallen met verzuim per miljoen gewerkte uren	2013	2012
Gasunie medewerkers in Nederland	0,9	0,4
Gasunie aannemers in Nederland	1,0	1,7
Gasunie totaal	0,9	1,2
Aantal letselgevallen met verzuim		
Gasunie medewerkers in Nederland	2	0
Gasunie medewerkers in Duitsland	0	1
Gasunie aannemers in Nederland en Duitsland	3	7
Aantal reportables per miljoen gewerkte uren		
Gasunie totaal (Nederland + Duitsland)	3,6	2,5

*Onder *reportables* verstaan we alle letselgevallen met dodelijke afloop, verzuim, vervangend werk of een medische (niet EHBO-) handeling

We registreren het aantal potentieel ernstige gebeurtenissen (PE's) die goed zijn afgelopen, maar waarvan de gevolgen ernstig hadden kunnen zijn. In 2013 hebben we 20 van deze PE's geregistreerd, in 2012 waren dit er 17. We analyseren de PE's nauwkeurig om herhaling te kunnen voorkomen.

Procesveiligheid: nieuwe KPI's

Naast arbeidsveiligheid bestaat ook de zogenaamde procesveiligheid, die betrekking heeft op grote ongevallen, waarbij gevaarlijke stoffen en/of veel energie vrijkomen. Inspecties die we doen als gevolg van het Besluit Risico's Zware Ongevallen (BRZO) lieten zien dat we hierin nog stappen konden maken. We hebben daarom in 2013 in kaart gebracht hoe we onze inspanningen op dit gebied konden verbeteren. Daarbij hebben we onze medewerkers betrokken tijdens brainstormsessies. Ook hebben we benchmarks gebruikt als input. Op basis van de uitkomsten hiervan hebben we een twintigtal KPI's opgesteld, die de belangrijkste aspecten afdekken. Wij zullen deze vanaf 2014 toepassen. Hiermee kunnen we onze prestaties op dit gebied meten, monitoren en bijsturen.

Technische veiligheid: veilig beheer en onderhoud van onze leidingen en installaties

Onze (transport)installaties voldoen aan de eisen die wet- en regelgeving stellen aan externe veiligheid. Om onze ondergrondse leidingen in goede conditie te houden, nemen we zowel preventieve als correctieve maatregelen. Inspecties zijn daarbij heel belangrijk. We voeren doorlopend inspecties uit om de integriteit van ons transportsysteem te bewaken.

We inspecteren ondergrondse leidingen zowel aan de binnenkant als aan de buitenkant. Voor inwendige inspectie van de leiding maken we gebruik van intelligent pigs, een soort robots die door de gasstroom worden meegenomen in de leiding. In 2013 hebben we in Nederland 267 kilometer HTL-leidingen inwendig geïnspecteerd (2012: 295) en 196 kilometer RTL-leidingen (2012: 280). In Duitsland was dit 278 kilometer. Daarnaast hebben we nog eens 76 kilometer leiding die we niet met behulp van de robots konden inspecteren, gecontroleerd met een bovengrondse inspectiemethode, External Corrosion Direct Assessment (ECDA). We hebben ECDA zelf ontwikkeld voor de inspectie van leidinggedeeltes die niet (goed) pigbaar zijn. In 2012 hebben we ruim 80 kilometer met ECDA geïnspecteerd.

Naast het geven van voorlichting, het plaatsen van markeringspalen boven de leidingen en het houden van zichtinspecties, inspecteren we ons leidingtracé ook vanuit de lucht door middel van inspectievluchten per helikopter. Tijdens deze vlieginspecties hebben we verschillende afwijkende situaties geregistreerd. Daar waar nodig hebben we direct actie ondernomen om een veilige situatie te handhaven.

Corrosieonderzoek geeft nieuwe inzichten

Op basis van nieuwe inzichten en berekeningen die we in het verslagjaar hebben gedaan ten aanzien van corrosie, hebben we ons beleid op het gebied van leidinginspectie aangepast. In de praktijk blijkt corrosie namelijk niet zo snel plaats te vinden als vroeger werd gedacht. Daarom kunnen we inspectiemiddelen efficiënter inzetten, zonder dat de technische veiligheid van onze leidingen vermindert.

Externe veiligheid: knelpunten opgelost

In 2011 is het Besluit Externe Veiligheid Buisleidingen ingegaan, dat tot doel heeft om bij te dragen aan een veilige ligging van leidingen. Onderdeel van dit besluit is dat knelpunten, waar kwetsbare objecten binnen de zogenaamde 10-6 contour liggen, binnen drie jaar worden opgelost door het nemen van maatregelen. Om aan deze wetgeving te voldoen hebben we in 2010 en 2011 (potentiële) knelpunten in kaart gebracht. Vervolgens hebben we aan alle betrokken gemeentes gevraagd of de door ons in kaart gebrachte situatie overeenkomt met de werkelijkheid voor wat betreft de aanwezigheid van bijvoorbeeld personen en gebouwen. Onze tracébeheerders hebben vervolgens per situatie maatregelen ontworpen en toegepast.

In 2013 hebben we hiermee goede vorderingen geboekt. De meeste knelpunten zijn nu opgelost. Er zijn nog enkele locaties waar we nog geen maatregelen konden treffen; deze worden op een later tijdstip uitgevoerd. Ook zijn er nog enkele locaties waarbij we nogmaals goed kijken of de voorgestelde maatregel voldoende oplossing biedt.

Vanaf 2014 zullen we nog meer maatregelen nemen bij situaties waar sprake is van een zogenaamd groepsrisico. In dat geval valt het individuele risico binnen een veilige norm, maar heeft een grotere groep mensen daarmee te maken. Deze maatregelen zijn niet direct wettelijk verplicht, maar we hebben in overleg met het ministerie van Infrastructuur en Milieu besloten dit toch te doen, omdat met een redelijke inspanning het risico voor een grotere groep mensen te reduceren is.

Leidingincidenten

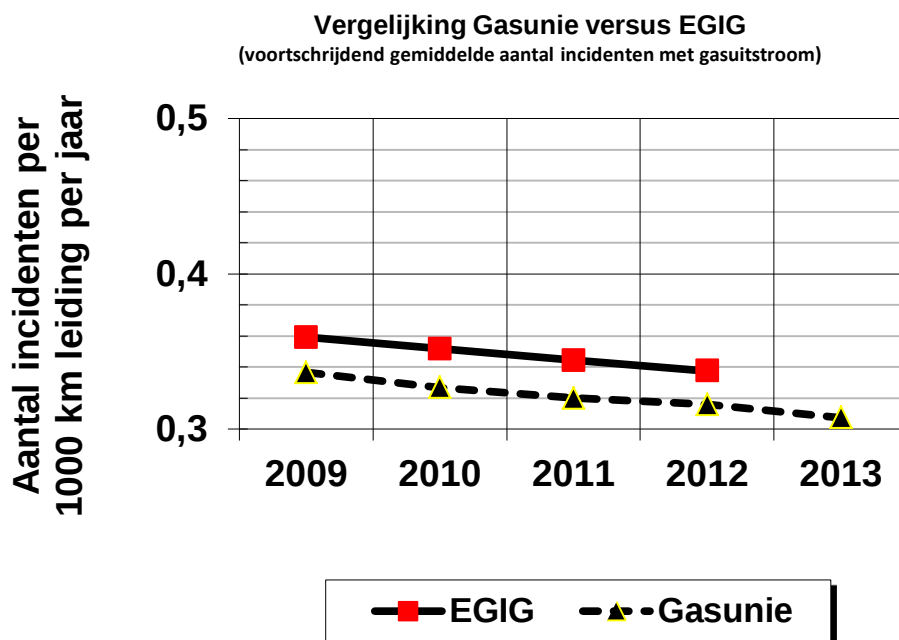
Om veilig en betrouwbaar gastransport te kunnen waarborgen, moet onze infrastructuur ongestoord kunnen liggen. We spannen ons daarom in om ervoor te zorgen dat er geen aardgas vrijkomt door beschadigingen aan onze leidingen. Graafwerkzaamheden vormen de belangrijkste oorzaak van beschadigingen aan ons ondergrondse leidingnetwerk.

In 2013 hebben we als gevolg van mechanische grondwerkzaamheden zes leidingbeschadigingen geregistreerd, waarvan geen enkele met gasuitstroom (in 2012 waren dat er vijf, waarvan één met gasuitstroom). Daarnaast heeft er zich door een constructiemanco een leidingbeschadiging met zeer beperkte gasuitstroom voorgedaan.

Bij Gasunie in Duitsland hebben er zich in 2013 geen leidingbeschadigingen als gevolg van graafwerkzaamheden voorgedaan (2012: één).

Onze resultaten vergeleken met anderen: Europese benchmark leidingincidenten (EGIG)

Omdat Europese gastransportbedrijven hun leidingincidenten op dezelfde manier registreren, kunnen we onze prestaties op dit onderdeel van de gastransportketen goed vergelijken met die van andere bedrijven. Ten aanzien van leidingincidenten met gasuitstroom scoren wij beter dan het Europese gemiddelde (bron: database van de European Gas Pipeline Incident Data Group, EGIG).

Veiligheid: waar kan het beter?

We spannen ons tot het uiterste in om ervoor te zorgen dat onze veiligheidsprestaties uitstekend zijn. Soms constateren we dat er toch dingen beter kunnen.

Onderzoek leidingincidenten

In 2013 hebben er verscheidene incidenten plaatsgevonden waarbij onze leidingen werden geraakt tijdens werkzaamheden. Opvallend veel van deze incidenten gebeurden bij werkzaamheden die in opdracht van ons werden uitgevoerd, en waarbij we ook toezicht hielden. En dat terwijl we juist veel hebben geïnvesteerd in toezicht en procedures om de kans op beschadigingen aan de leidingen zo klein mogelijk te maken.

We nemen dit zeer serieus. Daarom hebben we de relevante incidenten uitvoerig geanalyseerd; we hebben onder meer interviews gehouden met de betrokkenen. We willen van de fouten leren en vervolgens maatregelen nemen om herhaling te voorkomen. Uit het onderzoek kwam naar voren dat er voldoende procedures en middelen zijn om graafactiviteiten veilig uit te kunnen voeren, maar dat deze om verschillende redenen niet altijd onverkort worden gevolgd of ingezet. We hebben de groep eigen toezichthouders daarom versterkt met twee leidinggevers. Er is afgesproken dat we extra aandacht besteden aan een uniforme manier van werken, conform de afgesproken procedures. We zullen dit monitoren.

Vergroten zekerheid rondom integriteit van ingekochte materialen

Naar aanleiding van incidenten met materialen zoals T-stukken, buizen en reduceerstukken, hebben we in de afgelopen jaren meerdere onderzoeken uitgevoerd naar de levering van materialen die niet voldoen aan de specificaties van onze bestellingen. Uit intern onderzoek bij Gasunie en uit openbare externe onderzoeken in de sector komt naar voren dat de verklaringen van leveranciers - zelfs in het geval dat een onafhankelijke inspectiedienst toezicht houdt - niet altijd betrouwbaar zijn. Dat wil zeggen dat de verklaring voor wat betreft samenstelling en eisen niet altijd past bij het geleverde materiaal. Dit betekent overigens niet dat het materiaal zodanig afwijkt dat het een bedreiging vormt voor de procesveiligheid. Maar de kans daarop neemt wel duidelijk toe als de verklaarde eigenschappen niet correct zijn. Bovendien levert het problemen op in projecten, als vlak voor het inbouwen van materialen blijkt dat deze nader onderzocht moeten worden en er geen aantoonbaar correcte alternatieven beschikbaar zijn.

Naar aanleiding hiervan hebben we ons inkoopbeleid voor materialen tegen het licht gehouden. Om de betrouwbaarheid van geleverde materialen te vergroten en daarmee de procesveiligheidsrisico's en ook de projectrisico's te reduceren, gaan we de inkoopstrategie en het toezicht op het geleverde materiaal aanpassen. Onderdeel van het nieuwe beleid zal worden dat we materialen zullen inkopen met toezicht van een onafhankelijke inspectiedienst. We zullen de kwalificaties van onze leveranciers checken, waarbij we kijken naar hun technische deskundigheid, de organisatie en hun kwaliteitsmanagement. Deze kwalificaties zullen periodiek vernieuwd moeten worden. Tussentijds zullen we met steekproeven de betrouwbaarheid van de leverancier toetsen. Omdat dit proces veel tijd in beslag neemt, gaan we op zoek naar leveranciers waarmee we een langjarige relatie kunnen aangaan.

Het proces rondom de kwalificaties wordt begin 2014 uitgevoerd. We zullen daarbij de focus leggen op leveranciers die belangrijk zijn voor ons meerjarig vervangingsprogramma.

Ketenbeheer

We staan voor grote uitdagingen op energiegebied. Er is wereldwijd een toenemende vraag naar energie. Tegelijk verandert het klimaat als gevolg van de uitstoot van broeikasgassen, zoals CO₂. Daarom is een transitie naar een duurzame energievoorziening noodzakelijk. Als onderdeel van de gaswaardeketen willen we hieraan een bijdrage leveren. Dat doen we op verschillende manieren zoals het ontwikkelen van duurzame business activiteiten, verantwoord omgaan met het milieu en het verkleinen van onze eigen footprint. Met ons beleid dragen we bij aan de overheidsdoelstellingen: 20% minder CO₂ in 2020 (vergeleken met 1990), een jaarlijkse energiebesparing van 2% en 14% duurzame energieopwekking in 2020.

Gaswaardeketen

We spelen als aardgastransporteur een belangrijke rol in de gaswaardeketen, die loopt van aardgaswinning tot aan de aardgastoepassing bij de gebruiker. Deze keten wordt gevormd door gasproducenten, leveranciers/shippers, (inter)nationale netwerkbedrijven, (regionale) aardgastransporteurs, afnemers/klanten (direct op het landelijke netwerk aangesloten industrieën en elektriciteitscentrales) en huishoudens.

Samenwerking binnen de keten

In deze almaar veranderende markt en samenleving is samenwerking in de keten cruciaal. We participeren in zowel 'verticale' als 'horizontale' samenwerkingen. We nemen deel aan relevante internationale, landelijke, regionale en lokale samenwerkingsverbanden. Die focussen op verschillende gebieden van de gaswaardeketen, zoals kennisuitwisseling, de ontwikkeling van schone en zuinige energietoepassingen, het uitwisselen van best practices en de ontwikkeling van de groengasmarkt in Nederland.

Daarnaast nemen we ook deel in (Europese) werkgroepen die zich bezighouden met standaardisatie en normalisatie (CEN, ISO) op het gebied van managementsystemen voor aardgastransport. Een goed voorbeeld van samenwerking op het gebied van standaardisatie van managementsystemen is het Pipeline Integrity Management System (PIMS), dat we in eigen beheer hebben ontwikkeld. Het systeem is een tool voor het beheren en vaststellen van de leidingintegriteit. We hebben met een groot aantal gastransportbedrijven samenwerkingsovereenkomsten ondertekend, die ertoe hebben geleid dat het PIMS ook bij diverse collega-gastransportbedrijven is geïmplementeerd.

We nemen deel in verschillende verticale samenwerkingsverbanden op het gebied van energie, zoals bijvoorbeeld Gas Infrastructure Europe (GIE), ENTSOE, Marcogaz, Energy Delta Institute (EDI) en Energy Valley.

Groen gas

We maken ons sterk voor de opkomst van groen gas als efficiënte, duurzame energieoptie. Het is de ambitie van de Nederlandse overheid dat in 2030 vijf miljard m³ (48,8 miljard kWh) groen gas deel uitmaakt van het gasverbruik. Wij willen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de groengasmarkt in Nederland: wij zijn actief zowel op het gebied van de invoeding van groen gas als bij de certificering. We kunnen hierbij bouwen op de sterke infrastructuur die we in Nederland hebben; we zetten daarmee een volgende stap in de richting van een duurzame energievoorziening.

Biogas uit vergisting en vergassing heeft een enorm productiepotentieel voor de toekomst. Als de productie van biogas toeneemt, kunnen zogenoemde groengashubs worden gevormd, verzamelpunten waarop biogasproducenten zijn aangesloten. Daar wordt het biogas opgewerkt tot

aardgaskwaliteit, zodat het via ons gastransportnetwerk en de regionale netwerken uiteindelijk als groen gas bij de gebruiker terechtkomt.

Investeren in een nog niet goed ontwikkelde markt brengt per definitie risico's met zich mee. Maar omdat we de ontwikkeling van een groengasmarkt willen helpen bevorderen, hebben we in samenwerking met andere partijen mogelijkheden ontwikkeld om groen gas veilig in ons net op te nemen. Vanuit de markt is veel belangstelling om gas in te kunnen voeden in ons landelijke transportnet, ook via groengashubs. Ook daarin spelen we een faciliterende rol, onder andere door middel van deelname aan de Taskforce Groen Gas.

Vertogas

Vertogas, een van onze dochterondernemingen, is een zelfstandig en onafhankelijk bedrijf dat met haar certificatensysteem de handel in groen gas faciliteert. Vertogas-certificaten geven aan waar het groene gas is geproduceerd en welke soorten biomassa daarbij zijn toegepast. Handelaren en afnemers van groen gas hebben hierdoor de zekerheid dat het om echt groen gas gaat.

Een erkend groengascertificatensysteem is een van de randvoorwaarden voor de verdere vorming van een groengasmarkt. Vertogas zal een wettelijke basis in de Gaswet krijgen als Nederlandse certificeerder van groen gas. Deze wettelijke basis is in 2013 in de Gaswet bekrachtigd en zal in het jaar 2014 worden ingevoerd.

Rijden op groen gas

Bij rijden op groen gas komt minder CO₂ en fijnstof vrij dan bij andere brandstoffen. Als onderdeel van ons footprintreductiebeleid zijn we in 2012 gestart met de vergroening van ons wagenpark. We zijn een pilot gestart met 21 bedrijfswagens die worden ingezet voor onderhoud aan ons gastransportnet. Ons doel is om uiteindelijk al onze 284 bedrijfsauto's op groen gas te laten rijden. De eerste ervaringen zijn tot dusver positief.

Ook geven we onze medewerkers die voor een lease-auto in aanmerking komen de mogelijkheid om een lease-auto op groen gas aan te schaffen; daarvan is in 2013 een aantal maal gebruik gemaakt.

Milieuprestaties

Minimaliseren van de invloed op onze omgeving

Een aantal bedrijfsactiviteiten die kenmerkend zijn voor onze sector beïnvloeden het milieu. Het gaat bijvoorbeeld om het leggen van leidingen, het bouwen van gasinstallaties, het op druk brengen, transporteren en mengen van aardgas, het meten en regelen van gasstromen, het reduceren van de gasdruk en het onderhoud aan installaties. Voor deze activiteiten is energie nodig, waardoor emissies plaatsvinden. Daarnaast worden bepaalde stoffen gebruikt ten behoeve van het veilig functioneren van gastransportinstallaties, zoals glycol en smeerolie. Ook de werkzaamheden op onze kantoren hebben invloed op het milieu, zij het een beperkte.

We stellen alles in het werk om schadelijke emissies naar bodem, water en lucht zo klein mogelijk te houden. We hebben daarvoor een beleid opgesteld, dat is uitgewerkt in concrete milieudoelstellingen.

Milieuzorg gecertificeerd

Om te waarborgen dat we in relevante bedrijfsprocessen goed rekening houden met het milieu, hebben we ons milieuzorgsysteem ingericht volgens de ISO 14001-norm. Ieder jaar wordt ons managementsysteem op dit punt door een extern auditbureau gecontroleerd.

CO₂-emissie

We streven ernaar om op het gebied van het beperken van CO₂-emissie toonaangevend te zijn. Het uiteindelijke punt aan de horizon ligt in 2050. We willen in dat jaar, samen met een aantal andere bedrijven, een CO₂-neutrale energievoorziening hebben gerealiseerd. Om deze ambitie te kunnen waarmaken, hebben we een strategie uitgezet met een tussentijds ijkpunt. Dit ijkpunt is een vermindering van 40% CO₂-equivalenten³ in 2030 en is in lijn met ontwikkelingen op dit gebied in Europa. Deze reductie kunnen we halen op de hele scope van het Green House Gas Protocol (GHG Protocol), die we hieronder toelichten. De reductiedoelstelling die we eerder al voor 2020 hadden opgesteld, blijven we hanteren.

In absolute zin betekent onze doelstelling een reductie van 124 kiloton CO₂-equivalenten. Deze doelstelling hebben we het afgelopen jaar naar boven bijgesteld ten opzichte van de voorgaande jaren, van 93 naar 124 kiloton. Dat heeft te maken met nieuwe inzichten over de berekening van het basisjaar. Een aantal emissiebronnen is niet meegenomen in de oorspronkelijke berekening, omdat ze op dat moment nog niet bekend waren. Maar de laatste jaren hebben we meer en ook betere informatie verkregen over emissies; daarom is besloten om de totale hoeveelheid CO₂-equivalenten voor het basisjaar 1990 bij te stellen van 478 kiloton naar 618 kiloton CO₂.

De emissies waarover we nu betere informatie hebben, betreffen zogenaamde sluipende emissies op gasontvangstations (GOS), meet- en regelstations (M&R) en afsluiter locaties (AL). Sluipende emissies zijn bijvoorbeeld kleine aardgaslekkages bij koppelingen of appendages.

We rapporteren vanaf 2013 volgens de standaard van het Greenhouse Gas Protocol (GHG Protocol). Dit protocol voor broeikasgassen onderscheidt verschillende scopes, gerangschikt naar herkomst van het broeikasgas. Deze scopes zijn:

Scope 1

Hieronder vallen alle emissies die direct het gevolg zijn van onze eigen activiteiten, zoals de CO₂-uitstoot van gasgestookte compressoren en motoren die voor de compressie worden ingezet, eigen gasverbruik voor verwarming van gebouwen en eigen gasverbruik voor de verwarmingsketels op gasontvangstations. In deze scope worden ook de CO₂-equivalenten door methaanuitstoot meegenomen. Binnen deze scope valt ook de emissie van fluorkoolwaterstoffen (HFK's), die worden gebruikt bij koelingsprocessen.

Scope 2

Onder scope 2 vallen de indirecte emissies van de energie die is ingekocht, bijvoorbeeld van een elektriciteitsbedrijf. Voor ons bedrijf worden de scope 2 CO₂-equivalenten met name bepaald door het gebruik van elektriciteit voor onze elektrische compressoren en voor de productie van stikstof. Ook de elektriciteit die we verbruiken op onze kantoren en installatiegebouwen valt binnen deze scope.

Scope 3

Hieronder vallen alle overige indirecte emissies die het gevolg zijn van onze bedrijfsactiviteiten, bijvoorbeeld emissies als gevolg van autorijden, vliegreizen en treinreizen en ook de benodigde energie voor de productie van de door ons ingekochte stikstof.

In 2013 heeft een aantal netwerkbedrijven in Nederland een nieuw model ontwikkeld om CO₂-emissies te rapporteren op basis van het Green House Gas Protocol. Dit model passen we toe vanaf verslagjaar 2013. Omdat het model niet volledig vergelijkbaar is met het model van de voorgaande

³ CO₂- en CH₄-emissies kunnen met behulp van de zogeheten Global Warming Potential (GWP) worden omgezet in een maat voor het versterkte broeikaseffect, de zogenaamde CO₂-equivalent-emissie. De GWP voor CO₂ wordt op 1 gesteld en de GWP voor CH₄ op 25.

jaren hebben we in de huidige rapportage alleen de totalen van scope 1, 2 en 3 opgenomen van de jaren vóór 2013.

Scope	Emissiebron	CO2-equivalenten [kton]														
		2009			2010			2011			2012			2013		
		GUN	GUD	GU tot	GUN	GUD	GU tot	GUN	GUD	GU tot	GUN	GUD	GU tot	GUN	GUD	GU tot
1	Lease-auto's													2,8	-	2,8
	Dienstauto's													1,2	-	1,2
	Gasverbruik gebouwen													1,6	-	1,6
	Netwerkverliezen													238	17	255
	SF6													-	-	-
	Gasverbruik installaties													200	113	313
	Noodaggregaten													0,04	-	0,04
	Koelmiddelen													0,2	-	0,2
	Totaal scope 1	361	87	448	404	106	510	316	106	422	332	121	453	444	131	575
2	Warmtegebruik gebouwen													-	-	-
	Elektriciteitsverbruik gebouwen													3,3	-	3,3
	Elektriciteitsverbruik installaties													164	-	164
	Totaal scope 2	141	4	145	135	4	139	160	4	164	138	5	143	167	5	172
3	Treinreizen													0,01	-	0,01
	Dienstreizen													0,3	-	0,3
	Woon-/werkverkeer													1,3	-	1,3
	Vliegverkeer													0,3	-	0,3
	Inkoop N ²													2,0	-	2,0
	Totaal scope 3	46		46	16		16	7		7	2		2	4	-	4
Totaal scope 1+2+3		548	91	639	555	110	665	483	110	593	472	126	598	615	136	751

Tabel: CO₂-equivalentemissies volgens het Greenhouse Gas Protocol

*Met GUN wordt bedoeld Gasunie in Nederland

**Met GUD wordt bedoeld Gasunie in Duitsland

*** tot = totaal

De totale CO₂-equivalentemissie in 2013 is hoger dan in 2012. Deze stijging komt vooral omdat we sinds vorig jaar beter inzicht hebben in onze CO₂-emissies, zoals hiervoor is toegelicht. Hierdoor is de CO₂-emissie vanaf 2013 met ongeveer 90 kiloton naar boven bijgesteld. Deze bijstelling geldt vanaf 2013, niet over de jaren daarvoor.

De CO₂-equivalenten als gevolg van het aardgasverbruik stegen met ongeveer 36 kiloton. Van deze 36 kiloton werd ongeveer de helft veroorzaakt door het inzetten van de flare op de LNG Maasvlakte. De CO₂-equivalenten ten gevolge van het elektriciteitsverbruik stegen in 2013 met 29 kiloton, dat werd veroorzaakt door de inzet van meer elektrische compressoren.

Methaanemissies

	Unit	2009	2010	2011	2012	2013
Methaanemissies GUN	Ton	6.111	6.480	6.740	6.705	9.514
Methaanemissies GUD	Ton	741	741	436	363	690
GU totaal	Ton	6.852	7.221	7.176	7.068	10.204

Onze methaanemissies zijn in 2013 ten opzichte van de voorgaande jaren gestegen. Ook deze stijging wordt veroorzaakt door het nauwkeuriger kunnen meten van de sluipende aardgasemissies in 2013. De sluipende emissies van gasontvangstations, meet- en regelstations en afsluiterlocaties zijn voor alle stations berekend op basis van een beperkte steekproef. De gasontvangstations meten we allemaal separaat; we hebben op dit moment de emissies van 40 van de 1.150 stations in kaart gebracht. Ook de emissies van de compressorstations hebben we in 2013 opnieuw berekend.

In Duitsland zijn de methaanemissies ten opzichte van 2012 gestegen omdat er op twee installaties een aantal testen moest worden uitgevoerd voor commissioningswerkzaamheden (in Heidenau en Folmhusen). Tijdens deze testen moesten we de druk reduceren.

Er vindt niet alleen methaanemissie plaats door sluipende emissies, maar ook door het afblazen van gas tijdens onderhoudswerkzaamheden. Afblazen is nodig om veilig werkzaamheden te kunnen uitvoeren. We proberen deze emissies natuurlijk zoveel mogelijk te voorkomen. We lichten dit verderop in deze paragraaf toe onder Hercompressie leidingwerkzaamheden. Daarnaast komt methaan vrij bij het starten en stoppen van de compressoren en bij het gebruik van meetapparatuur.

Footprintreductie

Ook in 2013 hebben we verder onderzoek gedaan naar mogelijkheden om onze footprint te verkleinen, en ook diverse concrete projecten uitgevoerd. Zoals bijvoorbeeld een omvangrijk 'leak detection and repair' (LDAR)-programma, dat we hebben uitgevoerd op onze grote compressorstations en de LNG Maasvlakte. We hebben daarbij 22 locaties bemeten en in totaal 421.000 potentiële lekbronnen beoordeeld. Ook Gasunie Deutschland heeft veel inspecties uitgevoerd in het kader van ons LDAR-programma. Met behulp van deze gegevens kunnen we gerichte maatregelen nemen om opgespoorde lekkages terug te dringen.

Meetmethodes

Er bestaan verschillende gangbare manieren om een schatting te maken van de sluipende aardgasemissies, zoals *bagging*, EPA21 en de Marcogaz-methode. Deze verschillende manieren van berekening laten verschillende uitkomsten zien. We hebben onze sluipende emissies berekend volgens de EPA21 methode. Om meer zekerheid te krijgen over de nauwkeurigheid van deze methode gaan we de verschillende meetmethodes in 2014 met elkaar vergelijken. Verder zullen we in 2014 meer emissiemetingen doen op stations en verdere maatregelen treffen om aardgasemissies terug te dringen.

Hercompressie leidingwerkzaamheden

Het afblazen van gas bij leidingwerkzaamheden proberen we zoveel mogelijk te voorkomen. Soms is het echter noodzakelijk om gas af te blazen om veilig te kunnen werken aan aardgasleidingen.

Wij gebruiken al enige jaren een hercompressie-unit waarmee we zoveel mogelijk gas - dat anders zou moeten worden afgeblazen - hercomprimeren en in een andere leiding overbrengen. Zo hoeven we minder gas af te blazen. In 2013 hebben we bijna 2,3 miljoen m³(n) aardgas gehercomprimeerd, wat overeenkomt met 33 kton CO₂-equivalenten.

Aan de inzet van de mobiele hercompressor zijn kosten verbonden. De minimale kostprijs voor de inzet bedraagt rond de 20.000 euro is. Hoe meer gas tijdens werkzaamheden kan worden gehercomprimeerd, des te kostenefficiënter wordt het hercomprimeren. We hebben in 2013 naar schatting bijna een half miljoen euro bespaard op aardgaskosten door de inzet van de mobiele hercompressor.

We gebruiken verschillende technieken om leidingen gasvrij te maken. In de volgende tabel is een overzicht gegeven van de hoeveelheden aardgas die daarbij zijn vrijgekomen.

Technische maatregel	2013 m ³ ·1000 aardgas
Uitbufferen	1.826 ⁴
Hercompressie	2.268
Flaren	0
Afblazen	1.152

In 2013 is er meer gas afgeblazen dan in 2012 het geval was. De belangrijkste oorzaak hiervan was dat we bij het ontmantelen van een vliegtuigbom uit de 2e wereldoorlog uit veiligheidsoverwegingen aardgas in een leidingsegment moesten afblazen. Hierbij is ongeveer 245.000 m³ aardgas vrijgekomen. Daarnaast was het noodzakelijk om bij het plaatsen van nieuwe apparatuur op compressorstation Ommen een leidingsegment af te blazen. Hierbij kwam een hoeveelheid van ongeveer 240.000 m³ aardgas vrij.

Afvalstoffen

Bij de grote diversiteit aan werkzaamheden die we uitvoeren, komen afvalstoffen vrij. Met het oog op veiligheid, milieuwetgeving, goede milieuzorg en het beheersbaar houden van de kosten, willen we op een verantwoorde manier omgaan met het afvoeren van deze afvalstoffen. We passen daarbij de voorschriften toe die zijn opgenomen in de wet Milieubeheer en de diverse milieuvergunningen die we voor onze werkzaamheden krijgen.

Als onderdeel van onze wettelijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid ten aanzien van afvalstoffen hanteren we de 'Ladder van Lansink'. De ladder van Lansink geeft de prioriteit weer waarmee afvalstoffen moeten worden verwerkt: Preventie, Hergebruik, Recyclen, Verbranden en Storten.

⁴ Dit getal betreft een schatting die we hebben verkregen op basis van schakelprogramma's, die we gebruiken om bij leidingwerkzaamheden leidingen veilig gasvrij te kunnen maken en het gastransport ongestoord via een andere route door te laten gaan.

Afval	2009	2010	2011	2012	2013
	(ton)	(ton)	(ton)	(ton)	(ton)
<i>Gevaarlijk afval</i>					
Gasunie in Nederland	1.804	1.494	3.135	2.632	4.233 ¹⁾
Gasunie in Duitsland	nb	22	59	50	41
<i>Niet-gevaarlijk afval</i>					
Gasunie in Nederland	14.072	14.316	15.678	22.495 ²⁾	16.029
Gasunie in Duitsland	nb	219	290	585	127
<i>Verwijdering van gevaarlijk en niet-gevaarlijk afval</i>					
<i>Hergebruik</i>					
Gasunie in Nederland	88,2%	90,5%	85,1%	89,2%	89,1%
Gasunie in Duitsland	70,0%	83,8%	83,2%	92,0%	75,8%
<i>Verbranden</i>					
Gasunie in Nederland	7,5%	6,3%	6,5%	4,4%	1,7%
Gasunie in Duitsland	nb	9,5%	16,8%	7,9%	24,2% ³⁾
<i>Storten</i>					
Gasunie in Nederland	4,3%	3,2%	8,4%	6,4%	9,2%
Gasunie in Duitsland	nb	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%

* nb = niet beschikbaar/niet geregistreerd

¹⁾ De stijging in de hoeveelheid gevaarlijk afval in Nederland in 2013 heeft diverse oorzaken. In dat jaar zijn enkele condensaat tanks periodiek gereinigd, waarbij vervuild water vrijkwam. Daarnaast is straalgrit gebruikt voor het reinigen van leidingdelen, dat wordt verwerkt als gevaarlijk afval. Ook zijn bij projecten en andere werkzaamheden grond en puin vrijgekomen dat was besmet met asbest.

²⁾ In verband met het grote aantal projecten dat in 2012 is uitgevoerd, is in dat jaar een extra hoeveelheid niet-gevaarlijk afval vrijgekomen.

³⁾ Als gevolg van een sterke daling in de hoeveelheid niet-gevaarlijk afval van Gasunie Deutschland, is het percentage gevaarlijk afval op de totale hoeveelheid afval toegenomen. De hoeveelheid gevaarlijk afval is echter niet gestegen. Niet-gevaarlijk afval (75,8%) wordt in Duitsland zoveel mogelijk hergebruikt, gevaarlijk afval (24,2%) wordt in zijn geheel verbrand.

In 2013 is in totaal 20,3 kiloton afval afgevoerd, een daling ten opzichte van 2012. Deze daling werd veroorzaakt doordat we minder grote projecten hebben uitgevoerd in 2013.

Door de lagere beschikbaarheid van grondstoffen wordt het steeds interessanter om afvalstoffen te gebruiken als halffabricaten. Daarmee heeft afval waarde gekregen. Uiteraard stelt dat hogere eisen dan voorheen aan het scheiden van afvalstoffen aan de bron.

Op onze locaties worden afvalstoffen zoals chemicaliën, oliën, vetten en onderhoudsmiddelen gescheiden ingezameld; daarna worden ze door erkende afvalinzamelaars afgevoerd naar erkende afvalverwerkingsbedrijven.

Het afgevoerde afval bestaat voor ongeveer 9% uit metaal. Het metaalafval is voor bijna 95% hergebruikt. Metaalafval komt vooral vrij bij grote projecten en bij werkzaamheden op onze installaties.

We streven ernaar zo min mogelijk afval te verbranden. Afvalscheidingsmethodes die hergebruik mogelijk maken worden steeds beter. Als gevolg daarvan is een dalende trend waarneembaar in de hoeveelheid verbrand afval in Nederland. In Duitsland wordt niet-gevaarlijk afval zoveel mogelijk hergebruikt, gevaarlijk afval wordt verbrand.

Afvalstoffen afkomstig uit onze werkzaamheden in Nederland willen we bij voorkeur ook in Nederland laten verwerken, om onnodig transport te voorkomen. Mocht het elders moeten worden verwerkt, dan maken we duidelijke afspraken over het feit dat we in dit kader geen kinderarbeid accepteren.

Eigen energiegebruik

Aardgas

Voor het transport van aardgas worden gasturbines en gasmotoren ingezet. Een groot deel van deze machines gebruikt aardgas als brandstof. Daarnaast wordt aardgas gebruikt voor het verwarmen van gas op gasontvangstations (omdat gas afkoelt bij drukverlaging) en het verwarmen van onze kantoren en utiliteitsgebouwen.

De hoeveelheid aardgas die we transporteren en het daaraan gekoppelde brandstofverbruik dat nodig is voor compressie is onder andere afhankelijk van het weer en de vraag naar aardgas. Door de aanhoudende winter hebben we in 2013 168,7 miljoen m³ aardgas verbruikt, een kleine stijging ten opzichte van het voorgaande jaar.

Gasverbruik	2009	2010	2011	2012	2013
Verbruik GUN (miljoen m ³)	115,4	132,0	82,7	89,4	104,4
Verbruik GUD (miljoen m ³)	34,2	44,6*	59,0	64,7	64,3
Verbruik Totaal (miljoen m ³)	149,4	176,6	141,7	154,1	168,7

* Het energieverbruik bij GUD is in 2010 gestegen t.o.v. 2009 omdat voor het eerst het gasverbruik van het hoofdkantoor in het totaal is meegenomen.

Elektriciteit

We gebruiken elektriciteit voor de productie van stikstof (op de installaties Ommen en Kootstertille), voor compressie van aardgas (Grijpskerk, Anna Paulowna, Scheemda en Wijngaarden), voor het vloeibaar maken van aardgas (LNG-installatie op de Maasvlakte), voor de compressie die benodigd is voor de opslag van aardgas in zoutcavernes (Zuidwending) en voor onze kantoren en utiliteitsgebouwen.

Het elektriciteitsverbruik in 2013 ziet er als volgt uit:

Elektriciteitsverbruik	2009	2010	2011	2012	2013
Verbruik GUN (miljoen kWh)	299,0	284,5	338,9	382,5	441,2
Verbruik GUD (miljoen kWh)	5,8	6,5	6,7	7,3	7,4
Verbruik totaal (miljoen kWh)	304,8	291	345,6	389,8	448,6

In 2013 was minder elektriciteit nodig voor de productie van stikstof op de locaties Ommen en Kootstertille. Toch is het elektriciteitsgebruik in 2013 gestegen ten opzichte van het vorige jaar. Dat heeft meerdere oorzaken. Door de ingebruikneming van de nieuwe elektrische compressoren op de locaties Grijpskerk, Anna Paulowna, Scheemda, Wijngaarden en Zuidwending is het elektriciteitsverbruik ten behoeve van compressie sinds 2006 toegenomen. Met name de

compressoren op Wijngaarden en Anna Paulowna zijn in het verslagjaar meer ingezet vanwege de lange winter. Tezamen gebruiken de installaties op Scheemda, Zuidwending, Anna Paulowna en Wijngaarden ongeveer 85% van de totale hoeveelheid elektriciteit. Daarnaast is de LNG tank op de Maasvlakte bijgevuld.

Watergebruik

We gebruiken hoofdzakelijk water voor het koelproces in onze LNG-installatie op de Maasvlakte, voor reinigingsdoeleinden en voor sanitaire voorzieningen. In 2013 hebben we ongeveer 8,7 miljoen m³ oppervlaktewater en 46.541 m³ leidingwater verbruikt. Het gebruik van oppervlaktewater voor koeling bij de productie van LNG was in 2013 aanzienlijk hoger dan in 2012, omdat de LNG-installatie meer is ingezet voor het vloeibaar maken van aardgas. Het leidingwaterverbruik bij Gasunie Duitsland bedroeg in 2013 1.791 m³.

Medewerkers

Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt

Onze organisatie is de afgelopen jaren veranderd van een Nederlands in een Europees infrastructuurbedrijf. We opereren in een dynamische en concurrerende omgeving, waar de transitie naar een duurzame energievoorziening een grote rol speelt. Deze ontwikkeling vereist nieuwe vaardigheden en kennis, bijvoorbeeld op het gebied van fusies en overnames, ondergrondse gasopslagactiviteiten en duurzaamheid. Ook de arbeidsmarkt is aan verandering onderhevig. Daarin onderscheiden we globaal drie trends die voor ons van belang zijn:

- We zien, ondanks de hoge werkloosheid in Nederland, nog steeds krapte op de arbeidsmarkt voor wat betreft technisch geschoolden.
- Daarnaast is in een aantal jaren de uittreedleeftijd aan het opschuiven van 60 naar 67 jaar. Dit stelt andere eisen aan de inrichting van onze organisatie op personeelsgebied en aan onze medewerkers.
- We willen als organisatie alert en snel kunnen inspelen op actuele ontwikkelingen in de energiesector en op interessante *business opportunity's*.

Deze ontwikkelingen vragen om een HR-beleid dat gericht is op duurzame inzetbaarheid van medewerkers. We lichten dit verder toe in de paragraaf Organisatieontwikkeling.

Profiel van onze medewerkers

Het aantal medewerkers steeg in 2013 ten opzichte van 2012 van 1.701 naar 1.731 medewerkers.

Bij Gasunie Deutschland werken 274 collega's, bij Gasunie Nederland 1.457 collega's.

De verhouding man/vrouw in Nederland bedraagt: 85% mannen en 15% vrouwen.

Bij Gasunie Deutschland is 81% van onze medewerkers man en 19% vrouw.

De gemiddelde leeftijd in ons bedrijf daalde licht naar 46,5 jaar (2012: 47,1 jaar).

Leeftijdsopbouw Gasunie in Nederland (GUN)			
Leeftijdscategorie		Aantal MDW*	% MDW
van	tot		
15	25	5	0%
25	35	154	11%
35	45	428	29%
45	55	554	38%
55	65	316	22%
65	99	0	0%

- MDW staat voor medewerkers

Leeftijdsopbouw Gasunie in Duitsland (GUD)			
Leeftijdscategorie		Aantal MDW*	% MDW
van	tot		
15	25	4	0%
25	35	41	17%
35	45	76	32%
45	55	69	29%
55	65	50	22%
65	99	0	0%

Hoogst genoten opleiding GUN	% MDW
LBO	11 %
MBO	39 %
HBO	32 %
WO	18 %

Inleenkrachten (GUN)	Aantal FTE (ultimo 2013)
Technische inleen	368
ICT inleen	211
Overige inleen	57
Totaal	636

Resourcing

In het verslagjaar hebben we bij Gasunie Nederland 48 medewerkers aangenomen.

We streven naar een gelijkmatige verhouding in de leeftijd van ons personeel. Omdat we relatief veel oudere medewerkers hebben, vullen we externe vacatures bij voorkeur in met jongere medewerkers.

Vanuit oogpunt van werving en selectie zijn voor ons vooral medewerkers op de vakgebieden ICT, Financiën, Techniek en Juridische zaken van belang. In ons arbeidsmarktcommunicatiebeleid richten we ons daarom op afgestudeerden in deze doelgroepen, met name in de technische hoek. Dat doen we op verschillende manieren, naast de inzet van onze eigen website en vacaturesites. We stellen bijvoorbeeld ons gebouw open voor studieverenigingen, zetten social media in en zijn we aanwezig op banenbeurzen en bedrijvendagen. Omdat mbo-technici in sommige gebieden een krappe arbeidsmarktdoelgroep zijn, hebben we in 2013 een Facebooksite voor deze doelgroep ontwikkeld. Daarnaast geven we gastcollege's op ROC's. Ook bieden we potentiële medewerkers de gelegenheid ons bedrijf te leren kennen op stageplaatsen. In 2013 hadden we 58 stageplaatsen of traineeships (in 2013 waren er 5 trainees bij ons in opleiding).

In ons streven de organisatie nog efficiënter te maken, hebben we in 2013 gekeken naar de verhouding tussen vast en ingeleend personeel. Op afdelingen waar voor bepaalde functies langdurig personeel wordt ingeleend, werken we voortaan met vast personeel. We hebben gekeken of het cruciale functies betrof en of de benodigde kennis en expertise moeilijk op de arbeidsmarkt te verkrijgen zijn. Dit heeft onder meer bij onze ICT-afdeling tot een uitbreiding van het aantal eigen medewerkers geleid.

Organisatieontwikkeling

Duurzame inzetbaarheid

Doorwerken tot minimaal 65 jaar is voor onze medewerkers een feit. Dat betekent dat duurzame inzetbaarheid van medewerkers nog belangrijker is. Onder duurzame inzetbaarheid verstaan we de mate waarin onze medewerkers productief, gemotiveerd en gezond willen en kunnen blijven werken – binnen of buiten onze organisatie. We stimuleren de interne en externe mobiliteit, onder meer omdat medewerkers die regelmatig van functie wisselen zich ook op latere leeftijd gemakkelijker kunnen aanpassen aan wijzigende omstandigheden. Ook vinden we het belangrijk dat medewerkers samen met hun leidinggevenden blijven onderzoeken hoe Gasunie de talenten van de medewerker het beste kan inzetten. Enkele andere speerpunten in ons beleid op het gebied van duurzame inzetbaarheid, waar we de komende jaren verder aan zullen werken, zijn:

- *Opleiden en ontwikkelen*
We geloven in de visie van ‘een leven lang leren’. We vinden het belangrijk dat onze medewerkers zich gedurende hun loopbaan kunnen ontwikkelen en verder kunnen groeien – ook dat bevordert de duurzame inzetbaarheid. We bieden medewerkers de mogelijkheid gericht opleidingen en trainingen te volgen.
Het opleidingsniveau van onze medewerkers is zeer divers (mbo, hbo, wo). We hebben daarbinnen aanvullende opleidingsprogramma’s voor verschillende doelgroepen. Ook bieden we veel individuele maatwerkprogramma’s.
We besteedden in 2013 € 2.343.000 aan opleidingen, cursussen en trainingen (per mensjaar: € 1.653).
- *Competentiemanagement*
We sturen in ons HR-beleid op kennis en vaardigheden die we nodig hebben om de doelstellingen van onze organisatie te realiseren. We passen dit competentie management toe bij de assessment van onze managers en in het proces van werving & selectie. We hanteren daarbij steeds vaker de ‘360° Feedback’: dit is een methode waarbij we input verzamelen van verscheidene personen uit de werkomgeving van de medewerker. Bij de benoeming van managers leggen we een sterkere focus op competenties zoals het ontwikkelen van andermans kwaliteiten en coachend leiderschap. In het verleden waren we, als technisch georiënteerd bedrijf, gewend vooral de (technische) kennis het zwaarst te laten wegen.
- *Management development*
De afgelopen jaren hebben we veel geïnvesteerd in managementontwikkeling. Dat deden we onder meer met de interne opleidingsprogramma’s GU 2012 en het Gasunie Leadership Program (GLP). We zijn ervan overtuigd dat de ontwikkeling van de organisatie begint bij de ontwikkeling van het management. Bij het einde van het GLP-programma gaven de deelnemers aan dat we Gasunie professioneler en slagvaardiger kunnen leiden, maar dat goed moet worden georganiseerd en voortdurende aandacht vergt. We werken daarom op dit moment aan een vervolgprogramma.

Prestatie en loopbaanontwikkeling

We vinden dat onze medewerkers zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen loopbaan. Het management heeft de taak om ervoor te zorgen dat de ontwikkeling van medewerkers zich niet alleen richt op hun huidige functie, maar op hun hele loopbaan. Dat vergroot hun duurzame inzetbaarheid.

We kennen een jaarlijkse performancecyclus waarin we de prestaties en ontwikkeling van medewerkers monitoren en beoordelen. De cyclus begint bij het maken van werkafspraken. Halverwege de cyclus vindt er een functioneringsgesprek plaats, waarin de medewerker en leidinggevende bekijken wat er terecht is gekomen van de afspraken. In dat gesprek komen tevens de ambities en de benodigde ontwikkeling van de medewerker aan de orde. Tijdens de jaarlijkse personeelsreview worden deze vervolgens afgezet tegen de groeimogelijkheden die de leidinggevende ziet voor de medewerker. Het jaarlijkse beoordelingsgesprek is de afsluiting van de cyclus: daarin worden de prestaties van de medewerker beoordeeld op resultaatgerichtheid, kennis en vaardigheden.

Arbeidsvoorwaarden

We hebben medewerkers die onder een cao vallen en medewerkers die daar niet onder vallen (zie ook: Buiten de cao-plaatsing). Deze cao is tot stand gekomen op basis van overleg met de vakbonden.

Voor beide groepen geldt een jaarlijkse individuele loonsverhoging tussen de 0 en 5%, totdat het maximumsalaris is bereikt. Daarnaast kan bij de cao-afspraken een collectieve loonsverhoging worden overeengekomen.

Per 1 juli 2013 hebben we in Nederland een structurele collectieve loonsverhoging van € 1.000 toegekend. We hebben gekozen voor een loonsverhoging in de vorm van een gelijk bedrag voor iedereen, omdat we hebben geconstateerd dat de onderlinge balans in onze salarisoniveaus in de loop der jaren was verstoord. Deze loonsverhoging is ook toegekend aan medewerkers die niet onder de cao vallen.

Samen met de vakbonden en de ondernemingsraad zijn we een gezamenlijke studie begonnen naar het opzetten van een nieuw en evenwichtig beloningsbouwwerk. Transparantie, flexibiliteit en marktconformiteit zijn daarbij leidende begrippen.

Gasunie Deutschland past de collectieve cao toe die is overeengekomen tussen het Duitse WEG (vereniging voor exploratie en productie van aardgas) en de IGBCE (vakbond), die specifieke salarisafspraken heeft gemaakt voor de gastransportsector. 165 Medewerkers vallen hieronder en 84 medewerkers in hogere functies vallen onder een overeenkomst die is afgesloten tussen Gasunie in Nederland en Gasunie Deutschland. Het management team neemt deel in het Gasunie-brede targetsysteem.

Pensioen

In 2013 hebben we met onze medewerkers overeenstemming bereikt over een nieuwe pensioenregeling. Ook hier was marktconformiteit een van de belangrijke uitgangspunten. Per 1 juli 2013 is de pensioenovereenkomst met onze medewerkers gewijzigd. De nieuwe pensioentoezegging houdt in dat de vennootschap een vaste, vooraf vastgestelde premie betaalt. Deze premie is gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem, met als ambitie een opbouw van 2% per jaar van de pensioengrondslag.

Ook Gasunie Deutschland introduceerde een nieuw marktconform pensioenplan op basis van collective defined contribution-financiering voor alle medewerkers die vanaf 2012 bij Gasunie Deutschland in dienst treden.

Flexibele arbeidsvoorwaarden

Onderdeel van onze arbeidsvoorwaarden is het zogenaamde flexibiliseringbudget, dat jaarlijks aan elke medewerker wordt toegekend. Dit budget kan de medewerker naar eigen keuze op verschillende manieren besteden. Hij of zij kan bijvoorbeeld vrije tijd kopen. Het budget uit laten betalen kan ook.

Beloning man/vrouw

We belonen mannen en vrouwen op dezelfde functies gelijk. Het gemiddelde salaris van vrouwen ligt bij ons bedrijf 8,7 % lager dan het gemiddelde salaris van mannen: vrouwen verdienen gemiddeld € 52.641 bij een 100% dienstverband versus mannen € 57.678. Dit komt doordat relatief meer mannen vanwege hun langere diensttijd op hun eindsalaris zitten. De eindsalarissen per functiegroep liggen uiteraard op hetzelfde niveau.

Plaatsing buiten de cao

Op 1.102 van onze medewerkers in Nederland is een cao van toepassing; dat is 76% van het totale aantal medewerkers. Sinds 2008 bieden we onze medewerkers die een hbo-opleidingsniveau of hoger hebben, de mogelijkheid om buiten de cao te treden. Deze optie biedt medewerkers de gelegenheid flexibele afspraken te maken over werktijden. Daarnaast geldt voor deze groep ook een targetbeloning. De focus komt hierdoor meer te liggen op 'sturen op resultaat' in plaats van 'sturen op aanwezigheid'.

Beloning naar resultaat

Een deel van de beloning van onze medewerkers is afhankelijk van het al dan niet behalen van collectieve en/of individuele targets. We stellen targets op onderdelen die van belang zijn voor het kunnen uitvoeren van onze strategie, zoals veiligheid, financiën, leveringszekerheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Deze collectieve targets worden vervolgens voor onze medewerkers die buiten de cao vallen, vertaald in individuele targets.

Als alle targets volledig zijn gehaald, wordt een beloning van € 500 bruto toegekend; als ze gedeeltelijk worden behaald, wordt een evenredig bedrag uitgekeerd.

In 2013 zijn niet alle collectieve targets gehaald. De medewerkers die onder de cao vallen en medewerkers in een young development-schaal kregen, op basis van de resultaten, een uitkering toegekend van € 167. Medewerkers die in deeltijd werken kregen de uitkering naar evenredigheid uitgekeerd.

Collectieve targets

	Target 2013	Realisatie 2013
<i>Veiligheid</i>		
Aantal reportables	<4,0	3,6
Pijpleidingincidenten	< 6	6
Niet-levering	<6	3
<i>Financieel</i>		
Operationele kosten	< € 326	303
Operationele resultaat	> € 954	963
<i>Maatschappelijk verantwoord ondernemen</i>		
Aantal kilometers (incl. lease)	3% reductie t.o.v. 2012	5%

Voor 2014 zijn nieuwe collectieve targets voorbereid. De inhoud van de operationele target (een combinatie van veiligheid en pijpleidingincidenten) wordt aangepast. Voor het operationele resultaat zal return on invested capital worden gebruikt in plaats van EBITDA, dat tot nu toe werd gebruikt. De MVO-target zal gericht zijn op reductie van CO₂-uitstoot.

Diversiteit en gelijke kansen

We streven naar diversiteit binnen de hele organisatie. We willen een cultuur creëren waarin iedereen op zijn of haar sterktes wordt ingezet, ongeacht bijvoorbeeld sekse of afkomst. We kunnen talenten beter tot hun recht laten komen als we streven naar meer diversiteit in onze organisatie. Daarom werken we sinds een aantal jaren met instroomstreefcijfers om meer vrouwen en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan te trekken. Deze streefcijfers ten aanzien van het aantal vrouwen variëren: ze zijn gerelateerd aan de actuele uitstroomcijfers van mannen en vrouwen bij voor ons relevante opleidingen. We werken daarnaast mee aan verschillende externe initiatieven die bewustwording op het gebied van diversiteit versterken. Samen met anderen proberen we vooroordelen te bestrijden, bijvoorbeeld in de programma's Talent naar de Top en Professional Board Forum, bij interne workshops, coaching en arbeidsmarktcommunicatie. We bekijken ook per vacature of er mogelijkheden zijn om Wajongers in dienst te nemen.

Gezondheid en welzijn

We streven naar een zo laag mogelijk ziekteverzuim. Het percentage werkverzuim door ziekte bij Gasunie in Nederland bedroeg in 2013 3,1% (in 2012 3,3%). In Duitsland was dat 3,5%.

Verzuimpercentage GUN	2009	2010	2011	2012	2013
Kortdurend verzuim	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
Middellang verzuim	0,7	0,6	0,7	0,6	0,7
Langdurig verzuim	1,7	1,4	1,8	1,8	1,5

Verzuimpercentage GUD	2013
Kortdurend verzuim	1,2
Middellang verzuim	1,1
Langdurig verzuim	1,2

In 2013 heeft 43% van onze werknemers zich geen enkele maal ziek gemeld (het zogenoemde nul-verzuim). In 2012 bedroeg dit percentage 44,4%. Het landelijke gemiddelde voor nul-verzuimers bedraagt 30%.

Arbeidsgerelateerd ziekteverzuim

Wanneer onze medewerkers zich ziek melden, kunnen ze aangeven of er een verband is tussen hun ziekteverzuim en het werk dat ze doen. In 2013 hebben medewerkers negen keer aangegeven dat er een relatie was met het werk (in 2012: 14). In 2013 is evenals in 2012 één melding gedaan aan het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCB).

Medewerkersonderzoek

Eens in de twee jaar houden we een medewerkersonderzoek: we meten daarmee onder andere hoe medewerkers de werkdruk ervaren. De uitkomsten van dit medewerkersonderzoek worden op elke afdeling besproken. Als daar aanleiding toe is, gaan per afdeling medewerkers en leidinggevende samen zoeken naar mogelijkheden om de situatie te verbeteren.

Gedragscode

We hebben een gedragscode opgesteld, waarin staat wat we van onze medewerkers verwachten op het gebied van integer handelen. Daarin zijn onder andere voorschriften opgenomen ten aanzien van respectvol omgaan met collega's, ethiek, omkoping/corruptie, het gebruik van drank en drugs, omgaan met commercieel gevoelige informatie, gebruik van social media en telefoneren tijdens het autorijden. Als de gedragscode wordt overtreden, worden maatregelen genomen. In 2013 hebben we geen gevallen van omkoping of corruptie geconstateerd. Andere in 2013 gemelde inbreuken op deze code zijn aan de orde gesteld en er zijn passende maatregelen genomen door het management.

Medezeggenschap

Na de verkiezingen voor een nieuwe ondernemingsraad (OR) aan het begin van het jaar, is de nieuwe OR op 1 april 2013 officieel begonnen. De OR meldt het volgende over het verslagjaar:

'De OR zet zich ervoor in om concreet invulling te geven aan modern medezeggenschap. Daarom zijn we al in een vroeg stadium als partner betrokken bij mogelijke veranderingen. Daarnaast sporen we het management en betrokken medewerkers aan om beoogde wijzigingen in overleg vorm te geven. Daarmee wordt participatie van medewerkers bevorderd, met als uitgangspunt dat verantwoordelijkheden laag in de organisatie worden neergelegd en op basis van coachend leiderschap wordt gemanaged.

In een aantal gevallen heeft betrokkenheid van de OR geleid tot aanpassing van voorstellen. Voor twee adviesaanvragen is op onderdelen geadviseerd om deze niet uit te voeren waarna de beslissing daarover is uitgesteld. Dit uitstel bood niet alleen de gelegenheid tot nader onderzoek, maar ook tot

een dialoog tussen management en medewerkers. Wij verwachten dat dit zal leiden tot betere voorstellen en meer draagvlak.

Met betrekking tot de benoeming van de nieuwe CEO heeft de OR met de voorzitter van de Raad van Commissarissen gesproken over de profielschets. Betrokkenheid van de OR bij de keuze uit meerdere kandidaten bleek deze keer niet haalbaar. Wel heeft de OR met de voorkeurskandidaat gesproken alvorens advies uit te brengen.

In het komend jaar wordt samen met de bestuurder en vakbonden verder bestudeerd in hoeverre en op welke wijze invulling gegeven kan worden aan de wens van de bestuurder om te komen tot een nieuw beloningsbouwwerk c.q. beloningssysteem.'

Gasunie in de samenleving

Relatie met stakeholders

Een goede relatie met onze omgeving is van groot belang voor onze licence to operate. We onderhouden sterke banden met een groot aantal stakeholders, zoals de aandeelhouder, vertegenwoordigers uit de landelijke, regionale en lokale politiek, overheden, toezichthouders, medewerkers, de ondernemingsraad, onze klanten, leveranciers, omwonenden, media en natuur- en milieuorganisaties. We streven ernaar de juiste afweging te maken tussen de belangen van alle betrokkenen.

Structurele stakeholderdialoog

Intern

Een goede onderlinge communicatie binnen het bedrijf leidt tot een betere samenwerking en verhoogt de betrokkenheid bij ons bedrijf in alle geledingen. Dat is niet alleen een kwestie van een adequate informatievoorziening; ook een dialoog tussen medewerkers bevordert het werkproces en samenwerking. Dit is daarom ook een speerpunt geworden in ons interne-communicatiebeleid. Ons intranet *methaNet* speelt een centrale rol in de interne communicatie. In 2013 hebben we de functionaliteiten van *methaNet* aanzienlijk uitgebreid. Het is persoonlijker en interactiever geworden: het is nu mogelijk om commentaar te plaatsen bij de berichten en te reageren op elkaars vragen en opmerkingen. Medewerkers kunnen hun eigen profiel aanmaken, waarin ze bijvoorbeeld iets kunnen vertellen over hun eigen werkzaamheden; daarmee is voor anderen duidelijk voor welke zaken zij het aanspreekpunt zijn. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om zelf interessegroepen aan te maken en te beheren. In deze interessegroepen kunnen medewerkers kennis delen en discussiëren.

We organiseren regelmatig medewerkersbijeenkomsten waarin de uitwisseling van informatie over een breed scala aan onderwerpen centraal staat. Er zijn bedrijfsbijeenkomsten met deelnemers uit alle geledingen van het bedrijf, maar ook meer specifieke bijeenkomsten voor afdelingen, business units of leidinggevenden. We organiseren ook themasessies waarvoor medewerkers zich kunnen aanmelden. Zo hebben er eind 2013 enkele zogeheten ‘pizzasessies’ plaatsgevonden over de kernwaarden van ons bedrijf. We hechten aan de feedback die uit dergelijke bijeenkomsten voortvloeit.

Extern

Met externe stakeholders hebben we vaak een gedeeld belang, zij het soms vanuit verschillende perspectieven. We proberen altijd op een constructieve manier met onze stakeholders in gesprek te blijven en creëren daarvoor verschillende podia en momenten.

Goede relatie met omwonenden

We vinden een goede relatie met omwonenden van locaties, leidingen en installaties belangrijk. We zijn eigenaar en beheerder van een van de meest uitgebreide en fijnmazige gastransportnetwerken ter wereld. Ruim 15.500 kilometer leidingen liggen in de Nederlandse en Duitse bodem, onder een van de dichtstbevolkte gebieden ter wereld. Dat betekent dat we veel ‘buren’ hebben, met wie we graag respectvol omgaan. Op dit vlak hebben we een goede reputatie opgebouwd en die houden we graag in stand. We betrekken de directe omgeving waar we werkzaam zijn zo veel mogelijk bij onze plannen. We creëren mogelijkheden om te komen tot een dialoog, zoals bijvoorbeeld op informatie- en inspraakavonden en Open Dagen. We beschouwen de feedback van onze stakeholders bij deze overlegmomenten als zeer waardevol.

Ketenpartners

Ook met onze klanten, shippers en rechtstreeks op ons netwerk aangesloten bedrijven onderhouden we nauwe contacten in reguliere bijeenkomsten, die wij jaarlijks voor deze groepen organiseren. In 2013 heeft GTS wederom deze zogenaamde 'Shippermeetings' en 'Industriedagen' georganiseerd. Deze dienen als informatiebijeenkomst en als netwerkplatform voor de betrokken stakeholders. Tijdens de bijeenkomsten wisselen we met klanten van gedachten over ontwikkelingen in de gasmarkt en binnen GTS.

Overheden

Structurele contacten met de overheid vinden vanuit verschillende onderdelen van ons bedrijf plaats. Wetten, regelgeving, beleid en andere overheidsbesluiten hebben veel impact op onze activiteiten; andersom zijn we vanwege onze rol in de energievoorziening een belangrijke gesprekspartner voor de overheid. We willen een inhoudelijke en constructieve partner zijn voor de overheid. Voor de werkzaamheden die we uitvoeren hebben we regelmatig overleg met (lokale) overheden, bijvoorbeeld over wet- en regelgeving en vergunningen. Ook op politiek niveau voeren we regelmatig overleg; dat doen we vooral vanuit onze kantoren in Den Haag, Berlijn, Brussel en Moskou. Onze lokale vertegenwoordiging draagt bij aan een goede langetermijn relatie met overheidsstakeholders. Anderzijds is het voor overheden makkelijk om via onze lokale vertegenwoordiging, waar veel specialistische kennis is gebundeld, één loket te hebben waar ze terecht kunnen met vragen over gas en het transport daarvan.

Maatschappelijke organisaties

Beleidsthema's met een grensoverschrijdend of sectoroverschrijdend karakter worden veelal besproken via branche- en overlegorganisaties. Daarom zijn we lid van bijvoorbeeld Netbeheer Nederland, European Network for Transmission System Operators Gas (ENTSO-G) en Gas Infrastructure Europe (GIE). Bij veel van deze organisaties zijn we ook vertegenwoordigd in het bestuur.

Feedback van stakeholders

Klanttevredenheidsonderzoek

We vragen onze klanten naar hun mening over verschillende aspecten van onze dienstverlening. Dat doen we door middel van een klanttevredenheidsonderzoek, dat GTS jaarlijks in Nederland uitvoert. Voor de dienstverlening over 2013 ontving GTS van klanten, evenals in 2012, een score van 7,2. Op diverse gebieden liggen de scores hoger dan in 2012, zoals de dienstverlening richting klanten door middel van de nieuwe website en de Customer Desk. Er zijn ook punten naar boven gekomen die extra aandacht vergen, zoals een snellere opvolging van afspraken en de zoekfunctie van de website.

Nieuwe podia

We willen een actieve rol spelen in het energiedebat om van gedachten te kunnen wisselen over belangrijke thema's. Om die reden zoeken we actief contact met stakeholders. Dit betreft in toenemende mate partijen die zich vanuit een maatschappelijke rol (zoals ngo's en belangengroepen) of functionele rol (waaronder architecten, wetenschappers) bezig houden met de energievoorziening. We bewegen ons hierbij steeds vaker op 'nieuwe' podia. Zo zijn we in 2013 een actieve deelnemer geworden aan het jaarlijkse duurzaamheidsfestival Springtij op Terschelling.

Klachtenafhandeling

We houden bij het uitvoeren van onze activiteiten zo veel mogelijk rekening met onze omgeving. De klachten die bij ons binnenkomen (telefonisch, via e-mail of anderszins), verzamelen we centraal bij de afdeling Corporate Communicatie. We behandelen ze in overleg met de betrokken afdeling. We streven ernaar om dat zo snel mogelijk en naar tevredenheid van alle betrokken partijen te doen.

Klanten van GTS kunnen met klachten terecht bij de GTS Customer Desk.

Strategisch omgevingsmanagement

We voeren regelmatig werkzaamheden uit op nieuwe en bestaande locaties. Omdat we streven naar een goede relatie met onze omgeving, maken we bij de uitvoering van nieuwe projecten vooraf omgevingsanalyses en treden we in een zo vroeg mogelijk stadium in contact met belanghebbenden. In 2013 zijn we als onderdeel van ons MVO-beleid begonnen met het opstellen van een Gasunie-brede aanpak voor omgevingsmanagement. Hierbij kijken we ook naar de ervaringen en resultaten die zijn opgedaan met het zogenaamde Strategisch Omgevings Management (SOM), zoals grote organisaties, waaronder het Havenbedrijf Rotterdam, met succes toepassen. Ook zijn we pilots begonnen met sociale media: we willen onderzoeken hoe we bijvoorbeeld Facebook en Twitter kunnen inzetten. Onze nieuwe website Gasuniebouw.nl speelt hierbij een centrale rol. De eerste resultaten zijn veelbelovend.

Strategisch omgevingsonderzoek

In 2013 hebben we door een gespecialiseerd bureau onderzoek laten verrichten naar wat belangrijke stakeholders van ons bedrijf vinden. Ons 50-jarig bestaan vormde een goed moment om met een breed opgezet onderzoek in kaart te brengen hoe strategische relaties Gasunie zien en wat hun ideeën en verwachtingen over ons bedrijf in de toekomst zijn. Meer dan veertig belanghebbenden uit onze politieke, zakelijke, beleidsvormende en maatschappelijke omgeving hebben meegewerkt aan dit onderzoek. De relaties gaven aan dat ze voor Gasunie als speler in de Europese energie-infrastructuur een belangrijke rol zien weggelegd in de transitie naar een duurzame energievoorziening. Ze zijn ook nieuwsgierig naar de strategie en toekomstvisie van ons bedrijf. Het voornemen is dit onderzoek over een aantal jaren te herhalen: zo kunnen we meten hoe we onszelf ontwikkelen ten opzichte van onze omgeving.

Stakeholderdilemma's

In ons werk hebben we continu te maken met het afwegen van de belangen van verschillende stakeholders. We breiden ons netwerk alleen uit als onze klanten daarom vragen; het uiteindelijke doel is het garanderen van de leveringszekerheid. Om dezelfde reden voeren we onderhoud uit aan onze leidingen en installaties. De werkzaamheden die daaruit voortkomen, gaan soms gepaard met overlast voor de omgeving. Dat leidt tot dilemma's, die elke keer weer een goede belangenafweging vergen, en een goede dialoog met de rechtstreeks betrokkenen.

Leidingtracé Bergambacht: alternatieve locatie

Met het oog op een stabiele gasvoorziening in Nederland, wilden we een leiding aanleggen door de gemeente Bergambacht. Het perceel waardoor we de leiding hadden gepland had een agrarische bestemming; daarmee bestonden er geen belemmeringen voor het leggen van de leiding. Tijdens overleg met de gemeente Bergambacht kwam naar voren dat het de bedoeling van de gemeente was om op termijn een kleinschalige woonwijk op deze locatie te vestigen. De gemeente had deze woonwijk wel opgenomen in de gemeentelijke structuurvisie, maar had nog geen bestemmingsplan gemaakt voor de beoogde locatie. De gemeente heeft daarop een alternatief tracé voorgesteld waar de gastransportleiding zou kunnen liggen. We hebben rekening gehouden met de plannen van de gemeente en dit tracé vervolgens gekozen als voorkeursvariant bij het maken van onze plannen. Voor deze aanpassingen was in de voorbereidingen meer tijd nodig dan gepland. De leiding ligt nu op een plek waar het de plannen van de gemeente niet doorkruist.

Nieuwe Algemene Voorwaarden Leidingaanleg

In 2010 is het bestaande vergoedingensysteem voor het recht van opstal (op bijvoorbeeld agrarische grond) vernieuwd. Op dat moment hebben Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) en Gasunie afgesproken dat ook de Algemene Voorwaarden Leidingaanleg (AVL) vernieuwd zouden worden. LTO vertegenwoordigde daarbij haar achterban, die bestaat uit bijna 50.000 agrarische ondernemers. Wij hebben relatief veel leidingen liggen in agrarische grond, daarom is LTO voor ons een belangrijke stakeholder. Wij hebben belang bij een goede objectieve regeling die zo veel mogelijk recht doet aan alle betrokken belangen en zodoende door alle betrokkenen kan worden toegepast. LTO heeft belang bij een regeling waarin de belangen van haar achterban goed worden meegewogen.

Tijdens de onderhandelingen bleek dat we verschillende verwachtingen en belangen hadden ten aanzien van mogelijke wettelijke ontwikkelingen rondom jaarlijkse retributie. Dit leidde ertoe dat de standpunten aanvankelijk lastig te verenigen waren. Uiteindelijk hebben we ons van beide kanten gericht op verbeteringen en aanpassingen die losstaan van eventuele jaarlijkse retributie. Zo hebben we een manier gevonden om te komen tot een transparante regeling waarmee alle betrokken uit de voeten kunnen. We hebben afgesproken dat we weer om de tafel gaan zitten als er wettelijke ontwikkelingen zijn die daartoe aanleiding geven.

Maatschappelijke betrokkenheid

We leveren een positieve bijdrage aan de samenleving vanuit de wettelijke taak die we als gasinfrastructuurbedrijf hebben. Maar we willen meer doen voor de maatschappij, en dat geven we op verschillende manieren vorm. We noemen een paar voorbeelden.

Samenwerking op gebied van archeologie

Soms vinden onze werkzaamheden plaats in gebieden waarvan bekend is of waarvan wordt vermoed dat daar archeologische vondsten zijn gedaan. In zo'n geval werken we samen met archeologisch adviesbureau RAAP om de omgeving eerst te onderzoeken op de eventuele aanwezigheid van archeologische resten.

Sponsoring en donaties

We sponsoren activiteiten en evenementen en schenken donaties. Het gaat dan met name om het ondersteunen van sportactiviteiten voor de jeugd en culturele evenementen in regio's waar we rechtstreeks actief zijn. Ook organiseren we lezingen op middelbare scholen en universiteiten, onder andere over MVO. We stellen regelmatig kosteloos ons hoofdkantoor en onze cateringfaciliteiten ter beschikking aan voor ons relevante (studenten)organisaties. Ook sponsoren we studentenevenementen door het gratis beschikbaar stellen van producten die verbonden zijn aan de organisatie van congressen. In 2013 hebben we € 230.880 besteed aan sponsoring en donaties.

In Duitsland sponsoren we de 'Behinderten Sportverband Niedersachsen', een gehandicaptensportvereniging. Ook zijn we sponsor van de regionale paralympics voor gehandicapte kinderen in Nedersaksen.

Initiatieven van medewerkers

Gasunie draagt maatschappelijke activiteiten van medewerkers een warm hart toe en ondersteunt deze. Veel van onze medewerkers doen vrijwilligerswerk voor sportverenigingen, ondersteunen culturele projecten, participeren in (regionale) politiek, spannen zich in voor de toepassing van duurzame energie en zetten zich in voor de leefbaarheid van hun omgeving.

Een groot aantal van onze medewerkers die met de fiets naar het werk gaan, neemt deel aan de landelijke actie Fietsen Scoort. Met de opbrengst van deze actie worden duurzame projecten in

derdewereldlanden gefinancierd. We verdubbelen het bedrag dat onze medewerkers voor dit goede doel bij elkaar fietsen.

Scholenpakket voor veiligheid

Wanneer we beginnen met grote infrastructurele werken, zoals de aanleg van een leiding of de bouw van een locatie, gaat dit gepaard met veel zwaar verkeer. De chauffeurs zijn getraind om de transporten veilig te laten plaatsvinden. Om de bewustwording over de veiligheid te verhogen, hebben we een scholenpakket samengesteld dat we toesturen aan de basisscholen die zich bevinden in de omgeving van de werkzaamheden. We hebben meegewerkt aan een aflevering van het jeugdprogramma 'Het Klokhuis'. Hierin leggen we uit waarvoor gastransport dient en hoe dit op een veilige manier plaatsvindt. Het grootste deel van dit materiaal is voor iedereen toegankelijk op onze website.

Kunst

We geloven dat kunst in de kantooromgeving bijdraagt een aangename werkomgeving voor onze medewerkers. Gasunie heeft een bescheiden kunstcollectie die verspreid hangt over onze kantoren in Nederland en Duitsland. Ieder jaar worden meerdere exposities in het hoofdkantoor georganiseerd. Voor veelal jonge kunstenaars biedt dit een mooi podium. In 2013 hebben we € 15.716 besteed aan kunst.

Bijenproject met Wageningen University Research

Samen met de Wageningen University Research (WUR) hebben we een project gestart waarin we onderzoek doen naar wilde bijen. Wilde bijen zijn belangrijk voor de agrarische sector, maar de bijensterfte neemt toe in Nederland. Dat komt onder meer omdat ze hun leefgebied steeds verder zien verdwijnen. Daarom hebben we samen met WUR de handen ineen geslagen: we onderzoeken of industriële gebieden met enkele aanpassingen geschikt gemaakt kunnen worden als leefgebied voor dit soort bijen. We doen graag aan dit onderzoek mee, omdat we ons betrokken voelen bij de agrarische sector in Nederland. Veel van onze leidingen liggen tenslotte onder landbouwgrond. Een van onze locaties en verschillende leidingtracés zijn ingericht als leefgebied, onder meer door een bloemmengsel in te zaaien en nestgelegenheden aan te leggen. Enkele Gasunie-medewerkers zijn door een onderzoeker getraind om data te verzamelen, die door WUR worden verwerkt. Het project is in 2012 begonnen en duurt drie jaar. Als blijkt dat we in onze opzet zijn geslaagd, zullen we kijken of we meer locaties op deze manier kunnen inrichten.

Risicomanagement

We onderkennen een aantal algemene risico's. De aard van onze werkzaamheden brengt daarnaast nog specifieke risico's met zich mee. Om deze zo goed mogelijk te beheersen en waar mogelijk en gewenst te verminderen, hebben we hiervoor beleid ontwikkeld.

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het risicomanagement binnen Gasunie. Ondersteund door de afdeling corporate risk management, heeft de Raad van Bestuur het interne risicobeheersings- en controlesysteem opgezet en ingericht. Doel van dit systeem is een redelijke mate van zekerheid te geven dat:

- de realisatie van de bedrijfsdoelstellingen wordt bewaakt en
- de belangrijkste risico's waaraan de onderneming is blootgesteld zo goed mogelijk worden beheerst.

De kernpunten van onze risicobeheersing zijn:

1. Beheersing van risico's die de strategische doelstellingen bedreigen;
2. Beheersing van de risico's die de operationele en financiële doelstellingen bedreigen;
3. Borging van de naleving van wet- en regelgeving;
4. Betrouwbaarheid van financiële en managementrapportages.

Een adequaat systeem van risicobeheersing en interne controle zal de kans op fouten, het nemen van verkeerde beslissingen en verrassingen door onvoorziene omstandigheden reduceren.

Beleid

Het interne risicomanagement is vastgelegd in ons Risk Management Beleid en tevens verankerd in de Minimum Requirements for Management Control. De maatregelen die gericht zijn op de beheersing van risico's zijn samengebracht in het Risk Management Framework. Dit raamwerk is zodanig ingericht dat uitwisseling van risico's zowel top-down als bottom-up plaatsvindt.

Jaarlijks wordt een strategische risicoanalyse opgesteld en door de Raad van Bestuur aan de Raad van Commissarissen gerapporteerd. Deze risicoanalyse omvat een overzicht van de risico's die een bedreiging vormen voor het realiseren van de strategie en doelstellingen van de onderneming, en de vastgestelde beheersmaatregelen. Op business unit-niveau vindt uitwisseling plaats door middel van strategische risicoanalyses en op operationeel niveau en bij projecten vindt dit plaats door middel van operationele risicoanalyses en projectrisicoanalyses. Bij deze risicoanalyses zijn afdelingsdoelen respectievelijk projectdoelstellingen het startpunt voor het identificeren van de bedreigingen en het formuleren van de beheersmaatregelen.

Voor alle belangrijke processen zijn procesbeschrijvingen opgesteld en vastgelegd in het Gasunie Proceshuis. Alle medewerkers zijn gehouden aan onze gedragscode.

De externe accountant onderzoekt in het kader van de jaarrekeningcontrole periodiek de belangrijkste aspecten van de opzet en werking van de administratieve organisatie en de daarin opgenomen interne controlemaatregelen. Hierover rapporteert hij aan de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. De Raad van Bestuur bespreekt de opzet en werking van het totale risicobeheersings- en controlesysteem jaarlijks met de Audit Commissie.

Aanpassingen in 2013

In 2013 hebben we enkele elementen van het Risk Management Framework geformaliseerd waaronder de wisselwerking tussen risicomanagement, de business plancyclus en de strategiecycclus. Hierdoor borgen we een geïntegreerde aanpak waarin kansen en bedreigingen vanuit verschillende invalshoeken benaderd worden en deze onderdeel vormen van de bestaande rapportagecyclus. Ook hebben we de relatie met corporate procesmanagement en onze doelstellingen ten aanzien van operational excellence explicieter opgenomen. Het managen van processen en activiteiten is het managen van risico's.

Risicoacceptatie

We zijn verantwoordelijk voor de continuïteit van een betrouwbare en veilige infrastructuur voor gastransport in Nederland en Noord-Duitsland. Het nemen van risico's is inherent aan ondernemen. Bij het uitwerken van onze strategische en operationele doelstellingen hebben we risico's en beheersmaatregelen geïdentificeerd. De mate waarin we de restrisico's accepteren, verschilt per doelstelling en per risicocategorie. De risicoacceptatie wordt bepaald door middel van risicogrenzen zoals vastgesteld in verschillende beleidsdocumenten, processen, werkinstructies, en andere bedrijfsdocumenten.

In de volgende tabel wordt de risicoacceptatie weergegeven volgens de COSO ERM indeling. Het risicomanagement binnen ons bedrijf is gebaseerd op het Enterprise Risk Management Framework van de Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO ERM). COSO ERM hanteert de doelstellingen van de onderneming als uitgangspunt waarbij de risico's in vier categorieën zijn onderverdeeld: strategic, operations, reporting en compliance. We maken binnen de risicocategorieën onderscheid naar de niveaus strategisch (corporate), tactisch (unit) en operationeel (afdeling). Afhankelijk van het vakgebied of bedrijfsonderdeel zijn afgeleide modellen opgesteld zodat tegemoet gekomen wordt aan het juiste abstractieniveau en het vakspecialisme (bijvoorbeeld HSE, Asset Management, M&A-projecten, Project Risk Management).

Risicocategorie (COSO ERM⁵)	Risico- acceptatie	Toelichting
Strategic	Laag	Bij het nastreven van de strategische doelen wordt de balans gezocht tussen de maatschappelijke TSO-functie (zeer lage risicoacceptatie) en de commerciële non-TSO activiteiten (hogere risicoacceptatie).
Operations	Zeer laag	Risico's die de veiligheid van onze omgeving of medewerkers van Gasunie of contractors in gevaar brengen worden zoveel mogelijk vermeden, de risicoacceptatie is zeer laag. Ook de risico's die de continuïteit van een betrouwbare infrastructuur in gevaar brengen, worden beperkt.
Reporting / Finance	Laag	Gasunie is niet bereid risico's te lopen die toegang tot financiële markten beperkt of de credit ratings in gevaar brengen.
Compliance / Legal	Nul	Gasunie streeft ernaar om te voldoen aan alle van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

⁵ COSO Enterprise Risk Management Framework (COSO ERM)

Taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden

Als uitgangspunt voor het risicomanagement binnen ons bedrijf hanteren we het ‘three lines of defense model’ dat de relaties en verantwoordelijkheden weergeeft tussen business/management control, risk management en internal audit.

The Three Lines of Defense Model

Adapted from ECIIA/FERMA *Guidance on the 8th EU Company Law Directive, article 41*

1st Line of Defense: Lijnmanagement

Het lijnmanagement is verantwoordelijk voor de beheersing van de eigen processen, management controls en AO/IC (Administratieve Organisatie en Interne Controle). Jaarlijks rapporteren zij hierover aan de Raad van Bestuur en wordt verantwoording afgelegd door middel van een Document of Representation. Een belangrijk aspect bij het managen van de risico's is het hebben van goede kennis van de processen en dan met name processen die meerdere afdelingen raken. In 2013 is een groot deel van de processen vanuit een handboekomgeving nader vastgelegd binnen het (digitale) Gasunie Proceshuis. In 2014 zal dit vervolgd worden.

2nd Line of Defense: Risicomanagement en compliance functies

De 2nd Line of Defense bestaat uit Risicomanagement, Financial Control en compliance functies (onder andere veiligheid en legal) ten behoeve van 'management assurance'. Corporate risk management stelt in opdracht van de Raad van Bestuur de beleidskaders voor risicomanagement op en adviseert over risk management binnen Gasunie. Naast support/advies aan het lijnmanagement, worden ook corporate en strategische risk assessments op unit-niveau uitgevoerd. Jaarlijks vindt er een onafhankelijke rapportage plaats aan de Raad van Bestuur, de Audit Commissie en de Raad van Commissarissen.

3rd Line of Defense: Operational Audit

De afdeling Operational Audit helpt om onze doelstellingen te realiseren door op onafhankelijke en objectieve wijze te beoordelen of de opzet en werking van management control maatregelen effectief en efficiënt zijn. Operational Audit rapporteert aan de CEO.

Onze medewerkers handelen vanuit kernwaarden en risicobewustzijn en vormen in die zin een 'Base Line of Defense'.

Risico's

De belangrijkste risico's staan hieronder weergegeven:

Strategische / algemene risico's	Beheersmaatregelen (selectie)
Strategie - Positie gas en Gasunie onderbelicht in het (Noordwest-) Europees energiebeleid - Geopolitieke risico's	- Uitdragen van 'Gas advocacy'; gas positioneren als een integraal onderdeel van de energiemix om transitie mogelijk te maken naar meer duurzaam energieverbruik. - Oprichting van een nieuw organisatieonderdeel dat zich focust op het faciliteren en stimuleren van nieuwe energieprojecten met een belangrijke rol voor gas, zelfstandig of door middel van partnerships. - Leveringszekerheid waarborgen door middel van bestendige economische en politieke relaties
Markt- en rendementsdoelstellingen - Beperkingen groei door marktontwikkelingen - Investerings vanuit duurzaamheidsambities niet op korte termijn terug te verdienen - Veranderende contracten (type/looptijd)	- Aangaan van samenwerkingsverbanden; onderscheiden van de concurrentie door het leveren van goede service en producten (bijvoorbeeld PRISMA, TTF) waarbij duurzame energie ook onderdeel uitmaakt van het aanbod. - Ontwikkelen nieuwe business-modellen; continu proces van dialoog met relevante stakeholders. - Visie ontwikkelen op toekomstige capaciteitsvraag en tijdig aanpassen van bedrijfsmodel/verdienmodel.
Regulering Algemene regulatorische onzekerheid: - Nadelige ontwikkelingen reguleringskader kunnen slechts beperkt worden opgevangen omdat de boekwaarde en de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk vergelijkbaar zijn, zowel in Nederland als in Duitsland	- Dialoog met toezichthouders. - Eventuele consequenties doorvoeren in bedrijfsvoering.

- Onvoldoende grip op ontwikkeling regulering Europa	- Intensivering activiteiten tussen Gasunie als TSO en ENTSOG (één Europese markt voor gas).
--	--

Capacity at Risk - Lagere beschikbaarheid L-gas	- Bijdrage leveren aan transitie van L-gas naar H-gas. Onder andere door beoordelen van de kwaliteitsconversiecapaciteit.
--	---

Operationele risico's

Beheersmaatregelen (selectie)

HSE - Rampen - Onveilige situaties	- Periodieke beoordeling beleid inzake bedrijfscontinuïteit / crisismanagement, en houden van oefeningen. - Veiligheidsmanagementsysteem onder andere conform NTA 8000-series. - Continu uitdragen (intern/extern) van het belang van veiligheid en de vier pijlers onder het veiligheidsbeleid: arbeidsveiligheid, externe veiligheid, procesveiligheid, technische veiligheid.
Projectmanagement - Vertraging van planning en realisatie van infrastructurele projecten; maatschappij en toezichthouders accepteren minder risico's	- Actief stakeholdermanagement, bijvoorbeeld inzake vergunningsproces. - Organisatie hierop inrichten: regeldruk neemt toe en hiermee samenhangende bewijsvoering eveneens.

In Control Statement

De Raad van Bestuur is zich ervan bewust dat de risicobeheersings- en controlesystemen, hoe professioneel deze ook zijn, geen absolute zekerheid kunnen bieden dat de ondernemingsdoelstellingen worden gerealiseerd, noch dat deze systemen onjuistheden van materieel belang, verlies, fraude en overtredingen van wetten en regels geheel kunnen voorkomen. Ten aanzien van financiële verslaggevingsrisico's verklaart de Raad van Bestuur dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat en dat de risicobeheersings – en controlesystemen in het verslagjaar naar behoren hebben gewerkt.

Governance

Verslag van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen van Gasunie houdt toezicht op en adviseert de Raad van Bestuur bij het formuleren en realiseren van doelstellingen, strategie en beleid van Gasunie. De Raad treedt ook op als werkgever van de Raad van Bestuur.

Toezicht

2013 was een jaar met een bijzondere dynamiek, wat een aantal uitdagingen met zich mee bracht. Zo heeft de samenstelling van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen de nodige aandacht gevraagd. De maatschappelijke rol en taken van Gasunie zijn daarbij een belangrijk uitgangspunt voor de Raad geweest. In dit verslag licht de Raad toe op welke wijze hij toezicht heeft gehouden en worden de belangrijkste inhoudelijke onderwerpen besproken waarbij de Raad betrokken is geweest.

Realisatie doelstellingen

De Raad van Commissarissen vindt het vanwege de maatschappelijke functie van Gasunie van groot belang dat de gestelde doelstellingen gericht zijn op veilig, betrouwbaar, duurzaam en kostenefficiënt presteren. Om dezelfde reden worden ambitieuze doelstellingen gehanteerd. De lat wordt hoog gelegd omdat de organisatie zich voortdurend wil en moet verbeteren. Het bereiken van de doelstellingen wordt mede ondersteund door het beschikbaar stellen van een variabele beloning. Deze is niet alleen geënt op financiële prestaties, maar met name ook op veiligheids-, leveringszekerheid- en MVO-doelstellingen.

De Raad van Bestuur rapporteert elk kwartaal aan de Raad over de tussentijdse resultaten ten aanzien van de doelstellingen.

Strategie

Elk jaar stelt Gasunie een strategisch plan op dat vervolgens aan de Raad wordt voorgelegd. In dit plan wordt de strategie geanalyseerd en waar nodig bijgesteld op basis van nieuwe ontwikkelingen. De Raad onderschrijft de huidige strategie en is actief betrokken bij de invulling ervan. Eén van de pijlers van de strategie, het versterken van de leidende positie van Gasunie als grensoverschrijdende gasinfrastructuuronderneming in Europa, vergt naast een afweging van strategische voor- en nadelen, ook een goed instrumentarium om risico's te onderkennen en te beheersen en om kansen te herkennen en te benutten. De M&A guidelines waarin de richtlijnen voor fusies en overnames worden beschreven zijn in 2013 verder aangescherpt en bieden een goed normenkader voor de komende jaren.

Risico's en risicobeheersing

Het 'internal control framework' is in 2013 besproken met de Audit Commissie van de Raad van Commissarissen. Gasunie stelt jaarlijks op zowel groeps- als unitniveau een strategische risicoanalyse (SRA) op en operationale risicoanalyses (ORA's) op afdelingsniveau. De risico's op deze drie niveaus hebben een wisselwerking met elkaar aan en worden, op groepsniveau, met de Audit Commissie en de Raad besproken. Tijdens deze inhoudelijke discussie zijn onder meer de thema's veiligheid, regulering, duurzaamheid en aardbevingen met de bijbehorende beheersmaatregelen aan de orde gesteld. De door de Raad gemaakte opmerkingen zijn in de SRA verwerkt. De afdeling Operational Audit toetst regelmatig de uitvoering van het proces van risicobeheersing en koppelt haar bevindingen terug aan de Audit Commissie. Naar de mening van de Raad voert de onderneming een afgewogen beleid ten aanzien van risico's en kansen en wordt de Raad hierin adequaat door de Raad van Bestuur geïnformeerd.

Veiligheid

Gezien de aard van de activiteiten van Gasunie is veiligheid een topprioriteit. Dit geldt voor de veiligheid van de eigen medewerkers en de medewerkers van aannemers, maar zeer zeker ook voor de mensen die in de omgeving van onze activiteiten werken of verblijven. Het onderwerp veiligheid en het volgen van de veiligheidsprestaties is een vast agendapunt van de Raad. De Raad betreurt het in hoge mate dat in november 2013 bij de aanleg van het nieuwe traject Beverwijk-Wijngaarden een ongeval met dodelijke afloop heeft plaatsgevonden. In de laatste raadsvergadering heeft de Raad uitgebreid stil gestaan bij dit incident.

Financiële verslaglegging

Gasunie stelt maandelijkse rapportages op en brengt per kwartaal verslag uit aan de Raad. De verslagen worden door de Audit Commissie in het bijzijn van de externe accountant besproken en - al dan niet voorzien van aanbevelingen - met mandaat van de Raad geaccordeerd. Het jaarverslag wordt door de voltallige Raad besproken en geaccordeerd. Besloten is om met ingang van verslagjaar 2013 één geïntegreerd jaarverslag uit te brengen.

Gedurende 2013 zijn alle stappen gezet om de Nederlandse netbeheerder (GTS) te certificeren conform de eisen van ACM. Als onderdeel van dit proces zijn de netwerkactiva overgedragen aan GTS, waardoor GTS vanaf 2014 financieel als brede netbeheerder zal rapporteren. In 2014 zal de Raad een workshop bijwonen over regulering met als doel om de verschillen tussen IFRS-verslaglegging, die wordt gebruikt voor externe verslaggeving en regulatoire verslaglegging, zoals gebruikt voor de rapportages naar ACM, beter inzichtelijk te krijgen en op die manier beter toezicht te kunnen houden op de wijze waarop Gasunie hiermee om zal gaan.

Naleving wet- en regelgeving

Gasunie kent een intern proces van rapportering en verantwoording ten aanzien van het voldoen aan wet- en regelgeving en voldoen aan de Gasunie-richtlijnen voor interne beheersing. Dit proces is vastgelegd in een zogenoemd document of representation dat de Audit Commissie bespreekt. Daar waar mogelijk en nodig laat Gasunie zich extern certificeren waardoor er ook een externe toets plaatsvindt. Zo is Gasunie momenteel bezig met de certificering volgens de NTA8120, de Nederlandse kwaliteitsstandaard op het gebied van asset management.

Verhouding met de aandeelhouder

Er vindt geregeld en op verschillende niveaus overleg plaats tussen de organisatie en de aandeelhouder. Naast de jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders heeft de Raad van Commissarissen naar behoefte incidenteel overleg met de aandeelhouder. Gedurende het afgelopen jaar is er vaak en intensief contact geweest. Onder andere over de invulling van de verschillende vacatures binnen de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur, waarbij geprofiteerd kon worden van de kennis en inzichten van de aandeelhouder ten aanzien van de invulling van die vacatures. Ook rondom de Nota Staatsdeelnemingen is er intensief contact geweest tussen de Raad en de aandeelhouder.

MVO

De Raad heeft een actieve rol gespeeld bij het vaststellen van het nieuwe MVO-beleid. Daarbij heeft de Raad meegedacht over dit beleid en de wijze waarop er over gerapporteerd wordt. Binnen de Raad is veel expertise aanwezig over MVO vanuit de andere en eerdere functies van de commissarissen.

Samenstelling Raad van Commissarissen

Eind 2012 hebben drie commissarissen, te weten de heren Van Luijk, Noy en Lont, hun zetels ter beschikking gesteld om een open gesprek mogelijk te maken over het onderzoeksrapport dat op verzoek van de aandeelhouder was opgesteld over de acquisitie in 2007 van het BEB-netwerk in Duitsland. De drie commissarissen zijn in goed overleg met de minister aangebleven tot de Algemene Vergadering van 23 april 2013. Wij zijn hen zeer erkentelijk voor hun jarenlange inzet. Op 23 april is aangekondigd dat de Raad een nieuwe beoogd voorzitter had gevonden. De heer De Jong heeft per 1 mei 2013 het interim-voorzitterschap van de Raad op zich genomen.

De Raad heeft ten behoeve van het zoekproces naar nieuwe kandidaat-leden een uitgebreid profiel opgesteld met vereiste competenties. Naast de algemene competenties op het gebied van Algemeen, Financieel en Sociaaleconomisch management zijn aanvullende competenties gezocht op het gebied van Energie, Regelgeving, Politiek/Bestuurlijke aspecten en Technologie. Over het profiel is uitgebreid gesproken met de aandeelhouder, de Raad van Bestuur en de Ondernemingsraad.

In het zoekproces is de Raad bijgestaan door een externe adviseur. De Raad heeft tot zijn genoegen met ruim voldoende goede kandidaten gesproken om een verantwoorde keuze te kunnen maken.

Helaas is in de loop van het jaar komen vast te staan dat de beoogde voorzitter een andere functie had aanvaard die onder De Wet Bestuur en Toezicht niet kan worden gecombineerd met het voorzitterschap van de Raad van Commissarissen van Gasunie. De Raad betreurt deze gang van zaken. Per 1 oktober 2013 zijn mevrouw Martika Jonk en de heer Willem Schoeber benoemd tot lid van de Raad. Mevrouw Jonk is advocaat en partner van het kantoor CMS Derks Star Busmann en belast met de internationale energiepraktijk. Zij heeft een aantal jaren als advocaat in Duitsland gewerkt, is nu gevestigd in Nederland en mag in beide landen als advocaat optreden. De heer Schoeber is voormalig lid van de Raad van Bestuur (Vorstand) van EWE AG, een regionaal energieconcern, actief in het noorden van Duitsland en in Turkije. Beiden brengen ervaring op het gebied van energie en regelgeving mee en de heer Schoeber daarnaast ook op het gebied van technologie. Met de benoeming van deze nieuwe commissarissen wordt de samenstelling van de Raad gekenmerkt door diversiteit naar geslacht, achtergrond en ervaring.

De belangrijkste competenties zijn, na benoeming van mevrouw Jonk en de heer Schoeber, als volgt ingevuld:

Competentie	Mw. Poots	Mw. Jonk	Hr. Vermeire	Hr. Schoeber	Hr. de Jong
Algemeen management	v	v	v	v	v
Financieel management	v		v	v	v
Sociaaleconomisch management	v	v		v	
Energie		v	v	v	v
Regelgeving	v	v	v	v	v
Technologie			v	v	
Politiek/Bestuurlijk	v		v	v	v

Bovengenoemde competenties zijn opgebouwd uit diverse aspecten en het beeld op die (deel)aspecten is genuanceerder. Zo hebben bijvoorbeeld de politiek / bestuurlijke contacten van de heer Vermeire vooral betrekking op België en de internationale gasindustrie, die van de heer Schoeber op Duitsland en die van de heer De Jong op Nederland. De competenties worden weerspiegeld in de samenstelling van de commissies van de Raad.

Alle leden van de Raad zijn onafhankelijk in de zin van de Corporate Governance Code.

Samenstelling Raad van Bestuur

Naast het houden van toezicht en het geven van advies is de derde taak van de Raad van Commissarissen het optreden als werkgever van de Raad van Bestuur. In juni 2013 deelde de toenmalig *Chief Executive Officer*, Paul van Gelder, mee dat hij per 1 september 2013 Gasunie zou verlaten omdat hij een functie elders had aanvaard. De Raad is de heer Van Gelder zeer erkentelijk voor zijn manier van leiding geven in de ruim drie jaar die hij aan Gasunie verbonden is geweest, en voor de veranderingen die hij heeft ingezet naar een meer marktconforme organisatie.

Met hulp van een externe adviseur heeft de Raad gezocht naar een opvolger. Hiertoe is een profiel opgesteld dat is besproken met de collega-bestuurders, de aandeelhouder en de Ondernemingsraad. Op 18 november 2013 is de benoeming van de heer Han Fennema per 1 januari 2014 tot lid van de Raad van Bestuur van Gasunie bekend gemaakt. De heer Fennema is per 1 maart 2014 benoemd tot voorzitter van de Raad van Bestuur en CEO.

Om te voorzien in de vacature van de heer Van Gelder heeft de Raad de heer Geert Graaf, tot dan lid van de Raad van Bestuur en *Chief Operating Officer* gevraagd om met ingang van 1 september 2013 de positie van waarnemend voorzitter van de Raad van Bestuur op zich te nemen. De heer Graaf heeft aan deze functie op zeer professionele wijze invulling gegeven. Hij heeft inmiddels kenbaar gemaakt per 1 maart 2014, na een bijna 30-jarig dienstverband, Gasunie te verlaten. De Raad betreurt dit besluit en heeft zeer veel respect voor de wijze waarop de heer Graaf tot zijn vertrek invulling heeft gegeven aan de functie van waarnemend CEO. De Raad is hem daarvoor dank verschuldigd en wenst hem veel succes in de toekomst. Ook zegt de Raad dank aan de heer Henk Chin Sue, tot 1 juli 2012 *Chief Financial Officer* en tot 1 juli 2013 actief als adviseur van de Raad, voor zijn jarenlange inzet.

De Raad van Bestuur bestaat met ingang van 1 maart 2014 uit de heren Han Fennema (voorzitter en CEO) en René Oudejans (lid en CFO). Zij zullen in overleg met de Raad bekijken welk bestuursmodel het best past bij de taken en verantwoordelijkheden van de diverse gereguleerde en vrije marktactiviteiten die Gasunie als moedermaatschappij in haar portefeuille heeft.

Voor zowel de vacatures in de Raad van Commissarissen als de Raad van Bestuur is het gelijkheidsbeginsel nagestreefd en in het profiel opgenomen. De Raad voldoet aan het criterium van tenminste 30% mannen en tenminste 30% vrouwen. Voor de Raad van Bestuur is het helaas niet gelukt een geschikte en beschikbare vrouwelijke kandidaat te vinden.

Vergaderingen en besproken onderwerpen

In 2013 heeft de Raad van Commissarissen negenmaal vergaderd waarbij alle commissarissen aanwezig waren. Naast vaste agendapunten als veiligheid, leveringszekerheid, de lopende zaken en de operationele en financiële resultaten van Gasunie heeft de Raad onder andere vergaderd over de gewenste samenstelling van zowel de Raad zelf als van de Raad van Bestuur, de strategie, het netwerk-renovatieprogramma GNIP, het nieuwe MVO-beleid, de overdracht van de netwerkactiva van Gasunie aan GTS, de Nota Deelnemingenbeleid en het deelnemingenbeleid. Ook heeft de Raad een locatie van het nieuwbouwproject Beverwijk-Wijngaarden bezocht. In de laatste vergadering van 2013 heeft de Raad zijn eigen functioneren kort geëvalueerd en met het oog op de nieuw benoemde leden de samenstelling van de commissies aangepast.

Voor dat deel van de vergaderingen waarvoor de Raad van Bestuur was uitgenodigd, zijn de leden van de Raad van Bestuur allen aanwezig geweest.

Audit Commissie

De Audit Commissie staat onder voorzitterschap van mevrouw Poots, met gedurende 2013 de heren Vermeire en De Jong als leden. Met de benoeming van de heer Schoeber is besloten om hem tot lid van de Audit Commissie te benoemen. De heer Vermeire treedt toe tot de Belonings-, Selectie- & Benoemingscommissie en zal de Audit Commissie verlaten. De Audit Commissie heeft in 2013 zes keer vergaderd. Daarbij zijn de operational auditor en de externe accountant (EY) en de CFO alle keren aanwezig geweest en de CEO, en later de waarnemend CEO, viermaal. De heer De Jong is eenmaal verhinderd geweest. De commissie heeft - naast de reguliere kwartaalverslagen - uitvoerig de jaarrekening 2012, het jaarverslag 2012, de halfjaarcijfers 2013, de bijbehorende management letters, en de externe communicatie hierover, besproken. Tevens werden de periodieke rapportages van de operational auditor besproken en is het werkplan van de operational auditor vastgesteld. Daarnaast heeft de commissie vergaderd over o.a. de M&A guidelines, de SRA, Integrated Reporting en het Document of Representation 2012. De overeenkomst met de externe accountant is eenmalig verlengd tot en met 2014.

De voorzitter van de Audit Commissie heeft in 2013 ook buiten de aanwezigheid van leden van de Raad van Bestuur om regulier gesproken met zowel de operational auditor als met de externe accountant.

De voorzitter van de Audit Commissie heeft in de vergaderingen van de Raad van Commissarissen verantwoording afgelegd over de door de commissie uitgevoerde werkzaamheden ten aanzien van het financieel toezicht op de onderneming.

Belonings-, Selectie- & Benoemingscommissie

In 2013 heeft de Belonings-, Selectie- & Benoemingscommissie vier keer vergaderd in aanwezigheid van alle commissieleden. De commissie bestond na de Algemene Vergadering, met het oog op de gedurende 2013 openstaande vacatures, uit mevrouw Poots (voorzitter) en de heer De Jong. Met ingang van 1 oktober 2013 is mevrouw Jonk tot de commissie toegetreden. In december is besloten dat ook de heer Vermeire lid wordt van deze commissie en dat de heer De Jong het voorzitterschap van mevrouw Poots overneemt. De commissie besprak onder meer de targetsetting voor 2013, de realisatie van de targets voor 2012, de remuneratieparagraaf in het jaarverslag over 2012 en de collectieve targets voor 2014. De commissie heeft veel voorbereidend werk gedaan in het benoemingsproces ten behoeve van de Raad van Commissarissen en de opvolging van de voorzitter van de Raad van Bestuur, en heeft in dat kader regelmatig contact gehad met zowel de Ondernemingsraad als de aandeelhouder.

Strategische Investerings Commissie

De Strategische Investerings Commissie heeft in 2013 niet vergaderd en is opgeheven. Vanwege het belang van de onderwerpen op het gebied van strategische investeringen is besloten deze onderwerpen met de voltallige Raad te bespreken.

Remuneratiebeleid Raad van Bestuur

In een separaat hoofdstuk van dit jaarverslag wordt het remuneratiebeleid voor de leden van de Raad van Bestuur beschreven.

Vergaderingen met de Ondernemingsraad

In 2013 hebben vertegenwoordigers van de Raad van Commissarissen twee keer een vergadering van de Raad van Bestuur met de Ondernemingsraad bijgewoond, eenmaal de heer De Jong en eenmaal mevrouw Poots.

Woord van waardering

De Raad van Commissarissen dankt de Raad van Bestuur, het management en de medewerkers van Gasunie voor hun inzet in 2013. Dankzij hun toewijding zijn er goede resultaten behaald en heeft

Gasunie bijgedragen aan een veilige, betrouwbare, betaalbare en duurzame energievoorziening in Europa.

De Raad van Commissarissen van de N.V. Nederlandse Gasunie,

namens deze,

R. de Jong, interim-voorzitter

Groningen, 18 maart 2014

Samenstelling Raad van Commissarissen

(situatie per verslagdatum, 18 maart 2014)

R. (Rinse) de Jong RA

(1948, Nederlandse nationaliteit)

Interim-voorzitter (per 1 mei 2013)

Datum eerste benoeming: 16 mei 2012

Eerste termijn loopt af in 2014⁶

Lid van Audit Commissie en Belonings- Selectie & Benoemingscommissie

Bestuurslid Stichting Aandelenbeheer BAM Groep

Bestuurslid Stichting tot het houden van Preferente – en Prioriteitsaandelen B Wereldhave

Lid Raad van Toezicht Waarborgfonds voor de Zorgsector

Lid Raad van Toezicht Stichting Toneelgroep Oostpool

Lid Raad van Commissarissen USG People N.V.

Lid Raad van Commissarissen Enexis Holding N.V.

Voorzitter Raad van Commissarissen Bakeplus Holding B.V.

Drs. M.J. (Jolanda) Poots-Bijl RC

(1969, Nederlandse nationaliteit)

Datum eerste benoeming: 1 september 2011

Tweede termijn loopt af in 2017

Voorzitter van Audit Commissie en voorzitter Belonings- Selectie & Benoemingscommissie
(per 1 mei 2013)

Lid van de Raad van Bestuur, CFO Ordina N.V.

Per 1 januari 2014: Lid bestuur Stichting ING Aandelen

Per 1 maart 2014: Lid van de Raad van Commissarissen Blokker Holding B.V.

Ir. J.P.H.J. (Jean) Vermeire

(1944, Belgische nationaliteit)

Datum eerste benoeming: 1 oktober 2007

Tweede termijn loopt af in 2014

Lid van Audit Commissie

Managing Partner J.V. Consult BVBA, een adviesmaatschappij

Ere-voorzitter van de Internationale Groepering van LNG-Invoerders (GIIGNL)

Kerndocent bij EDI

Mr M.M. (Martika) Jonk

(1959, Nederlandse nationaliteit)

Datum eerste benoeming: 1 oktober 2013

Eerste termijn loopt af in 2017⁷

Lid van Belonings- Selectie & Benoemingscommissie

Partner CMS Derks Star Busmann N.V.

Lid Raad van Toezicht St. Antonius Ziekenhuis

⁶ R. de Jong neemt de plaats in van C. Griffioen volgens het oorspronkelijke rooster van aftreden

⁷ M.M. Jonk neemt de plaats in van A. Lont volgens het oorspronkelijke rooster van aftreden

Dr. Ir. W.J.A.H. (Willem) Schoeber

(1948, Nederlandse en Duitse nationaliteit)

Datum eerste benoeming: 1 oktober 2013

Eerste termijn loopt af in 2016⁸

Lid van Audit Commissie

Non-Executive member of the board of Directors, Neste Oil Oyj (Helsinki, Finland)

Non-executive chairman of the board of Directors EWE Turkey Holding AŞ (Istanbul, Turkije)

Non-executive chairman of the board of Directors Bursagaz AŞ (Bursa, Turkije)

Non-executive chairman of the board of directors Kayserigaz AŞ (Kayseri, Turkije)

Bij het opstellen van het rooster van aftreden is rekening gehouden met het reglement houdende principes en best practices voor de Raad van Commissarissen, artikel 3.3, lid e: “geen van zijn leden mag worden benoemd na de derde zittingsperiode van vier jaar, dan wel na het twaalfde jaar in functie”.

⁸ W.J.A.H. Schoeber neemt de plaats in van H.L.J. Noy volgens het oorspronkelijke rooster van aftreden

Samenstelling Raad van Bestuur

J.J. (Han) Fennema

(1964, Nederlandse nationaliteit)

CEO en voorzitter van de Raad van Bestuur sinds 1 maart 2014

Verantwoordelijk voor de aandachtsgebieden:

- Business units (GTS, Gasunie Deutschland en Participations & Business Development)
- Strategie
- Veiligheid
- Human Resources

Nevenfuncties:

- Lid van de Supervisory Board, Energy Delta Institute
- Lid van de Advisory Board, Clingendael

I.M. (René) Oudejans RA

(1961, Nederlandse nationaliteit)

CFO en lid van de Raad van Bestuur sinds 1 oktober 2012

Verantwoordelijk voor de aandachtsgebieden:

- Finance
- Treasury
- Operations
- Projects
- ICT
- Juridische Zaken

Nevenfunctie:

- Bestuurslid Pensioenfonds N.V. Nederlandse Gasunie (sinds 1 juli 2013)

Samenstelling Ondernemingsraden

Ondernemingsraad Gasunie Nederland

Tot en met 31 maart 2013:

Pier Altena
Remco Beij
Peter Berben
Jan Bos
Jan Curfs
Arie Dam
Hink Koers
Steven de Moel
Henk Pastoor
Felix Post
Pieter Potjewijd
Dirk Jan Scholing (voorzitter)
Martin Schoonheijm
Gerard Stallenberg
Theo Wouda

Vanaf 1 april 2013:

Arie Dam
Froukje van Dellen
Jan Willem van Dijk
Harry Dijkhuis (voorzitter)
Pieter Doller
Douwe Eleveld
Pieter Jousma
Fred Kemper
Hink Koers
John Oest
Felix Post
Martin Schoonheijm
Roelf Tiktak
Theo Wouda
Wouter Zwart

Ondernemingsraden Gasunie Deutschland

Hannover/Steimbke

Dietlind Prüve (voorzitter)
Tibor Holeczy (plaatsvervanger)
Jens Bode
Stephanie Böker
Kai Fischer
Stephanie Fuest
Silke Hermenau

Schneiderkrug

Uwe Neitz (voorzitter)
Rolf Hollwedel
Jan Lohmüller
Stefan Lüttel
Herbert Stengel

Corporate Governance

Algemeen

De Nederlandse Gasunie is een naamloze vennootschap met de Nederlandse Staat als enig aandeelhouder. De aandelen worden gehouden door het ministerie van Financiën. Voor de onderneming geldt het zogenoemde gemitigeerde structuurregime. De governance structuur is gebaseerd op boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, de Corporate Governance Code, de statuten van de vennootschap en diverse interne reglementen. Ook de Gaswet bevat diverse bepalingen die van invloed zijn op de governance van de onderneming.

Raad van Bestuur en Executive Committee

De Raad van Bestuur bestond tot 1 september 2013 uit drie personen, daarna uit twee. De Board vergadert in beginsel één keer per week. Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor het bestuur van de onderneming, als ook voor de algemene gang van zaken bij de verschillende dochtermaatschappijen. De meeste vergaderingen vinden plaats in een breder verband, het zogenoemde Executive Committee. Het Executive Committee bestaat naast de Raad van Bestuur uit de drie directeurs van de business units en de directeur legal, regulatory & public affairs.

Raad van Commissarissen

Voor de samenstelling van de Raad van Commissarissen en de personele wijzigingen daarin in het jaar 2013 verwijzen wij naar elders in het jaarverslag. De Raad vergadert minstens vier keer per jaar. De Raad houdt toezicht op het bestuur van Gasunie en staat het bestuur met raad terzijde. Op basis van de Gaswet en statuten worden ook belangrijke besluiten van Gasunie Transport Services B.V. aan de Raad van Commissarissen van Gasunie ter goedkeuring voorgelegd. De Raad kent twee subcommissies: de Audit Commissie (houdt toezicht op met name risicobeheersings- en controlesystemen, de jaarlijkse en halfjaarlijkse financiële verslaglegging, de financiering van de onderneming en pensioenen) en de Beloning-, Selectie- & Benoemingscommissie. Van commissievergaderingen wordt verslag gedaan in de vergaderingen van de gehele Raad op basis waarvan besluitvorming plaatsvindt. Tot voor kort was er ook nog de Strategische Investerings Commissie. Binnen deze subcommissie werden investeringsvoorstellen voor grootschalige investeringen voorbesproken. Deze subcommissie is in 2013 opgeheven. Enerzijds omdat het aantal geplande grootschalige investeringen afneemt, anderzijds omdat vanwege personele wijzigingen binnen de Raad investeringsvoorstellen beter direct in de gehele Raad kunnen worden besproken.

Naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code

De Corporate Governance Code, die alleen geldt voor beursgenoteerde ondernemingen, wordt ook door staatsdeelnemingen en dus door Gasunie toegepast. Waar mogelijk zijn de principes en best practice-bepalingen geïmplementeerd in de statuten en in diverse reglementen. Omdat Gasunie geen beursgenoteerde onderneming is, zijn principes en best practice-bepalingen die rechtstreeks met beursnotering te maken hebben, niet van toepassing.

Wij bevestigen de naleving van best practice bepalingen II.3.4 en III.6.3 waarin wordt bepaald dat transacties met tegenstrijdige belangen uitgevoerd door de leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen in het jaarverslag moeten worden vermeld. In 2013 hebben dergelijke transacties niet plaatsgevonden.

Van enkele principes en best practice-bepalingen die wel van toepassing zouden kunnen zijn op onze onderneming, wordt afgeweken. We lichten deze afwijkingen in navolging van de Corporate Governance-richtlijnen hierna toe:

Raad van Bestuur

II.2.12 Het remuneratierapport wordt op de website van de vennootschap geplaatst.

Verklaring van afwijking van deze best practice:

In ons jaarverslag geven we op transparante wijze inzicht in het, door de aandeelhouder goedgekeurde, remuneratiebeleid en de concrete invulling die daaraan wordt gegeven door de Raad van Commissarissen in het boekjaar. Dit jaarverslag wordt op de website van Gasunie gepubliceerd.

Raad van Commissarissen

III.5 Indien de Raad van Commissarissen meer dan vier leden omvat, stelt de Raad van Commissarissen uit zijn midden een auditcommissie, een remuneratiecommissie en een selectie- en benoemingscommissie in.

Verklaring van afwijking van dit principe:

Omdat de taken nauw verwant zijn, zijn de taken van de Remuneratiecommissie en de Selectie- en Benoemingscommissie samengevoegd in een gecombineerde commissie.

III.5.11. Het voorzitterschap van de remuneratiecommissie wordt niet vervuld door de voorzitter van de Raad van Commissarissen, noch door een voormalig bestuurder van de vennootschap, noch door een commissaris die bij een andere beursgenoteerde vennootschap bestuurder is.

Verklaring van afwijking van deze best practice:

De Raad van Commissarissen is van mening dat het, mede gezien het huidige hoge profiel van het belonings- en remuneratiebeleid, gewenst is dat de voorzitter intensief betrokken is bij de totstandkoming van dit beleidsinstrument. De Raad van Commissarissen heeft daarom besloten het voorzitterschap van de Raad van Commissarissen en het voorzitterschap van de Beloning-, Selectie- & Benoemingscommissie niet te scheiden.

In verband met het vertrek van de voorzitter van de Raad van Commissarissen per 1 mei 2013 is het voorzitterschap van de Raad van Commissarissen vanaf die datum tot het eind van het jaar tijdelijk gescheiden van het voorzitterschap van de Beloning-, Selectie- & Benoemingscommissie.

Beschikbaarheid documentatie

Op de website www.gasunie.nl zijn de volgende documenten beschikbaar:

- het reglement voor de Raad van Bestuur;
- het reglement voor de Raad van Commissarissen;
- de klokkenluidersregeling;
- de gedragscode.

We kennen een specifiek Reglement inzake Voorwetenschap en bezit van en transacties in effecten. Het verbod om misbruik te maken van voorkennis is opgenomen in de gedragscode.

Remuneratiebeleid Raad van Bestuur

Het remuneratiebeleid is door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 23 april 2010 vastgesteld, op voordracht van de Raad van Commissarissen met inachtneming van het advies van de Beloning-, Selectie- en Benoemingscommissie.

Context voor remuneratiebeleid

Gasunie is in een paar jaar uitgegroeid tot een internationaal gasinfrastructuurbedrijf met veel internationale klanten. Gasunie opereert in een integrerende Europese markt en is niet alleen actief in gereguleerde markten, maar ontwikkelt ook niet-gereguleerde activiteiten waarmee het waarde creëert voor haar stakeholders. De waarde voor de Nederlandse economie wordt vooral gecreëerd door de totstandkoming van een sterke 'hubfunctie' in een liquide markt, de doorvoer van significante gasstromen, de mogelijkheid van handel en concurrentie tussen gasleveranciers voor de binnenlandse gasmarkt en flexibiliteit (opslag). Gasunie is daarmee van grote waarde voor de Nederlandse economie. De bestuurders van het bedrijf dragen derhalve een grote verantwoordelijkheid.

Doelstellingen en principes van het remuneratiebeleid

Het remuneratiebeleid is gericht op het aantrekken, motiveren en vasthouden van bestuurders met de juiste kwaliteit en ervaring, zowel uit eigen kweek als bewezen talent uit de markt. De beloning reflecteert de verantwoordelijkheid die de bestuurders dragen, en is afgezet tegen geldende beloningsprincipes in de markt, zoals hierna wordt uitgelegd. Dit bestuurlijke talent is noodzakelijk voor het realiseren van de essentiële doelstellingen van de strategie van Gasunie in de hiervoor geschetste context. Bij de uitvoering van dit beleid gelden de volgende overwegingen:

- Met de Staat als enig aandeelhouder, past Gasunie in beginsel de uitgangspunten toe die gelden voor het beloningsbeleid van staatsdeelnemingen. Indien dit naar de mening van de Raad van Commissarissen tot onacceptabele risico's voor de onderneming leidt, zal de Raad van Commissarissen in overleg treden met de aandeelhouder.
- Voor het remuneratiepakket van bestuurders hanteert Gasunie een marktvergelijking op basis van een relevante arbeidsmarktreferentiegroep; deze groep bestaat uit (semi-) publieke, private en internationale ondernemingen (in een gewogen verhouding van 50-25-25) met activiteiten die overeenkomsten vertonen met die van Gasunie (energie-, distributie-, installatie- en bouwsector).
- De structuur van de bezoldiging van bestuurders wordt vastgesteld aan de hand van de marktvergelijking, waarbij aangesloten wordt bij de beloningsverhoudingen binnen de onderneming, zodat er een logisch doorlopende salarislijn is van de functies in de Raad van Bestuur naar de functies onder de Raad van Bestuur.
- De variabele beloning geldt afhankelijk van de realisatie van doelen op korte en lange termijn en op operationeel en strategisch gebied.

Beloningselementen

De remuneratie bestaat uit:

- een vast gedeelte (basisjaarsalaris);
- een variabel gedeelte, afhankelijk van het realiseren van zowel korte- als langetermijn doelstellingen, zoals op de komende bladzijden gespecificeerd;
- een werkgeversbijdrage in de pensioenpremie;
- overige secundaire arbeidsvoorwaarden.

Basisjaarsalaris

De Raad van Commissarissen neemt bij de bepaling van het basisjaarsalaris (het vaste deel) van bestuurders de uitkomsten van een marktvergelijking met de hiertoe gekozen

arbeidsmarktreferentiegroep als uitgangspunt. De Raad van Commissarissen heeft geverifieerd dat de externe consultant die deze marktvergelijking in 2009 heeft uitgevoerd onafhankelijk is van de leden van de Raad van Bestuur.

De Raad van Commissarissen zal op verzoek van de aandeelhouder bij benoeming de som van vast en variabel jaarsalaris limiteren tot het maximum van € 350.000 (niveau 2010).

De Raad van Commissarissen bepaalt de jaarlijkse groei van het salaris. Indien het maximumsalaris is bereikt, wordt verdere groei beperkt tot de structurele verhogingspercentages van de cao.

Variabele beloningselementen

De variabele beloningselementen zijn gebaseerd op het beloningsbeleid dat door de aandeelhouder is goedgekeurd. Het maximum van de variabele beloningselementen is 35% van het basisjaarsalaris.

De doelen voor het behalen van deze beloningselementen worden jaarlijks vastgesteld. Zij dienen ambitieus en concreet meetbaar te zijn. De Raad van Commissarissen heeft de bevoegdheid om, binnen de hierna aangegeven limieten, de variabele bezoldiging aan te passen wanneer deze tot onbillijke uitkomsten leidt vanwege buitengewone omstandigheden in de prestatieperiode.

Voorbeelden hiervan zijn de neerwaartse bijstelling van de variabele beloning ten tijde van de afschrijvingen op de acquisitie in Duitsland en op het moment dat een dodelijk verkeersongeval buiten de gehanteerde targetdefinitie viel. De Raad van Commissarissen heeft eveneens de bevoegdheid de variabele beloning die is toegekend op basis van onjuiste (financiële) gegevens terug te vorderen van bestuurders.

De Raad van Commissarissen heeft zich bij het bepalen van de prestatiecriteria, zowel voor de korte als voor de lange termijn, laten leiden door de strategische doelstellingen van Gasunie. Voor elke pijler van de strategie zijn een of meer prestatiecriteria ontwikkeld. De drie strategische pijlers van Gasunie en de bijbehorende prestatiecriteria zijn:

- Optimaliseren van de waarde van onze bestaande assets: financiële targets, maar ook de Asset Utilization Rate.
- Versterken van de leidende positie als grensoverschrijdende gasinfrastructuur-onderneming: Economic Value Added.
- Mogelijk maken van de transitie naar duurzaam energiegebruik: Corporate Social Responsibility.

Bij de vaststelling van de strategie wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de maatschappelijke functie van de activiteiten van Gasunie en de effecten op milieu en samenleving. Ook daarvoor zijn prestatiecriteria ontwikkeld, te weten Veiligheid en Leveringszekerheid.

Gegeven het karakter van de variabele beloningselementen (ontbreken van optiepakketten en verwante beloningsmechanismen) is het uitvoeren van een scenarioanalyse als bedoeld in de Corporate Governance Code niet aan de orde.

In de Nota Deelnemingenbeleid Rijksoverheid 2013 is aangekondigd dat de overheid als aandeelhouder streeft naar een maximale variabele beloning van 20%. Daartoe zal eerst de redelijkheid van het huidige beloningsniveau worden getoetst en bovendien een voor alle staatsdeelnemingen geldende conversiefactor worden bepaald.

Variabel kortetermijn beloningselement

Het doel van de variabele kortetermijn beloning is om de realisatie van vooraf afgesproken uitdagende doelstellingen op een aantal vooral operationele kerngebieden te belonen. Deze operationele doelstellingen gelden voor het gehele personeel van Gasunie; realisatie van sommige van deze doelstellingen (de Collectieve Gasunie-doelstellingen) wordt ook bij andere groepen medewerkers van Gasunie beloond.

De criteria voor de toekenning van de variabele beloning zijn vooral gerelateerd aan de uitvoering van de strategie. Deze strategie is geaccordeerd door de Raad van Commissarissen en getoetst aan

het publieke belang van Gasunie. Dit komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in uitdagende kwantitatieve doelstellingen op het gebied van veiligheid, leveringszekerheid en kostenefficiëntie.

Op verzoek van de aandeelhouder is deze component gemaximeerd op 25% van het basisjaarsalaris. Daarnaast zal een langetermijn beloning van maximaal 10% worden toegepast (zie hierna).

De 25% is voor 2013 onder te verdelen in:

Collectieve Gasunie-doelstellingen (10%):

<i>Financieel</i>	4 %
• Resultaat voor belasting • Exploitatiekosten	
<i>Operationeel</i>	4 %
• Verbetering van de personele veiligheid voor medewerkers van Gasunie en van derden op een Gasunie-locatie en in projecten • Leveringszekerheid – zorgdragen voor een ongestoorde gaslevering, 24 uur per dag, 365 dagen per jaar	
<i>Corporate Social Responsibility</i>	2%
• Verminderen gemiddeld aantal gereden kilometers	

Met ingang van 2014 zullen de doelstellingen op deze drie hoofdgebieden een andere invulling krijgen. Zo wordt ROIC als financieel criterium ingevoerd in plaats van EBITDA en zal op het gebied van Corporate Social Responsibility CO₂-reductie in de plaats komen van het aantal gereden kilometers. Eveneens zullen de achter de doelstelling vermelde percentages gewijzigd worden in 3 resp. 5 resp. 2%.

Individuele doelstellingen (15%):

• Doelstellingen op het individuele aandachtsgebied van de betreffende bestuurder	10%
• Algehele beoordeling van de bijdrage van de individuele bestuurder (vast te stellen door de Raad van Commissarissen)	5%

Variabel langetermijn beloningselement

Gasunie kent voor haar bestuurders eveneens een variabele beloning, gerelateerd aan de waardecreatie op langere termijn. Dit beloningselement kent drie componenten.

De eerste component is de Operational Cost Index voor de TSO's, welke index de verhouding weergeeft tussen de operationele kosten en de asset base ten behoeve waarvan deze kosten worden gemaakt. De tweede component is de Asset Utilization Rate, eveneens voor de TSO's; deze component geeft aan in hoeverre de assets ook werkelijk gebruikt worden (de commerciële benuttingsgraad). De derde component is de EVA™. Deze prestatie wordt berekend over een periode van drie jaar en is afhankelijk van de ontwikkeling van de EVA ($EVA = (ROIC - WACC) \times Invested\ Capital$) voor het non-TSO-gedeelte. De variabele beloning bedraagt bij volledige realisatie van deze componenten respectievelijk 4%, 3% en 3% van het basisjaarsalaris.

Procedure

De targets voor het verkrijgen van de variabele beloning worden aan het begin van het desbetreffende jaar afgesproken tussen de Raad van Commissarissen en de leden van de Raad van Bestuur, nadat de voorzitter van de Raad van Bestuur een voorstel heeft besproken met de Beloning-, Selectie- & Benoemingscommissie.

In het volgende jaar vindt het onderzoek naar de realisatie van de doelstellingen plaats. De mate van realisatie van de targets is beoordeeld door de externe accountant en wordt vervolgens vastgesteld door de Raad van Commissarissen, op voordracht van de Beloning-, Selectie- & Benoemingscommissie.

De uitbetaling van de variabele beloning geschiedt na vaststelling door de Aandeelhoudersvergadering van de jaarstukken van het jaar waarvoor de doelen zijn gesteld.

Pensioen

Gasunie kende tot 1 juli 2013 een aparte pensioenregeling voor haar bestuurders, op basis van middelloon, met een pensioengerechtigde leeftijd van 65 jaar. Per 1 juli 2013 heeft Gasunie voor haar personeel in Nederland met de vakverenigingen een nieuwe regeling afgesproken, zoals vermeld op pagina 51. Met de leden van de Raad van Bestuur is afgesproken dat deze regeling vanaf 1 juli 2013 ook op hen van toepassing is. In geval van terugtreding uit de Raad van Bestuur voordat de pensioengerechtigde leeftijd is bereikt maar met voortzetting van het dienstverband met Gasunie zullen in goed overleg afspraken worden gemaakt over de invulling tot de pensioengerechtigde leeftijd.

Overige secundaire arbeidsvoorwaarden

Gasunie heeft voor haar bestuurders een pakket secundaire arbeidsvoorwaarden dat ook op andere medewerkers van toepassing is.

Overige uitgangspunten

Benoemingsduur

Bij benoeming van leden van de Raad van Bestuur geldt een benoemingsduur van vier jaar, met een mogelijkheid tot verlenging van nogmaals vier jaar. Het lidmaatschap eindigt bij het bereiken van de 62-jarige leeftijd.

Opzegtermijn

Voor de leden van de Raad van Bestuur geldt een opzegtermijn van de arbeidsovereenkomst van twee maanden. Per 1 juli 2013 is deze opzegtermijn voor nieuwe leden van de Raad van Bestuur verlengd tot 3 maanden.

Ontslagvergoeding

Voor bestuurders geldt, behoudens kennelijke onredelijkheid, een beperking van de ontslagvergoeding conform de Corporate Governance Code, te weten maximaal één basisjaarsalaris.

Change of control

Voor bestuurders geldt een 'change of control-clausule', waarbij in geval van beëindiging van het dienstverband naar aanleiding van een fusie of overname van de Vennootschap door een niet tot de Vennootschap behorende partij, of in het kader van een aan de Raad van Bestuur opgelegde wezenlijke verandering in aard, aansturing of structuur van de onderneming, aan de bestuurder een vergoeding wordt toegekend van maximaal één basisjaarsalaris, ongeacht op wiens initiatief de beëindiging plaatsvindt.

Evenwichtige samenstelling

De samenstelling van de Raad van Bestuur is met drie cq twee mannen niet in overeenstemming met de evenwichtige samenstelling als genoemd in art. 2:166 BW, welk artikel bepaalt dat bij een evenwichtige samenstelling een raad van bestuur tenminste voor 30% bestaat uit vrouwen. Wanneer nieuwe leden benoemd moeten worden, zal het streven er op zijn gericht om aan deze bepaling te voldoen. Bij de invulling van de positie Voorzitter van de Raad van Bestuur heeft de match tussen kandidaten en het gewenste profiel desondanks niet tot een evenwichtigere samenstelling geleid, in

tegenstelling tot bij de Raad van Commissarissen waar door nieuwe benoemingen de evenwichtige samenstelling wel is bereikt.

Beloningspakket 2013

Op basis van het hiervoor genoemde beleid heeft de Raad van Commissarissen voor de op 31 december 2013 actieve leden van de Raad van Bestuur de volgende basisjaarsalarissen en variabele beloningen toegekend:

In euro's	Basisjaarsalaris 2013	Variabele beloning (m.b.t. prestaties 2013)
De heer I.M. Oudejans RA	251.774	74.172
De heer dr. ir. G.H. Graaf	242.680	71.748

Doelstellingen en realisatie variabele beloning met betrekking tot prestaties 2013

			Graaf	Oudejans
			Gerealiseerd	Gerealiseerd
1. Collectieve Gasunie targets				
1.a - Safety and Security of supply				
	Target op gebied van veiligheid en pijplijnincidenten niet gehaald, zowel vanwege dodelijk ongeval in Gouderak als vanwege 6 pijplijnincidenten	2,00%	0,00%	0,00%
	Target op gebied van leveringszekerheid volledig gehaald	2,00%	2,00%	2,00%
1.b - Financiële resultaten				
	Netto operationele kosten volledig gerealiseerd	2,00%	2,00%	2,00%
	EBITDA gedeeltelijk gerealiseerd	2,00%	1,96%	1,96%
1.c - Maatschappelijk verantwoord ondernemen				
	Reductie kilometers volledig gerealiseerd	2,00%	2,00%	2,00%
Subtotaal		10,00%	7,96%	7,96%
2. Individuele korte termijn targets				
2.a	Diverse targets op het individuele aandachtsgebied van de betreffende bestuurders	10,00%	6,40%	7,50%
2.c	Algemene waardering van de individuele bijdrage, ter discretie van de RvC	5,00%	4,00%	4,00%
Subtotaal		15,00%	10,40%	11,50%
3. Contribution to long term goal, growth of the company				
3.a	Operational Cost Index volledig gerealiseerd	4,00%	4,00%	4,00%
3.b	Asset Utilization Rate volledig gerealiseerd	3,00%	3,00%	3,00%
3.c	Economic Value Added volledig gerealiseerd	3,00%	3,00%	3,00%
Subtotaal		10,00%	10,00%	10,00%
Totaal		35,00%	28,36%	29,46%
Realisatiepercentage			81%	84%
Uitgekeerde targetbeloning			€ 71.748	€ 74.172

De heer J.J. Fennema, die per 1 januari 2014 in dienst treedt, is een basisjaarsalaris van € 272.841 toegekend.

Voor de toekenning van de overige remuneratiebestanddelen in 2013 wordt verwezen naar punt 23 van de nadere toelichting in de geconsolideerde jaarrekening.

Samenstelling Raad van Bestuur

De heer Van Gelder heeft zijn dienstverband met Gasunie per 1 september 2013 beëindigd. Vanaf die datum heeft de heer Graaf het voorzitterschap van de Raad van Bestuur waargenomen tot 1 maart 2014. Per 1 januari 2014 is de heer Fennema benoemd tot lid van de Raad van Bestuur, en per 1 maart 2014 tot voorzitter van de Raad van Bestuur en CEO. De heer Graaf heeft zijn dienstverband met Gasunie per 1 maart 2014 beëindigd. Bij zijn vertrek zijn financiële afspraken gemaakt in verband met het van toepassing zijnde concurrentiebeding.

Bestuursverklaring

(in de zin van artikel 5:25c lid 2 sub c Wft)

De Raad van Bestuur verklaart dat, voor zover hen bekend,

1. de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de activa, de passiva, de financiële positie en het resultaat van de vennootschap en de gezamenlijke in de consolidatie opgenomen ondernemingen; en dat
2. het jaarverslag een getrouw beeld geeft omtrent de toestand op de balansdatum, de gang van zaken gedurende het boekjaar van de vennootschap en van de met haar verbonden ondernemingen waarvan de gegevens in haar jaarrekening zijn opgenomen en dat in het jaarverslag de wezenlijke risico's waarmee de vennootschap wordt geconfronteerd, zijn beschreven.

J.J. Fennema, voorzitter

I.M. Oudejans

Groningen, 18 maart 2014

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde balans per 31 december (vóór winstbestemming)

<i>In € miljoenen</i>	Nadere toelichting	2013	2012
Activa			
Vaste activa			
- materiële vaste activa	3	9.328,2	8.925,9
- immateriële vaste activa	4	3,9	5,8
- investeringen in geassocieerde deelnemingen	5	126,5	128,6
- overige kapitaalbelangen	6	418,1	403,9
- uitgestelde belastingvorderingen	8	380,8	479,9
Totaal vaste activa		10.257,5	9.944,1
Vlottende activa			
- voorraden	9	33,1	37,0
- handels- en overige vorderingen	10	228,7	182,9
- geldmiddelen en kasequivalenten	11	86,7	909,1
Totaal vlottende activa		348,5	1.129,0
Totaal activa		10.606,0	11.073,1

<i>In € miljoenen</i>	Nadere toelichting	2013	2012
Passiva			
Totaal eigen vermogen			
toekomend aan de aandeelhouder	12+13	5.213,9	4.856,5
Langlopende verplichtingen			
- rentedragende leningen	14	4.188,4	4.059,1
- uitgestelde belastingverplichtingen	15	202,8	192,5
- personeelsbeloningen	16	66,6	250,7
- voorzieningen	17	89,8	98,0
- overige langlopende verplichtingen	18	68,9	89,5
Totaal langlopende verplichtingen		4.616,5	4.689,8
Kortlopende verplichtingen			
- kortlopende financieringsverplichtingen	19	422,3	1.149,8
- handelsschulden en overige te betalen posten	20	353,3	377,0
Totaal kortlopende verplichtingen		775,6	1.526,8
Totaal passiva		10.606,0	11.073,1

Geconsolideerde winst-en-verliesrekening

<i>In € miljoenen</i>	Nadere toelichting	2013	2012
Voortgezette bedrijfsactiviteiten			
Bruto-opbrengsten	1.733,4	1.720,9	
Terugbetaling verrekening tarieven	- / - 206,4	- / - 214,8	
Netto-opbrengsten		1.527,0	1.506,1
Aan investeringen toegerekende kosten	92,9	88,6	
Personeelskosten	23 - / - 95,3	- / - 188,7	
Overige bedrijfslasten	24 - / - 435,9	- / - 464,6	
Afschrijvingen	3+4 - / - 290,5	- / - 269,3	
Totale lasten		- / - 728,8	- / - 834,0
Bedrijfsresultaat		798,2	672,1
Financieringsbaten	25 4,7		2,1
Financieringslasten	26 - / - 199,0		- / - 227,8
Aandeel in resultaat geassocieerde deelnemingen	5 19,5		23,8
Ontvangen dividend overige kapitaalbelangen	0,1		-
Resultaat vóór belastingen		623,5	470,2
Belastingen	27 - / - 159,1		- / - 111,5
Resultaat na belastingen		464,4	358,7
Beëindigde bedrijfsactiviteiten			
Resultaat op beëindigde bedrijfsactiviteiten na belastingen		-	-
Resultaat over de periode		464,4	358,7
Toe te rekenen resultaat aan aandeelhouder		464,4	358,7

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten

<i>In € miljoenen</i>	Nadere toelichting	Cash flow hedge reserve	Reële waarde reserve	Overige reserves	On- verdeeld resultaat	Totaal
2013						
Totaal van de resultaten verwerkt in de winst-en-verliesrekening (resultaat over de periode)		-	-	-	464,4	464,4
Saldo van actuariële winsten en verliezen ter zake van personeelsbeloningen, waarvan vennootschapsbelasting	16	- -	- -	78,1 -/- 19,8	- -	78,1 -/- 19,8
Totaal van de resultaten verwerkt in het eigen vermogen, welke bij realisatie niet worden geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-	-	58,3	-	58,3
Mutatie in cash flow hedge reserve, waarvan vennootschapsbelasting	13	25,6 -/- 6,4	- -	- -	- -	25,6 -/- 6,4
Mutatie van tegen reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen	6	-	31,2	-	-	31,2
Overige mutaties		-	-	0,1	-	0,1
Totaal van de resultaten verwerkt in het eigen vermogen, welke bij realisatie worden geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		19,2	31,2	0,1	-	50,5
Mutatie in cash flow hedge reserve, waarvan vennootschapsbelasting	13	-/- 1,6 0,4	- -	- -	- -	-/- 1,6 0,4
Overige mutaties		-	-	0,6	-	0,6
Totaal van de gerealiseerde resultaten, welke zijn geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-/- 1,2	-	0,6	-	-/- 0,6
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten		18,0	31,2	59,0	464,4	572,6

<i>In € miljoenen</i>	Nadere toelichting	Cash flow hedge reserve	Reële waarde reserve	Overige reserves	On- verdeeld resultaat	Totaal
2012						
Totaal van de resultaten verwerkt in de winst-en-verliesrekening (resultaat over de periode)		-	-	-	358,7	358,7
Saldo van actuariële winsten en verliezen ter zake van personeelsbeloningen, waarvan vennootschapsbelasting	16	- -	- -	-/- 82,9 21,0	- -	-/- 82,9 21,0
Totaal van de resultaten verwerkt in het eigen vermogen, welke bij realisatie niet worden geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-	-	-/- 61,9	-	-/- 61,9
Mutatie in cash flow hedge reserve, waarvan vennootschapsbelasting	13	-/- 18,4 4,6	- -	- -	- -	-/- 18,4 4,6
Mutatie van tegen reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen	6	-	137,6	-	-	137,6
Totaal van de resultaten verwerkt in het eigen vermogen, welke bij realisatie worden geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-/- 13,8	137,6	-	-	123,8
Mutatie in cash flow hedge reserve, waarvan vennootschapsbelasting	13	-/- 1,8 0,4	- -	- -	- -	-/- 1,8 0,4
Totaal van de gerealiseerde resultaten, welke zijn geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening		-/- 1,4	-	-	-	-/- 1,4
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten		-/- 15,2	137,6	-/- 61,9	358,7	419,2

Het totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten over 2013 en 2012 is volledig toe te rekenen aan de aandeelhouder.

Geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen

<i>In € miljoenen</i>	Aandelen kapitaal	Cash flow hedge reserve	Reële waarde reserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Totaal
2013						
Stand per 1 januari	0,2	-/- 52,7	175,4	4.374,9	358,7	4.856,5
Totaal van de gerealiseerde en niet- gerealiseerde resultaten over het boekjaar	-	18,0	31,2	59,0	464,4	572,6
Uitgekeerd dividend 2012	-	-	-	-	-/- 215,2	-/- 215,2
Toegevoegd aan de overige reserves	-	-	-	143,5	-/- 143,5	-
Stand per 31 december	0,2	-/- 34,7	206,6	4.577,4	464,4	5.213,9
2012						
Stand per 1 januari	0,2	-/- 37,5	37,8	5.038,8	-/- 602,0	4.437,3
Totaal van de gerealiseerde en niet- gerealiseerde resultaten over het boekjaar	-	-/- 15,2	137,6	-/- 61,9	358,7	419,2
Onttrokken aan de overige reserves	-	-	-	-/- 602,0	602,0	-
Stand per 31 december	0,2	-/- 52,7	175,4	4.374,9	358,7	4.856,5

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

<i>In € miljoenen</i>		Nadere toelichting	2013	2012
Kasstroomen uit operationele activiteiten				
Opbrengsten		1.527,0	1.506,1	
Totale lasten		- / - 728,8	- / - 834,0	
Bedrijfsresultaat		798,2	672,1	
Aanpassingen voor:				
- afschrijvingen	3+4	290,5	269,3	
- mutatie voorraden	9	3,9	- / - 3,8	
- mutatie vorderingen		- / - 38,3	5,2	
- mutatie niet-rentedragende verplichtingen		- / - 129,1	- / - 2,4	
- overige mutaties		9,9	18,8	
Kasstroom uit bedrijfsoperaties			935,1	959,2
Ontvangen rente		5,5	1,3	
Ontvangen dividend geassocieerde deelnemingen	5	22,7	24,5	
Ontvangen dividend overige kapitaalbelangen		0,1	-	
Betaalde rente		- / - 210,0	- / - 223,5	
Betaalde/ontvangen vennootschapsbelasting		- / - 85,5	173,1	
			- / - 267,2	- / - 24,6
Kasstroom uit operationele activiteiten			667,9	934,6
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings in (im)materiële vaste activa		- / - 665,4	- / - 501,3	
Desinvesterings in (im)materiële vaste activa		1,5	13,4	
Acquisitie van aandeel joint venture, gesaldeerd met aanwezige geldmiddelen	7	- / - 5,8	- / - 8,5	
Investerings in geassocieerde deelnemingen	5	- / - 40,0	- / - 0,1	
Investerings in overige kapitaalbelangen	6	- / - 0,0	- / - 13,7	
Desinvesterings in geassocieerde deelnemingen	5	39,6	-	
Desinvesterings in overige kapitaalbelangen	6	11,1	0,0	
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			- / - 659,0	- / - 510,2

Transport		8,9	424,4
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Opname langlopende schulden	14	150,0	1.000,0
Aflossingen van langlopende schulden	14	- / - 1.130,8	- / - 298,1
Mutatie kortlopende financieringsverplichtingen	19	364,7	- / - 285,7
Uitgekeerd dividend	29	- / - 215,2	-
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		- / - 831,3	416,2
Mutatie geldmiddelen en kasequivalenten		- / - 822,4	840,6
Geldmiddelen en kasequivalenten ultimo vorig jaar		909,1	68,5
Geldmiddelen en kasequivalenten ultimo dit jaar		86,7	909,1
		- / - 822,4	840,6

Toelichting op de geconsolideerde financiële overzichten

Opmaken en vaststellen van de jaarrekening

De jaarrekening 2013 is opgemaakt door de Raad van Bestuur op 18 maart 2014. De opgemaakte jaarrekening wordt ter vaststelling voorgelegd aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 2 april 2014.

Aard der bedrijfsactiviteiten

De N.V. Nederlandse Gasunie (Gasunie) is een Europees gasinfrastructuurbedrijf. Het netwerk van Gasunie is één van de grootste gastransport-hogedruknetten in Europa en bestaat uit ongeveer 15.500 kilometer pijpleiding in Nederland en Noord-Duitsland, tientallen installaties en ongeveer 1.300 gasontvangstations. De jaarlijkse doorzet van gas bedraagt circa 1.250 miljard kWh (125 miljard m³). Gasunie dient het algemeen belang in de markten waarin ze actief is en streeft ernaar een optimale waarde te creëren voor haar stakeholders. Gasunie biedt transportdiensten aan via haar dochterondernemingen Gasunie Transport Services B.V. in Nederland en Gasunie Deutschland Transport Services GmbH in Duitsland. Daarnaast biedt ze ook andere diensten aan op het gebied van gasinfrastructuur, waaronder gasopslag, LNG-opslag en het certificeren van groen gas via haar dochterbedrijf, Vertogas. Gasunie wil haar infrastructuur en kennis inzetten voor verdere ontwikkeling en integratie van hernieuwbare energiebronnen, en van groen gas in het bijzonder.

De vennootschap is statutair gevestigd te Groningen op Concourslaan 17, ingeschreven onder KvK-nummer 02029700.

Alle op balansdatum uitstaande aandelen worden gehouden door de Staat der Nederlanden.

Uitgangspunten voor de grondslagen

De geconsolideerde financiële overzichten van de vennootschap zijn opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS), zoals aanvaard binnen de Europese Unie en van kracht op 31 december 2013.

Nieuwe verslaggevingstandaarden

De volgende nieuwe standaarden en interpretaties, welke bekrachtigd zijn binnen de Europese Unie, zijn effectief geworden vanaf boekjaar 2013:

- IFRS 1 First-time Adoption of International Financial Reporting Standards – Government Loans (Amendments)
- IFRS 7 Financial Instruments – Disclosure: Offsetting Financial Assets and Financial Liabilities (Amendments)
- IFRS 13 Fair Value Measurement
- IAS 1 Presentation of Financial Statements – Presentation of Items of Other Comprehensive Income (Amendments)
- IAS 19 Employee Benefits (Revised)
- IFRIC 20 Stripping Costs in the Production Phase of a Surface Mine
- Improvements to International Financial Reporting Standards (2009-2011)

De toepassing van de hierboven opgenomen standaarden en interpretaties heeft impact op de presentatie van het geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten en leiden tot additionele toelichtingen. De toepassing van de onderwerpen heeft in 2013 geen materiële invloed op het eigen vermogen en het resultaat van de vennootschap.

Vanaf 2013 wordt onder IAS 19 Employee Benefits (Revised) het verwachte rendement op de fondsbeleggingen bepaald op basis van de disconteringsvoet gehanteerd bij de bepaling van de pensioenverplichtingen.

Het afschaffen van de 'corridor methode' onder IAS 19 Employee Benefits (Revised) heeft geen effect op het eigen vermogen en resultaat van de N.V. Nederlandse Gasunie, omdat actuariële winsten en verliezen volledig en rechtstreeks zijn verantwoord in het eigen vermogen onder aftrek van uitgestelde belastingen in de periode waarin zij zich hebben voorgedaan.

De IFRS-standaarden en interpretaties van de International Financial Reporting Interpretations Committee die wel zijn uitgebracht en bekrachtigd binnen de Europese Unie maar nog niet effectief zijn, zijn niet toegepast. Het betreft vanaf boekjaar 2014:

- IFRS 10 Consolidated Financial Statements
- IFRS 11 Joint Arrangements
- IFRS 12 Disclosures of Interests in Other Entities
- IFRS 10, 11 & 12 – Transition Guidance (Amendments)
- IFRS 10, 12 & IAS 27 – Investment Entities (Amendments)
- IAS 27 Separate Financial Statements (Revised)
- IAS 28 Investments in Associates and Joint Ventures (Revised)
- IAS 32 Financial Instruments: Presentation - Offsetting Financial Assets and Financial Liabilities (Amendments)
- IAS 36 Recoverable Amount Disclosures for Non-Financial Assets (Amendments)
- IAS 39 Novation of Derivates and Continuation of Hedge Accounting (Amendments)

De toepassing van de hierboven opgenomen standaarden en interpretaties heeft in 2014 geen materiële invloed op het eigen vermogen en het resultaat van de vennootschap, maar wel invloed op de geconsolideerde financiële overzichten en toelichtingen door het afschaffen van 'proportionele consolidatie' voor joint ventures onder IFRS 11 Joint Arrangements. Tevens leidt toepassing tot herclassificatie van een aantal deelnemingen en tot additionele toelichtingen.

Vanaf boekjaar 2014 wordt de volgende nieuwe interpretatie effectief maar is nog niet bekrachtigd binnen de Europese Unie:

- IFRIC 21 Levies

De vennootschap verwacht dat de toepassing van het hierboven opgenomen onderwerp geen materiële invloed heeft op het eigen vermogen en resultaat van de vennootschap, en niet leidt tot additionele toelichtingen.

Vanaf boekjaar 2015 worden de volgende nieuwe standaarden en interpretaties effectief maar zijn nog niet bekrachtigd binnen de Europese Unie:

- IFRS 9 Financial Instruments – Classification and Measurement of Financial Assets and Financial Liabilities (Phase 1)
- IAS 19 Employee Benefits - Defined Benefit Plans: Employee Contributions (Amendments)
- Improvements to International Financial Reporting Standards (2010-2012)
- Improvements to International Financial Reporting Standards (2011-2013)

De vennootschap verwacht dat de toepassing van de hierboven opgenomen onderwerpen geen materiële invloed heeft op het eigen vermogen en resultaat van de vennootschap, maar wel leidt tot additionele toelichtingen.

Vanaf boekjaar 2016 wordt de volgende nieuwe standaard effectief maar is nog niet bekrachtigd binnen de Europese Unie:

- IFRS 14 Regulatory Deferral Accounts

De toepassing van het hierboven opgenomen onderwerp heeft geen invloed op het eigen vermogen en resultaat van de vennootschap en de toelichtingen.

Oordelen en schattingen door het management

Het management maakt bij het opstellen van de jaarrekening schattingen en beoordelingen, die de gerapporteerde bedragen voor activa en passiva op balansdatum en het resultaat over het boekjaar beïnvloeden. De invloed van oordelen en schattingen zijn significant bij de waardering van vaste activa, voorziening voor opruimingskosten en saneringen, uitgestelde belastingen, pensioenen en overige kapitaalbelangen.

Vaste activa

Vaste activa betreffen onder andere het gastransportnetwerk.

Materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met lineaire afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur rekening houdend met de restwaarde, en bijzondere waardeveranderingen. Hiertoe zijn aannames gedaan over de levensduur, restwaarde en toekomstige kasstromen van voornamelijk de transportleidingen.

Een belangrijk deel van de bedrijfsactiviteiten valt onder reguleringsregimes. De toekomstige kasstromen en de daarmee samenhangende realiseerbare waarde van de gereguleerde activa worden mede bepaald door oordelen en schattingen ten aanzien van de kasstromen die binnen het relevante reguleringskader kunnen worden verdiend. Voor aanvullende informatie verwijzen wij naar punt 1 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

Voorziening voor opruimingskosten en saneringen

Een voorziening voor opruimingskosten en saneringen is gevormd naar aanleiding van besluiten van het management om binnen afzienbare tijd specifieke activa buitengebruik te stellen, te verwijderen of te saneren, bijvoorbeeld naar aanleiding van nieuwe wetgeving. De omvang van deze voorziening is vooralsnog bepaald aan de hand van algemene kengetallen, zoals bijvoorbeeld kosten per eenheid verhoogd met een generieke opslag voor project management. Gedurende daadwerkelijke opruiming en saneringen kunnen nauwkeurigere kostenramingen worden gemaakt en zal de voorziening worden aangepast.

Een voorziening voor algemene opruimingskosten op langere termijn wordt niet opgenomen omdat het thans niet aannemelijk wordt geacht dat het opruimen van transportleidingen en toebehoren aan de orde zal komen. Verwacht wordt dat de opbrengsten van een alternatieve aanwending (op termijn) verminderd met de kosten van conservering zullen opwegen tegen de (maatschappelijke) kosten van het opruimen.

Uitgestelde belastingvorderingen

Voor alle verrekenbare tijdelijke verschillen en voor beschikbare voorwaartse verliescompensatie wordt een uitgestelde belastingvordering opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn voor verrekening. Hiertoe zijn aannames gedaan over de toekomstige fiscale winsten.

Pensioenen

De kosten van de toegezegd-pensioenregelingen en de waardering van de toegezegd-pensioenverplichtingen worden bepaald met behulp van actuariële berekeningen. Hiertoe zijn belangrijke aannames gedaan over de marktrente op bedrijfsobligaties van hoge kwaliteit ter bepaling van de disconteringsvoet, de verwachte toekomstige salarisverhogingen, de verwachte toekomstige pensioenverhogingen en, tot en met 2012, het verwachte rendement op fondsbeleggingen. Voor aanvullende informatie verwijzen wij naar punt 16 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

Overige kapitaalbelangen

Het belang in Nord Stream AG wordt gewaardeerd tegen reële waarde rekening houdend met een disconteringsvoet na belastingen op de verwachte kasstromen. De verwachte kasstromen zijn gebaseerd op contractueel gemaakte afspraken. Bij het bepalen van de disconteringsvoet na belastingen zijn door het management belangrijke aannames gedaan.

Grondslagen voor consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de financiële gegevens van de N.V. Nederlandse Gasunie en haar groepsmaatschappijen opgenomen. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen en vennootschappen waarin beslissende zeggenschap kan worden uitgeoefend.

De groepsmaatschappijen worden integraal geconsolideerd vanaf de datum waarop beslissende zeggenschap op de groepsmaatschappij is verkregen. De groepsmaatschappijen worden niet meer in de consolidatie opgenomen vanaf de datum waarop geen sprake meer is van beslissende zeggenschap. De posten in de geconsolideerde jaarrekening worden volgens uniforme grondslagen van waardering en resultaatbepaling vastgesteld.

Financiële relaties en niet gerealiseerde resultaten tussen groepsmaatschappijen worden geëlimineerd. Niet-gerealiseerde verliezen worden eveneens geëlimineerd, behalve als een verlies een aanwijzing is voor een bijzondere waardevermindering.

De in de consolidatie begrepen groepsmaatschappijen zijn:

Naam van de vennootschap	Zetel	Aandeel in kapitaal op 31 december	
		2013	2012
Gasunie Transport Services B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 1 B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 2 B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 3 B.V.	Groningen	100%	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 4 B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie BBL B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Engineering B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Germany B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie LNG BBR B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie LNG Holding B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Underground Storage (GUUS) B.V.	Groningen	100%	100%
Gasunie Zuidwending B.V.	Groningen	100%	100%
Vertogas B.V.	Groningen	100%	100%
Cupa Holding GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Cupa Transport Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland GmbH & Co. KG	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Technical Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Transport Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Transport Services Holding GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Deutschland Verwaltungs GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Ostseeanbindungsleitung (GOAL) GmbH	Hannover, Duitsland	100%	100%
Gasunie Infrastruktur AG	Zug, Zwitserland	100%	100%

Gasunie Germany B.V. en Gasunie LNG BBR B.V. zijn opgericht in 2012. Voor de overige rechtspersonen heeft de N.V. Nederlandse Gasunie gedurende heel 2013 en 2012 de beslissende zeggenschap uitgeoefend.

Gas Transport Services B.V. is in 2012 hernoemd in Gasunie Transport Services B.V.

Joint ventures worden proportioneel geconsolideerd. Het zijn:

Naam van de vennootschap	Zetel	Aandeel in kapitaal op 31 december	
		2013	2012
BBL Company V.O.F.	Groningen	60%	60%
Gate terminal B.V.	Rotterdam	47,5%	45%
Gate terminal C.V.	Rotterdam	47,5%	45%
Gate terminal Management B.V.	Rotterdam	50%	50%
LBBR Management B.V.	Groningen	50%	-
LNG Break Bulk Rotterdam C.V.	Rotterdam	50%	-
Arbeitsgemeinschaft GOAL/Fluxys NEL-Projektphase	Hannover, Duitsland	51,3%	-
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport-GmbH	Handewitt, Duitsland	75%	75%
DEUDAN - Holding GmbH	Hannover, Duitsland	51%	51%

Op grond van overeenkomsten tussen de vennoten van BBL Company V.O.F. heeft de N.V. Nederlandse Gasunie geen beslissende zeggenschap, maar kwalificeert het kapitaalbelang als een joint venture.

Op grond van overeenkomsten tussen de aandeelhouders van DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport-GmbH en DEUDAN - Holding GmbH heeft de vennootschap geen beslissende zeggenschap. Deze kapitaalbelangen kwalificeren als joint ventures.

In 2013 heeft Gasunie LNG Holding B.V. haar 45% belang in Gate terminal C.V. uitgebreid met 2,5% naar 47,5%. In 2012 heeft Gasunie LNG Holding B.V. haar 42,5% belang in Gate terminal C.V. uitgebreid met 2,5% naar 45%. Hierdoor is het bijbehorende belang in Gate terminal B.V. ook verhoogd van 42,5% naar 47,5%.

LBBR Management B.V., LNG Break Bulk Rotterdam C.V. en de Arbeitsgemeinschaft GOAL/Fluxys NEL-Projektphase zijn opgericht in 2013. In het samenwerkingsverband Arbeitsgemeinschaft GOAL/Fluxys NEL-Projektphase heeft de vennootschap geen beslissende zeggenschap. Dit samenwerkingsverband kwalificeert als joint venture.

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De algemene grondslag voor de waardering en de resultaatbepaling wordt gevormd door de historische kosten. Voor zover onderstaand niet anders vermeld, wordt deze algemene grondslag toegepast.

Vreemde valuta

De functionele en rapporteringvaluta van de vennootschap is de euro. De geconsolideerde jaarrekening is opgemaakt in euro's.

Transacties in vreemde valuta worden verantwoord tegen de koers van de functionele valuta per de datum van de transactie.

Monetaire activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Eventuele verschillen worden verantwoord in de winst-en-verliesrekening.

Bedrijfscombinaties (acquisities)

Bedrijfscombinaties worden verantwoord in overeenstemming met de in IFRS 3 'Business Combinations (Revised)' beschreven methodiek: de 'acquisition method'. De verkrijgingprijs van een acquisitie wordt bepaald op het totaal van afgestane activa, aangepane of overgenomen verplichtingen en door de overnemende partij uitgegeven eigen vermogen instrumenten. Kosten verband houdend met de overname worden direct ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht. De bij de bedrijfscombinaties verkregen identificeerbare activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen worden door de overnemende partij verantwoord tegen de reële waarde op de overnamedatum.

Vaste activa

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met lineaire afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur rekening houdend met de restwaarde en bijzondere waardeveranderingen. De reële waarde voor activa aanwezig op het moment van overgang naar IFRS (1 januari 2004) is gehanteerd als veronderstelde kostprijs. De restwaarde van het actief, de gebruiksduur en de waarderingsmethodes worden beoordeeld en indien noodzakelijk aangepast per het einde van het boekjaar.

De bijdrage van derden in de kosten van aanleg van het gastransportnetwerk worden op de investeringen in mindering gebracht.

Materiële vaste activa die op balansdatum nog niet zijn opgeleverd worden verantwoord onder de 'vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering'. Na de ingebruikname worden de betreffende activa naar hun aard gerubriceerd onder één van de hoofdcategorieën. De hoeveelheden gas permanent aanwezig in de pijpleidingen benodigd voor het gastransport worden opgenomen onder de 'andere vaste bedrijfsmiddelen'.

De materiële vaste activa worden onderverdeeld in de volgende componenten:

- Bedrijfsgebouwen en -terreinen
- Compressorstations
- Installaties
- Hoofdtransportleidingen c.a.
- Regionale transportleidingen c.a.
- LNG gasopslag
- Ondergrondse gasopslag
- Andere vaste bedrijfsmiddelen

Bijzondere waardeveranderingen van materiële vaste activa

De vennootschap onderzoekt periodiek en indien daartoe een aanleiding bestaat of er sprake is van een bijzondere waardevermindering van materiële vaste activa. Zij bepaalt daartoe de realiseerbare waarde van de activa. De realiseerbare waarde is de hoogste waarde van de directe en de indirecte opbrengstwaarde. Indien deze waarde lager is dan de huidige boekwaarde, dan wordt het verschil ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht. De aard van de activa leidt ertoe dat de realiseerbare waarde veelal niet per actief kan worden bepaald. In deze gevallen wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

De vennootschap onderzoekt indien daartoe een aanleiding bestaat of het bijzondere waardeverminderingverlies dat in voorgaande perioden is verantwoord voor een materieel vast actief niet meer bestaat of is afgenomen.

Immateriële vaste activa

Exploitatierchten

Exploitatierchten zijn gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met lineaire afschrijvingen, gebaseerd op de verwachte economische levensduur rekening houdend met de restwaarde en bijzondere waardeveranderingen. De restwaarde van het actief, de gebruiksduur en de afschrijvingsmethode en -termijnen worden minimaal aan het einde van het boekjaar beoordeeld en indien noodzakelijk aangepast.

Bijzondere waardeveranderingen van exploitatierchten

De vennootschap onderzoekt indien daartoe een aanleiding bestaat of er sprake is van een bijzondere waardevermindering van de exploitatierchten. Zij bepaalt daartoe de realiseerbare waarde van de activa. De realiseerbare waarde is de hoogste waarde van de directe en de indirecte opbrengstwaarde. Indien deze waarde lager is dan de huidige boekwaarde, dan wordt het verschil ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Goodwill

Goodwill is het meerdere van de verkrijgingprijs van een acquisitie boven het Gasunie aandeel in de netto reële waarde van de identificeerbare activa, passiva en voorwaardelijke verplichtingen. Het wordt opgenomen onder de immateriële vaste activa. Na de eerste opname wordt de goodwill gewaardeerd tegen kostprijs minus eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen.

Ten behoeve van het bepalen van eventuele bijzondere waardeverminderingen wordt de goodwill uiterlijk in het boekjaar volgend op de acquisitiedatum toegerekend aan één of meerdere kasstroomgenererende eenheden, die naar verwachting voordeel hebben bij de bedrijfscombinatie.

Bijzondere waardevermindering van goodwill

De vennootschap onderzoekt jaarlijks en indien daartoe een aanleiding bestaat of er sprake is van een bijzondere waardevermindering van goodwill die is verkregen uit een bedrijfscombinatie en die is toegerekend aan één of meerdere kasstroomgenererende eenheden.

Zij bepaalt daartoe de realiseerbare waarde van iedere kasstroomgenererende eenheid (of een groep van kasstroomgenererende eenheden) waaraan goodwill is toegerekend. De realiseerbare waarde is de hoogste waarde van de directe en de indirecte opbrengstwaarde. Indien deze waarde lager is dan de huidige boekwaarde, dan wordt het verschil ten laste van de winst-en-verliesrekening gebracht. Bijzondere waardeverminderingen van goodwill worden in toekomstige perioden niet teruggenomen.

Investerings in geassocieerde deelnemingen

Deelnemingen waarin de vennootschap invloed van betekenis uitoefent op het zakelijke en financiële beleid worden volgens de vermogensmutatiemethode (equity-methode) gewaardeerd.

In de winst-en-verliesrekening wordt het aandeel van de vennootschap in het resultaat van de geassocieerde deelnemingen opgenomen.

Overige kapitaalbelangen

Een overig kapitaalbelang wordt na de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij niet-gerealiseerde winsten of verliezen worden verwerkt in het eigen vermogen totdat het overig kapitaalbelang niet meer wordt opgenomen of onderhevig is aan een bijzondere waardevermindering. Op dat moment wordt de cumulatieve winst of het cumulatieve verlies verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Indien de reële waarde niet betrouwbaar kan worden vastgesteld wordt een overig kapitaalbelang gewaardeerd tegen kostprijs.

Vlottende activa

Vorraden

De voorraden van onderhoudsmaterialen en onderdelen worden tegen de gemiddelde inkooprijzen opgenomen onder aftrek van een voorziening voor incourantheid.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs onder aftrek van de voorziening wegens oninbaarheid. Indien daartoe een objectieve aanleiding is, wordt een voorziening wegens oninbaarheid gevormd.

Geldmiddelen en kasequivalenten

Geldmiddelen omvatten de beschikbare geldmiddelen in contanten en uitstaande bedragen bij banken. Kasequivalenten worden aangehouden met als doel kortlopende verplichtingen contant te voldoen, en worden niet zozeer aangewend voor investeringen of andere doeleinden. Een belegging komt slechts in aanmerking als kasequivalent indien ze onmiddellijk kan worden omgezet in een gekend bedrag aan geldmiddelen en niet onderhevig is aan een materieel risico van waardeveranderingen.

Langlopende verplichtingen

Dit betreft verplichtingen met een resterende looptijd van meer dan een jaar. De binnen een jaar vervallende aflossingsverplichtingen op langlopende schulden worden opgenomen onder kortlopende schulden.

Rentedragende leningen worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde van de ontvangen prestatie verminderd met de transactiekosten. Na deze eerste opname worden de rentedragende leningen vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

Personeelsbeloningen

De langlopende verplichtingen ter zake van personeelsbeloningen hebben betrekking op pensioenverplichtingen, jubileumuitkeringen en de kosten van de secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering voor postactieve en gepensioneerde werknemers.

Pensioenverplichtingen

De N.V. Nederlandse Gasunie en de in de consolidatie begrepen groepsmaatschappijen en joint ventures hebben meerdere pensioenregelingen die haar werknemers aanspraak geeft op onder andere ouderdoms- en nabestaandenpensioen.

Per 1 juli 2013 is de pensioenovereenkomst van de medewerkers van de N.V. Nederlandse Gasunie gewijzigd. De nieuwe pensioentoezegging houdt in dat de vennootschap zich verplicht heeft tot het betalen van een vaste, vooraf vastgestelde premie. Deze premie is gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem, met als ambitie een opbouw van 2% per jaar van de pensioengrondslag. Ook het Pensioenspaarreglement Raad van Bestuur (gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem) is vervangen door de nieuwe pensioenovereenkomst.

De nieuwe pensioenovereenkomst kwalificeert in IFRS termen als een zogenaamde toegezegde bijdrageregeling. De pensioenovereenkomst tot en met 30 juni 2013 kwalificeerde als een toegezegd-pensioenregeling. Dit heeft onder andere tot gevolg dat het in de balans opgenomen saldo van de pensioenverplichtingen en fondsbeleggingen per 1 juli 2013 is komen te vervallen.

De verschuldigde premie uit hoofde van de pensioentoezeggingen aan de werknemers van de N.V. Nederlandse Gasunie wordt betaald aan de Stichting Pensioenfonds Gasunie. De stichting voert de pensioenregeling uit. Voor alle pensioenverplichtingen, welke zijn ondergebracht bij Stichting Pensioenfonds Gasunie, houdt het fonds beleggingen aan.

De pensioenregeling die van toepassing is op de werknemers van Gate terminal B.V. betreft ook een toegezegde bijdrageregeling.

Voor de werknemers van Gasunie Deutschland die vanaf 2012 in dienst zijn getreden is in 2013 een pensioenregeling geïmplementeerd en per 1 januari 2013 van kracht geworden. Deze pensioenregeling welke één op één is verzekerd bij een pensioenfonds is een toegezegde bijdrageregeling. De werkgeversbijdrage wordt per jaar bepaald door het bruto pensioeninkomen en kan oplopen tot 4% van de bijdragegrondslag.

De pensioenregeling van de werknemers van Gasunie Deutschland, die vóór 2012 in dienst zijn getreden, is niet gewijzigd. Dit betreft een toegezegd-pensioenregeling welke is gebaseerd op een eindloonsysteem. De aanspraken van deze werknemers zijn niet afgefinancierd.

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt berekend in overeenstemming met de 'projected unit credit method of actuarial cost allocation'. Volgens deze methode wordt de contante waarde van de pensioenaanspraken bepaald op basis van het aantal actieve dienstjaren tot aan de balansdatum, het geraamde salarisniveau per de verwachte pensioneringsdatum en de disconteringsvoet. Voor de bepaling van de pensioenlasten wordt tevens het verwachte rendement op de fondsbeleggingen in de berekening betrokken, welke vanaf 2013 gelijk gesteld wordt aan de disconteringsvoet.

Actuariële winsten en verliezen worden volledig en rechtstreeks verantwoord in het eigen vermogen in de periode waarin zij zich voordoen onder aftrek van uitgestelde belastingen.

De netto verplichting uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling bestaat uit de contante waarde van de bruto verplichting verminderd met de reële waarde van de fondsbeleggingen. Indien deze berekening leidt tot een actiefpost, dan wordt dat pensioenactief alleen in de balans opgenomen voor zover realisatie in de toekomst mogelijk is door betalingen van lagere premies of restituties.

Jaarlijks worden actuariële berekeningen opgesteld door externe actuarissen.

Voorziening voor jubileumuitkeringen

De voorziening heeft betrekking op de jubileumuitkeringen die de N.V. Nederlandse Gasunie uitkeert aan haar werknemers bij dienstjubilea. Er is rekening gehouden met de kans dat de uitkering zal plaatsvinden en met een disconteringsvoet vóór belastingen welke rekening houdt met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdswaarde van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Voorziening voor kosten van de secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering voor postactieve en gepensioneerde werknemers

De voorziening heeft betrekking op de vergoeding die de N.V. Nederlandse Gasunie verstrekt aan haar werknemers na hun pensionering. De voorziening vertegenwoordigt de contante waarde van de al ingegane verplichtingen ter zake van postactieve en gepensioneerde werknemers. Er is rekening gehouden met sterftekansen en een disconteringsvoet vóór belastingen welke rekening houdt met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdswaarde van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Periodiek worden de veronderstellingen van deze voorziening getoetst aan de hand van sterfte-, rente- en kostenontwikkelingen en zo nodig bijgesteld.

Voorzieningen

Het bedrag opgenomen als voorziening is de best mogelijke schatting op de balansdatum van de uitgaven die vereist zijn om aan de bestaande verplichting te voldoen, rekening houdend met de waarschijnlijkheid van het mogelijke resultaat van de gebeurtenis.

Indien het effect van de tijdswaarde van geld materieel is, wordt een voorziening bepaald op de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting vereist zullen zijn om de verplichting af te wikkelen.

De disconteringsvoet wordt bepaald vóór belastingen en houdt rekening met de huidige marktbeoordelingen voor de tijdswaarde van geld en de risico's die inherent zijn aan de verplichting.

Voorziening reorganisatiekosten

De voorziening dient ter dekking van de verplichtingen (aan postactieve werknemers) die voortkomen uit reeds eerder gestarte reorganisaties.

Voorziening voor opruimingskosten en saneringen

Deze voorziening wordt gevormd naar aanleiding van besluiten van het management om binnen afzienbare tijd specifieke activa buitengebruik te stellen, te verwijderen of te saneren, bijvoorbeeld naar aanleiding van nieuwe wetgeving.

Kortlopende verplichtingen

Dit betreft verplichtingen met een looptijd van maximaal een jaar.

Opbrengsten

Onder 'opbrengsten' wordt verstaan de opbrengsten van aan derden geleverde diensten uit gastransport en gastransport gerelateerde diensten aan derden onder aftrek van kortingen en over deze omzet geheven belastingen zoals omzetbelasting.

Indien het resultaat van een transactie aangaande het verlenen van een dienst betrouwbaar kan worden geschat, wordt de opbrengst met betrekking tot die dienst verwerkt naar rato van de verrichte prestaties in het boekjaar.

Diensten die betrekking hebben op het beschikbaar stellen van transportcapaciteit, staan los van het daadwerkelijk gebruik. Zij worden geacht te zijn geleverd, indien de capaciteit ter beschikking heeft gestaan aan de afnemer gedurende het overeengekomen tijdsvak.

Het verschil tussen de 'bruto-opbrengsten' en 'netto-opbrengsten' is de 'terugbetaling verrekening tarieven'. Op 11 oktober 2011 heeft de Nederlandse toezichthouder (ACM) Methodebesluiten genomen voor de perioden 2006-2009 en 2010-2013. In deze besluiten zijn voor de jaren 2006-2011 lagere tarieven vastgesteld dan de N.V. Nederlandse Gasunie in deze jaren conform eerdere Methodebesluiten in rekening heeft gebracht. De N.V. Nederlandse Gasunie dient het verschil aan haar afnemers terug te betalen door verlaging van de transporttarieven in 2012 en 2013. Het effect van de verlaging van de tarieven op de opbrengsten is separaat in de winst-en-verlies rekening getoond.

Aan investeringen toegerekende kosten

Onder de 'aan investeringen toegerekende kosten' worden de eigen bedrijfskosten opgenomen ten dienste van de vervaardiging van materiële vaste activa. Het betreft voornamelijk de kosten van eigen en inleenpersoneel en een deel van de organisatiekosten van de ondersteunende afdelingen.

Overige bedrijfslasten

De kosten worden bepaald op historische basis, met inachtneming van de hiervoor al vermelde grondslagen voor de waardering en worden toegerekend aan de verslagperiode waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden in aanmerking genomen in de verslagperiode waarin zij voorzienbaar zijn.

Financieringsbaten en -lasten

Hieronder worden baten en lasten verband houdende met de financiering verantwoord.

Rentebaten worden tijdsevenredig in de winst-en-verliesrekening verwerkt rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost, indien hun bedrag bepaalbaar is en hun ontvangst waarschijnlijk.

Rentelasten worden geactiveerd indien deze betrekking hebben op de aankoop, constructie of productie van kwalificerende activa, waarvoor geldt dat het actief noodzakelijkerwijze pas na een aanzienlijke tijdsperiode klaar is voor het beoogde gebruik.

De overige rentelasten worden tijdsevenredig in de winst-en-verliesrekening verwerkt rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende passiefpost.

Vennootschapsbelasting

Voor alle belastbare tijdelijke verschillen wordt een uitgestelde belastingverplichting opgenomen. Voor alle verrekenbare tijdelijke verschillen en voor beschikbare voorwaartse verliescompensatie wordt een uitgestelde belastingvordering opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn voor verrekening.

De uitgestelde belastingverplichtingen en -vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de verwachte kasstromen. Bij de waardering worden die belastingtarieven gehanteerd die naar verwachting van toepassing zullen zijn op de periode waarin realisatie zal plaatsvinden op basis van de belastingtarieven en de belastingwetgeving waarvan het wetgevingsproces (materieel) is afgesloten op balansdatum. De hieruit voortvloeiende mutaties worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening met uitzondering van de mutaties die betrekking hebben op de herwaardering van de materiële vaste activa per 1 januari 2004, de fiscale verwerking van de door de Staat betaalde koopsom, de actuariële winsten en verliezen en de cash flow hedge reserve. Deze mutaties worden rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt.

De (niet) uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen worden gesaldeerd indien is voldaan aan de algemene voorwaarden voor saldering.

Tussen de N.V. Nederlandse Gasunie en haar Nederlandse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid. Aan deze groepsmaatschappijen wordt geen vennootschapsbelasting toegerekend. De in de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening opgenomen belastinglast heeft betrekking op alle tot de fiscale eenheid behorende vennootschappen.

Tussen Gasunie Deutschland GmbH & Co. KG en haar Duitse 100%-groepsmaatschappijen bestaat een fiscale eenheid in Duitsland voor Gewerbesteuer en Körperschaftsteuer/Solidaritätszuschlag.

De belastingen worden berekend op basis van het verantwoorde resultaat, rekening houdend met fiscaal vrijgestelde posten en geheel of gedeeltelijk niet-aftrekbare kosten.

Kasstroomoverzicht

In dit overzicht komen de gegenereerde kasstromen tot uitdrukking. De kasstroom uit operationele activiteiten wordt op basis van de indirecte methode bepaald uitgaande van de opbrengsten in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening.

Financiële informatie per segment

De informatie over de bedrijfsactiviteiten waarover afzonderlijke financiële informatie beschikbaar is en waarvan de bedrijfsresultaten regelmatig worden beoordeeld door de hoogstgeplaatste functionaris die belangrijke operationele beslissingen neemt is gericht op enerzijds de 'gastransport'-activiteiten in Nederland en Duitsland en anderzijds de 'new business'-activiteiten.

De binnen Gasunie te definiëren operationele segmenten op basis van IFRS 8 zijn:

- Gasunie Transport Services
- Gasunie Deutschland
- Participations & Business Development

Voor nadere financiële informatie per segment verwijzen naar punt 30 tot en met 33 van de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Afgeleide financiële instrumenten

Cash flow hedge accounting

Op de afgeleide financiële instrumenten die daartoe specifiek zijn aangewezen door het management, die zijn gericht op het afdekken van een zeer waarschijnlijke kasstroom en voldoen aan de overige voorwaarden wordt cash flow hedge accounting toegepast.

Zij worden bij de eerste opname verantwoord tegen de reële waarde per de datum waarop het contract is aangegaan en vervolgens wordt hun reële waarde periodiek opnieuw bepaald. De reële waarde wordt berekend door middel van het disconteren van de toekomstige kasstromen tegen de actuele rentecurve.

De winst of het verlies op het effectieve deel van het afdekkinginstrument wordt verwerkt in de cash flow hedge reserve in het eigen vermogen onder aftrek van uitgestelde belastingen. Een eventueel ineffectief gedeelte van de afdekking wordt onmiddellijk in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Wanneer een afdekkinginstrument wordt afgewikkeld, blijft de winst of het verlies op het effectieve deel in het eigen vermogen opgenomen voor zover naar verwachting de onderliggende kasstroom nog zal plaatsvinden. Indien de onderliggende kasstroom niet langer verwacht wordt, wordt de winst of het verlies op het effectieve deel, dat is uitgesteld in het eigen vermogen, onmiddellijk ten gunste of ten laste gebracht van de winst-en-verliesrekening.

De afgeleide financiële instrumenten die aangewezen en effectief zijn in het kader van hedge accounting, worden verantwoord in lijn met het onderliggende contract. Afhankelijk van de aard en looptijd van het onderliggend contract vindt rubricering als langlopend of kortlopend plaats.

Overige afgeleide financiële instrumenten

De overige afgeleide financiële instrumenten die ter dekking van bestaande risico's worden gebruikt zoals renteswaps en valutatermijntransacties worden vanaf eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst-en-verliesrekening.

Indien de reële waarde positief is, wordt het instrument opgenomen onder 'overige vorderingen' en onder 'overige schulden' indien deze waarde negatief is. Afhankelijk van de aard en looptijd van het onderliggend contract vindt rubricering als langlopend of kortlopend plaats.

Nadere toelichting op de geconsolideerde balans

1. Onderzoek naar bijzondere waardeveranderingen

Algemeen

De vennootschap onderzoekt indien daartoe een aanleiding bestaat of er sprake is van een bijzondere waardevermindering van (im)materiële en financiële vaste activa.

Er is sprake van een bijzondere waardevermindering indien de realiseerbare waarde van een actief of een groep van activa lager ligt dan de boekwaarde. De realiseerbare waarde is de hoogste waarde van de directe en de indirecte opbrengstwaarde. De indirecte opbrengstwaarde wordt berekend op basis van de door het management verwachte toekomstige kasstromen. Deze kasstromen zijn gebaseerd op het door de Raad van Bestuur goedgekeurde business plan voor de komende drie jaren en op een recente meerjarenprognose. De totale planperiode loopt tot en met 2062. Er zijn geen aanwijzingen dat de directe opbrengstwaarde hoger is dan de indirecte opbrengstwaarde.

Bij het uitvoeren van een onderzoek naar bijzondere waardeveranderingen (impairment test) doet het management aannames, onder andere ten aanzien van ontwikkelingen in het relevante reguleringskader op korte en lange termijn, maakt zij schattingen van bijvoorbeeld de toekomstige kasstromen en stelt zij de disconteringsvoet vast. Deze aannames, schattingen en oordelen hebben een significante invloed op de indirecte opbrengstwaarde.

De boekwaarde en de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk zijn vergelijkbaar, zowel in Nederland als in Duitsland. Dit houdt in dat materiële wijzigingen in de realiseerbare waarde naar aanleiding van bijvoorbeeld methodebesluiten voor een volgende reguleringsperiode slechts beperkt kunnen worden opgevangen en kunnen leiden tot een bijzondere waardeverandering.

Onderzoek naar bijzondere waardeveranderingen

Gastransportnetwerk in Nederland

De Nederlandse toezichthouder (ACM) heeft in 2011 Methodebesluiten en X-factorbesluiten gepubliceerd voor de periode 2006-2009 en 2010-2013. De daaraan gerelateerde tariefbesluiten zijn in december 2011 vastgesteld. Tegen deze Methodebesluiten was door een aantal belanghebbenden alsmede GTS beroep ingesteld. Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) heeft op 8 november 2012 de bezwaren ongegrond verklaard. Dit betekent dat GTS de door de ACM vastgestelde tarieven ongewijzigd kan blijven hanteren.

Het management heeft op het moment van het opmaken van de jaarrekening 2012 geconcludeerd dat er geen aanleiding was om een cijfermatig onderzoek uit te voeren naar mogelijke bijzondere waardeveranderingen van het gastransportnetwerk in Nederland.

Op 1 mei 2013 heeft de ACM de ontwerp-Methodebesluiten voor de periode van 2014-2016 gepubliceerd. Op het moment van het opmaken van de halfjaarrekening werd verwacht dat de ACM in september 2013 de definitieve Methodebesluiten zou vaststellen.

Het management heeft op het moment van het opmaken van de halfjaarrekening 2013 geconcludeerd dat er geen aanleiding was om een cijfermatig onderzoek uit te voeren naar mogelijke bijzondere waardeveranderingen van het gastransportnetwerk in Nederland.

Op 2 oktober 2013 heeft de ACM de definitieve methodebesluiten en de x-factor besluiten gepubliceerd. Naar aanleiding hiervan heeft de vennootschap een cijfermatig onderzoek uitgevoerd naar mogelijke bijzondere waardeveranderingen.

Bij dit onderzoek is verondersteld dat het huidige reguleringskader ongewijzigd wordt voortgezet. De door de toezichthouder toegestane omzet voor enig jaar bestaat uit een kapitaalkostenvergoeding voor het geïnvesteerd vermogen, een vergoeding voor de jaarlijkse afschrijvingskosten (berekend op basis van de door de toezichthouder vastgestelde afschrijvingstermijnen) en een vergoeding voor de operationele kosten.

De kapitaalkostenvergoeding is de uitkomst van de gereguleerde activawaarde (GAW) en de gewogen gemiddelde vermogenskostenvoet (WACC). Bij het bepalen van de kapitaalkostenvergoeding voor de derde reguleringsperiode (2014-2016) is uitgegaan van de in het Methodebesluit vastgelegde WACC (3,6% reëel voor belastingen); vergelijkbaar met 4,25% nominaal na belastingen. Voor de reguleringsperiode vanaf 2017 is een WACC verondersteld van 5,5% nominaal na belastingen.

De toezichthouder kan een doelmatigheidskorting opleggen. Voor de reguleringsperiode 2014-2016 is een doelmatigheidskorting van 1,3% per jaar door de toezichthouder vastgesteld.

De verwachte kasstromen zijn contant gemaakt met een disconteringsvoet die gerelateerd is aan de verwachte kapitaalkostenvergoeding voor de betreffende periode. Voor de jaren 2014-2016 bedraagt de disconteringsvoet 4,25% nominaal na belastingen. Voor de jaren vanaf 2017 is een disconteringsvoet toegepast van 5,5% nominaal na belastingen.

Op grond van de beschikbare informatie op het moment van het opmaken van de jaarrekening 2013 heeft het management geconcludeerd dat ultimo 2013 de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk in Nederland niet lager ligt dan de boekwaarde.

Gastransportnetwerk in Duitsland

De Duitse toezichthouder (BNetzA) werkt er aan om een besluit te nemen over de toegestane omzet voor de reguleringsperiode 2013-2017 op basis van de verwachte toegestane kosten voor de periode, eventueel verminderd met een individuele doelmatigheidsfactor. In het tweede halfjaar 2012 heeft de BNetzA een besluit genomen over de toegestane kosten. Bij het opmaken van de jaarrekening 2012 werd het besluit inzake de individuele doelmatigheidsfactor in het eerste kwartaal 2013 verwacht.

Het management heeft geconcludeerd dat er op het moment van het opmaken van de jaarrekening 2012 geen aanleiding was om een cijfermatig onderzoek uit te voeren naar mogelijke bijzondere waardeveranderingen van het gastransportnetwerk in Duitsland.

Op het moment van het opmaken van de halfjaarrekening 2013 was de besluitvorming door de BNetzA inzake de individuele doelmatigheidsfactor vertraagd en werd verwacht in het derde kwartaal 2013.

Het management heeft geconcludeerd dat er op het moment van het opmaken van de halfjaarrekening 2013 geen aanleiding was om een cijfermatig onderzoek uit te voeren naar mogelijke bijzondere waardeveranderingen van het gastransportnetwerk in Duitsland.

In januari 2014 heeft de BNetzA de individuele doelmatigheidsfactor bekend gemaakt. Naar aanleiding hiervan heeft de vennootschap een cijfermatig onderzoek uitgevoerd naar mogelijke bijzondere waardeveranderingen.

Bij dit onderzoek is verondersteld dat het huidige reguleringskader ongewijzigd wordt voortgezet.

De verwachte kasstromen zijn contant gemaakt met een disconteringsvoet die gerelateerd is aan de verwachte kapitaalkostenvergoeding voor de betreffende periode. Voor de jaren 2014-2017 bedraagt de disconteringsvoet 5,5% nominaal na belastingen. Voor de jaren vanaf 2018 is een disconteringsvoet toegepast van 5,5% nominaal na belastingen.

Op grond van de beschikbare informatie op het moment van het opmaken van de jaarrekening 2013 heeft het management geconcludeerd dat ultimo 2013 de realiseerbare waarde van het gastransportnetwerk in Duitsland niet lager ligt dan de boekwaarde.

2. Acquisities

Acquisities in 2013

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft in het begin van 2013 haar belang van 8,3% in PRISMA European Capacity Platform GmbH, voorheen TRAC-X Transport Capacity Exchange GmbH, uitgebreid naar 16,1%.

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft in 2013, via Gasunie LNG Holding B.V., haar 45% belang in Gate terminal C.V. en Gate terminal B.V. uitgebreid met 2,5% naar 47,5%.

Voor aanvullende informatie verwijzen wij naar punt 6 en 7 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

Acquisities in 2012

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft in 2012, via Gasunie LNG Holding B.V., haar 42,5% belang in Gate terminal C.V. en Gate terminal B.V. uitgebreid met 2,5% naar 45%. Voor aanvullende informatie verwijzen wij naar punt 7 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

3. Materiële vaste activa

<i>In € miljoenen</i>	Boek- waarde per 1 jan. 2013	Acqui- sities *)	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Boek- waarde per 31 dec. 2013
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	102,0	-	2,5	0,6	3,7	100,2
Compressorstations	814,1	-	62,8	1,2	40,9	834,8
Installaties	986,4	-	92,7	4,7	62,7	1.011,7
Hoofdtransportleidingen c.a.	4.806,2	-	286,5	0,9	106,5	4.985,3
Regionale transportleidingen c.a.	734,3	-	8,5	3,4	15,5	723,9
LNG gasopslag	385,8	26,5	1,3	-	13,8	399,8
Ondergrondse gasopslag	472,3	-	102,0	2,5	14,0	557,8
Andere vaste bedrijfsmiddelen	177,4	-	35,3	0,1	31,5	181,1
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	447,4	0,1	86,1	-	-	533,6
Totaal voor boekjaar 2013	8.925,9	26,6	677,7	13,4	288,6	9.328,2

<i>In € miljoenen</i>	Boek- waarde per 1 jan. 2012	Acqui- sities *)	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Boek- waarde per 31 dec. 2012
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	103,9	-	2,4	0,4	3,9	102,0
Compressorstations	776,4	-	77,2	0,4	39,1	814,1
Installaties	835,4	-	214,0	7,4	55,6	986,4
Hoofdtransportleidingen c.a.	4.694,5	-	219,6	10,3	97,6	4.806,2
Regionale transportleidingen c.a.	694,5	-	53,7	1,9	12,0	734,3
LNG gasopslag	367,4	30,1	1,1	-	12,8	385,8
Ondergrondse gasopslag	489,4	-	-/- 0,3	3,5	13,3	472,3
Andere vaste bedrijfsmiddelen	170,7	-	41,9	2,1	33,1	177,4
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	561,9	-	-/- 108,3	6,2	-	447,4
Totaal voor boekjaar 2012	8.694,1	30,1	501,3	32,2	267,4	8.925,9

**) Toename door acquisitie van aandeel joint venture.*

<i>In € miljoenen</i>	Aanschaf- waarde per 31 dec. 2013	Cumulatieve afschrijvingen *) per 31 dec. 2013	Aanschaf- waarde per 31 dec. 2012	Cumulatieve afschrijvingen *) per 31 dec. 2012
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	170,8	70,6	169,3	67,3
Compressorstations	1.157,7	322,9	1.102,1	288,0
Installaties	1.545,8	534,1	1.470,9	484,5
Hoofdtransportleidingen c.a.	6.728,6	1.743,3	6.420,7	1.614,5
Regionale transportleidingen c.a.	920,1	196,2	944,3	210,0
LNG gasopslag	432,4	32,6	403,3	17,5
Ondergrondse gasopslag	598,7	40,9	499,1	26,8
Andere vaste bedrijfsmiddelen	553,2	372,1	520,5	343,1
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	533,6	-	447,4	-
Totaal	12.640,9	3.312,7	11.977,6	3.051,7

**) Inclusief eventuele bijzondere waardeveranderingen.*

Afschrijvingstermijnen

Met ingang van 1 januari 2008 is de resterende afschrijvingstermijn voor investeringen in transportleidingen verlengd tot 55 jaar. De boekwaarde per deze datum en de investeringen vanaf deze datum in transportleidingen worden afgeschreven tot aan 2063.

Voor compressorstations en installaties geldt vanaf 1 januari 2004 een afschrijvingstermijn van (gemiddeld) 30 jaar.

De afschrijvingstermijnen van de andere componenten zijn als volgt:

- Bedrijfsgebouwen: 50 jaar
- LNG gasopslag: 15 tot 40 jaar, gemiddeld circa 30 jaar
- Ondergrondse gasopslag: 0 tot 40 jaar, gemiddeld circa 35 jaar
- Andere vaste bedrijfsmiddelen: 3 tot 20 jaar

Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Bijzondere waardeveranderingen gastransportnetwerk

Voor dit onderwerp verwijzen wij naar punt 1 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

4. Immateriële vaste activa

Exploitatierchten

Gasunie Zuidwending B.V. heeft van derden de exploitatierechten verkregen van een deel van de uitzendcapaciteit van de aardgasbuffer in Zuidwending. De exploitatierechten hebben betrekking op de periode 2011 tot 2015. Het immaterieel vast actief wordt met ingang van 2011 lineair afgeschreven in overeenstemming met de gebruiksduur van de rechten.

De mutaties in de exploitatierechten zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari		
- kostprijs	9,7	9,7
- cumulatieve afschrijvingen *)	- / - 3,9	- / - 2,0
Boekwaarde	5,8	7,7
Mutaties boekjaar		
- afschrijvingen	- / - 1,9	- / - 1,9
Totaal mutaties	- / - 1,9	- / - 1,9
Stand per 31 december		
- kostprijs	9,7	9,7
- cumulatieve afschrijvingen *)	- / - 5,8	- / - 3,9
Boekwaarde	3,9	5,8

**) Inclusief eventuele bijzondere waardeveranderingen.*

5. Investerings in geassocieerde deelnemingen

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft rechtstreeks of via haar groepsmaatschappijen belangen in de volgende vennootschappen:

Naam van de vennootschap	Zetel	Aandeel in kapitaal op 31 december	
		2013	2012
APX B.V.	Amsterdam	-	20,9%
C.V. Gasexpansie IJmond	Groningen	-	50%
Energie Data Services Nederland (EDSN) B.V.	Arnhem	25%	25%
Global Gas Networks Initiative (GGNI) B.V.	Groningen	-	25%
ICE Endex Holding B.V.	Amsterdam	20,9%	-
Rotterdamse Cintra Maatschappij B.V.	Rotterdam	25%	25%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport-GmbH & Co. KG	Handewitt, Duitsland	33,3%	33,3%
GASPOOL Balancing Services GmbH	Berlin, Duitsland	16,7%	16,7%
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	33,3%	33,3%
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale & Co. KG	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	28,7%	28,7%

In het eerste kwartaal 2013 is APX B.V. gesplitst in een Power deel en een Gas deel. De N.V. Nederlandse Gasunie heeft na deze splitsing een aandeel van 20,9% in het Gas deel, welke is ondergebracht in ICE Endex Holding B.V. De transactie heeft in 2013 een additioneel nadelig resultaat van € 0,3 miljoen en is in mindering gebracht op het resultaat in geassocieerde deelnemingen.

Een 'earn-out regeling' met een looptijd tot 22 mei 2014 betreffende het Power deel is onderdeel van bovenstaande transactie. De vennootschap acht het niet waarschijnlijk dat aan de voorwaarden van deze 'earn-out regeling' zal worden voldaan en daarom is opname van deze vordering en een nadere toelichting achterwege gelaten.

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft met de andere aandeelhouder van ICE Endex Holding B.V. een option agreement afgesloten met een looptijd van 5 jaar, welke van kracht wordt per 26 maart 2015. Op grond van deze overeenkomst heeft de vennootschap het recht om haar 20,9% belang te verkopen op basis van de dan geldende waardering van de aandelen aan de andere aandeelhouder. Tevens is overeengekomen dat de andere aandeelhouder het recht heeft het 20,9% belang te kopen van de N.V. Nederlandse Gasunie tegen de dan geldende waardering van de aandelen. Gelet op de recente verwerving van het 20,9% belang tegen reële waarde is verondersteld dat deze opties geringe waarde hebben en daarom is verwerking in de balans achterwege gelaten.

In 2013 is C.V. Gasexpansie IJmond opgeheven met een nadelig resultaat van € 0,2 miljoen. Dit resultaat is in mindering gebracht op het resultaat in geassocieerde deelnemingen. In 2012 is op dit resultaat de afwaardering van C.V. Gasexpansie IJmond van € 1,1 miljoen in mindering gebracht.

Global Gas Networks Initiative (GGNI) B.V. is in 2013 geliquideerd. De liquidatie is resultaat neutraal verlopen.

Mutatieoverzicht van de investeringen in geassocieerde deelnemingen:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	128,6	129,2
Investeringen	0,4	0,1
Acquisities	39,6	-
Rechtstreekse eigen vermogen mutaties	0,7	-
Resultaat in geassocieerde deelnemingen	19,5	23,8
Ontvangen dividend	- / - 22,7	- / - 24,5
Desinvesteringen	- / - 39,6	-
Stand per 31 december	126,5	128,6

Het aandeel in de activa en verplichtingen op balansdatum en de opbrengsten en het resultaat over het boekjaar van de geassocieerde deelnemingen is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Activa	242,3	344,0
Verplichtingen	123,1	217,6
Opbrengsten	42,4	44,6
Resultaat na belastingen	19,5	23,8

6. Overige kapitaalbelangen

Met ingang van 10 juni 2008 heeft de N.V. Nederlandse Gasunie een belang van 9% verkregen in Nord Stream AG, welke twee gaspijpleidingen door de Baltische Zee van Rusland naar Duitsland opereert. Het kapitaalbelang in Nord Stream AG wordt gehouden door Gasunie Infrastructuur AG en is bedoeld als een investering met een duurzaam karakter die dienstbaar is aan de doelstellingen van de N.V. Nederlandse Gasunie. Per 1 oktober 2011 is de eerste en per 8 oktober 2012 is de tweede gaspijpleiding in gebruik genomen.

Het belang in Nord Stream AG wordt gewaardeerd tegen reële waarde rekening houdend met een disconteringsvoet van 7,5% na belastingen (2012: 7,5% na belastingen) op de verwachte kasstromen. De verwachte kasstromen zijn gebaseerd op contractueel gemaakte afspraken. Indien de disconteringsvoet wijzigt met 0,5%-punt, dan leidt dit indicatief (onder overige gelijkblijvende omstandigheden) tot een wijziging in de reële waarde van € 31 miljoen ultimo 2013 (ultimo 2012: € 33 miljoen).

De waardering wordt gebaseerd op de contante waarde van de kasstromen gebruik makend van een calculatiemodel welke jaarlijks door Nord Stream AG wordt geactualiseerd in het kader van het business plan. Dit model wordt ter beoordeling en goedkeuring voorgelegd aan de aandeelhouders van Nord Stream AG. Het model wordt voorts door het management van de N.V. Nederlandse Gasunie getoetst aan de hand van de periodieke rapportages van Nord Stream AG.

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft in het begin van 2013 haar belang van 8,3% in PRISMA European Capacity Platform GmbH, voorheen TRAC-X Transport Capacity Exchange GmbH, uitgebreid naar 16,1%. De verkrijgingprijs bedraagt € 0,0 miljoen. Het belang in PRISMA European Capacity Platform GmbH wordt gewaardeerd tegen reële waarde. Vanwege de relatief beperkte materialiteit van dit kapitaalbelang is een gevoeligheidsanalyse van de reële waarde berekening niet vermeld.

In 2012 is van het belang in TRAC-X Transport Capacity Exchange GmbH 0,8% verkocht, waardoor het aandeel ultimo 2012 8,3% is. Deze transactie is resultaat neutraal verlopen.

De mutaties in de overige kapitaalbelangen zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	403,9	252,6
Investeringsen	-	13,7
Acquisities	0,0	-
Mutatie reële waarde rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen	31,2	137,6
Desinvesteringen	- / - 17,0	0,0
Stand per 31 december	418,1	403,9

7. Belangen in joint ventures

De vennootschap heeft (indirect) een 60% belang in BBL Company V.O.F. In deze vennootschap onder firma hebben Gasunie BBL B.V. en twee andere partijen de gezamenlijke zeggenschap. BBL Company V.O.F. exploiteert een gaspijpleiding tussen Balgzand in Nederland en Bacton in het Verenigd Koninkrijk, die in december 2006 in bedrijf is genomen.

De vennootschap heeft (indirect) een 50% belang in Gate terminal Management B.V., een 47,5% belang in Gate terminal C.V. en een 47,5% belang in Gate terminal B.V. Het betreft een samenwerkingsverband met Koninklijke Vopak N.V. met als doel om een terminal voor vloeibaar aardgas (LNG) op de Maasvlakte te exploiteren.

In 2013 heeft Gasunie LNG Holding B.V. haar 45% belang in Gate terminal C.V. uitgebreid met 2,5% naar 47,5%. In 2012 heeft Gasunie LNG Holding B.V. haar 42,5% belang in Gate terminal C.V. uitgebreid met 2,5% naar 45%. Hierdoor is het bijbehorende belang in Gate terminal B.V. ook verhoogd van 42,5% naar 47,5%. De verkrijgingprijs bedraagt in 2013 € 7,8 miljoen en in 2012 € 10,2 miljoen. In het geconsolideerd kasstroomoverzicht is de verkrijgingsprijs gesaldeerd met de aanwezige geldmiddelen (2013: € 2,0 miljoen en 2012: € 1,7 miljoen). In de toelichting van de geconsolideerde jaarrekening zijn de mutaties toegelicht onder 'toename door acquisitie van aandeel joint venture'.

In 2013 zijn LBBR Management B.V. en LNG Break Bulk Rotterdam C.V. opgericht. In beiden heeft de vennootschap een 50% (indirect) belang. Het betreft een samenwerkingsverband met Koninklijke Vopak N.V. met als doel om een small-scale (breaking bulk) LNG terminal met een jetty voor kleinere schepen en truck loading facilities te ontwikkelen, implementeren en opereren.

In 2013 hebben Gasunie Ostseeanbindungsleitung (GOAL) GmbH en Fluxys Deutschland GmbH een samenwerkingsverband opgericht, in de vorm van een 'arbeitsgemeinschaft', welke verantwoordelijk is voor de afronding van de Nordeuropäische Erdgasleitung.

Het aandeel in de activa en verplichtingen op balansdatum en de baten en lasten over het boekjaar van de joint ventures, die zijn opgenomen in de consolidatie zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Vaste activa	685,9	687,2
Vlottende activa	64,7	56,2
Totaal activa	750,6	743,4
Langlopende verplichtingen	378,8	398,7
Kortlopende verplichtingen	55,0	22,7
Totaal verplichtingen	433,8	421,4
Netto investering	316,8	322,0
Opbrengsten	141,8	132,9
Resultaat na belastingen	73,1	70,2

8. Uitgestelde belastingvorderingen

De tijdelijke verschillen tussen de waardering in de jaarrekening en de fiscale jaarcijfers van Gasunie Nederland geven aanleiding tot het opnemen van de uitgestelde belastingvorderingen. Zij kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Fiscale verwerking van de door de Staat betaalde koopsom	1.639,1	1.692,0
Fiscale verwerking van de voorziening inzake personeelsbeloningen	0,2	45,1
Fiscale verwerking van de voorziening verrekening tarieven	-	-/- 44,9
Fiscale verwerking van de financiële instrumenten	14,3	19,3
Materiële vaste activa	- / - 1.272,8	-/- 1.231,6
Totaal uitgestelde belastingvorderingen	380,8	479,9

Fiscale verwerking van de door de Staat betaalde koopsom

Bij de herstructurering van de N.V. Nederlandse Gasunie heeft in fiscale zin een informele kapitaalstorting in de vennootschap plaatsgevonden door de Staat der Nederlanden.

Op grond hiervan heeft de N.V. Nederlandse Gasunie met ingang van 2005 een additioneel fiscaal afschrijvingspotentieel ontvangen in de vorm van een fiscale herwaardering van het netwerk. De hieruit voortvloeiende uitgestelde belastingvordering is ten gunste van het eigen vermogen verwerkt. Ook de gevolgen van de tariefswijzigingen zijn en worden in het eigen vermogen verwerkt.

Fiscale verwerking van de voorziening verrekening tarieven

Op 11 oktober 2011 heeft de ACM Methodebesluiten genomen voor de perioden 2006-2009 en 2010-2013. In deze besluiten zijn voor de jaren 2006-2011 lagere tarieven vastgesteld dan de N.V. Nederlandse Gasunie in deze jaren conform eerdere Methodebesluiten in rekening heeft gebracht. De N.V. Nederlandse Gasunie dient het verschil aan haar afnemers terug te betalen door verlaging van de transporttarieven in 2012 en 2013. Hiervoor is fiscaal een voorziening gevormd.

De mutaties in de uitgestelde belastingvorderingen zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	479,9	546,2
Mutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening	- / - 76,4	- / - 91,4
Mutaties verwerkt in het eigen vermogen	- / - 23,4	23,9
Toename door acquisitie van aandeel joint venture	0,7	1,2
Stand per 31 december	380,8	479,9

De mutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening en het eigen vermogen over 2013 zijn als volgt te specificeren:

<i>In € miljoenen</i>	Winst-en- verliesrekening	Eigen vermogen	Toename door acquisitie van aandeel joint venture
Door de Staat betaalde koopsom	- / - 52,9	-	-
Voorziening inzake personeelsbeloning	- / - 27,5	- / - 17,4	-
Voorziening verrekening tarieven	44,9	-	-
Financiële instrumenten	-	- / - 6,0	1,0
Materiële vaste activa	- / - 40,9	-	- / - 0,3
Totaal	- / - 76,4	- / - 23,4	0,7

De mutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening en het eigen vermogen over 2012 zijn als volgt te specificeren:

<i>In € miljoenen</i>	Winst-en- verliesrekening	Eigen vermogen	Toename door acquisitie van aandeel joint venture
Door de Staat betaalde koopsom	-/- 52,9	-	-
Voorziening inzake personeelsbeloning	-/- 0,5	18,9	-
Voorziening verrekening tarieven	53,7	-	-
Financiële instrumenten	-	5,0	1,1
Materiële vaste activa	-/- 86,8	-	-
Compensabele verliezen	-/- 4,9	-	0,1
Totaal	-/- 91,4	23,9	1,2

9. Voorraden

De voorraden met een waarde per 31 december 2013 van € 33,1 miljoen (2012: € 37,0 miljoen) bestaan nagenoeg volledig uit onderhoudsmaterialen en onderdelen die gewaardeerd zijn op basis van gemiddelde inkooprijzen. In de waardering is rekening gehouden met een voorziening voor incurante voorraden van € 6,7 miljoen (2012: € 6,8 miljoen). De mutatie van de voorziening is ten gunste gebracht van het resultaat.

10. Handels- en overige vorderingen

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Handelsvorderingen	170,1	152,7
Belastingen en sociale premie	6,0	0,4
Overige vorderingen	52,6	29,8
Totaal handels- en overige vorderingen	228,7	182,9

Het totaal van de handelsvorderingen en de overige vorderingen bedraagt € 222,7 miljoen (2012: € 182,5 miljoen). De ouderdomsanalyse van deze vorderingen op balansdatum is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	Totaal	Niet vervallen en niet impaired	Vervallen en niet impaired				
			< 30 dagen	30-60 dagen	60-90 dagen	90-120 dagen	> 120 dagen
2013	222,7	218,1	2,8	0,6	-	-	1,2
2012	182,5	179,1	1,9	0,4	0,1	-	1,0

De mutaties in de voorziening voor oninbaarheid zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	-	0,2
Toevoegingen	0,4	-
Vrijval ten gunste van het resultaat	-	-/- 0,2
Stand per 31 december	0,4	-

Voor de bepaling van de omvang van de voorziening worden de vorderingen individueel beoordeeld en hierbij wordt voornamelijk de ouderdom van de vordering en de kredietwaardigheid van de debiteur in beschouwing genomen.

11. Geldmiddelen en kasequivalenten

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Banken	85,9	82,0
Callgeld en deposito's u/g	0,8	827,1
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	86,7	909,1

De banksaldi en callgeld kennen een rentevergoeding op basis van dagrente en de deposito's u/g kennen een marktconform rentetarief passend bij de individuele looptijd. Ultimo 2013 zijn geen deposito's uitgezet.

12. Eigen vermogen

Geplaatst kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal op 31 december 2013 bedraagt € 756.000 en is verdeeld in 7.560 aandelen van elk € 100 nominaal. Hiervan zijn 1.512 aandelen geplaatst en volgestort.

Overige reserves

De onder de 'overige reserves' opgenomen posten hebben in IFRS-termen het karakter van ingehouden winsten.

Dividend

De Raad van Bestuur stelt voor om van de winst over 2013 € 139,3 miljoen toe te voegen aan de algemene reserve en € 325,1 miljoen aan de aandeelhouder uit te keren. Dit dividendvoorstel is niet verwerkt in de balans per 31 december 2013 en de toelichting.

De winst over 2012 bedroeg € 358,7 miljoen en hiervan is € 215,2 miljoen als dividend uitgekeerd in 2013.

	2013	2012
Uit te keren slotdividend (<i>in € miljoenen</i>)	325,1	215,2
Dividend per aandeel (<i>in € duizenden</i>)	215,0	142,3

13. Cash flow hedge reserve

De mutaties in de cash flow hedge reserve zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	- / - 52,7	- / - 37,5
Mutatie van de in de reserve opgenomen waardering van transacties gericht op het afdekken van (rente)kasstromen,	25,6	- / - 18,4
waarvan vennootschapsbelasting	- / - 6,4	4,6
Overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening,	- / - 1,6	- / - 1,8
waarvan vennootschapsbelasting	0,4	0,4
Stand per 31 december	- / - 34,7	- / - 52,7

De cash flow hedge reserve ultimo 2013 heeft evenals in 2012 betrekking op een tweetal cash flow hedges. Dit betreft de cash flow hedge van de N.V. Nederlandse Gasunie gerelateerd aan een tweetal obligatieleningen en de cash flow hedge van Gate terminal B.V.

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Cash flow hedge N.V. Nederlandse Gasunie,	8,8	10,4
waarvan vennootschapsbelasting	- / - 2,2	- / - 2,6
	6,6	7,8
Cash flow hedge Gate terminal B.V.,	- / - 55,1	- / - 80,7
waarvan vennootschapsbelasting	13,8	20,2
	- / - 41,3	- / - 60,5
Totaal	- / - 34,7	- / - 52,7

De cash flow hedge reserve van de N.V. Nederlandse Gasunie gerelateerd aan twee langlopende obligatieleningen betreft in 2006 afgewikkelde swaptie transacties, waarvan de resultaten in de cash flow hedge reserve zijn opgenomen en vervolgens worden overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening gedurende de resterende looptijd van de onderliggende obligatielening. Het saldo van € 6,6 miljoen (2012: € 7,8 miljoen) valt voor € 1,5 miljoen (2012: € 2,1 miljoen) lineair vrij tot en met 2016 en voor € 5,1 miljoen (2012: € 5,7 miljoen) lineair vrij tot en met 2021.

In juli 2008 is Gate terminal B.V. een onderhandse lening aangegaan met variabele rente. De variabele rente is omgezet naar vaste rente met behulp van een swaptransactie. Deze transactie heeft ten doel om de wijzigingen in de (rente)kasstromen als gevolg van wijzigingen in de marktrente grotendeels te compenseren. Deze transactie is daartoe door het management specifiek aangewezen. De waardering van de swaptransactie is opgenomen in de balans onder overige langlopende verplichtingen.

14. Rentedragende leningen

Het totaalbedrag van € 4.188,4 miljoen (2012: € 4.059,1 miljoen) aan langlopende leningen bestaat voor € 3.250,0 miljoen (2012: € 3.250,0 miljoen) uit langlopende obligaties en voor € 938,4 miljoen (2012: € 809,1 miljoen) uit onderhandse leningen. De langlopende obligaties op balansdatum zijn volledig vastrentend. De onderhandse leningen op balansdatum zijn voor € 500,0 miljoen (2012: € 500,0 miljoen) vastrentend en voor € 438,4 miljoen (2012: € 309,1 miljoen) variabel rentend. Eind 2013 was 67% (2012: 95%) van het renterisico over de variabel rentende leningen afgedekt door middel van een swaptransactie.

Er worden geen open valuta posities ingenomen met betrekking tot rentedragende leningen.

Mutatieoverzicht rentedragende leningen:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	4.059,1	4.454,6
Uitgegeven obligatieleningen	-	1.000,0
Getrokken op onderhandse faciliteiten	150,0	-
Toename onderhandse leningen door acquisitie van aandeel joint venture	16,8	17,6
Overige toenames	0,3	1,1
Vervroegde aflossing op obligatieleningen	-	-/- 284,2
Aflossingsverplichtingen in volgend boekjaar	-/- 37,8	-/- 1.130,0
Stand per 31 december	4.188,4	4.059,1

In juli 2012 heeft vervroegde aflossing van € 284,2 miljoen plaatsgevonden op obligatieleningen met een nominale waarde van in totaal € 1,4 miljard, een effectief rentepercentage van 6,000% en een looptijd tot eind oktober 2013. Tevens zijn er twee nieuwe obligatieleningen uitgegeven met een nominale waarde van elk € 500,0 miljoen, een effectief rentepercentage van 2,625% respectievelijk 0,875% en een looptijd van 10 jaar respectievelijk 3 jaar.

De reden van de vervroegde aflossing en het uitgeven van de nieuwe obligatieleningen is om het herfinancieringsrisico van 2013 te verkleinen. De vervroegde aflossing heeft boven nominale waarde plaatsgevonden. Het verschil tussen de uitoefenprijs en de nominale waarde van € 20,1 miljoen wordt als 'rentelasten' verantwoord.

Overzicht toekomstige aflossingen:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Aflossingsverplichting in		
2013	-	1.130,0
2014	37,8	15,5
2015	538,7	516,4
2016	738,7	716,4
2017	789,3	767,0
2018	39,9	17,5
Na 2018	2.086,2	2.030,4
Totaal van de aflossingsverplichtingen	4.230,6	5.193,2

Onderstaand volgt een overzicht van de langlopende leningen inclusief aflossingsverplichtingen.

Stand per 31 december 2013:

Restant hoofdsom oorspronkelijke lening in € miljoenen	Looptijd	Effectieve rente- percentages	Rente herzienings- datum	Nominaal uitstaand bedrag in € miljoenen
700,0	2006-2016	4,250%	niet van toepassing	700,0
300,0	2006-2021	4,500%	niet van toepassing	300,0
125,0	2008-2022	4,500%	niet van toepassing	125,0
125,0	2008-2023	4,804%	niet van toepassing	125,0
140,3 *)	2008-2029	5,455%	15 juni en 15 december elk jaar	140,3
140,3 *)	2008-2029	5,889%	15 juni en 15 december elk jaar	140,3
750,0	2009-2017	5,125%	niet van toepassing	750,0
125,0	2009-2024	4,266%	niet van toepassing	125,0
20,8 *)	2009-2029	6,255%	15 juni en 15 december elk jaar	20,8
29,2 *)	2009-2029	7,239%	15 juni en 15 december elk jaar	29,2
125,0	2010-2025	3,581%	niet van toepassing	125,0
500,0	2011-2021	3,625%	niet van toepassing	500,0
500,0	2012-2022	2,625%	niet van toepassing	500,0
500,0	2012-2015	0,875%	niet van toepassing	500,0
150,0	2013-2020	0,466%	28 april en 28 oktober elk jaar	150,0
Totaal				4.230,6

*) Deze leningen zijn aangetrokken door Gate terminal B.V. in de vorm van langlopende faciliteiten en worden proportioneel geconsolideerd.

Indien de aandelen van de N.V. Nederlandse Gasunie niet meer voor 100% door de Nederlandse Staat worden gehouden, worden voor vijf leningen, die zijn verstrekt door de Europese Investeringsbank van in totaal € 650 miljoen, de rentepercentages aangepast in overeenstemming met het kredietrisicobeleid van de geldverstrekker.

Stand per 31 december 2012:

Restant hoofdsom oorspronkelijke lening in € miljoenen	Looptijd	Effectieve rente- percentages	Rente herzienings- datum	Nominaal uitstaand bedrag in € miljoenen
700,0	2006-2016	4,250%	niet van toepassing	700,0
300,0	2006-2021	4,500%	niet van toepassing	300,0
115,8	2008-2013	6,000%	niet van toepassing	115,8
1.000,0	2008-2013	6,000%	niet van toepassing	1.000,0
125,0	2008-2022	4,500%	niet van toepassing	125,0
125,0	2008-2023	4,804%	niet van toepassing	125,0
139,0 *)	2008-2029	5,737%	15 ^e elke maand	139,0
139,0 *)	2008-2029	5,873%	15 ^e elke maand	139,0
750,0	2009-2017	5,125%	niet van toepassing	750,0
125,0	2009-2024	4,266%	niet van toepassing	125,0
20,5 *)	2009-2029	7,694%	15 ^e elke maand	20,5
28,9 *)	2009-2029	7,217%	15 ^e elke maand	28,9
125,0	2010-2025	3,581%	niet van toepassing	125,0
500,0	2011-2021	3,625%	niet van toepassing	500,0
500,0	2012-2022	2,625%	niet van toepassing	500,0
500,0	2012-2015	0,875%	niet van toepassing	500,0
Totaal				5.193,2

*) Deze leningen zijn aangetrokken door Gate terminal B.V. in de vorm van langlopende faciliteiten en worden proportioneel geconsolideerd.

Het gewogen gemiddelde effectieve rentepercentage van de langlopende leningen bedroeg per balansdatum 3,8% (ultimo 2012: 4,3%).

Het renterisico wordt beheerst met behulp van financiële derivaten (zie ook punt 21 van de toelichting).

Inzake de leningen welke zijn aangetrokken door Gate terminal B.V. zijn zekerheden gesteld door Gate terminal B.V. De zekerheden betreffen verpanding van alle activa en toekomstige kasstromen van Gate terminal B.V. Inzake de overige rentedragende leningen, welke zijn aangetrokken door de N.V. Nederlandse Gasunie, zijn geen zekerheden gesteld.

15. Uitgestelde belastingverplichtingen

De tijdelijke verschillen tussen de waardering in de jaarrekening en de fiscale jaarcijfers van Gasunie Deutschland geven aanleiding tot het opnemen van de uitgestelde belastingverplichtingen. Zij kunnen als volgt worden gespecificeerd:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Materiële vaste activa	178,8	177,4
Voorziening inzake personeelsbeloningen	- / - 8,3	- / - 9,8
Overige uitgestelde belastingverplichtingen	32,3	24,9
Totaal uitgestelde belastingverplichtingen	202,8	192,5

De mutaties in de uitgestelde belastingverplichtingen zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	192,5	200,3
Mutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening	7,9	- / - 5,7
Mutaties verwerkt in het eigen vermogen	2,4	- / - 2,1
Stand per 31 december	202,8	192,5

De mutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening en het eigen vermogen in 2013 zijn als volgt te specificeren:

<i>In € miljoenen</i>	Winst-en- verliesrekening	Eigen vermogen
Materiële vaste activa	1,4	-
Voorziening personeelsbeloningen	- / - 0,9	2,4
Overige mutaties	7,4	-
Totaal	7,9	2,4

De mutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening en het eigen vermogen in 2012 zijn als volgt te specificeren:

<i>In € miljoenen</i>	Winst-en- verliesrekening	Eigen vermogen
Materiële vaste activa	- / - 6,7	-
Voorziening personeelsbeloningen	- / - 0,4	- / - 2,1
Overige mutaties	1,4	-
Totaal	- / - 5,7	- / - 2,1

16. Personeelsbeloningen

Per 1 juli 2013 is een nieuwe pensioenovereenkomst van kracht voor de werknemers in Nederland. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar punt A. 'Voorziening voor pensioenverplichtingen Nederland'.

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
A. pensioenverplichtingen Nederland	-	179,5
B. pensioenverplichtingen Gasunie Deutschland	56,3	60,2
	56,3	239,7
C. jubileumuitkeringen	5,4	5,5
D. secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering	4,9	5,5
Totaal	66,6	250,7

Voorzieningen voor pensioenverplichtingen

De aannames die ten grondslag liggen aan de berekening van de pensioenverplichtingen zijn als volgt:

	Nederland		Duitsland	
	2013 *)	2012	2013	2012
Disconteringsvoet	-	3,3%	3,7 %	3,3%
Verwachte toekomstige salarisverhogingen	-	3,7%	2,8 %	2,8%
Verwachte toekomstige pensioenverhogingen	-	1,8%	1,8 %	1,8%
Verwachte rendement op fondsbeleggingen	-	4,0%	-	-

**) Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar punt A. 'Voorziening voor pensioenverplichtingen Nederland'.*

Het (verwachte) rendement op fondsbeleggingen wordt onder IAS 19 Employee Benefits (Revised) bepaald op basis van de disconteringsvoet gehanteerd bij de bepaling van de pensioenverplichtingen. Indien IAS 19 Employee Benefits (Revised) van toepassing zou zijn geweest in 2012 dan zou het (verwachte) rendement op fondsbeleggingen gebaseerd zijn geweest op 3,9% voor 2012. Het effect op het (verwachte) rendement op fondsbeleggingen is € 1,0 miljoen nadelig voor 2012. Het effect op het actuariael resultaat op fondsbeleggingen is € 1,0 miljoen voordelig voor 2012. Per saldo is er geen effect op de pensioenverplichtingen en het eigen vermogen van de N.V. Nederlandse Gasunie. Gezien de geringe omvang van het effect van IAS 19 Employee Benefits (Revised) zijn de vergelijkende cijfers over 2012 niet aangepast.

Meerjarenoverzicht (stand ultimo het jaar):

<i>In € miljoenen</i>	2013 *)	2012	2011	2010	2009
Contante waarde toegekende pensioenaanspraken	56,3	1.306,3	1.113,4	996,2	858,6
Fondsbeleggingen	-	-/- 1.066,6	-/- 958,3	-/- 925,0	-/- 865,0
Pensioenvoorziening	56,3	239,7	155,1	71,2	-/- 6,4
Ervaringsaanpassingen verplichtingen van de regeling	-/- 1,8	1,2	-/- 16,8	41,4	70,2
Ervaringsaanpassingen fondsbeleggingen	-	77,5	13,6	41,8	47,9

*) Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar punt A. 'Voorziening voor pensioenverplichtingen Nederland'.

A. Voorziening voor pensioenverplichtingen Nederland

De N.V. Nederlandse Gasunie en haar werknemers in Nederland, vertegenwoordigd door de vakorganisaties, zijn overeengekomen dat per 1 juli 2013:

- de oude pensioenovereenkomst (Pensioenreglement 2006) eindigt;
- een nieuwe pensioenovereenkomst van kracht wordt, waarin de vennootschap zich verplicht heeft tot het betalen van een vaste, vooraf vastgestelde premie. Deze premie is gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem, met als ambitie een opbouw van 2% per jaar van de pensioengrondslag. De pensioenrichtleeftijd is 67 jaar.

De door de N.V. Nederlandse Gasunie te betalen premie bedraagt 22,6% van het pensioengevend salaris. Deze premie is vast tot en met 31 december 2017. De uitvoeringsovereenkomst is formeel overeengekomen op 1 juli 2013 met Stichting Pensioenfonds Gasunie.

Tevens is overeengekomen dat de N.V. Nederlandse Gasunie:

- eenmalig € 20 miljoen betaalt aan het pensioenfonds voor een te vormen indexatiedepot voor medewerkers in actieve dienst. Dit depot dient ertoe om in de komende jaren de kans op indexatie van pensioenrechten van de werknemers te vergroten;
- eenmalig € 5 miljoen betaalt aan het pensioenfonds voor een te vormen depot voor werknemers in actieve dienst ter voorkoming van opbouwkorting.

De nieuwe pensioenovereenkomst kwalificeert in IFRS-termen als een toegezegde bijdrageregeling. De financiële gevolgen van de overgang naar een nieuw pensioenregeling zijn op hoofdlijnen als volgt:

- de voorziening voor pensioenverplichtingen van € 115,9 miljoen die samenhangt met de oude pensioenovereenkomst is per 1 juli 2013 vrijgevallen naar de winst-en-verliesrekening onder aftrek van de daarmee samenhangende uitgestelde belastingvordering van € 29,0 miljoen;
- de eenmalige betalingen van respectievelijk € 20 miljoen en € 5 miljoen zijn ten laste gekomen van de winst-en-verliesrekening;
- het gerealiseerde cumulatieve saldo van de actuariële winsten en verliezen dat samenhangt met de oude pensioenovereenkomst is niet geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening. Het directe effect op het eigen vermogen is nihil.

De nieuwe pensioenovereenkomst geldt ook voor de leden van de Raad van Bestuur.

Op een zeer kleine groep van werknemers (geboren vóór 1950) is Pensioenreglement 1994 met bijbehorend spaarreglement van toepassing. Deze regeling blijft gehandhaafd, zolang de opbouw past binnen het fiscaal toegestane kader. De N.V. Nederlandse Gasunie is voor deze groep een kostendekkende premie verschuldigd. Indien vanwege de financiële toestand van het

pensioenfonds de pensioenaanspraken moeten worden gekort, is de N.V. Nederlandse Gasunie niet gehouden om een aanvullende premie af te dragen. De omvang van deze groep die in de komende twee jaren met pensioen gaat en het saldo van pensioenverplichtingen en fondsbeleggingen is zodanig gering dat opname in de balans achterwege zal worden gelaten.

De voorziening voor pensioenverplichtingen voor werknemers in Nederland is als volgt opgebouwd:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Contante waarde toegekende pensioenaanspraken	-	1.246,1
Fondsbeleggingen	-	-/- 1.066,6
Pensioenvoorziening	-	179,5

Het verloop van de pensioenvoorziening is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Contante waarde toegekende pensioenaanspraken		
Stand per 1 januari	1.246,1	1.064,4
Toename toegekende pensioenaanspraken	14,5	26,8
Oprenting	20,5	40,8
Actuarieel resultaat	- / - 103,9	153,2
Betaalde pensioenuitkeringen	- / - 19,6	-/- 39,1
Afwikkeling door beëindiging van de bestaande toegezegd-pensioenregeling met ingang van 1 juli 2013	- / - 1.157,6	-
Stand per 31 december	-	1.246,1
Fondsbeleggingen		
Stand per 1 januari	1.066,6	958,3
Rendement	17,5	39,3
Ontvangen pensioenbijdrage werkgever	11,3	30,6
Actuarieel resultaat	- / - 34,1	77,5
Betaalde pensioenuitkeringen	- / - 19,6	-/- 39,1
Afwikkeling door beëindiging van de bestaande toegezegd-pensioenregeling met ingang van 1 juli 2013	- / - 1.041,7	-
Stand per 31 december	-	1.066,6

De voorziening voor pensioenverplichtingen bedraagt op 1 juli 2013 € 115,9 miljoen. Het is het saldo van de contante waarde van de toegekende pensioenaanspraken (€ 1.157,6 miljoen) en de fondsbeleggingen (€ 1.041,7 miljoen).

Bij de berekening van de pensioenverplichtingen per 30 juni 2013 is een disconteringsvoet gehanteerd van 3,6% (31 december 2012: 3,3%). De aannames ter zake van de toekomstige

salarisverhogingen, de toekomstige pensioenverhogingen, het rendement op fondsbeleggingen zijn ten opzichte van 31 december 2012 niet gewijzigd.

Alle fondsbeleggingen zijn ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds Gasunie.

In de uitvoeringsovereenkomst tussen Stichting Pensioenfonds Gasunie en de N.V. Nederlandse Gasunie van kracht vanaf 1 januari 2009 en laatstelijk gewijzigd per 1 juli 2010 heeft de vennootschap zich verplicht tot afdracht van een herstelpremie ter aanvulling van de dekkingsgraad van het fonds tot 105%, voor zover de dekkingsgraad op 31 december lager is dan 105%.

Op 31 december 2012 heeft het pensioenfonds een dekkingsgraad van minder dan 105%. Het pensioenfonds heeft op grond van bovenstaande uitvoeringsovereenkomst een aanvullende premiebijdrage gevorderd van circa € 6 miljoen van de N.V. Nederlandse Gasunie om haar dekkingsgraad op balansdatum te verhogen tot 105%. Deze verplichting tot een aanvullende premiebijdrage is overeenkomstig de IFRS standaard ter zake niet in de balans opgenomen ultimo 2012.

Eerdergenoemde uitvoeringsovereenkomst is per 31 december 2012 door de N.V. Nederlandse Gasunie opgezegd. Hiermee is de bijstortverplichting vervallen. Gedurende de periode van 1 januari 2013 tot en met 30 juni 2013 is een addendum op de uitvoeringsovereenkomst van kracht geweest, welke per 1 juli 2013 vervangen is door een uitvoeringsovereenkomst passend bij de nieuwe pensioenovereenkomst. In beide laatstgenoemde uitvoeringsovereenkomsten is geen bijstortverplichting voor Gasunie opgenomen en is Gasunie niet gehouden tekorten in het fonds aan te vullen.

Het totaal van rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte actuariële resultaten is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	Eerste halfjaar 2013	2012
Actuarieel resultaat op pensioenaanspraken	103,9	-/- 153,2
Actuarieel resultaat op fondsbeleggingen	-/- 34,1	77,5
Totaal actuariële resultaat	69,8	-/- 75,7

Het actuariële resultaat in het eerste halfjaar 2013 wordt enerzijds veroorzaakt door de verhoging van de disconteringsvoet en de ervaringsaanpassingen en anderzijds door het lager dan (verwachte) rendement op fondsbeleggingen.

Het actuariële resultaat in 2012 wordt in belangrijke mate beïnvloed door enerzijds de verlaging van de disconteringsvoet en de wijziging in de overlevingstafel en anderzijds het (verwachte) rendement op fondsbeleggingen.

Het totaal actuariel resultaat op pensioenaanspraken is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	Eerste halfjaar 2013	2012
Aanpassing in actuariële financiële veronderstellingen	63,6	-/- 125,9
Aanpassingen in actuariële demografische veronderstellingen	-	-/- 26,3
Ervaringsaanpassingen	40,3	-/- 1,0
Totaal actuariel resultaat op pensioenaanspraken	103,9	-/- 153,2

Het cumulatieve saldo van de actuariële winsten en verliezen bedraagt per 30 juni 2013: € 333,6 miljoen nadelig (ultimo 2012: € 403,4 miljoen nadelig). Dit gerealiseerde cumulatieve saldo van de actuariële winsten en verliezen is per 1 juli 2013 niet geherclassificeerd naar de winst-en-verliesrekening.

De fondsbeleggingen per beleggingscategorie zijn als volgt:

<i>In percentages</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Zakelijke waarden	-	38
Obligaties	-	59
Liquiditeiten	-	3
Totaal	-	100

Het werkelijke rendement in het eerste halfjaar 2013 op de fondsbeleggingen bedraagt 1,4% nadelig (2012: 12,0% voordelig).

Stichting Pensioenfonds Gasunie heeft per 30 juni 2013 evenals per 31 december 2012 geen financiering verstrekt aan de N.V. Nederlandse Gasunie en haar deelnemingen. Het pensioenfonds belegt niet in eigendommen of andere activa die door de N.V. Nederlandse Gasunie en haar deelnemingen worden gebruikt.

De totale pensioenlasten uit hoofde van deze toegezegde-pensioenregeling in de winst-en-verliesrekening bestaan uit:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Toename toegekende pensioenaanspraken	14,5	26,8
Oprenting	20,5	40,8
Rendement fondsbeleggingen	- / - 17,5	- / - 39,3
Totaal pensioenlasten van het eerste halfjaar 2013 en 2012	17,5	28,3
Afwikkeling door beëindiging van de bestaande toegezegd-pensioenregeling met ingang van 1 juli 2013:		
- vrijval van de pensioenverplichtingen	- / - 115,9	-
- eenmalige betalingen van respectievelijk € 20 miljoen en € 5 miljoen	25,0	-
Totaal pensioenlasten	- / - 73,4	28,3

B. Voorziening voor pensioenverplichtingen Gasunie Deutschland

De voorziening voor pensioenverplichtingen Gasunie Deutschland heeft betrekking op de pensioenregeling van de werknemers die voor 2012 in dienst zijn getreden bij Gasunie Deutschland en welke wordt behandeld als een toegezegd-pensioenregeling.

De voorziening is als volgt opgebouwd:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Contante waarde toegekende pensioenaanspraken	56,3	60,2
Fondsbeleggingen	-	-
Pensioenvoorziening	56,3	60,2

De gewogen gemiddelde looptijd van de pensioenverplichtingen bedraagt circa 20 jaar.

Het verloop van de pensioenvoorziening is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Contante waarde toegekende pensioenaanspraken		
Stand per 1 januari	60,2	49,0
Toename toegekende pensioenaanspraken	2,6	2,2
Oprenting	2,0	1,9
Actuarieel resultaat	- / - 8,3	7,2
Betaalde pensioenuitkeringen	- / - 0,2	- / - 0,1
Stand per 31 december	56,3	60,2

Het totaal van rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte actuariële resultaten over 2013 bedraagt € 8,3 miljoen voordelig (2012: € 7,2 miljoen nadelig).

De actuariële resultaten zijn als volgt opgebouwd:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Aanpassing in actuariële financiële veronderstellingen	4,7	-/- 7,0
Aanpassingen in actuariële demografische veronderstellingen	1,8	-
Ervaringsaanpassingen	1,8	-/- 0,2
Totaal actuariële resultaat op pensioenaanspraken	8,3	-/- 7,2

Het cumulatieve saldo van de actuariële winsten en verliezen, die rechtstreeks in het eigen vermogen zijn verwerkt, bedraagt ultimo 2013: € 10,3 miljoen nadelig (ultimo 2012: € 18,6 miljoen nadelig).

Indien de disconteringsvoet wijzigt met 0,1%-punt, dan leidt dit indicatief (onder overige gelijk-blijvende omstandigheden) tot een wijziging in 'contante waarde toegekende pensioenaanspraken' van € 1,1 miljoen en een wijziging in het totaal van rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte actuariële resultaten van € 1,1 miljoen ultimo 2013.

Indien de 'verwachte toekomstige salarisverhogingen' wijzigt met 0,1%-punt, dan leidt dit indicatief (onder overige gelijkblijvende omstandigheden) tot een wijziging in 'contante waarde toegekende pensioenaanspraken' van € 0,3 miljoen en een wijziging in het totaal van rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte actuariële resultaten van € 0,3 miljoen ultimo 2013.

Indien de 'verwachte toekomstige pensioenverhogingen' wijzigt met 0,1%-punt, dan leidt dit indicatief (onder overige gelijkblijvende omstandigheden) tot een wijziging in 'contante waarde toegekende pensioenaanspraken' van € 0,7 miljoen en een wijziging in het totaal van rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkte actuariële resultaten van € 0,7 miljoen ultimo 2013.

De totale pensioenlasten uit hoofde van deze toegezegde-pensioenregeling in de winst-en-verliesrekening bestaan uit:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Toename toegekende pensioenaanspraken	2,6	2,2
Oprenting	2,0	1,9
Totaal pensioenlasten	4,6	4,1

Voor de werknemers van Gasunie Deutschland die vanaf 2012 in dienst zijn getreden is in 2013 een pensioenregeling geïmplementeerd en per 1 januari 2013 van kracht geworden. Deze pensioenregeling welke één op één is herverzekerd bij een pensioenfonds is een toegezegde bijdrageregeling.

C. Voorziening voor jubileumuitkeringen

De voorziening heeft betrekking op de jubileumuitkeringen die de N.V. Nederlandse Gasunie uitkeert aan haar werknemers bij dienstjubilea. De mutaties in de voorziening zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	5,5	5,6
Toevoegingen	0,4	0,4
Aanwending	- / - 0,5	- / - 0,5
Stand per 31 december	5,4	5,5

Per 1 januari 2012 is de bestaande jubileumregeling vervangen door een nieuwe regeling. Werknemers zijn gecompenseerd met een afkoop in januari 2012.

D. Voorziening voor kosten van de secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering voor postactieve en gepensioneerde werknemers

De voorziening heeft betrekking op de vergoeding die de N.V. Nederlandse Gasunie verstrekt aan haar werknemers na hun pensionering.

Per 31 december 2011 is een regeling die onderdeel uitmaakt van de secundaire arbeidsvoorwaarden bij toekomstige beëindiging van het dienstverband – ook wegens pensionering, vervroegd uittreden of overlijden – gestopt. Het financieel voordeel voor de medewerkers dat hiermee vervalt is in februari 2012 afgekocht.

De mutaties in de voorziening zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	5,5	5,5
Toevoegingen	0,2	0,9
Aanwending	- / - 0,8	- / - 0,9
Stand per 31 december	4,9	5,5

De voorziening heeft overwegend een langlopend karakter. De voorziening is niet afgefinancierd.

17. Voorzieningen

Voorziening reorganisatiekosten

De voorziening dient ter dekking van de verplichtingen (aan postactieve werknemers) die voortkomen uit reeds eerder gestarte reorganisaties. De mutaties in de voorziening zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	0,1	0,1
Toevoegingen	0,0	0,0
Kortlopende deel van de voorziening	- / - 0,1	- / - 0,0
Stand per 31 december	0,0	0,1

Voorziening voor opruimingskosten en saneringen

De mutaties in de voorziening zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	97,9	98,9
Toevoegingen	3,3	9,0
Aanwending	- / - 11,4	- / - 8,5
Vrijval	-	- / - 1,5
Stand per 31 december	89,8	97,9

Deze voorziening is in 2010 gevormd naar aanleiding van besluiten van het management om binnen afzienbare tijd specifieke activa buitengebruik te stellen, te verwijderen of te saneren, bijvoorbeeld naar aanleiding van nieuwe wetgeving. De voorziening heeft betrekking op saneringen van plaatsgebonden en groepsgebonden knelpunten, verplichtingen om buitengebruik gestelde aftakkingen te ontkoppelen van het net en op het besluit om bepaalde leidingdelen te herontwikkelen of te vervangen.

Het saneringsprogramma is in 2011 aangevuld met reeds ontkoppelde leidingen en in 2012 uitgebreid met in het verleden van derden overgenomen leidingen. Het is de planning dat in 2020 het laatste gedeelte van het saneringsprogramma is uitgevoerd.

Een voorziening voor algemene opruimingskosten op langere termijn wordt niet opgenomen omdat het thans niet aannemelijk wordt geacht dat het opruimen van transportleidingen en toebehoren aan de orde zal komen. Verwacht wordt dat de opbrengsten van een alternatieve aanwending (op termijn) verminderd met de kosten van conservering zullen opwegen tegen de (maatschappelijke) kosten van het opruimen.

18. Overige langlopende verplichtingen

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Afgeleide financiële instrumenten	66,1	87,8
Overige langlopende verplichtingen	2,8	1,7
Totaal overige langlopende verplichtingen	68,9	89,5

In juli 2008 is Gate terminal B.V. een onderhandse lening aangegaan met variabele rente. De variabele rente is omgezet naar vaste rente met behulp van een swaptransactie. De waardering van de swaptransactie inclusief opgelopen rente bedraagt ultimo 2013 € 66,1 miljoen nadelig (2012: € 87,8 miljoen nadelig).

19. Kortlopende financieringsverplichtingen

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Aflossingsverplichtingen op langlopende leningen	37,8	1.130,0
Kortlopende leningen	384,5	19,8
Totaal kortlopende financieringsverplichtingen	422,3	1.149,8

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft eind 2013 voor € 384,5 miljoen (2012: € 19,8 miljoen) aan kortlopende leningen opgenomen tegen marktconforme condities. Ultimo 2013 betreft dit voornamelijk opgenomen deposito's en commercial paper.

Om aan bovenstaande kortlopende financieringsverplichtingen te kunnen voldoen beschikt de N.V. Nederlandse Gasunie over een rekening-courant faciliteit van € 100 miljoen (2012: € 100 miljoen) en over een gecommiteerde kredietfaciliteit voor kortlopende financiering van € 800 miljoen (2012: € 800 miljoen) welke in 2015 afloopt. Ultimo 2013 en 2012 is onder deze faciliteiten geen geld opgenomen. De verschuldigde rente over het opgenomen deel van de faciliteiten betreft een marktconforme variabele rente. Inzake de kredietfaciliteiten zijn geen zekerheden gesteld door de N.V. Nederlandse Gasunie.

20. Handelsschulden en overige te betalen posten

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Handelsschulden	55,7	35,4
Belastingverplichtingen	23,3	42,1
Overige schulden en overlopende passiva	274,3	299,5
Handelsschulden en overige te betalen posten	353,3	377,0

De handelsschulden en overige te betalen posten zijn niet rentedragend.

21. Financiële risico's

Algemeen

De belangrijkste risico's waaraan de N.V. Nederlandse Gasunie onderhevig is zijn het marktrisico (bestaande uit renterisico en valutarisico), het kredietrisico en het liquiditeitsrisico. De N.V. Nederlandse Gasunie past financieel risicomanagement toe met het doel deze risico's te beperken door operationele en financiële maatregelen. Afhankelijk van de aard en omvang van de risico's worden daartoe zo nodig specifieke instrumenten ingezet.

De afdeling Treasury is verantwoordelijk voor het uitvoeren van het financiële risicomanagement. De inzet van bepaalde risico-instrumenten behoeven de voorafgaande instemming van de Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur wordt periodiek gerapporteerd over de aard en omvang van de risico's en de getroffen maatregelen.

Door de N.V. Nederlandse Gasunie kan gebruik worden gemaakt van afgeleide financiële instrumenten voor het beheersen van rente- en valutarisico's die voortvloeien uit de gewone bedrijfsuitoefening. Het risicobeleid met betrekking tot renterisico's is erop gericht om de effecten van de renteschommelingen op het resultaat te beperken en om op lange termijn de regulatoire vergoeding voor vreemd vermogen te volgen. Het risicobeleid met betrekking tot valutarisico's is erop gericht om de effecten van de koersschommelingen op het resultaat te beperken.

Financiële instrumenten worden alleen ingezet voor afdekking van risico's en niet voor handels- of andere doeleinden.

Voor de presentatie van valuta- en renterisico's vereist IFRS 7 gevoeligheidsanalyses die de financiële effecten van redelijkerwijs hypothetische veranderingen in relevante risicovariabelen laten zien op de winst-en-verliesrekening en op het eigen vermogen. De effecten worden bepaald door de hypothetische veranderingen in de risicovariabelen te relateren aan de balanswaarde van de financiële instrumenten op verslagdatum. Hierbij wordt verondersteld dat de balanswaarde op verslagdatum een representatieve weergave is voor de gehele periode.

Renterisico

Het door de vennootschap gelopen risico door fluctuaties in de marktrente heeft voornamelijk betrekking op de langlopende verplichtingen met een variabele rente. Daarnaast loopt de vennootschap een renterisico in de periode tussen het besluit tot en de realisatie van de uitgifte van langlopende leningen met een vaste rente.

Bij de projectfinanciering van één van de geconsolideerde joint ventures is het renterisico in de periode vanaf het besluit om deze financiering te gaan realiseren tot moment van daadwerkelijk financieren, beheerst met behulp van een swaptransactie. Met deze swaptransactie wordt tevens het renterisico gedurende de looptijd van de projectfinanciering beheerst. De transactie heeft ten doel de wijzigingen in de (rente)kasstromen als gevolg van wijzigingen in de marktrente effectief te compenseren (cash flow hedge). Omdat op deze swaptransactie geen marginverplichtingen bestaan, is er geen sprake van een liquiditeitsrisico.

Het variabel rentedragende deel van de leningenportefeuille bedraagt ultimo 2013 3,9% (2012: 0,3%). Bij een rentestijging/daling van 1%-punt stijgen/dalen de jaarlijkse rentelasten van de leningenportefeuille met € 1,7 miljoen (2012: € 0,1 miljoen).

Het effect van 1%-punt stijging/daling op de waardering van de financiële instrumenten die worden verantwoord door rechtstreekse verwerking van mutaties in het eigen vermogen bedraagt € 4 miljoen nadelig/voordelig (2012: € 6 miljoen nadelig/voordelig) na aftrek van vennootschapsbelasting.

Valutarisico

Valutarisico's ontstaan, zoals gedefinieerd in IFRS 7, bij financiële instrumenten als deze zijn afgesloten in een valuta die ongelijk is aan de functionele valuta en als deze van een monetaire aard zijn.

De N.V. Nederlandse Gasunie streeft er naar om valutarisico's te beperken. Er wordt daarbij gebruik gemaakt van termijncontracten en valutaswaps. Valuta-instrumenten worden uitsluitend toegepast op basis van onderliggende posities. Valutarisico's worden volledig afgedekt voor zover er in voldoende mate zekerheid bestaat over de omvang en het tijdstip van de kasstromen in vreemde valuta.

Ultimo 2013 en 2012 waren geen verplichtingen in vreemde valuta afgedekt met termijntransacties.

Aan de passiva zijde van de balans zijn in 2013 posities in GBP ter waarde van € 2,5 miljoen (2012: nihil). De omrekening van de vreemde valuta naar euro heeft plaatsgevonden tegen de ultimo jaarkoers.

<i>In € miljoenen</i>	Positie	Stijging / daling koers	Effect op resultaat voor belasting	Effect op eigen vermogen
2013				
Euro/GBP	2,5	+/- 30%	-/+ 0,7	-/+ 0,6

In de gevoeligheidsanalyse wordt rekening gehouden met de bandbreedte waarbinnen zich koersbewegingen hebben voorgedaan. Deze bandbreedtes worden intern ook gehanteerd voor potentiële risico analyses. Er zijn geen andere vreemde valutaposities van significante omvang.

Kredietrisico

Het kredietrisico bestaat uit het verlies dat zou ontstaan indien op verslagdatum tegenpartijen volledig in gebreke zouden blijven en hun contractuele verplichtingen niet na zouden komen. De onderneming loopt geen belangrijk kredietrisico ten aanzien van een enkele individuele afnemer of tegenpartij.

Bij toepassing van afgeleide financiële instrumenten hanteert de onderneming ter beperking van het tegenpartijrisico per partij strikte limieten met betrekking tot de hoogte van het risico, dat op de partij mag worden gelopen. De onderneming heeft selectiecriteria opgesteld ten aanzien van tegenpartijen van financiële instrumenten. Deze criteria beperken het risico verbonden aan mogelijke kredietconcentraties en marktrisico's. Er is ter afdekking van het tegenpartijrisico op financiële instrumenten door tegenpartijen ultimo 2013 en 2012 geen onderpand afgegeven bij de N.V. Nederlandse Gasunie.

Ontvangen garantiestellingen

De N.V. Nederlandse Gasunie en haar groepsmaatschappijen hebben de volgende garantiestellingen ontvangen van derden:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013		31 dec. 2012	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Bankgaranties	79	159,5	75	116,1
Deposits	40	7,7	32	5,2
Sureties	26	151,9	26	166,7
Letters of Credit	2	0,1	2	0,7
Overig	1	4,8	2	46,0
Totaal ontvangen garantiestellingen	148	324,0	137	334,7

De ontvangen bankgaranties hebben voornamelijk betrekking op zekerstellingen van aannemers bij nieuwbouwactiviteiten. De ontvangen deposits en sureties betreffen zekerheden uit gastransportovereenkomsten. De deposits worden in geld aangehouden. De rente op deposits wordt aan de garantieverstrekker vergoed.

De looptijd van de ontvangen garantiestelling is over het algemeen kort van aard (1-3 jaar), maar enkele garanties kennen een looptijd van meer dan vijf jaar. De garantiestellingen zijn niet vrij overdraagbaar.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico betreft het risico dat de onderneming over onvoldoende liquide middelen beschikt om aan de directe verplichtingen te voldoen. Het beleid van de N.V. Nederlandse Gasunie is het reduceren van dit risico tegen minimale kosten. De mogelijkheden tot reduceren van dit risico hangt samen met de solvabiliteit van de onderneming. Als solvabele onderneming is de N.V. Nederlandse Gasunie goed in staat om kredietfaciliteiten aan te trekken. Voor de kwantificering van het risico werkt de N.V. Nederlandse Gasunie met een meerjarenplanning voor de kapitaalslasten en een liquiditeitsprognose met een horizon van minimaal een jaar voor de operationele uitgaven.

De vennootschap heeft een rekening-courant faciliteit van € 100 miljoen (2012: € 100 miljoen), een gecommiteerde kredietfaciliteit van € 800 miljoen (2012: € 800 miljoen), gecommiteerde bankgarantiefaciliteiten van € 10 miljoen (2012: € 10 miljoen), een Commercial Paper programma ter grootte van € 750 miljoen (2012: € 750 miljoen), een leenfaciliteit van € 100 miljoen (2012: € 150 miljoen) bij de Europese Investeringsbank en een Medium Term Note (MTN) programma ter grootte van € 7,5 miljard (2012: € 7,5 miljard). Binnen het MTN programma is ultimo 2013 € 4,25 miljard beschikbaar voor nieuwe emissies.

Rating

De rating agency Standard & Poor's heeft in 2013 de lange termijn kredietwaardigheid beoordeling van Gasunie verlaagd. Gasunie's credit rating bij Standard & Poor's is verlaagd van AA- met een negative outlook naar A+ met een stable outlook. De rating agency Moody's Investors Service heeft in 2013 de lange termijn kredietwaardigheid beoordeling van Gasunie niet gewijzigd. Gasunie's credit rating bij Moody's Investors Service is A2 met een stable outlook.

Dividendbeleid

De N.V. Nederlandse Gasunie streeft naar een verhouding tussen vreemd en eigen vermogen, die haar in staat stelt om haar strategie te kunnen realiseren.

Overzicht toekomstige kasstromen

Het overzicht van de vervalttermijnen van toekomstige kasstromen ter zake van langlopende en kortlopende verplichtingen uitstaand op balansdatum is als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	Totaal	Direct opeisbaar	< 1 jaar	1-5 jaar	> 5 jaar
2013					
Langlopende verplichtingen					
- rentedragende leningen	4.192,8	-	-	2.106,7	2.086,1
- afgeleide financiële instrumenten	66,1	-	-	-	66,1
- overige langlopende verplichtingen	2,8	-	-	2,8	-
Kortlopende verplichtingen					
- kortlopende financieringsverplichtingen	422,3	21,5	400,8	-	-
- handelsschulden	55,7	54,1	1,6	-	-
- belastingverplichtingen	23,3	23,3	-	-	-
- overige schulden en overlopende passiva	274,3	79,3	195,0	-	-
Rentebetalingen op verplichtingen	941,4	-	158,3	474,6	308,5
Totaal	5.978,7	178,2	755,7	2.584,1	2.460,7
2012					
Langlopende verplichtingen					
- rentedragende leningen	4.063,2	-	-	2.015,3	2.047,9
- afgeleide financiële instrumenten	87,8	-	-	-	87,8
- overige langlopende verplichtingen	1,7	-	-	0,4	1,3
Kortlopende verplichtingen					
- kortlopende financieringsverplichtingen	1.149,8	19,8	1.130,0	-	-
- handelsschulden	35,4	34,4	1,0	-	-
- belastingverplichtingen	42,1	42,1	-	-	-
- overige schulden en overlopende passiva	299,5	105,5	194,0	-	-
Rentebetalingen op verplichtingen	1.148,5	-	214,0	548,2	386,3
Totaal	6.828,0	201,8	1.539,0	2.563,9	2.523,3

Verstreckte garantiestellingen

De N.V. Nederlandse Gasunie en haar groepsmaatschappijen hebben de volgende garantiestellingen afgegeven aan derden:

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013		31 dec. 2012	
	Aantal	Waarde	Aantal	Waarde
Bankgaranties	5	5,9	2	1,4
Parent Guarantees	5	565,5	6	729,5
Sureties	2	30,0	2	30,0
Totaal verstreckte garantiestellingen	12	601,4	10	760,9

De zekerheden worden afgegeven voor een specifieke doelstelling en hebben hoofdzakelijk betrekking op investeringsprojecten. De garantiestellingen zijn niet vrij overdraagbaar.

De looptijd van de verstreckte bankgaranties zijn kort van aard (1-2 jaar).

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft zich in 2010 garant gesteld voor de betalingsverplichtingen van Gasunie Deutschland voor een maximaal bedrag van € 320 miljoen inzake een investeringsproject in Duitsland. De garantiestelling daalt gedurende de looptijd van het project met de gedane investeringen. Ultimo 2013 bedraagt de resterende garantiestelling € 2,5 miljoen. De garantiestelling loopt af wanneer het investeringsproject is afgerond. De huidige verwachting is eerste halfjaar 2014.

Ten behoeve van Gate terminal B.V. heeft de vennootschap zich garant gesteld voor de te betalen pachtbedragen van het Havenbedrijf Rotterdam ter grootte van € 49 miljoen ultimo 2013 en twee Sureties verstrekt van in totaal € 30 miljoen aan shippers. De resterende looptijd van de garantiestelling ten behoeve van het Havenbedrijf Rotterdam is 14 jaar en ten behoeve van de twee Sureties ruim 20 jaar.

Het project Nord Stream is voor bijna € 6 miljard gefinancierd met vreemd vermogen. De investeerders, waaronder de N.V. Nederlandse Gasunie, staan tijdens de bouwfase voor hun aandeel in het project jegens de vreemd-vermogenverschaffers garant. In 2012 is bouwfase 1 van het project gereed gemeld waardoor de Completion Guarantee van € 350 miljoen van de N.V. Nederlandse Gasunie voor deze bouwfase is komen te vervallen. Ultimo 2013 staat de N.V. Nederlandse Gasunie nog garant voor € 220 miljoen voor bouwfase 2 van het project. De verwachting is dat deze Completion Guarantee loopt tot medio 2014.

Door het vervallen van de Completion Guarantee voor bouwfase 1 is in 2012 jegens Nord Stream AG ten behoeve van de vreemd-vermogenverschaffers een Change in Law Commitment Agreement effectief geworden. Deze garantiestelling is afgegeven om eventuele negatieve gevolgen van veranderende wet- en regelgeving te compenseren.

De garantiestelling ingevolge de Change in Law Commitment Agreement kan voor wat betreft bouwfase 1 worden ingeroepen naar aanleiding van negatieve gevolgen die ontstaan door wijzigingen in de (interpretatie van) wet- en regelgeving gedurende de periode van 16 april 2009 tot en met 14 mei 2010.

Voor wat betreft bouwfase 2 heeft de Change in Law Commitment Agreement betrekking op de negatieve gevolgen die ontstaan door wijzigingen in de (interpretaties van) wet- en regelgeving gedurende de periode van 16 april 2009 tot en met 21 april 2011.

De Change in Law Commitment Agreement kan alleen worden ingeroepen wanneer als gevolg van gedurende de genoemde periodes gewijzigde wet- en regelgeving Nord Stream's klant (deels) vrijgesteld zal worden van de betalingsverplichtingen en als gevolg hiervan Nord Stream AG niet meer haar operationele kosten kan betalen of aan haar verplichtingen jegens de vreemd vermogensverschaffers kan voldoen.

Indien er wet- en regelgeving wordt aangenomen of gewijzigd welke geen betrekking heeft op bovengenoemde periodes dan kan geen aanspraak worden gemaakt op de Change in Law Commitment Agreement. Deze garantiestelling heeft ook geen betrekking op wijzigingen in Russische wet- en regelgeving.

De Change in Law Commitment Agreement heeft een looptijd tot 2026. De kans dat deze garantiestelling ingeroepen zal worden, wordt als zeer klein ingeschat. Het aandeel van de N.V. Nederlandse Gasunie in deze garantiestelling met betrekking tot de vreemd vermogensverschaffers bedraagt maximaal € 570 miljoen. De garantiestelling neemt af met de gedane aflossingen op de schuldverplichtingen. Ultimo 2013 bedraagt de resterende garantiestelling maximaal € 513 miljoen, waarvan € 220 miljoen samenloopt met de Completion Garantie voor bouwfase 2. Het aandeel van de N.V. Nederlandse Gasunie in deze garantiestelling met betrekking tot de operationele kosten van Nord Stream bedraagt naar verwachting circa € 7 miljoen per jaar. In bovenstaande tabel is € 293 miljoen opgenomen inzake deze garantiestelling.

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft in 2009 een afnamegarantie van in totaal € 87,5 miljoen afgegeven voor een periode van 10 jaar aan N.V. KEMA aflopend van € 15 miljoen in 2010 naar € 5 miljoen in 2019. De afnamegarantie heeft betrekking op het afnemen van diensten op het gebied van het realiseren van veilig en betrouwbaar transporteren van gas en het ontwikkelen van duurzame initiatieven. Voor 2013 is aan de gestelde garantieverplichting voldaan. Deze afnamegarantie is opgenomen in punt 22 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans inzake de overige verplichtingen.

Reële waarde en boekwaarde van financiële instrumenten

De volgende methoden zijn toegepast door de N.V. Nederlandse Gasunie om de reële waarde van financiële instrumenten te benaderen:

- Handelsvorderingen, belastingen en sociale premie, overige vorderingen, geldmiddelen en kasequivalenten, kortlopende financieringsverplichtingen exclusief aflossingsverplichtingen op langlopende leningen, handelsschulden, belastingverplichtingen en overige schulden en overlopende passiva benaderen met hun boekwaarde de reële waarde als gevolg van de korte vervaltermijn van deze instrumenten;
- De overige kapitaalbelangen zijn gewaardeerd tegen de reële waarde welke wordt gebaseerd op de contante waarde van de kasstromen. Bij de bepaling van de disconteringsvoet is rekening gehouden met het risicoprofiel, waaronder het kredietrisico, van de overige kapitaalbelangen;
- De afgeleide financiële instrumenten zijn gewaardeerd op basis van de reële waarde welke wordt berekend door middel van het disconteren van de toekomstige kasstromen tegen de actuele rentecurve. Bij de bepaling van de disconteringsvoet is rekening gehouden met het eigen risicoprofiel, waaronder het kredietrisico; en
- De rentedragende leningen en aflossingsverplichtingen op langlopende leningen betreffen obligaties met een notering op de beurs van Amsterdam en onderhandse leningen. De reële

waarde van de obligaties betreft de marktwaarde tegen de slotkoers op balansdatum. De reële waarde van de onderhandse leningen zijn berekend door middel van het disconteren van de toekomstige kasstromen tegen de actuele rentecurve. Bij de bepaling van de disconteringsvoet is rekening gehouden met het eigen risicoprofiel, waaronder het kredietrisico.

De N.V. Nederlandse Gasunie hanteert de volgende hiërarchie van waarderingstechnieken voor het bepalen en waarderen van de fair value van de financiële instrumenten in de balans:

- Niveau 1: Op basis van prijzen op actieve markten voor hetzelfde instrument;
 Niveau 2: Op basis van prijzen op actieve markten voor vergelijkbare instrumenten of op basis van andere waarderingstechnieken waarbij alle significante benodigde gegevens zijn ontleend direct of indirect aan zichtbare marktgegevens; en
 Niveau 3: Op basis van waarderingstechnieken waarbij alle significante benodigde gegevens niet zijn ontleend aan zichtbare marktgegevens.

De in de balans op reële waarde gewaardeerde activa en passiva zijn volgens de volgende hiërarchie bepaald:

<i>In € miljoenen</i>	Totaal	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
2013				
- overige kapitaalbelangen	418,1	-	-	418,1
- afgeleide financiële instrumenten	66,1	-	66,1	-
2012				
- overige kapitaalbelangen	403,9	-	-	403,9
- afgeleide financiële instrumenten	87,8	-	87,8	-

Onderstaand is een vergelijking opgenomen van de financiële instrumenten waarvan de boekwaarde geen benadering is van de reële waarde:

<i>In € miljoenen</i>	2013		2012	
	Boekwaarde	Reële waarde	Boekwaarde	Reële waarde
Rentedragende leningen	4.188,4	4.549,2	4.059,1	4.568,0
Kortlopend deel van de rentedragende leningen	37,8	37,9	1.130,0	1.181,0

De reële waarde van deze financiële instrumenten zijn volgens de volgende hiërarchie bepaald:

<i>In € miljoenen</i>	Totaal	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
2013				
- rentedragende leningen	4.549,2	3.502,0	1.047,2	-
- kortlopend deel van de rentedragende leningen	37,9	-	37,9	-
2012				
- rentedragende leningen	4.568,0	3.624,1	943,9	-
- kortlopend deel van de rentedragende leningen	1.181,0	1.166,7	14,3	-

Voor een toelichting op de mutaties van de overige kapitaalbelangen verwijzen wij naar punt 6 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

22. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Investeringsverplichtingen

Ultimo 2013 heeft de N.V. Nederlandse Gasunie voor € 192 miljoen niet in de balans opgenomen verplichtingen inzake investeringsprojecten tegen € 221 miljoen in 2012.

In 2013 is hierin inbegrepen een bedrag van € 80 miljoen (2012: € 42 miljoen) voor Integrated Open Season Duitsland, € 39 miljoen (2012: € 24 miljoen) voor Integrated Open Season Nederland en € 18 miljoen (2012: nihil) voor de bouw van de Elbe tunnel.

Leaseverplichtingen (operational lease)

De totale leaseverplichtingen ultimo 2013 bedragen € 63 miljoen (2012: € 65 miljoen). Deze zijn als volgt te specificeren:

Looptijd	Verplichting per 31 dec. 2013	Verplichting per 31 dec. 2012
0 – 1 jaar	€ 9 miljoen	€ 11 miljoen
1 – 5 jaar	€ 13 miljoen	€ 15 miljoen
> 5 jaar	€ 41 miljoen	€ 39 miljoen

Deze verplichtingen hebben onder andere betrekking op de operational leaseovereenkomsten van bedrijfswagens en personenauto's. De vaste leasevergoeding is mede gebaseerd op de waarde van het leaseobject en de verwachte exploitatiekosten op basis van een genormeerde kilometrage per jaar. Daarnaast geldt een variabele vergoeding per kilometer indien het aantal genormeerde kilometers wordt overschreden. De gemiddelde resterende looptijd van de leaseverplichtingen is circa 2 jaar. De werkelijke operational leasekosten betreffende bedrijfswagens en personenauto's over 2013 bedroegen circa € 7 miljoen (2012: circa € 9 miljoen).

Voor de locatie van de LNG terminal in Rotterdam (Gate) zijn diverse leaseovereenkomsten afgesloten waarvan de grootste qua omvang met het Havenbedrijf Rotterdam. Deze overeenkomsten met een resterende looptijd van 44 jaar hebben betrekking op de lease van de

gronden. De gemiddelde leaseverplichting van alle overeenkomsten bedraagt ultimo 2013 circa € 1 miljoen (2012: circa € 1 miljoen) per jaar.

Overige verplichtingen

De overige verplichtingen ultimo 2013 bedragen € 411 miljoen (2012: € 427 miljoen). Deze verplichtingen zijn als volgt samengesteld:

Looptijd	Contractwaarde per 31 dec. 2013	Contractwaarde per 31 dec. 2012
0 – 1 jaar	€ 97 miljoen	€ 154 miljoen
1 – 5 jaar	€ 171 miljoen	€ 167 miljoen
> 5 jaar	€ 143 miljoen	€ 106 miljoen

De overige verplichtingen hebben betrekking op verplichtingen die zijn aangegaan bij leveranciers ten behoeve van het uitvoeren van bedrijfsactiviteiten.

Nadere toelichting op de geconsolideerde winst-en-verliesrekening

23. Personeelskosten

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Salarissen	136,6	140,1
Sociale lasten	15,5	16,0
Pensioenkosten	- / - 56,8	32,6
Totaal personeelskosten	95,3	188,7

De 'pensioenkosten' van de toegezegde bijdrageregelingen bedragen € 12,1 miljoen (2012: € 0,1 miljoen).

In de 'pensioenkosten' 2013 is de financiële afwikkeling door beëindiging van de toegezegd-pensioenregeling in Nederland met ingang van 1 juli 2013 opgenomen. Voor aanvullende informatie verwijzen wij naar punt 16 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans.

Bezoldiging van bestuurders en commissarissen

I. Bestuurder(s) van de vennootschap

<i>In €</i>	Salaris	Variabele beloning	Beloning betaalbaar op termijn	Sociale lasten	Overige emolumenten
2013					
Raad van Bestuur					
Dr. Ir. G.H. Graaf, waarnemend voorzitter	248.447	71.748	65.661	33.340	18.273
I.M. Oudejans RA	249.548	74.172	61.166	30.575	41.877
P.C. van Gelder MSc, voorzitter (afgetreden per 1 sep 2013)	179.995	48.340	84.772	39.674	50.784

Bovengenoemde variabele beloningen zijn gebaseerd op het bereiken van de afgesproken doelstellingen gedurende het verslagjaar. Zij bestaan uit collectieve Gasunie-doelstellingen en uit functiespecifieke doelstellingen, zoals verwoord in het hoofdstuk 'Remuneratiebeleid Raad van Bestuur'. De collectieve Gasunie-doelstellingen hebben betrekking op te behalen financiële- en operationele resultaten over 2013.

Sinds 1 juli 2010 was een separate pensioenovereenkomst, gebaseerd op een voorwaardelijk middelloonsysteem, van toepassing voor leden van de Raad van Bestuur. Per 1 juli 2013 is de pensioenovereenkomst van de medewerkers van de N.V. Nederlandse Gasunie gewijzigd. De nieuwe pensioentoezegging houdt in dat de vennootschap zich verplicht heeft tot het betalen van een vaste, vooraf vastgestelde premie. Deze premie is gebaseerd op een voorwaardelijk

middelloodsysteem, met als ambitie een opbouw van 2% per jaar van de pensioengrondslag. Deze pensioenovereenkomst is per 1 juli 2013 ook van toepassing op de leden van de Raad van Bestuur.

Ter beperking van de reis- en verblijfkosten van de heer Oudejans heeft de N.V. Nederlandse Gasunie per 1 december 2012 een pied-à-terre in Groningen gehuurd. De daarmee gemoeide kosten zijn in de kolom 'Overige emolumenten' opgenomen.

De heer Graaf heeft na het vertrek van de heer Van Gelder van 1 september 2013 tot en met 28 februari 2014 het voorzitterschap van de Raad van Bestuur waargenomen. In verband hiermee is aan hem tijdelijk een toeslag op zijn salaris toegekend.

In 2010 is met de heer Van Gelder overeengekomen dat de N.V. Nederlandse Gasunie de premie voor de pensioenspaarregeling over de grondslag ter grootte van de variabele beloning voor haar rekening zou nemen. In verband hiermee heeft de N.V. Nederlandse Gasunie in 2013 een storting van € 31.203 over de gehele diensttijd aan het pensioenfonds gedaan. Dit bedrag is opgenomen in de kolom 'Beloning betaalbaar op termijn'. Eveneens was met de heer Van Gelder overeengekomen dat hij geen werknemersbijdrage in de pensioenpremie verschuldigd is. Omdat hiermee in 2012 geen rekening is gehouden, is het vergelijkende cijfer over 2012 aangepast. De correctie bedraagt € 10.849.

De vennootschap is over de in 2013 uitgekeerde bezoldiging van bestuurders een crisisheffing verschuldigd van totaal € 80.116. Dit bedrag is in bovenstaande tabel opgenomen in de kolom 'Sociale lasten'.

<i>In €</i>	Salaris	Variabele beloning	Beloning betaalbaar op termijn *)	Sociale lasten **)	Overige emolu- menten ***)
2012					
Raad van Bestuur					
P.C. van Gelder MSc, voorzitter	266.667	80.638	54.947	44.172	46.766
I.M. Oudejans RA (aangetreden per 1 oktober 2012)	61.830	17.314	10.140	2.242	4.344
Dr. Ir. G.H. Graaf	230.151	65.407	44.828	27.132	41.648
Drs. Ir. H.A.T. Chin Sue RC (afgetreden per 1 juli 2012)	121.765	32.875	290.764	20.477	87.441

*) Gasunie kent een separate middelloodregeling voor de leden van de Raad van Bestuur die na 1 juli 2010 zijn toegetreden. De in de bovenstaande tabel vermelde premie is de gemiddelde premie ten behoeve van de leden van de Raad van Bestuur. Door de komst van nieuwe leden zijn de premiepercentages veranderd. Aan de regeling zelf is niets veranderd.

**) Ter wille van de vergelijkbaarheid met 2013 is in bovenstaande tabel de kolom 'Sociale lasten' toegevoegd.

***) Gasunie heeft in 2012 een aantal voor het gehele personeel geldende regelingen versoberd, waarvan de jubileumregeling de grootste component is. Ter compensatie daarvan zijn eenmalig uitkeringen gedaan. Bij de bedragen in deze kolom is met ingang van 2012 ook de fiscale bijtelling van de lease-auto inbegrepen.

Per 1 juli 2012 is de heer Chin Sue uit de Raad van Bestuur getreden. Met hem was afgesproken dat hij vanaf die datum diverse werkzaamheden voor de N.V. Nederlandse Gasunie verricht. Het dienstverband is per 1 juli 2013 beëindigd. In het kader van de beëindiging van zijn lidmaatschap van de Raad van Bestuur en zijn dienstverband is aan hem een binnen de kaders van de Corporate Governance Code passende vergoeding van één jaarsalaris toegekend.

Bovengenoemde variabele beloningen zijn gebaseerd op het bereiken van de afgesproken doelstellingen gedurende het verslagjaar. Zij bestaan uit collectieve Gasunie-doelstellingen en uit functiespecifieke doelstellingen, zoals verwoord in het hoofdstuk 'Remuneratiebeleid Raad van Bestuur'. De collectieve Gasunie-doelstellingen hebben betrekking op te behalen financiële- en operationele resultaten over 2012.

De vennootschap is over de in 2012 uitgekeerde bezoldiging van bestuurders een crisisheffing verschuldigd van totaal € 70.625. Dit bedrag is in bovenstaande tabel opgenomen in de kolom 'Sociale lasten'.

II. Commissarissen van de vennootschap

<i>In €</i>	Bezoldiging
2013	
R. de Jong RA, interim-voorzitter	43.000
Mr. M.M. Jonk (aangetreden per 1 oktober 2013)	5.500
Drs. M.J. Poots-Bijl RC	29.093
Dr. W.J.A.H. Schoeber (aangetreden per 1 oktober 2013)	6.250
Ir. J.P.H.J. Vermeire	30.000
Ir. G.J. van Luijk, voorzitter (afgetreden per 23 april 2013)	13.289
Ir. H.L.J. Noy, vice-voorzitter (afgetreden per 23 april 2013)	10.416
Drs. A. Lont (afgetreden per 23 april 2013)	8.979
2012	
Ir. G.J. van Luijk, voorzitter	39.627
Ir. H.L.J. Noy, vice-voorzitter	31.595
R. de Jong RA (aangetreden per 16 mei 2012)	15.000
Drs. A. Lont	26.775
Drs. M.J. Poots-Bijl RC	28.917
Ir. J.P.H.J. Vermeire	30.000
Drs. C. Griffioen RA (afgetreden per 1 mei 2012)	10.353

De bezoldiging van de leden van de Raad van Commissarissen over het boekjaar 2013 bedraagt in totaal € 146.527 (2012: € 182.267).

In de periode tussen het vertrek van de heer Van Gelder en de komst van een nieuwe voorzitter van de Raad van Bestuur heeft de heer De Jong in overleg met de aandeelhouder versterkt toezicht gehouden. In verband hiermee is aan hem een toeslag van € 2.500 per maand toegekend op zijn normale bezoldiging.

III. Ex-bestuurder(s) van de vennootschap

Per 1 september 2013 is de heer Van Gelder uit dienst getreden. Bij zijn vertrek zijn geen aanvullende afspraken gemaakt.

De heer Chin Sue is per 1 juli 2012 uit de Raad van Bestuur getreden en het dienstverband is beëindigd per 1 juli 2013.

Per 1 oktober 2011 is de heer Dam uit de Raad van Bestuur getreden. Met hem is afgesproken dat hij tot 1 augustus 2012 in dienst blijft van Gasunie, waarbij hij diverse werkzaamheden voor Gasunie zal verrichten en tevens voor 50% van zijn tijd vanuit Gasunie bij Energy Delta Institute zal zijn gedetacheerd. Per 1 augustus 2012 is de heer Dam met pensioen gegaan.

<i>In €</i>	Salaris	Variabele beloning	Beloning betaalbaar op termijn	Sociale lasten *)	Overige emolumenten **)
2013					
Drs. Ir. H.A.T. Chin Sue RC, voor de periode 1 januari tot en met 30 juni 2013	123.713	32.116	47.866	21.542	36.845
2012					
Ing. E. Dam, voor de periode 1 januari tot en met 31 juli 2012	108.324	36.832	41.297	31.001	77.544
Drs. Ir. H.A.T. Chin Sue RC, voor de periode 1 juli tot en met 31 december 2012	123.713	32.875	44.031	20.477	18.722

*) *Ter wille van de vergelijkbaarheid met 2013 is in bovenstaande tabel de kolom 'Sociale lasten' toegevoegd.*

**) *Gasunie heeft in 2012 een aantal voor het gehele personeel geldende regelingen versoberd, waarvan de jubileumregeling de grootste component is. Ter compensatie daarvan zijn eenmalig uitkeringen gedaan. Bij de bedragen in deze kolom is met ingang van 2012 ook de fiscale bijtelling van de lease-auto inbegrepen.*

De vennootschap is over de in 2013 uitgekeerde bezoldiging van ex-bestuurders een crisisheffing verschuldigd van totaal € 18.323 (2012: € 44.995). Dit bedrag is in bovenstaande tabel opgenomen in de kolom 'Sociale lasten'.

24. Overige bedrijfslasten

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	228,5	216,7
Kosten van netwerkbeheer	165,3	181,4
Overige bedrijfslasten	42,1	66,5
Totaal overige bedrijfslasten	435,9	464,6

Onder de 'overige bedrijfslasten' zijn de toevoegingen aan de voorziening voor opruimingskosten en saneringen van € 3,3 miljoen (2012: € 9,0 miljoen) en de mutaties in de voorziening voor incourante voorraden van € 0,1 miljoen voordelig (2012: € 0,6 miljoen voordelig) opgenomen.

25. Financieringsbaten

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Rentebaten	4,7	2,1
Totaal financieringsbaten	4,7	2,1

De rentebaten hebben betrekking op uitgezette gelden en vorderingen.

26. Financieringslasten

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Rentelasten	195,5	225,1
Resultaten op vreemde valuta	0,1	0,1
Overige financieringslasten	3,4	2,6
Totaal financieringslasten	199,0	227,8

De rentelasten van de financiële verplichtingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs bedragen € 211,3 miljoen (2012: € 241,1 miljoen). Hiervan heeft in 2012 € 20,1 miljoen betrekking op het verschil tussen de uitoefenprijs en de nominale waarde van de vervroegde aflossing op obligatieleningen in juli 2012 (zie ook punt 14 van de toelichting). De rentelasten met betrekking tot (kortlopende) financieringen bedragen € 1,8 miljoen (2012: € 1,1 miljoen). Van de rentelasten is in 2013 in totaal € 17,6 miljoen geactiveerd (2012: € 17,1 miljoen) rekening houdend met een gewogen gemiddelde rentevoet van 3,9% (2012: 4,7%).

27. Belastingen

De belastinglast over het resultaat in de geconsolideerde winst-en-verliesrekening bestaat uit de volgende componenten:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Verschuldigde vennootschapsbelasting over het boekjaar	79,8	25,8
Verschuldigde vennootschapsbelasting over voorgaande jaren	- / - 5,0	-
Mutatie in uitgestelde belastingen	84,3	85,7
Totale belastinglast	159,1	111,5

De aansluiting tussen het effectieve belastingtarief en het toepasselijke belastingtarief voor de geconsolideerde jaarrekening is als volgt:

<i>In procenten</i>	2013	2012
Winst-en-verliesrekening		
Toepasselijk tarief (Nederland nominaal)	25,0	25,0
Aanpassingen uit voorgaande jaren	0,1	-
Effect tariefswijziging op de uitgestelde belastingen	0,1	-
Overige verschillen	0,3	-/- 1,3
Effectief tarief	25,5	23,7
Uitgestelde belastingen		
Toepasselijk tarief (voor volgende boekjaren)	25,0	25,0
Effectief tarief (voor volgende boekjaren)	25,0	25,0

De overige verschillen betreffen niet-belaste bedragen als gevolg van onder meer de toepassing van de deelnemingsvrijstelling, alsmede tariefsverschillen tussen Nederland en Duitsland.

28. Aantal werknemers

De gemiddelde personeelsbezetting in fulltime-equivalenten bedraagt voor 2013 1.686 (2012: 1.684). De personeelsbezetting bedraagt ultimo 2013 1.686 fulltime-equivalenten (2012: 1.685).

29. Uitgekeerd en voorgesteld dividend

De Raad van Bestuur stelt voor om van de winst over 2013 € 139,3 miljoen toe te voegen aan de algemene reserve en € 325,1 miljoen aan de aandeelhouder uit te keren. Dit dividendvoorstel is niet verwerkt in de balans per 31 december 2013 en de toelichting. Over 2012 is € 215,2 miljoen slotdividend uitgekeerd in 2013.

30. Financiële informatie per segment

De informatie wordt gesegmenteerd naar de activiteiten van de groep waarin de groep actief is. De operationele segmenten weerspiegelen de managementstructuur van de groep. De volgende segmenten worden onderscheiden:

- *Gasunie Transport Services*
Dit segment beslaat het netbeheer Nederland en is verantwoordelijk voor de aansturing van transport, de ontwikkeling van leidingnet en bijbehorende installaties en het bevorderen van de marktwerking.
- *Gasunie Deutschland*
Dit segment beslaat het netbeheer Duitsland en is verantwoordelijk voor de aansturing van transport, de ontwikkeling van leidingnet en bijbehorende installaties en het bevorderen van de marktwerking.
- *Participations & Business Development*
Dit segment richt zich op het faciliteren van de komst van nieuwe gasstromen naar Noordwest-Europa via LNG-aanvoer en lange afstandspijpleidingen en op het benutten van de geologische infrastructuur voor de opslag van aardgas. Deelname in (inter)nationale projecten op het

gebied van aardgasinfrastructuur in Nederland en Duitsland maken hiervan eveneens deel uit. Onder dit segment vallen tevens de joint ventures voor pijpleidingen die het Gasunie-transportnet verbinden met buitenlandse markten, zoals de BBL-leiding naar het Verenigd Koninkrijk.

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de segmenten wijken niet af van de grondslagen zoals die in de geconsolideerde en vennootschappelijke jaarrekening worden gehanteerd.

In 2013 wordt in lijn met de interne rapportering aan het management inzake de 'informatie over activa en verplichtingen' per segment, anders dan voorgaande jaren, alleen informatie verstrekt per segment over de materiële vaste activa, de immateriële vaste activa, de investeringen in geassocieerde deelnemingen en de overige kapitaalbelangen. De vergelijkende cijfers over 2012 zijn overeenkomstig aangepast.

De activa, verplichtingen, opbrengsten en resultaten van een segment omvatten zowel posten die rechtstreeks tot dat segment behoren als posten die redelijkerwijs aan dat segment kunnen worden toegerekend. De transactie prijzen voor leveringen tussen segmenten worden bepaald op zakelijke basis.

I. Informatie over activa

<i>In € miljoenen</i>	Activa	
	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Segmenten		
- Gasunie Transport Services	6.897,3	6.721,8
- Gasunie Deutschland	1.213,6	1.037,7
- Participations & Business Development	1.765,8	1.704,7
Segmententotaal	9.876,7	9.464,2
Niet-gealloceerde activa	729,3	1.608,9
Totaal geconsolideerde activa	10.606,0	11.073,1

De gealloceerde activa bevat de materiële vaste activa, de immateriële vaste activa, de investeringen in geassocieerde deelnemingen en de overige kapitaalbelangen. De niet-gealloceerde activa bevat de uitgestelde belastingvorderingen en de vlottende activa.

II. Informatie over opbrengsten en resultaat

<i>In € miljoenen</i>	Opbrengsten		Segmentresultaat	
	2013	2012	2013	2012
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	1.083,1	1.053,9	531,9	422,6
- Gasunie Deutschland	227,9	239,6	78,3	83,0
- Participations & Business Development	274,7	271,8	188,0	166,5
Inter-segment	- / - 58,7	- / - 59,2		
Segmententotaal	1.527,0	1.506,1	798,2	672,1
Financiële baten en lasten			- / - 174,7	- / - 201,9
Resultaat vóór belastingen			623,5	470,2
Belastingen			- / - 159,1	- / - 111,5
Opbrengsten en resultaat na belastingen over de periode	1.527,0	1.506,1	464,4	358,7

Gedurende 2013 heeft het segment Gasunie Transport Services voor € 0,8 miljoen (2012: € 0,8 miljoen), het segment Gasunie Deutschland voor € 0,7 miljoen (2012: € 1,7 miljoen) en het segment Participations & Business Development voor € 57,2 miljoen (2012: € 56,7 miljoen) aan inter-segment diensten geleverd.

III. Overige segmentinformatie

<i>In € miljoenen</i>	Investerings in vaste activa	
	2013	2012
Segmenten		
- Gasunie Transport Services	405,0	370,8
- Gasunie Deutschland	206,5	84,9
- Participations & Business Development	66,6	59,4
Segmententotaal	678,1	515,1

De vermelde vaste activa bevat de materiële vaste activa, de immateriële vaste activa, de investeringen in geassocieerde deelnemingen en de overige kapitaalbelangen.

<i>In € miljoenen</i>	Afschrijvingen		Andere materiële niet-geldelijke posten dan afschrijvingen	
	2013	2012	2013	2012
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	221,4	207,4	- / - 93,0	32,9
- Gasunie Deutschland	25,1	21,4	7,9	5,2
- Participations & Business Development	44,0	40,5	- / - 16,4	4,0
Segmententotaal	290,5	269,3	- / - 101,5	42,1

De 'andere materiële niet-geldelijke posten dan afschrijvingen' betreffen dotaties aan en vrijval van voorzieningen.

<i>In € miljoenen</i>	Investerings in geassocieerde deelnemingen		Aandeel in het vermogen van geassocieerde deelnemingen	
	2013	2012	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	-	-	0,1	0,1
- Gasunie Deutschland	-	-	116,0	118,5
- Participations & Business Development	0,4	0,1	10,4	10,0
Segmententotaal	0,4	0,1	126,5	128,6

<i>In € miljoenen</i>	Acquisities in geassocieerde deelnemingen		Aandeel in resultaat geassocieerde deelnemingen	
	2013	2012	2013	2012
Segmenten				
- Gasunie Transport Services	-	-	-	-
- Gasunie Deutschland	-	-	19,5	25,7
- Participations & Business Development	- *)	-	0,0	- / - 1,9
Segmententotaal	-	-	19,5	23,8

*) Het bedrag samenhangend met de acquisitie van aandeel geassocieerde deelneming is gesaldeerd met het bedrag van de desinvestering hiervan.

31. Informatie over producten en diensten

<i>In € miljoenen</i>	Opbrengsten van derden	
	2013	2012
Gastransport	1.315,5	1.289,2
Overige activiteiten	211,5	216,9
Totaal	1.527,0	1.506,1

32. Geografische informatie

Bij het bepalen van de opbrengsten van derden en de vaste activa per geografisch gebied wordt primair bepaald aan de hand van het gebied, waar het transport plaatsvindt. De N.V. Nederlandse Gasunie heeft sinds 1 juli 2008 activiteiten in twee geografische gebieden: in Nederland en buiten Nederland.

<i>In € miljoenen</i>	Opbrengsten van derden		Vaste activa	
	2013	2012	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Nederland	1.226,3	1.198,2	7.963,4	7.734,3
Buiten Nederland	300,7	307,9	1.913,3	1.729,9
Totaal	1.527,0	1.506,1	9.876,7	9.464,2

De vermelde vaste activa bevat de materiële vaste activa, de immateriële vaste activa, de investeringen in geassocieerde deelnemingen en de overige kapitaalbelangen.

33. Belangrijke cliënten

De vennootschap behaalde in 2013 en 2012 ten minste 10% van haar externe opbrengsten ter zake van gastransport bij één enkele externe cliënt.

34. Verbonden partijen

De dienstverlening tussen de N.V. Nederlandse Gasunie en haar verbonden partijen vindt plaats op zakelijke gronden (at arm's length).

GasTerra B.V. is een verbonden partij, omdat de Staat der Nederlanden direct en indirect invloed van betekenis heeft. De N.V. Nederlandse Gasunie verleent gastransportdiensten aan GasTerra B.V. Deze diensten worden uitgevoerd in overeenstemming met het bepaalde in de Gaswet waarbij de N.V. Nederlandse Gasunie is gehouden om non-discriminatoire te handelen en conform aanvraag zaken te doen. De in rekening gebrachte tarieven zijn vastgesteld door de ACM welke onafhankelijk is van de Staat der Nederlanden. GasTerra B.V. kan als belangrijke cliënt worden gekwalificeerd.

Vennootschappelijke jaarrekening

Vennootschappelijke balans per 31 december (vóór winstbestemming)

<i>In € miljoenen</i>		Nadere toelichting	2013	2012
Activa				
Vaste activa				
- materiële vaste activa	1	6.984,8	6.804,7	
- financiële vaste activa	2	2.794,0	2.517,9	
- uitgestelde belastingvorderingen		366,8	458,7	
			10.145,6	9.781,3
Vlottende activa				
- voorraden			29,7	33,8
- handels- en overige vorderingen			170,5	146,4
- vorderingen op groepsmaatschappijen			23,0	25,5
- geldmiddelen en kasequivalenten			19,7	853,5
Totaal activa			10.388,5	10.840,5
Passiva				
Eigen vermogen				
- geplaatst kapitaal	3	0,2	0,2	
- herwaarderingsreserve	4	2.099,5	2.175,9	
- wettelijke reserve deelnemingen	5	165,5	115,6	
- algemene reserve	6	2.484,3	2.206,1	
- resultaat boekjaar	7	464,4	358,7	
			5.213,9	4.856,5
Voorzieningen	8		92,4	284,1
Langlopende verplichtingen				
- rentedragende leningen			3.878,6	3.750,0
Kortlopende verplichtingen				
- kortlopende financieringsverplichtingen			384,4	1.115,8
- handelsschulden en overige te betalen posten			297,4	304,3
- schulden aan groepsmaatschappijen			521,8	529,8
Totaal passiva			10.388,5	10.840,5

Vennootschappelijke winst-en-verliesrekening

<i>In € miljoenen</i>	Nadere toelichting	2013	2012
Bruto-opbrengsten	1.432,4	1.409,2	
Terugbetaling verrekening tarieven	- / - 206,4	- / - 214,8	
Netto-opbrengsten		1.226,0	1.194,4
Personeelskosten	- / - 64,0	- / - 159,2	
Overige bedrijfslasten	11 - / - 382,7	- / - 395,8	
Afschrijvingen	- / - 227,4	- / - 211,5	
Totale lasten		- / - 674,1	- / - 766,5
Bedrijfsresultaat		551,9	427,9
Financieringsbaten en -lasten	13 - / - 138,2	- / - 147,8	
Aandeel in resultaat groepsmaatschappijen en geassocieerde deelnemingen		175,3	164,4
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening vóór belastingen		589,0	444,5
Belastingen		- / - 124,6	- / - 85,8
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening na belastingen		464,4	358,7

Toelichting op de vennootschappelijke financiële overzichten

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

De vennootschappelijke jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor de financiële verslaggeving en de wettelijke bepaling inzake de jaarrekening (NL GAAP) waarbij gebruik is gemaakt van de in Burgerlijk Wetboek 2 artikel 362 lid 8 geboden mogelijkheid om in de vennootschappelijke jaarrekening de waarderingsgrondslagen toe te passen die ook worden toegepast in de geconsolideerde jaarrekening. Dit betreffen de bepalingen van de IFRS, zoals aanvaard binnen de Europese Unie.

Voor de grondslagen voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening. In deze toelichting worden de aanvullingen op de toelichting op de geconsolideerde financiële overzichten vermeld.

Belangen in groepsmaatschappijen worden gewaardeerd op netto-vermogenswaarde. Indien en voor zover de vennootschap niet zonder beperking uitkering van de resultaten aan haar kan bewerkstelligen, worden de resultaten in een wettelijke reserve opgenomen.

Nadere toelichting op de vennootschappelijke balans

1. Materiële vaste activa

<i>In € miljoenen</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2013	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Boekwaarde per 31 dec. 2013
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	98,2	2,3	0,5	3,7	96,3
Compressorstations	694,6	41,1	0,1	36,5	699,1
Installaties	885,8	66,4	3,9	56,4	891,9
Hoofdtransportleidingen c.a.	3.920,5	199,3	-	87,9	4.031,9
Regionale transportleidingen c.a.	734,3	8,5	3,4	15,5	723,9
Andere vaste bedrijfsmiddelen	137,8	28,6	-	27,4	139,0
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	333,5	69,2	-	-	402,7
Totaal voor boekjaar 2013	6.804,7	415,4	7,9	227,4	6.984,8

<i>In € miljoenen</i>	Boekwaarde per 1 jan. 2012	Investe- ringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Boekwaarde per 31 dec. 2012
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	100,8	1,7	0,4	3,9	98,2
Compressorstations	657,3	72,5	0,4	34,8	694,6
Installaties	735,6	201,2	1,4	49,6	885,8
Hoofdtransportleidingen c.a.	3.951,5	52,5	1,2	82,3	3.920,5
Regionale transportleidingen c.a.	694,5	53,7	1,9	12,0	734,3
Andere vaste bedrijfsmiddelen	133,4	35,4	2,1	28,9	137,8
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	362,8	-/- 29,3	-	-	333,5
Totaal voor boekjaar 2012	6.635,9	387,7	7,4	211,5	6.804,7

<i>In € miljoenen</i>	Aanschaf- waarde per 31 dec. 2013	Cumulatieve afschrijvingen *) per 31 dec. 2013	Aanschaf- waarde per 31 dec. 2012	Cumulatieve afschrijvingen *) per 31 dec. 2012
Bedrijfsgebouwen en -terreinen	166,9	70,6	165,4	67,2
Compressorstations	945,8	246,7	908,4	213,8
Installaties	1.316,1	424,2	1.264,8	379,0
Hoofdtransportleidingen c.a.	4.899,0	867,1	4.676,0	755,5
Regionale transportleidingen c.a.	920,1	196,2	944,3	210,0
Andere vaste bedrijfsmiddelen	457,0	318,0	428,7	290,9
Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	402,7	-	333,5	-
Totaal	9.107,6	2.122,8	8.721,1	1.916,4

*) Inclusief eventuele bijzondere waardeveranderingen.

2. Financiële vaste activa

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Groepsmaatschappijen		
Kapitaalbelang per 1 januari	1.695,0	1.130,8
Mutaties		
- investeringen	10,3	280,3
- rechtstreekse eigen vermogen mutaties	56,4	118,7
- resultaat groepsmaatschappijen	175,3	166,2
- terugbetaling agio	- / - 11,1	-
- ontvangen dividend	- / - 10,4	- / - 1,0
Kapitaalbelang per 31 december	1.915,5	1.695,0
Financiering per 1 januari	812,9	696,9
Mutaties		
- verstrekte langlopende leningen	143,5	435,5
- aflossing langlopende leningen	- / - 88,4	- / - 319,5
Financiering per 31 december	868,0	812,9
Balans per 31 december	2.783,5	2.507,9
Investerings in geassocieerde deelnemingen	10,5	10,0
Totaal financiële vaste activa	2.794,0	2.517,9

Het kortlopend deel van de langlopende leningen bedraagt ultimo 2013 € 20,0 miljoen (ultimo 2012: nihil). Dit bedrag is in bovenstaande tabel opgenomen in de financiering van de groepsmaatschappijen.

Voor een toelichting op de investeringen in geassocieerde deelnemingen verwijzen wij naar punt 5 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans in de geconsolideerde jaarrekening.

3. Geplaatst kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 756.000 en is verdeeld in 7.560 aandelen van elk € 100 nominaal. Hiervan zijn 1.512 aandelen geplaatst en volgestort.

De geplaatste aandelen worden gehouden door de Staat der Nederlanden.

De mutaties in het geplaatst kapitaal zijn als volgt:

<i>In €</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	151.200	151.200
Mutaties	-	-
Stand per 31 december	151.200	151.200

4. Herwaarderingsreserve

De mutaties in de herwaarderingsreserve zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	2.175,9	2.247,3
Gerealiseerd deel van de ongerealiseerde herwaardering	- / - 75,2	- / - 70,0
Overgeboekt naar de winst-en-verliesrekening,	- / - 1,6	- / - 1,8
waarvan vennootschapsbelasting	0,4	0,4
Stand per 31 december	2.099,5	2.175,9

De herwaarderingsreserve ultimo 2013 heeft evenals in 2012 betrekking op de herwaardering van de materiële vaste activa per 1 januari 2004 en de cash flow hedge van de N.V. Nederlandse Gasunie gerelateerd aan een tweetal obligatieleningen.

<i>In € miljoenen</i>	31 dec. 2013	31 dec. 2012
Herwaardering van de materiële vaste activa per 1 januari 2004	2.092,9	2.168,1
Cash flow hedge N.V. Nederlandse Gasunie,	8,8	10,4
waarvan vennootschapsbelasting	- / - 2,2	- / - 2,6
	6,6	7,8
Totaal	2.099,5	2.175,9

5. Wettelijke reserve deelnemingen

De mutaties in de wettelijke reserve deelnemingen zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	115,6	-/- 8,4
Mutatie in cash flow hedge reserve, waarvan vennootschapsbelasting	25,6 - / - 6,4	-/- 18,4 4,6
Mutatie van tegen reële waarde gewaardeerde overige kapitaalbelangen	31,2	137,6
Aandeel in niet zonder beperking uitkeerbare ingehouden winsten	- / - 0,5	0,2
Stand per 31 december	165,5	115,6

De 'actuariële winsten en verliezen ter zake van personeelsbeloningen' met betrekking tot Gasunie Deutschland zijn geherrubriceerd van de 'wettelijke reserve deelnemingen' naar de 'algemene reserve', omdat het een vrij uitkeerbare reserve betreft. De vergelijkende cijfers over 2012 zijn overeenkomstig aangepast.

6. Algemene reserve

De mutaties in de algemene reserve zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	2.206,1	2.800,2
Bestemming resultaat voorgaand boekjaar	143,5	-/- 602,0
Saldo van actuariële winsten en verliezen ter zake van personeelsbeloningen, waarvan vennootschapsbelasting	78,1 - / - 19,8	-/- 82,9 21,0
Gerealiseerd deel van de ongerealiseerde herwaardering	75,2	70,0
Mutaties wettelijke reserves	1,2	-/- 0,2
Stand per 31 december	2.484,3	2.206,1

De 'actuariële winsten en verliezen ter zake van personeelsbeloningen' met betrekking tot Gasunie Deutschland zijn geherrubriceerd van de 'wettelijke reserve deelnemingen' naar de 'algemene reserve', omdat het een vrij uitkeerbare reserve betreft. De vergelijkende cijfers over 2012 zijn overeenkomstig aangepast.

7. Resultaat boekjaar

De mutaties in het resultaat boekjaar zijn als volgt:

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Stand per 1 januari	358,7	-/- 602,0
Uitgekeerd dividend	- / - 215,2	-
Bestemming van het resultaat	- / - 143,5	602,0
Resultaat over het boekjaar	464,4	358,7
Stand per 31 december	464,4	358,7

8. Voorzieningen

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Voorziening voor pensioenverplichtingen	-	179,5
Voorziening voor jubileumuitkeringen	5,0	5,1
Voorziening voor secundaire arbeidsvoorwaarden na pensionering	4,9	5,5
Voorziening voor reorganisatiekosten	0,0	0,1
Voorziening voor opruimingskosten en saneringen	82,5	93,9
Totaal voorzieningen	92,4	284,1

Voor een nadere specificatie van deze voorzieningen verwijzen wij naar punt 16 en 17 van de nadere toelichting op de geconsolideerde balans in de geconsolideerde jaarrekening.

9. Overige posten in de vennootschappelijke balans

Voor een toelichting op de overige posten in de vennootschappelijke balans verwijzen wij naar de toelichting op de desbetreffende geconsolideerde posten in de geconsolideerde jaarrekening.

10. Gebeurtenissen na balansdatum

Per 1 januari 2014 heeft de N.V. Nederlandse Gasunie het eigendom van het gastransportnetwerk in Nederland en de daarmee samenhangende activa, passiva en activiteiten overgedragen aan haar 100%-groepsmaatschappij Gasunie Transport Services B.V. De overdracht maakt onderdeel uit van de certificering van Gasunie Transport Services B.V. als onafhankelijke netbeheerder.

Tevens is per 1 januari 2014 het eigendom en de daarmee samenhangende activiteiten van de Peakshaver-installatie op de Maasvlakte in Rotterdam overgedragen aan haar 100%-groepsmaatschappij Gasunie Peakshaver B.V., opgericht op 1 januari 2014. Hiermee wordt beoogd de aansturing van de Peakshaver-installatie binnen Gasunie te vereenvoudigen.

De N.V. Nederlandse Gasunie heeft de overdracht van het gastransportnetwerk en de Peakshaver-installatie intern gefinancierd door het verstrekken van eigen vermogen en langlopende rentedragende leningen aan beide groepsmaatschappijen.

In onderstaand overzicht wordt indicatief inzicht gegeven in de financiële gevolgen voor de balans van de vennootschap per 1 januari 2014:

<i>In € miljoenen</i>	Balans voor overdracht	Afrekening intercompany posities & contractuele afsprake *)	Overdracht gastransport netwerk	Overdracht Peakshaver	Verstreckte aanvullende financiering	Balans na overdracht
Activa						
Vaste activa						
- materiële vaste activa	6.985	4	-/- 6.871	-/- 118	-	-
- financiële vaste activa	2.794	-/- 1	-	-	7.461	10.254
- uitgestelde belastingvorderingen	367	-	-/- 483	-	-	-/- 116
Vlottende activa	243	-	-/- 156	-	-	87
Totaal activa	10.389	3	- / - 7.510	- / - 118	7.461	10.225
Passiva						
Eigen vermogen	5.214	-	-	-	-	5.214
Voorzieningen	92	-	-/- 83	-	-	9
Langlopende verplichtingen						
- rentedragende leningen	3.879	-	-	-	-	3.879
Kortlopende verplichtingen	1.204	3	-/- 84	-	-	1.123
Totaal passiva	10.389	3	- / - 167	-	-	10.225

*) De contractuele afspraak betreft een verplichting van Gasunie Transport Services B.V. aan Gasunie Peakshaver B.V. tot het aanvullen van de gasvoorraad in de Peakshaver-installatie tot het overeengekomen volume.

De financiële gevolgen voor de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening van de N.V. Nederlandse Gasunie zijn verschuivingen van opbrengsten en lasten naar 'aandeel in resultaat groepsmaatschappijen'. Deze verschuivingen leiden per saldo niet tot een ander resultaat na belastingen.

Nadere toelichting op de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening

11. Overige bedrijfslasten

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Aan investeringen toegerekende kosten	- / - 85,2	- / - 83,7
Kosten uitbesteed werk en andere externe kosten	187,5	172,7
Kosten van netwerkbeheer	163,7	180,8
Overige bedrijfslasten	116,7	126,0
Totaal overige bedrijfslasten	382,7	395,8

De toelichting op de bezoldiging van bestuurders en commissarissen is opgenomen in de toelichting op de geconsolideerde financiële overzichten.

12. Honoraria externe accountant

Ten laste van de rechtspersoon zijn in het boekjaar de volgende honoraria gekomen ter zake van werkzaamheden die door de accountantsorganisatie zijn uitgevoerd die belast is met het onderzoek van deze jaarrekening. In deze opgave zijn mede begrepen de overeenkomstige honoraria bij de geconsolideerde dochtermaatschappijen.

<i>In € miljoenen</i>	Totaal		Waarvan Ernst & Young Accountants LLP	
	2013	2012	2013	2012
Onderzoek van de jaarrekening	0,7	0,7	0,6	0,6
Andere controleopdrachten	0,3	0,3	0,2	0,3
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0,2	0,2	0,1	-
Andere niet-controlediensten	-	-	-	-
Totaal honoraria externe accountant	1,2	1,2	0,9	0,9

13. Financieringsbaten en -lasten

<i>In € miljoenen</i>	2013	2012
Rentebaten	46,6	63,2
Totaal financieringsbaten	46,6	63,2
Rentelasten	- / - 181,4	- / - 210,5
Resultaten op vreemde valuta	-	- / - 0,4
Overige financieringslasten	- / - 3,4	- / - 0,1
Totaal financieringslasten	- / - 184,8	- / - 211,0
Saldo	- / - 138,2	- / - 147,8

14. Overige posten in de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening

Voor een toelichting op de overige posten in de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening verwijzen wij naar de toelichting op de desbetreffende geconsolideerde posten in de geconsolideerde jaarrekening.

Overzicht deelnemingen

Naam van de vennootschap	Zetel	Aandeel in kapitaal op 31 dec. 2013
<i>Groepsmaatschappijen</i>		
Gasunie Transport Services B.V.	Groningen	100%
Gastransport Noord-West Europa B.V.	Groningen	100%
Gastransport Noord-West Europa Holding B.V.	Groningen	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 1 B.V.	Groningen	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 2 B.V.	Groningen	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 3 B.V.	Groningen	100%
Gastransport Noord-West Europa Services 4 B.V.	Groningen	100%
Gasunie BBL B.V.	Groningen	100%
Gasunie Engineering B.V.	Groningen	100%
Gasunie Germany B.V.	Groningen	100%
Gasunie LNG BBR B.V.	Groningen	100%
Gasunie LNG Holding B.V.	Groningen	100%
Gasunie Underground Storage (GUUS) B.V.	Groningen	100%
Gasunie Zuidwending B.V.	Groningen	100%
Vertogas B.V.	Groningen	100%
Cupa Holding GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Cupa Transport Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Deutschland GmbH & Co. KG	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Deutschland Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Deutschland Technical Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Deutschland Transport Services GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Deutschland Transport Services Holding GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Deutschland Verwaltungs GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Ostseeanbindungsleitung (GOAL) GmbH	Hannover, Duitsland	100%
Gasunie Infrastruktur AG	Zug, Zwitserland	100%
<i>Joint ventures</i>		
BBL Company V.O.F.	Groningen	60%
Gate terminal B.V.	Rotterdam	47,5%
Gate terminal C.V.	Rotterdam	47,5%
Gate terminal Management B.V.	Rotterdam	50%
LBBR Management B.V.	Groningen	50%
LNG Break Bulk Rotterdam C.V.	Rotterdam	50%
Arbeitsgemeinschaft GOAL/Fluxys NEL-Projektphase	Hannover, Duitsland	51,3%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport-GmbH	Handewitt, Duitsland	75%
DEUDAN - Holding GmbH	Hannover, Duitsland	51%
<i>Geassocieerde deelnemingen</i>		
Energie Data Services Nederland (EDSN) B.V.	Arnhem	25%
ICE Endex Holding B.V.	Amsterdam	20,9%
Rotterdamse Cintra Maatschappij B.V.	Rotterdam	25%
DEUDAN - Deutsch/Dänische Erdgastransport-GmbH & Co. KG	Handewitt, Duitsland	33,3%
GASPOOL Balancing Services GmbH	Berlin, Duitsland	16,7%
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	33,3%
NETRA GmbH Norddeutsche Erdgas Transversale & Co. KG	Emstek/Schneiderkrug, Duitsland	28,7%

De Raad van Bestuur,

J.J. Fennema, voorzitter

I.M. Oudejans

De Raad van Commissarissen,

R. de Jong, interim-voorzitter

M.M. Jonk

M.J. Poots-Bijl

W.J.A.H. Schoeber

J.P.H.J. Vermeire

Groningen, 18 maart 2014

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de winstbestemming

De Raad van Bestuur acht een reservering van de winst op grond van artikel 39 lid 2 van de Statuten niet noodzakelijk. Hierdoor staat de winst over het boekjaar ter vrije beschikking van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

De vennootschap kan aan de aandeelhouders en andere gerechtigden tot de voor uitkering vatbare winst slechts uitkeringen doen voor zover haar eigen vermogen groter is dan het bedrag van het geplaatste kapitaal vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden.

Voorstel winstbestemming

De Raad van Bestuur stelt voor om van de winst over 2013 € 139,3 miljoen toe te voegen aan de algemene reserve en € 325,1 miljoen aan de aandeelhouder uit te keren.

De voorgestelde dividenduitkering over 2013 ligt aanzienlijk hoger dan de dividenduitkering over 2012 (€ 215,2 miljoen), onder andere vanwege de eenmalige vrijval van de voorziening voor pensioenverplichtingen in Nederland in 2013.

Gebeurtenissen na balansdatum

Per 1 januari 2014 heeft de N.V. Nederlandse Gasunie het eigendom van het gastransportnetwerk in Nederland en de daarmee samenhangende activa, passiva en activiteiten overgedragen aan haar 100%-groepsmaatschappij Gasunie Transport Services B.V. Tevens is gelijktijdig het eigendom en de daarmee samenhangende activiteiten van de Peakshaver-installatie op de Maasvlakte in Rotterdam overgedragen aan haar 100%-groepsmaatschappij Gasunie Peakshaver B.V., opgericht op 1 januari 2014. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar punt 10 van de nadere toelichting op de vennootschappelijke balans.

Gecombineerde controleverklaring en assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en de Raad van Commissarissen van de N.V. Nederlandse Gasunie

Verklaring betreffende de jaarrekening en assurance-rapport betreffende de niet-financiële informatie

Wij hebben de in dit Geïntegreerd jaarverslag 2013 (hierna Verslag) opgenomen jaarrekening 2013 van de N.V. Nederlandse Gasunie te Groningen gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de vennootschappelijke jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit de geconsolideerde balans per 31 december 2013, de geconsolideerde winst-en-verliesrekening, het geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen. De vennootschappelijke jaarrekening bestaat uit de vennootschappelijke balans per 31 december 2013 en de vennootschappelijke winst-en-verliesrekening over 2013 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Tevens hebben wij de niet-financiële informatie zoals opgenomen in de hoofdstukken 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen', 'Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid', 'Medewerkers' en 'Gasunie in de samenleving' van het Verslag van de N.V. Nederlandse Gasunie beoordeeld. Deze informatie omvat een weergave van het beleid van de vennootschap ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen, de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied gedurende 2013.

In het Verslag is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en ramingen. Inherent aan deze informatie is dat realisatie onzeker is. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie in het Verslag. Daarnaast maken de vergelijkende cijfers en verwijzingen in het Verslag (naar www.gasunie.nl, externe websites en overige documenten) geen deel uit van onze assurance-opdracht.

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW), alsmede voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor het opstellen van de niet-financiële informatie in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines (G3) van Global Reporting Initiative (GRI), de Handreiking voor maatschappelijke verslaggeving van de Raad voor de Jaarverslaggeving en het verslaggevingsbeleid van de vennootschap, inclusief het identificeren van stakeholders en het bepalen van materiële onderwerpen. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van het Verslag en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in 'Bijlage II: Verslaggevingsprincipes' van het Verslag.

Het bestuur is ten slotte verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en het Verslag mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening, alsmede het geven van een conclusie over de niet-financiële informatie zoals opgenomen in de hoofdstukken 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen', 'Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid', 'Medewerkers' en 'Gasunie in de samenleving' op basis van de verkregen assurance-informatie. Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden en de Nederlandse Standaard 3410N 'Assurance-opdrachten inzake maatschappelijke verslagen'. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij ons onderzoek zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat en dat een beperkte mate van zekerheid wordt verkregen dat de niet-financiële informatie zoals opgenomen in de hoofdstukken 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen', 'Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid', 'Medewerkers' en 'Gasunie in de samenleving' van het Verslag geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten. Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de vennootschap gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

De werkzaamheden die worden verricht bij een beoordelingsopdracht zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en bestaan voornamelijk uit het inwinnen van inlichtingen, het uitvoeren van cijferanalyses en het afstemmen van informatie met documenten. Deze werkzaamheden zijn geringer in diepgang dan die bij een controleopdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel en onze conclusie te bieden.

Oordeel betreffende de geconsolideerde jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van de N.V. Nederlandse Gasunie per 31 december 2013 en van het resultaat en de kasstromen over 2013 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie en met Titel 9 Boek 2 BW.

Oordeel betreffende de vennootschappelijke jaarrekening

Naar ons oordeel geeft de vennootschappelijke jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van de N.V. Nederlandse Gasunie per 31 december 2013 en van het resultaat over 2013 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Conclusie betreffende de niet-financiële informatie in het Verslag

Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de niet-financiële informatie zoals opgenomen in de hoofdstukken 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen', 'Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid', 'Medewerkers' en 'Gasunie in de samenleving' van het Verslag niet in alle van materieel belang zijnde opzichten, een juiste en toereikende weergave is van het beleid van de N.V. Nederlandse Gasunie ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen en de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en prestaties op dat gebied gedurende 2013, in overeenstemming met de Sustainability Reporting Guidelines (G3) van Global Reporting Initiative, de Handreiking voor maatschappelijke verslaggeving van de Raad voor de Jaarverslaggeving en het verslaggevingsbeleid van de vennootschap zoals toegelicht in 'Bijlage II: Verslaggevingsprincipes' van het Verslag.

Verklaring betreffende overige bij of krachtens de wet gestelde eisen

Ingevolge artikel 2:393 lid 5 onder e en f BW vermelden wij dat ons geen tekortkomingen zijn gebleken naar aanleiding van het onderzoek of het Verslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de in artikel 2:392 lid 1 onder b tot en met h BW vereiste gegevens zijn toegevoegd. Tevens vermelden wij dat het Verslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening zoals vereist in artikel 2:391 lid 4 BW.

Groningen, 18 maart 2014

Ernst & Young Accountants LLP

Voor selectie van niet-financiële informatie
w.g. H. Hollander RA

Voor de jaarrekening
w.g. A.E. Wijnsma RA
externe accountant

Bijlagen

Bijlage I: Verklarende woordenlijst

Arbo	Arbeidsomstandigheden.
Broeikasgas	Gas dat bijdraagt aan de vorming van een isolerende laag om de aarde, waardoor deze opwarmt. De belangrijkste broeikasgassen zijn: waterdamp, koolzuurgas, methaan, distikstofoxide en gechloreerde koolwaterstoffen.
CH ₄	Methaan; de belangrijkste component van aardgas.
CO	Koolmonoxide; komt vrij bij onvolledige verbranding.
CO ₂	Kooldioxide of koolzuurgas; komt vrij bij volledige verbranding van brandstoffen.
CO ₂ -equivalent-emissie	CO ₂ - en CH ₄ -emissies kunnen met behulp van de zogeheten Global Warming Potential (GWP) worden omgezet in een maat voor het versterkte broeikaseffect, de zogenaamde CO ₂ -equivalent-emissie. De GWP voor CO ₂ wordt op 1 gesteld en de GWP voor CH ₄ op 23.
Collective defined contribution pensioenregeling	Een pensioenregeling waarbij de werkgever een bepaald percentage van de loonsom of de som van pensioengrondslagen beschikbaar stelt om de pensioenkosten voor alle werknemers te financieren.
ENTSO	ENTSO, de European Network of Transmission System Operators for Gas, heeft tot doel om samenwerking tussen landelijke transmission system operators (TSO's) in Europa te bevorderen en te faciliteren.
Frequentie-index	Maat voor de veiligheid; het aantal ongevallen met verzuim per 100 medewerkers.
Groen gas	Groen gas is biogas dat is opgewerkt tot aardgaskwaliteit.
HFK's	Fluorkoolwaterstoffen; wordt vooral als koelmiddel gebruikt.
IPPC	De Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC)-richtlijn is gericht op geïntegreerde preventie en bestrijding van milieuverontreiniging. De IPPC-richtlijn verplicht de EU-lidstaten om emissies naar water, lucht en bodem (inclusief maatregelen voor afvalstoffen) van grote bedrijven en van de intensieve veehouderij te reguleren.
ISO	International Standardisation Organisation; een organisatie die internationale normen vaststelt.
Koolwaterstoffen	Groep chemische stoffen die bestaan uit koolstof en waterstof.
LNG	Liquefied Natural Gas (vloeibaar aardgas).
NO _x	Verzamelnaam voor stikstofoxidegassen. Deze gassen komen vrij bij alle verbrandingsprocessen en dragen bij tot verzuring van de atmosfeer.
Odorant	Geurstof die uit veiligheidsoogpunt aan het van nature reukloze aardgas wordt toegevoegd.
Olympus	Registratiesysteem voor het vastleggen van compressorgegevens.

Reportables	Ongevallen gevolgd door verzuim, medische handelingen, vervangend werk of dodelijke slachtoffers.
Wobbe-index	Het is een maat voor de uitwisselbaarheid van verschillende gassen op een bepaalde brander. Het geeft de verhouding weer van de verbrandingswaarde of calorische waarde van het gas en van de vierkantswortel uit de relatieve dichtheid van het gas.

Bijlage II: Verslaggevingsprincipes

Verslaggevingsbeleid

Bij dit verslag hebben we zoveel mogelijk de Transparantiecriteriën van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie gevolgd. Het verslag is opgesteld volgens de Criteria 2014. In het verslag worden ook de GRI-richtlijnen toegepast op level C.

We rapporteren over de meest relevante prestatie-indicatoren die voortvloeien uit onze strategie. De aspecten die rechtstreeks van invloed zijn op de realisatie daarvan zijn in dit verslag opgenomen. Daaronder vallen indicatoren op het gebied van financiën, gezondheid, veiligheid, milieu en duurzaamheid. De gegevens voor het onderdeel milieu zijn zoveel mogelijk in een meerjaren perspectief geplaatst om de ontwikkeling zichtbaar te maken.

Het verslag is bedoeld voor al onze stakeholders, zowel intern als extern. Het verslag wordt beschikbaar gesteld op onze website. Vanuit milieuoogpunt wordt het verslag in principe alleen digitaal gepubliceerd; op verzoek kan een gedrukte versie worden ontvangen.

De gehanteerde begrippen in dit verslag worden in een bijlage toegelicht.

Verslaggevingsproces

Bij het verslaggevingsproces worden zowel interne als externe bronnen geraadpleegd, waaronder bijvoorbeeld handboeken, managementinformatiesystemen en gegevens van derden.

Bij het verkrijgen van de basisgegevens voor dit verslag worden alle afdelingen betrokken die eindverantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de speerpunten van ons beleid. Dat betreft globaal de afdelingen Veiligheid, Financiën, Personeelszaken, Communicatie en Public Affairs, zowel in Nederland als in Duitsland. Zij leveren intern geconsolideerde gegevens aan.

De jaarrekening wordt gecontroleerd door een externe deskundige partij.

Het verslag wordt goedgekeurd door de Executive Board.

Reikwijdte

Binnen de reikwijdte van dit verslag vallen Gasunie in Nederland, Gasunie in Duitsland, GTS en deelnemingen zoals BBL Company, waarin Gasunie een meerderheidsdeelneming van 60% heeft ten aanzien van de kapitaalverschaffing. De gegevens van deze onderdelen van ons bedrijf zijn in de totale cijfers en resultaten meegenomen, voor zover beschikbaar. Ten aanzien van VGM-onderwerpen worden in Nederland en Duitsland niet dezelfde gegevens bijgehouden. Daar waar mogelijk zijn de gegevens uit Nederland en Duitsland gecombineerd. Als dit niet mogelijk was, dan zijn de gegevens separaat gepresenteerd. Deelnemingen waarin we een minderheidsdeelneming hebben ten aanzien van de kapitaalverschaffing, zijn buiten beschouwing gelaten.

Dochteronderneming GTS heeft een eigen jaarverslag, waarin meer uitgebreid over de specifieke resultaten van de TSO wordt gerapporteerd.

Afbakening

Dit verslag is een weergave van onze inspanningen over het verslagjaar 2013, dat loopt van 1 januari 2013 tot en met 31 december 2013. We rapporteren over onze rol als aardgastransporteur en aanbieder van aanverwante diensten in de gaswaardeketen en als eigenaar en operator van het landelijke gastransportnet. We beschrijven in dit verslag onze missie, strategie en de belangrijkste resultaten ten aanzien van onze bedrijfsvoering, plus de belangrijkste in- en externe ontwikkelingen die daarop van invloed zijn. We geven aan hoe we op deze ontwikkelingen inspelen. We lichten toe welke activiteiten we als onderdeel van goed ketenbeheer uitvoeren, omdat we onze verantwoordelijkheid in de keten actief nemen. Veiligheid is een van onze belangrijkste prioriteiten; we stimuleren ook veiligheidsbewustzijn bij onze aannemers. Omdat dit voor ons een belangrijk aandachtspunt is, hebben we in dit verslag ook in beperkte mate de veiligheidsprestaties van onze aannemers opgenomen.

Andere gegevens, zoals van bijvoorbeeld toeleveranciers, hebben we buiten beschouwing gelaten.

Verificatie

Onze jaarrekening wordt conform wettelijke verplichtingen door een externe accountant (Ernst & Young Accountants LLP) gecontroleerd. In dit jaarverslag zijn de controleverklaring en het assurance-rapport gecombineerd opgenomen, omdat naast de financiële informatie ook onze niet-financiële informatie op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen door Ernst & Young wordt geverifieerd. Daarbij is tevens geverifieerd dat het verslag voldoet aan de GRI-richtlijnen, versie 3.1.

Meet- en registratiesystemen

Het meten en registreren van de milieugegevens van Gasunie in Nederland vindt in hoofdlijnen als volgt plaats:

- De hoeveelheid afgevoerd afval wordt gemeten door afvalinzamelaars en -verwerkers. Zij registreren dit door middel van weeg- en vrachtbrieven, rekeningen, kwartaalrapportages en een jaaropgave die aan ons worden toegestuurd, waarin onder andere de gebruikte verwerkingsmethodiek wordt aangegeven. De door Gasunie gerapporteerde gegevens zijn ontleend aan deze jaaropgaven;
- Mogelijke bodemverontreiniging is vastgelegd in bodemonderzoeksrapporten. De voortgang van de onderzoeken en eventuele saneringen worden centraal geregistreerd in een database, waaruit we gegevens halen voor deze rapportage;
- De energie- en waterverbruikgegevens zijn ontleend aan opgaven van de energie- en waterleveranciers van onze grootste locaties. De gegevens van de overige locaties zijn geschat aan de hand van normverbruik en/of ontleend aan rekeningen van derden;
- Luchtemissies worden grotendeels geregistreerd met behulp van het computersysteem Olympus. Dit registratiesysteem is ontwikkeld voor het vastleggen van compressorgegevens. Op basis van het continu gemeten brandstofverbruik van de machines worden de CO₂-, CH₄- en NO_x-emissies berekend. Elke machine heeft zijn eigen emissiekenmerk die in Olympus is vastgelegd. Op deze registratie is een handmatige correctie gedaan voor het starten en stoppen van de compressoren;
- Sluipende emissies zijn verkregen uit recente metingen volgens de EPA21 methode en historisch onderzoek naar de emissies op bepaalde type locaties;
- De HFK-emissies worden berekend op basis van de hoeveelheidsregistratie (in kg) die in de logboeken op de desbetreffende locaties wordt bijgehouden;
- Alle milieuafwijkingen worden per oorzaak geregistreerd in een intern databasesysteem. De gerapporteerde gegevens zijn hieraan ontleend;
- Opgaven van grondstoffen zijn gebaseerd op inkoopgegevens, met uitzondering van het verbruik van odorant; dit laatste wordt berekend;
- Opgaven van stikstof zijn gebaseerd op inkoopgegevens en op eigen registratie van locaties Ommen en Kootstertille.

De milieugegevens van Gasunie in Duitsland zijn op verschillende manieren verzameld: door directe metingen (elektriciteit, waterconsumptie en emissies), indirecte metingen (berekeningen van onder meer CO₂- en NO_x-emissies van brandstofgas) en registratie (afval van een externe dienstverlener). Alle gegevens zijn opgenomen in onze milieu-database. Deze database is de bron van alle vormen van milieuraapportage, inclusief de emissiehandel die jaarlijks wordt gecontroleerd en gecertificeerd door een onafhankelijke derde (controle en certificering geldt alleen voor het onderdeel emissiehandel).

Managementsystemen

Elk jaar worden onze prestaties ten aanzien van de belangrijkste kritische prestatie-indicatoren beoordeeld, onder andere door het uitvoeren van in- en externe audits. Aan de hand van de uitkomsten daarvan beoordelen we de werking van onze managementsystemen en bepalen we of

deze aangepast dienen te worden. Ook stellen we vast of aanpassing/verscherping van het beleid en doelstellingen noodzakelijk of wenselijk is.

We volgen de (inter)nationale wetgeving die op ons bedrijf van toepassing is. Daarnaast hanteren we eigen strenge eisen: we vinden het belangrijk dat er duidelijke normen en waarden ten grondslag liggen aan onze prestaties. In de 'Gasunie Technische Standaards' zijn onze technische standaarden vastgelegd, in het 'Commitment voor Veiligheid, Gezondheid en Milieu' onze VGM-standaarden en in onze 'Gedragscode' staat wat we van onze medewerkers verwachten ten aanzien van integer, veilig en verantwoord handelen. We beschikken over een klokkenluidersregeling (Regeling voor het omgaan met een vermoeden van een misstand) en hebben hiervoor een vertrouwenspersoon aangesteld. We hebben een klachtencommissie ingericht waar medewerkers terecht kunnen met eventuele klachten. Daarnaast kennen we vertrouwenspersonen voor diverse gebieden, onder meer ten aanzien van ongewenste omgangsvormen. Ook met de afhandeling van klachten uit onze omgeving gaan we zorgvuldig om.

Ons beleid op het gebied van veiligheid en milieu is ISO 14001 gecertificeerd.

Bijlage III: Product- en leveranciersinformatie

Afzetmarkt en afnemers

Onze belangrijkste afzetmarkten zijn Nederland en Duitsland. Daarnaast transporteren we gas door naar andere landen. Onze klanten en afnemers bestaan voornamelijk uit shippers, traders en direct aangeslotenen (industrieën, regionale netbeheerders, private netbeheerders, buitenlandse netbeheerders, gasproducenten, operators van gasbergingen en operators van LNG plants). In het jaarverslag van GTS wordt hierover uitgebreid gerapporteerd.

Productiefactoren

De belangrijkste producten en diensten om onze diensten te kunnen aanbieden zijn:

- bouw, beheer en onderhoud van leidingnetwerk en installaties;
- verkrijgen materialen t.b.v. bouw, beheer en onderhoud van leidingnetwerk en installaties;
- brandstofgas, elektriciteit en stikstof;
- ICT-netwerk om planning van gastransport efficiënt te laten verlopen;
- facilitaire diensten en tijdelijk personeel.

Herkomst grondstoffen, materialen, producten en diensten

Van hetgeen we inkopen komt het merendeel uit de Europese Unie. Globaal onderverdeeld naar land komt 83% uit Nederland, 10% uit Duitsland, 6% uit België en 1% uit Engeland.

Leveranciersselectie

Voordat we een contract afsluiten met een grote nieuwe leverancier, doen we onderzoek naar zijn integriteit, solvabiliteit en de samenstelling van zijn klantportfolio. Dit laatste om een te grote klantafhankelijkheid te voorkomen.

In de selectiefase passen we het volgens de wet verplicht gestelde model *Eigen verklaring* toe, om na te gaan of er omstandigheden zijn die leveranciers uitsluiten van aanbestedingen.

Uitsluitingsgronden zijn deelneming aan criminele organisaties, omkoping, fraude of witwassen van geld.

We beoordelen leveranciers regelmatig op hun veiligheids- en kwaliteits- performance. Bij aanhoudend onderpresteren verbreken we de samenwerking met een toeleverancier.

Gedragscode voor leveranciers

We hebben een code of conduct voor leveranciers ontwikkeld. In deze gedragscode is onder andere aandacht voor veiligheid, gezondheid en milieuaspecten en worden producten en leveranciers geweerd die gebruik maken van kinderarbeid. De code of conduct is in lijn met de gedragscode die voor onze eigen medewerkers geldt en is een onderdeel van het selecteren van nieuwe leveranciers.

Categorieën leveranciers

We classificeren onze product- en dienstgroepen in de volgende categorieën:

- Strategisch:
Een product en/of dienst waarbij we zware eisen stellen aan de leverancier van het product en/of dienst. Deze eisen stellen we in verband met enerzijds de grootte van het afbreukrisico en anderzijds met de kosten die verbonden zijn aan het overgaan van een leverancier op een andere leverancier.
- Kritisch:
Een product en/of dienst waarbij we lichte eisen stellen aan de leverancier van het product en/of dienst. Deze eisen stellen we in verband met de kosten die verbonden zijn aan het overgaan van een leverancier op een andere leverancier. De grootte van het met de opdracht verbonden afbreukrisico is beperkt.

- Niet-strategisch/ Niet-kritisch:
Hierin vallen de product-/dienstgroepen die niet behoren tot de categorieën strategisch en kritisch.

De verdeling van de opdrachten in 2013 was als volgt:

Bouw, beheer en onderhoud leidingnetwerk	23%
Bouw, beheer en onderhoud installaties	10%
Materialen	15%
Brandstofgas, elektriciteit en stikstof	38%
ICT	4%
Facilitaire diensten en tijdelijk personeel	11%

De aannemers die we inhuren komen grotendeels uit Nederland en Duitsland.

Over indirecte toeleveranciers, onderaannemers en de herkomst van ruw materiaal hebben we geen informatie beschikbaar.

Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu

Veiligheid

Monitoren van onze veiligheidsprestaties

We rapporteren periodiek over onze veiligheidsprestaties en we voeren stelselmatig analyses uit. Zo kunnen we deze prestaties het beste monitoren. We leren voortdurend en streven altijd verbetering na. We hebben onder andere kritische prestatie-indicatoren opgesteld ten aanzien van letselgevallen met een medische handeling en het aantal leidingincidenten. De resultaten worden meegenomen in onze collectieve targets, omdat we vinden dat alle medewerkers hierin een verantwoordelijkheid hebben.

We hebben een Veiligheidssupport team, dat onze prestaties in de gaten houdt. Het team houdt zich bezig met de praktische implementatie van beleidsdoelstellingen op de werkvloer. In het team zitten medewerkers met veel operationele praktijkervaring die dicht bij de werkvloer staan.

Arbeidsveiligheid: voorkomen is beter dan genezen

We kiezen voor een proactieve benadering om ongevallen tijdens werkzaamheden te voorkomen, zowel wat betreft onze eigen medewerkers als medewerkers van derden. Iedereen die voor ons werkt, is verplicht dit volgens de Arbowet en onze eigen aanvullende eisen te doen. Daarnaast wordt bij meldingen met betrekking tot ongevallen, incidenten en gevaarlijke situaties vastgesteld welke maatregelen noodzakelijk zijn om vergelijkbare voorvallen in het vervolg te voorkomen.

We besteden veel aandacht aan het creëren van een gezonde en veilige werkplek, zowel op kantoor als in het veld. In ons HRM-handboek hebben we daarvoor een variëteit aan voorschriften opgenomen. De voorschriften hebben bijvoorbeeld betrekking op arbotechnisch verantwoorde arbeidsplaatsen voor kantoorpersoneel tot het handelen door medewerkers in het veld.

Omdat we willen dat onze medewerkers niet alleen op de werkplek maar ook onderweg veilig handelen, hebben we in onze gedragscode regels opgenomen ten aanzien van telefoneren tijdens het autorijden. Daarin hebben we een algemeen verbod opgenomen, ook op handsfree bellen. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen (calamiteiten) mag hiervan worden afgeweken. Ook volgen onze medewerkers verschillende trainingen op het gebied van veiligheid.

Veiligheidsbewustzijn blijven stimuleren

Golden Rules of Safety

We streven ernaar dat er geen enkel incident plaatsvindt tijdens onze werkzaamheden. We hanteren daarom strenge regels ten aanzien van veilig en verantwoord werken. We besteden veel aandacht aan het veiligheidsbewustzijn om te bewerkstelligen dat onze medewerkers deze regels goed toepassen. We hebben een top tien van meest voorkomende risico's tijdens onze werkzaamheden gemaakt; voor elk van deze risico's hebben we inzichtelijk gemaakt hoe we deze het beste kunnen vermijden. Dit noemen we de Golden Rules of Safety, die altijd bij alle activiteiten en werkzaamheden moeten worden nageleefd. Deze regels hebben we in 2011 geïntroduceerd en zijn beschikbaar in het Nederlands, Duits en Engels. We hebben ze verwerkt in een handzame instructiekaart, die medewerkers kunnen gebruiken tijdens de werkzaamheden. Ook hebben we een speciale website gelanceerd, die is bedoeld zowel voor eigen personeel als voor derden. De regels dragen bij aan het vergroten van het risico- en veiligheidsbewustzijn en aan het voorkomen van onveilige situaties. Ze maken duidelijk dat er grenzen zijn die niet mogen worden overschreden.

VGM Managementcode

Na de publicatie van de Golden Rules of Safety ontstond binnen onze organisatie de behoefte ook specifieke regels voor leidinggevend vast te leggen. Zij moeten tenslotte belangrijke beslissingen nemen waarbij ze aspecten van Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM) af moeten zetten tegen bijvoorbeeld tijd en geld. We hebben afspraken met het management vastgelegd in de VGM Managementcode.

Overzicht van ons beleid: Brochure Gasunie & Veiligheid

Extern is er veel belangstelling voor de wijze waarop we omgaan met veiligheid. Met name overheidsinstanties als vergunningverleners en toezichthouders willen graag inzicht krijgen in onze processen en de manier waarop wij ons beleid op het gebied van veiligheid, gezondheid en milieu hebben ingericht. Om onze kennis en ervaring op deze gebieden te delen en om eenduidig ons beleid naar buiten te brengen, hebben we in 2013 een speciale publicatie over dit onderwerp gemaakt: de brochure 'Gasunie & Veiligheid'. De focus ligt bij veiligheid op vier voor ons relevante gebieden: arbeidsveiligheid, procesveiligheid, technische veiligheid en externe veiligheid.

Ketenverantwoordelijkheid

Risico's in de gaswaardeketen

Bij de uitvoering van onze activiteiten proberen we onze invloed op mens en milieu tot een minimum te beperken. Maar de activiteiten die plaatsvinden binnen de gaswaardeketen hebben een bepaalde impact op mens, milieu en samenleving. Specifieke risico's die op dit moment relevant zijn, betreffen bijvoorbeeld de opkomst van gassen van een andere aard en samenstelling dan aardgas. Deze nieuwe gassen, waaronder ook groen gas, stellen mogelijk andere eisen aan het netwerk en aan de gastoestellen van eindgebruikers en de industrie.

Om veiligheid te kunnen waarborgen, is goed onderzoek nodig naar de effecten van deze andere gassen. Als belangrijke deelnemer in de keten willen wij daarin een rol spelen. Daarom hebben wij voorwaarden opgesteld voor de samenstelling waaraan groen gas moet voldoen, zodat dit gas veilig kan worden ingevoerd in het landelijke gastransportnetwerk en veilig kan worden gebruikt. Daarmee hebben we een belangrijk uitgangspunt vastgesteld, die een voorwaarde is voor de ontwikkeling van de groengasmarkt.

Een ander risico is de op de lange termijn afnemende productie van gas binnen Europa, terwijl de vraag naar aardgas blijft stijgen. Om de voorzieningszekerheid op de lange termijn te kunnen garanderen, moeten we steeds meer gas importeren. Bijvoorbeeld uit Noorwegen en Rusland, waar zich grote gasvoorraden bevinden. Daarnaast groeien de mogelijkheden om (vloeibaar gemaakt) aardgas per schip te halen uit verder weggelegen gebieden, zoals Afrika en het Midden-Oosten. Al dit gas moet kunnen worden getransporteerd en dus moeten gastransportnetwerken worden uitgebreid en aangepast. Ook wij spelen hierin een rol: we nemen deel in internationale leidingprojecten. Met dergelijke activiteiten bevorderen we de voorzieningszekerheid van de toekomst.

Samenwerking binnen de keten

We nemen deel in verschillende verticale en horizontale samenwerkingsverbanden om te werken aan onder andere de transitie naar een duurzame energievoorziening, internationale veiligheid- en milieustandaarden en kennisuitwisseling, zoals:

- **Gas Infrastructure Europe (GIE)**
GIE is een organisatie met ongeveer 70 deelnemende gasinfrastructuurbedrijven in Europa. Deze organisatie zoekt naar marktgebaseerde oplossingen voor vraagstukken op het gebied van gasinfrastructuur. Het belang van de netwerkgebruikers staat voorop. De organisatie maakt zich onder ander sterk voor een goed reguleringsklimaat binnen Europa, zodat de leveringszekerheid op de lange termijn kan worden geborgd.
- **ENTSO-G**
We participeren in ENTSOG, het European Network for Transmission System Operators Gas. We zijn onder meer lid van het bestuur. Alle TSO's in de Europese Unie zijn verplicht lid van deze organisatie, die een aantal wettelijk vastgelegde taken heeft, waaronder het opstellen van Europese netwerkcodes en het opstellen van een tienjarig netwerkontwikkelingsplan op Europees niveau. Deze dragen bij aan een stabiele ontwikkeling van de Europese gasmarkt.
- **Groen Gas Nederland (GGNL)**
We nemen ook deel in Groen Gas Nederland, opgericht in 2011. GGNL is een stichting die de productie en afzet van groen gas in Nederland wil versnellen door het bundelen van kennis op het gebied van de productie, opwerking en invoeding. De deelname aan GGNL past goed in onze duurzaamheidsstrategie. De stichting heeft als concrete target om met groengasprojecten in 2014 in totaal 300 miljoen m³ (2.930 miljoen kWh) groen gas te produceren.
- **Overige organisaties**
We zijn lid van diverse andere Europese organisaties, zoals Eurogas, Marcogaz, Gas Transport Europe (GTE) en de International Gas Union (IGU), die de belangen van de gasindustrie wereldwijd behartigt. Intensief kennis uitwisselen staat bij deze organisaties hoog op de agenda, met als doel de veiligheid, de gezondheid, het milieu en de duurzaamheid te bevorderen. We zijn actief in diverse werkgroepen.

Om onze ketenverantwoordelijkheid ook in de breedte goed in te kunnen vullen nemen we deel aan verschillende horizontale samenwerkingsverbanden, waaronder:

- **Energy Delta Institute (EDI)**
Het Energy Delta Institute is een van de samenwerkingsverbanden waarin we werken aan verbreding van kennis over energie. Onze partners in EDI zijn Gazprom, de Rijksuniversiteit

Groningen, GasTerra en Shell. Het belangrijkste doel van EDI is bij te dragen aan de professionele ontwikkeling van zowel de huidige managers in de energiesector, als de managers van de toekomst. EDI coördineert onderzoeksprojecten en trainingsprogramma's op het gebied van energie.

- **Energy Valley**
De stichting Energy Valley is opgericht door overheden, bedrijven en kennisinstituten. Zij heeft tot doel de noordelijke energie-economie en de bijbehorende werkgelegenheid uit te bouwen. De focus ligt daarbij op het ontwikkelen van duurzame innovatieprojecten. De stichting ondersteunt initiatiefnemers onder meer bij het opstellen van een projectvoorstel en het vinden van samenwerkingspartners.
- **Energy Valley Top Club**
We zijn ook lid van de Energy Valley Top Club. Dit samenwerkingsverband wil onder meer groene energie promoten bij het brede publiek en de jeugd enthousiasmeren voor duurzaamheid en techniek. De club wil bovendien een ontmoetingscentrum zijn voor de energiesector. De Energy Valley Top Club heeft het convenant 'Samen duurzaam aan de top!' opgericht, waarmee zij de krachten van kennisinstellingen, Groninger topsportverenigingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties bundelt. Zo kunnen partijen de komende jaren gezamenlijk, in diverse projecten, werken aan verduurzaming van de energievoorziening.

Milieu

Milieuafwijkingen

We houden een nauwkeurige administratie van milieuafwijkingen bij om deze te kunnen beheersen en waar mogelijk adequate actie te kunnen ondernemen. Het aantal gemelde milieuafwijkingen per aandachtsgebied voor Gasunie Nederland ziet er als volgt uit:

	2009	2010	2011	2012	2013
Afwijking van wet- en regelgeving	0	0	1	2	1
Afwijking milieuzorgsysteem	0	0	0	0	0
Milieu-incidenten	92	66	66	65	57
Milieuklachten	82	72	72	123	139
Totaal	174	138	139	190	197

In 2013 werden er bij Gasunie Nederland in totaal 197 milieuafwijkingen gemeld, 1 afwijking van wet- en regelgeving, 57 milieu-incidenten en 139 milieuklachten. Het totaal aantal gemelde milieu-incidenten en –klachten is in 2013 ongeveer gelijk aan dat van 2012. Van de 139 milieuklachten die in het verslagjaar werden gemeld, werden 13 niet door ons veroorzaakt. Bij 35 andere milieuklachten hebben we ter plaatse geen afwijkingen geconstateerd. Bij 91 milieuklachten was dat wel het geval; deze hebben we allemaal volgens de geldende procedures afgehandeld.

Van de 148 (2012: 156) terechte milieuafwijkingen had 71% betrekking op emissies naar de lucht, 17% op emissies naar de bodem, 11% op geluidsemissies en 1% op emissies naar water. Deze waarden liggen daarmee in dezelfde orde van grootte als in 2012.

Bij Gasunie Deutschland werd in 2013 1 milieuklacht met betrekking tot geluid gerapporteerd.

Koelmiddelen

We gebruiken diverse soorten koelmiddelen in koelinstallaties voor industriële koeling en ruimtekoeling (airco). Conform het Montreal-protocol hebben we ons beleid aangepast en zullen we het gebruik van het koelmiddel R22 uiterlijk in 2015 beëindigen. In 2013 zijn op zes locaties kleine hoeveelheden koelmiddelen weggelekt. In de onderstaande tabel geven we hiervan een overzicht.

Station	R134A [kg]	R410A [kg]	R407C [kg]
Beverwijk		6,2	
Wieringermeer			44
Ravenstein	20	4,5	
Schinnen		4,5	
LNG Maasvlakte			11
Totaal	20	15	55

Bij Gasunie Deutschland zijn geen koelmiddelen vrijgekomen.

Grondstoffen

De volgende tabel geeft een overzicht van grondstoffen die we gebruiken om aardgas te kunnen transporteren:

- dieselolie; gebruiken we als brandstof voor de generatoren die de noodstroomvoorziening verzorgen indien de openbare elektriciteitsvoorziening weg zou vallen;
- methanol; zetten we in om verstoppingen in installaties door bevriezing te voorkomen en voor het drogen van transportleidingen;
- smeerolie; gebruiken we voor het smeeroliesysteem van compressoren, gasmotoren en gasturbines;
- glycol; passen we toe als antivries in koelwater en verwarmingssystemen en als droogmiddel voor de productie van aardgas uit cavernes;
- odorant; voegen we uit veiligheidsoverwegingen toe als geurstof aan aardgas.

Verbruikte stoffen in absolute hoeveelheden op basis van inkoopgegevens:

Omschrijving	2009 GUN	2009 GUD	2010 GUN	2010 GUD	2011 GUN	2011 GUD	2012 GUN	2012 GUD	2013 GUN	2013 GUD
Dieselolie (x 1.000 liter)*	7	0	74	12	23	0	50	0	192	0
Methanol (x 1.000 liter)**	< 1	0	0	0	71	0	60	0	29	0
Smeerolie (x 1.000 liter)	61	2	142	1	69	2	70	< 1	23	3
Ingekocht glycol (x 1.000 liter)**	1	0	5	0	0	0	6	0	29	0
Verbruik odorant (x 1.000 kg)**	497	0	551	0	463	0	477	0	489	0

Opmerking: Deze tabel is samengesteld op basis van inkoopgegevens (met uitzondering van het odorant verbruik). Deze kunnen afwijken van het werkelijke verbruik door voorraadmutaties.

* Dieselolie wordt bij Gasunie in Duitsland alleen gebruikt voor de noodstroomgeneratoren, die weinig worden ingezet. Daarom wordt het slechts sporadisch ingekocht.

** Methanol, glycol en odorant worden niet door Gasunie in Duitsland gebruikt.

Stikstof

Om hoogcalorisch aardgas kwalitatief geschikt te maken voor bepaalde marktsegmenten voegen we op een aantal plaatsen in ons gastransportnet stikstof toe aan aardgas. Op onze installaties te Wieringermeer, Pernis en de Maasvlakte wordt stikstof toegevoegd dat is ingekocht van derden. Op de installaties te Ommen en Kootstertille wordt stikstof toegevoegd uit eigen productie. Hieronder geven we het gebruik van stikstof weer:

Omschrijving	2009 kton	2010 kton	2011 kton	2012 kton	2013 kton
Stikstof ingekocht van derden	401	139	68	17	22
Stikstof uit eigen productie	433	172	40	15	0
Totaal	834	311	108	32	22

Het is opvallend dat de hoeveelheid stikstof die is gebruikt voor de kwaliteitsconversie van hoogcalorisch gas naar Groningen-kwaliteit (G-gas) in 2012 en 2013 aanzienlijk lager was dan in de voorgaande jaren. Dit komt doordat minder hoogcalorisch gas (H-gas) is geconverteerd naar pseudo Groningen gaskwaliteit (pseudo G-gas). Doordat in 2012 en 2013 aanzienlijk meer gas uit het Groningenveld werd geproduceerd was veel minder kwaliteitsconversie noodzakelijk. Voor kwaliteitsconversie wordt H-gas met stikstof gemengd tot een pseudo G-gas kwaliteit.

Verzurende stoffen

In onze gasturbines en –motoren en verwarmingsinstallaties gebruiken wij aardgas als brandstof. Hierbij worden verzurende stoffen (NO_x) uitgestoten. De NO_x-emissie bedroeg in 2013 466 ton (in 2012: 404 ton).

Om te beoordelen of onze compressorstations voldoen aan de nieuwe eisen van de Europese richtlijn voor industriële emissies¹ hebben we met het ministerie van Infrastructuur & Milieu (I&M) besprekingen gevoerd over het mogelijke implementatietraject van deze wetgeving. We hebben een aantal gasturbines die op dit moment niet voldoen aan de NO_x-eisen van de nieuwe richtlijn. We zijn een traject gestart om onze gasgestookte compressoren aan de nieuwe eisen te laten voldoen. Een van de maatregelen die we hebben voorgenomen is het plaatsen van een rookgasreiniging in de uitlaat van een tweetal gasgestookte turbines op Ravenstein.

Veel van onze gasturbines worden slechts een zeer beperkt aantal uren ingezet (meestal minder dan 500 uur per jaar), maar ze zijn wel nodig om ook in extreme weersomstandigheden (strengere winters) aan de gasvraag te kunnen voldoen.

Tabel absolute waarde NO_x

Omschrijving	2009 [ton]	2010 [ton]	2011 [ton]	2012 [ton]	2013 [ton]
NO _x -emissie GUN	461	531	244	297	365
NO _x -emissie GUD	63	83	92	107	101
NO _x -emissietotaal	524	614	336	404	466

De toename van de NO_x-emissies bij Gasunie in Nederland wordt voornamelijk veroorzaakt door de strenge winterperiode aan het begin van 2013. In Duitsland zijn de NO_x-emissies in 2013 iets gedaald, van 107 naar 101 ton.

Bodemverontreiniging

Onze werkzaamheden zijn gericht op het voorkomen en beperken van bodemverontreiniging, de beheersing van bodemrisico's en herstel bij optredende bodemincidenten. Bodemverontreiniging betreft vooral verontreiniging door smeerolie, dieselolie, polycyclische aromaten en odorant. Om eventuele bodemverontreiniging te meten, laten we in de volgende gevallen onderzoek uitvoeren:

- Bodemonderzoek ter plaatse op verdachte locaties: vanuit het zorgplichtbeginsel dat valt onder artikel 13 van de Wet op de Bodembescherming, moet de bodem worden onderzocht van locaties en installaties waarvan een vermoeden bestaat dat er verhoogde kans op bodemverontreiniging is. Daarnaast verrichten we onderzoek op locaties zoals: leidingtracés, gedempte sloten en dergelijke, waarvan het bekend is dat daar bodemverontreiniging is opgetreden door derden.
- Onderzoek op locaties waar grondwater wordt onttrokken;
- Onderzoek om de nulsituatie vast te stellen op locaties waar (uitbreiding van) installaties en locaties gepland zijn.

¹ RICHTLIJN 2010/75/EU VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 24 november 2010 inzake industriële emissies (geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging)

Bodemsaneringen

Op bodemverontreinigingen die zijn ontstaan na 1987 is het zogenaamde Zorgplichtartikel van toepassing. Dit artikel schrijft voor dat deze vervuiling, de zogeheten zorgplichtgevallen, per direct multifunctioneel gesaneerd moet worden. Bodemverontreinigingen die zijn vastgesteld saneren we uit efficiency-overwegingen bij voorkeur in combinatie met onderhoudswerkzaamheden en nieuwbouwprojecten.

Als we zelf de verontreiniging hebben veroorzaakt, voeren we de verontreinigde grond af. Als de verontreiniging is veroorzaakt door een derde, wordt de verontreinigde grond – als het mogelijk is en als het is toegestaan - in depot bewaard en later teruggezet.

In 2013 hebben we op 30 locaties bodemsaneringen uitgevoerd. Op 8 locaties ging het om saneringen in het kader van de zorgplicht en op 4 locaties betrof het een tijdelijke uitname van de verontreinigde grond.

In 2013 hebben we de in 2010 opgestarte persluchtsanering op LNG-Maasvlakte afgerond.

Op 47 locaties hebben we toezicht gehouden op de grondwaterkwaliteit; op 8 locaties hebben we onderzoek uitgevoerd naar de actuele stand van zaken.

Geluidsemissies

Volgens de Nederlandse wet moeten geluidsbeperkende maatregelen worden getroffen bij nieuw te bouwen stations, bij grote aanpassingen van stations en bij klachten. In 2013 hebben we 29 geluidsmetingen en 12 berekeningen uitgevoerd in het kader van milieuvergunningen, projecten en andere situaties waarbij door aanpassingen mogelijk geluidsproblemen konden ontstaan. We hebben 10 studies en 8 geluidsmetingen uitgevoerd om te verifiëren of we voldeden aan de vergunningsvoorwaarden. Hierbij hebben we 2 overschrijdingen geconstateerd die maatregelen vereisten. Daarnaast hebben we nog eens 21 metingen uitgevoerd voor interne doeleinden, waarvan 20 voor het GNIP-programma en 1 naar aanleiding van een geluidsklacht.

Omschrijving	2009	2010	2011	2012	2013
Totaal aantal uitgevoerde metingen en berekeningen	21	20	32	15	41
Aantal uitgevoerde metingen waarvan het resultaat niet aan de wettelijke norm voldeed	5	0	3	0	2
Aantal berekeningen t.b.v. aanvraag milieuvergunning	12	4	4	9	10

Ons beleid in Duitsland met betrekking tot geluidsemissies is dat maatregelen worden getroffen wanneer er klachten zijn of wanneer door een aanpassing geluidsproblemen zouden kunnen optreden. Gasunie Duitsland heeft een geluidsregister voor alle relevante systemen. Voor nieuwe gebouwen en voor significante wijzigingen op installaties worden geluidsmetingen uitgevoerd.

(Monetaire) boetes

In 2013 kregen we twee boetes van in totaal € 6.000,= opgelegd voor het onttrekken van teveel water bij nieuwbouwprojecten.

Footprintreductie

We willen dat onze bedrijfsactiviteiten zo weinig mogelijk het milieu belasten; we zijn daarom actief bezig met footprintreductie. We doen dat onder andere door het verder verbeteren van onze energie-efficiency en het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen tijdens onze werkzaamheden. Het is onze ambitie de emissie van CO₂-equivalenten met 20% te reduceren in het jaar 2020 ten opzichte van 1990. Om aan deze ambitie invulling te geven is ook in 2013 een aantal maatregelen uitgevoerd, die nader worden beschreven onder Milieu. Een complete samenvatting van maatregelen ten aanzien van zowel de procesaanpak bij het verbeteren van de energie-efficiency als het terugdringen van methaanemissies is te vinden in ons rapport 'Footprint bij Gasunie'. Het beschrijft de wijze waarop onze ambitie tot stand is gekomen en de uitgangspunten van onze footprintstrategie.

Energie-efficiency

Een onderdeel van footprintreductie is de energie-efficiency. Daarbij kijken we zowel naar mogelijkheden met betrekking tot het gastransportproces, als naar andere aspecten van de bedrijfsvoering zoals energie-efficiency op onze kantoren. Op het gebied van energie-efficiency onderzoeken we de mogelijkheden van voordrukverlaging, thermische isolatie van de warmtenetten en temperatuurverlaging op onze gasontvangstations. Op een gasontvangstation wordt de druk van aardgas aangepast naar de druk in het regionale distributienetwerk. Daarbij koelt het gas zoveel af dat er verwarming nodig is om het gas weer op de contractueel vastgelegde temperatuur te brengen.

Jaarlijks is in Nederland voor deze verwarming zo'n 30 miljoen kubieke meter aardgas nodig: dat is een aanzienlijke hoeveelheid. Daarom is onderzocht of dit efficiënter kan. En dat kan: op meet- en regelstation Nederweert is in 2013 tijdens een pilot een drukverlaging toegepast van 2 bar gedurende de zomerperiode. Dat heeft op het gasontvangstation een brandstofgasbesparing en bijbehorende CO₂-reductie opgeleverd van ongeveer 5%.

Methaanemissie

We nemen ook maatregelen om methaanemissie tijdens werkzaamheden te beperken. Daar waar mogelijk en haalbaar is, zetten we een mobiele hercompressor of een mobiele verbrandingsinstallatie in. Hiermee kunnen we het afblazen van gas bij werkzaamheden beperken. In onze resultatenhoofdstuk geven we een toelichting op de besparingen die we met de inzet van hercompressie hebben bereikt evenals onze concrete inspanningen op het gebied van energie-efficiency.

Duurzaam vervoer

Een van onze collectieve doelstellingen is het reduceren van het aantal zakelijke kilometers. Daarom stimuleren we het gebruik van andere vergadertechnieken dan het fysiek bij elkaar zitten van medewerkers. Dat doen we bijvoorbeeld door goede faciliteiten te bieden voor teleconferencing, videoconferencing en thuiswerken. Om goed te kunnen thuiswerken, hebben we in 2013 een forse stap gezet in de technologische ondersteuning voor thuiswerken. De meeste medewerkers beschikken over een mobiele (smart-)telefoon. In 2013 hebben we een nieuwe ICT-architectuur en nieuwe computers voor alle medewerkers geïnstalleerd. Deze stellen onze medewerkers in staat tijd- en plaatsonafhankelijk (samen) te werken. Dit draagt bij aan een effectievere bedrijfsvoering en meer werkplezier. Desondanks zijn we ervan overtuigd dat het vanuit de teamworkgedachte goed is dat medewerkers geregeld samenkomen.

VGM-programma 2014

Aan de hand van het VGM-Managementreview 2011 – 2012, dat als basis dient voor het VGM-beleid, zullen we in 2014 het volgende VGM-programma uitvoeren:

Externe veiligheid
Hoge prioriteit voor het bereiken van overeenstemming met I&M over rekenmethodiek inrichtingen.
Verdere aandacht voor het voorkomen van leidingschades, met name bij geringe dekking bij leidingen.
Technische veiligheid
Knelpunten aan drukbeheersingssystemen oplossen.
Het proces met betrekking tot onderhoudsconcepten verbeteren.
Implementeren van KPI's met betrekking tot technische- en procesveiligheid.
Arbeidsveiligheid
Stimuleren gedragsverandering op de werkvloer ten aanzien van arbeidsveiligheid.
Verhogen van het kennisniveau over arbeidsveiligheid.
Milieu en duurzame ontwikkeling
Implementeren van het strategieplan footprint.
Het onderzoeken en vergelijken van meetmethoden voor sluipende aardgasemissies.
Starten van een programma voor het meten en het voorkomen van sluipende aardgasemissies op de gasontvangststations.
Toepassen van drukverlaging op een aantal meet- en regelstations gedurende de zomerperiode om aardgasverbruik te verminderen.
Starten met een project voor het realiseren van een rookgasreiniging in de uitlaat van compressoren. Deze technologie is een van de maatregelen om de compressoren te laten voldoen aan de nieuwe NO _x -emissie eisen.
Optimalisatie van de energie-efficiency op gasontvangststations.
Gasunie Deutschland zal een register aanmaken waarin gegevens worden opgenomen van aardgasemissies van verschillende onderdelen van het gastransportsysteem. Dit om uiteindelijk methaanemissies te verminderen.
VGM-cultuur en communicatie
Continue aandacht voor het stimuleren van het veiligheidsbewustzijn en –gedrag.
Bevorderen VGM-bewustzijn management en medewerkers.

Awareness

Zowel in Nederland als in Duitsland hebben we in 2013 veel aandacht besteed aan awarenesscampagnes voor onze medewerkers met betrekking tot CO₂-compensatie van zakelijke kilometers en andere activiteiten. Gasunie Duitsland is in 2013 een programma gestart voor CO₂-compensatie van trein- en vliegreizen.

Indicatoren		Eenheid	2009	2009	2009	2010	2010	2010	2011	2011	2011	2012	2012	2012	2013	2013	2013
<u>Veiligheid 2009 -</u>			GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal
<u>2013</u>																	
Ongevallen met verzuim; frequentie-index voor Gasunie- medewerkers	Ongevallen met verzuim per 1 miljoen werkuren		0,8	0	- ²⁾	0,4	0	- ²⁾	0,4	0	- ²⁾	0	- ¹⁾	0,4	0,8	0	- ²⁾
Ongevallen met verzuim; frequentie-index derden	Ongevallen met verzuim per 1 miljoen werkuren		2,1	4,9	- ²⁾	2,1	0	- ²⁾	1,5	0	- ²⁾	1,4	- ¹⁾	1,7	1,0	0	- ²⁾
Ongevallen met verzuim; frequentie-index totaal	Ongevallen met verzuim per 1 miljoen werkuren		1,6	1,7	- ²⁾	1,4	0	- ²⁾	1,1	0	- ²⁾	0,8	- ¹⁾	1,2	0,9	0	- ²⁾
Reportable ⁴⁾ ongevallen; frequentie-index totaal	Reportable ongevallen per 1 miljoen werkuren		6,2	-	-	7,2	0	6,7	4,7	0	4,3	2,1	- ¹⁾	2,5	3,9	0	3,6
Ongevallen met verzuim																	
- Gasunie-medewerkers	Aantal		2	0	2	1	0	1	1	0	1	0	1	1	2	0	2
- Derden	Aantal		10	1	11	10	0	10	7	0	7	5	2	7	3	0	3
Ongevallen zonder verzuim																	
(inclusief vervangend werk)																	
- Gasunie-medewerkers	Aantal		4	0	4	10	0	10	7	0	7	1	0	1	6	0	6
- Derden	Aantal		28	0	28	30	0	30	21	0	24	6	0	6	10	0	10
Reportable ongevallen	Aantal		45	-	45	51	0	51	31	0	31	12	3	15	21	0	21
Potentieel ernstige situaties	Aantal		21	-	21	11	-	11	6	-	6	17	-	17	20	0	20
Schade aan Gasunie- gasleidingen:																	
- Graafschade door derden	Aantal		8	0	8	2	0	2	6	1	7	5	0	5	6	0	6
- Constructie/materiaalfouten	Aantal		0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	1	0	1
- Foutieve aanboringen	Aantal		0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0
- Overige	Aantal		0	0	0	1 ⁴⁾	0	1 ⁴⁾	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Leidingbeschadigingen met gasuitstroom	Aantal		0	0	0	1 ⁴⁾	0	1 ⁴⁾	1	0	1	1	0	1	0	0	0
Gemelde leidingbeschadigingen	Aantal		0	- ¹⁾	0	0	- ¹⁾	0	1	- ¹⁾	1	1	- ¹⁾	1	0	0	0

Indicatoren	Eenheid	2009	2009	2009	2010	2010	2010	2011	2011	2011	2012	2012	2012	2013	2013	2013
<u>Veiligheid 2009 -</u>		GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal
<u>2013</u>																

**Gasuitstroom-incidenten;
vergelijking Gasunie-EGIG**

- EGIG	Aantal incidenten per 1.000 km per jaar	-	- ¹⁾	0,359	-	- ¹⁾	0,352	-	- ¹⁾	0,344	-	- ²⁾	0,344	-	- ²⁾	nnb
- Gasunie	Aantal incidenten per 1.000 km per jaar	0,336	- ¹⁾	0,336	0,327	- ¹⁾	0,327	0,320	- ¹⁾	0,320	0,316	- ²⁾	0,316	0,308	- ²⁾	0,308

Opmerkingen:

(1) Niet van toepassing op GUD.

(2) De indicatoren van GUN en GUD kunnen niet worden gecombineerd in verband met verschil in definities.

(3) Onder reportable ongevallen wordt verstaan: dodelijke ongevallen, ongevallen met verzuim en ongevallen met medische behandeling, zijnde niet EHBO.

(4) Klein gaatje (pin hole) veroorzaakt door corrosie.

Gezondheidsindicatoren 2009 - 2013

Indicator	Eenheid	2009	2009	2009	2010	2010	2010	2011	2011	2011	2012	2012	2012	2013	2013	2013
		GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal	GUN	GUD	Totaal
Ziekteverzuimpercentage (totaal)	Procenten	3,3	1,9	- ²⁾	2,8	2,7	- ²⁾	3,3	2,6	- ²⁾	3,3	-	- ²⁾	3,1	3,5	- ²⁾
- kortdurend verzuim	Procenten	0,9	1,2	- ²⁾	0,8	1,2	- ²⁾	0,8	- ¹⁾	- ²⁾	0,8	- ¹⁾	- ²⁾	0,8	- ¹⁾	- ²⁾
- middellang verzuim	Procenten	0,8	0,5	- ²⁾	0,6	0,9	- ²⁾	0,7	- ¹⁾	- ²⁾	0,6	- ¹⁾	- ²⁾	0,7	- ¹⁾	- ²⁾
- langdurig verzuim	Procenten	1,7	0,2	- ²⁾	1,4	0,6	- ²⁾	1,8	- ¹⁾	- ²⁾	1,8	- ¹⁾	- ²⁾	1,5	- ¹⁾	- ²⁾
Nul-ziekteverzuimpercentage	Procenten	40	41	- ²⁾	46,6	-	- ²⁾	46,5	-	- ²⁾	44,4	-	- ²⁾	43,0	-	- ²⁾
Ziekteverzuimfrequentie	Frequentie	1,2	1,3	- ²⁾	1,1	1,6	- ²⁾	1,1	- ²⁾	- ²⁾	1,1	- ²⁾	- ²⁾	0,9	- ²⁾	- ²⁾
Arbeidsgerelateerd verzuim (opgave door medewerker)	Aantal	1	0	1	10	0	10	9	0	9	14	0	14	9	0	9
Melding aan Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCB)	Aantal	0	- ¹⁾	0	0	- ¹⁾	0	1	- ¹⁾	1	1	- ¹⁾	1	1	- ¹⁾	1
Toetreding WIA (evt. partieel)	Aantal	2	- ¹⁾	2	2	- ¹⁾	2	3	- ¹⁾	3	3	- ¹⁾	3	2	- ¹⁾	2
Uitstroming WIA	Aantal	0	- ¹⁾	0	0	- ¹⁾	0	0	- ¹⁾	0	0	- ¹⁾	0	0	- ¹⁾	0

Opmerkingen:

(1) Niet van toepassing op GUD.

(2) De indicatoren van GUN en GUD zijn niet te combineren in verband met verschil in definities.

Milieu-indicatoren 2009 – 2013

Indicator	Eenheid	2009 GUN	2009 GUD	2009 Totaal	2010 GUN	2010 GUD	2010 Totaal	2011 GUN	2011 GUD	2011 Totaal	2012 GUN	2012 GUD	2012 Totaal	2013 GUN	2013 GUD	2013 Totaal
Hoeveelheid getransporteerd aardgas	Miljard m ³	99	22,6	121,6	111	24,6	135,6	102	24,5	126,5	105,0	24,2	129,2	116,0	23,9	139,9
Methaanemissie	Ton	6.111	741	6.852	6.480	741	7.221	6.740	436	7.176	6.705	363	7.068	9.514	690	10.204
CO₂-equivalentemissie																
Scope 1																
Leaseauto's	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,8	-	2,8
Dienstauto's	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,2	-	1,2
Gasverbruik in gebouwen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,6	-	1,6
Netwerkverliezen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	238	17	255
SF6	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gasverbruik installaties	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	200	113	313
Noodaggregaten	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,04	-	0,04
Koudemiddelen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,2	-	0,2
Totaal scope 1	Kton	361	87	448	404	106	510	316	106	422	332	121	453	444	131	575
Scope 2																
Warmtegebruik in gebouwen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Elektriciteitsverbruik in gebouwen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,3	-	3,3
Elektriciteitsverbruik installaties	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	164	-	164
Totaal scope 2	Kton	141	4	145	135	4	139	160	4	164	138	5	143	167	5	172
Scope 3																
Treinreizen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,01	-	0,01
Dienstreizen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	0,3
Woon-/werkverkeer	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,3	-	1,3
Vliegareizen	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	0,3
Inkoop N2	Kton	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,0	-	2,0
Totaal scope 3	Kton	46		46	16		16	7		7	2		2	4	-	4
Totaal scope 1 + 2 + 3	Kton	548	91	639	555	110	665	483	110	593	472	126	598	615	136	751
Aardgasverbruik	Miljoen m ³	115,4	34,2	149,6	132,0	44,6	176,6	82,7	59,0	141,7	89,4	64,7	154,1	104,4	64,3	168,7
Elektriciteitsverbruik	Miljoen kWh	299,0	5,8	304,8	284,5	6,5	291,0	338,9	6,7	345,6	382,5	7,3	389,8	441,2	7,4	448,6

Leidingwaterverbruik	Duizend m ³	41,9	2,1	44,0	50,7	2,1	52,7	39,0	3,2	42,2	33,1	1,7	34,8	46,5	1,8	48,3
NO _x -emissies																
NO _x -emissie (absoluut)	Ton	461	63	524	531	83	614	244	921	336	297	107	404	365	101	466
Inkoopgegevens hulpstoffen																
Dieselolie	Liter * 1.000	7	- ²⁾	- ²⁾	74	12	86	23	0	23	50	13	63	192	0	192
Methanol	Liter * 1.000	0,1	0	0,1	0	0	0	71	0	71	60	0	60	29	0	29
Smeerolie	Liter * 1.000	61	2,4	63,4	142	1,4	143,4	69	1,5	70,5	70	4	74	23	3	26
Glycol	Liter * 1.000	1	0	1	5,2	0	5,2	0	0	0	6	0	6	29	0	29
Odorant	Liter * 1.000	497	0	497	551	-	551	463	0	463	477	0	477	489	0	489
Stikstof ingekocht bij derden	Ton * 1.000	401	- ¹⁾	401	139	- ¹⁾	139	68	- ¹⁾	68	17	- ¹⁾	17	22	- ¹⁾	22
Stikstof uit eigen productie	Ton * 1.000	433	- ¹⁾	433	172	- ¹⁾	172	40	- ¹⁾	40	15	- ¹⁾	15	0	- ¹⁾	0
Stikstof Totaal	Ton * 1.000	834	- ¹⁾	834	311	- ¹⁾	311	108	- ¹⁾	108	32	- ¹⁾	32	22	- ¹⁾	22
Totaal aantal gemelde milieufwijkingen	Aantal	144	0	144	124	1	125	120	0	120	190	2	192	197	1	198
<i>Aantal terecht gemelde milieufwijkingen per aandachtsgebied</i>																
- Bodem	Aantal	44	0	44	23	0	23	21	0	21	27	1	28	25	0	25
- Water	Aantal	0	0	0	2	0	2	0	0	0	3	0	3	2	0	2
- Lucht	Aantal	96	0	96	94	0	94	90	0	90	105	0	105	105	0	105
- Overige	Aantal	4	0	4	5	1	6	9	0	9	22	1	23	16	1	17
Hoeveelheid gevaarlijk afval	Ton	1.804	-	1804	1.494	22	1.516	3.135	59	3.194	2.632	50	2.682	4.233	41	4.274
Hoeveelheid niet gevaarlijk afval	Ton	14.072	-	14.072	14.316	219	14.535	15.678	290	15.968	22.495	585	23.080	16.029	127	16.156
Afval verwijdering																
- Hergebruik	Procenten	88,2	- ²⁾	88,2	90,5	83,8	90,4	85,1	83,2	85,1	89,2	92,0	89,3	89,1	75,8	89,0
- Verbranden	Procenten	7,5	- ²⁾	7,5	6,3	9,5	6,3	6,5	16,8	6,7	4,4	7,9	4,5	1,7	24,2	1,8
- Storten	Procenten	4,3	- ²⁾	4,3	3,2	7,7	3,3	8,4	0,0	8,2	6,4	0,0	6,2	9,2	0,0	9,2

Opmerkingen:

(1) Niet van **toepassing** op GUD.

Milieuprestaties van Gasunie-locaties 2009-2013

In onderstaande tabellen zijn de wettelijk verplichte uitwerking van energie- en waterverbruik en emissies van grote locaties in Nederland weergegeven.

Overzicht energie- en waterverbruik in 2009, 2010, 2011, 2012 en 2013															
Locatie	Gas [m3 x1000]					Elektra [MWh]					Water [m3 * 1000]				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Alphen	63	151	47	48	43	209	318	249	269	305	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Beverwijk	6.376	12.142	2.077	2.969	4.882	1.487	1.602	1.423	1.455	1.470	0,4	0,5	0,4	0,2	0,6
Kootstertille	10	11	11	7	6	8.196	8.430	9.088	3.582	2.070	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
LNG	1.041	523	8.426	2.135	8.003	28.965	19.971	17.738	6.177	23.604	23,3	33,5	17,0	15,0	26,9
Oldeboorn	483	6.216	2.492	5.797	8.889	762	838	801	810	766	0,2	0,2	0,5	0,2	0,0
Ommen	13.950	12.515	4.122	15.058	16.798	106.080	50.037	21.806	12.124	9.564	1,5	1,7	2,0	1,6	1,3
Ravenstein	25.078	26.149	8.382	9.588.008	13.278.348	2.285	2.095	2.055	2.012	2.070	0,6	0,6	0,6	1,4	0,9
Spijk	24.084	17.113	6.306	4.833	3.419	1.708	1.627	1.383	1.334	1.251	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Wieringermeer	2.832	4.922	4.713	3.260	4.613	1.857	1.948	1.999	1.869	1.822	0,8	0,4	0,8	0,2	0,4
Zweckhorst	5.304	20.325	11.400	9.980	15.009	849	981	1.056	1.052	1.130	0,1	0,1	0,5	0,6	0,4
Grijpskerk	3	4	4	4	4	1.260	1.420	1.714	1.625	2.182	0,0	0,0	0,1	0,1	0,6
Anna Paulowna	0	10	8	13	16	126.313	163.691	117.615	133.674	158.216	0,1	0,8	0,2	0,4	0,0
Scheemda	-	-	-	-	0	-	12.121	70.557	94.127	97.971	-	-	-	-	0,0
Wijngaarden	-	-	-	-	0	-	-	2.707	19.405	48.418	-	-	-	-	0,9
Zuidwending	-	-	-	3.414	2.880	-	-	70.374	78.105	71.851	-	-	-	0	0,3

Overzicht emissies 2009, 2010, 2011, 2012 en 2013															
Locatie	NOx [ton]					Methaan [ton]					Kooldioxide [ton]				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Alphen	0	1	0	0	0	6	12	7	12	13	115	272	86	88	80
Beverwijk	14	32	6	7	15	213	239	145	334	358	11.465	21.754	3.724	5.311	8.732
Kootstertille	0	0	0	0	0	61	0	0	12	15	17	20	20	12	11
LNG	1	1	1	0	1	386	216	1.007	401	525	1.874	942	15.097	4.170	14.313
Oldeboorn	1	16	7	18	26	99	147	111	178	143	871	11.137	4.466	10.368	15.897
Ommen	44	45	12	71	77	637	897	662	970	931	25.093	22.432	7.398	26.940	30.050
Ravenstein	77	83	20	29	41	375	366	325	210	294	45.088	46.848	15.020	17.151	23.743
Spijk	248	175	70	50	34	512	454	274	292	242	51.683	36.214	11.328	10.216	7.708
Wieringermeer	11	21	23	14	23	122	168	150	372	423	5.096	8.822	8.448	5.835	8.254
Zweekhorst	31	127	74	68	107	150	153	201	152	170	9.539	36.412	20.425	17.850	26.840
Grijpskerk	0	0	0	0	0	0	0	0	9	34	5	8	7	7	8
Anna Paulowna	0	0	0	0	0	21	5	23	33	27	3	20	17	26	28
Scheemda	-	-	-	-	0	-	-	-	33	18	-	-	-	-	0
Wijngaarden	-	-	-	-	0	-	-	-	46	21	-	-	-	-	0
Zuidwending	-	-	-	3	0	-	-	244	801	70	-	-	5.745	6.120	5.150

In onderstaande tabel is de uitwerking van energieverbruik en emissies van grote locaties in Duitsland weergegeven.

Locatie	Gas m3 * 1.000					NO _x [ton]					Methaan [ton]					CO ₂ [ton]				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Rysum	26.106	22.025	32.960	41.761	28.975	49,2	42,0	52,0	66,5	45,0	84,9	59	74	76	49	55.562	47.179	54.191	68.896	52.025
Bunder Tief	1.309	1.537	327	90	73	2,4	3,0	0,0	0,1	0,0	24,8	23	12	7	7	2.510	2.965	455	69	94
Folmhusen	3.308	7.489	5.810	2.902	4.145	6,0	14,0	4,0	5,3	5,4	75,4	62	59	56	82	5.912	13.727	4.329	5.395	6.927
Wardenburg	614.000	2.902	5.122	5.253	7.613	0,9	5,0	9,0	9,2	11,6	73,6	58	54	47	54	940.000	5.230	9.795	9.565	12.934
Achim	1.794	8.155	9.494	9.558	14.330	3,0	15,0	18,0	17,7	25,7	132,6	208	117	115	127	2.986	14.566	18.268	18.328	25.787
Holtum	122.000	102	184	1.844	142	0,1	0,0	0,0	2,8	0,1	22,5	3	21	37	32	181.000	196	186	2.936	170
Ellund	626.000	937	3.674	2.145	5.020	1,1	2,0	6,0	3,4	8,1	10,6	31	41	11	13	1.244	1.868	6.083	3.486	8.662
Quarnstedt	52.500	1.060	1.140	1.070	3.066	0,0	2,0	2,0	1,7	4,9	16,6	60	12	11	16	60.000	1.923	1.847	1.754	5.931
Totaal	33.931	44.206	58.712	64.623	63.364	63,0	83,0	92,0	107,0	100,8	0	504	390	359	380	69.397	87.654	95.155	110.428	112.530
Leidingnet	4.279	4.279	245	85	910	-	-	-	-	0,2		-	-		310	17.000	-	-	-	767
Biogas inst.					6					0,0										12
Totaal	38.210	48.485	58.958	64.708	64.280	63,0	83,0	92,0	107,0	101,1	741	504	781	359	690	69.414	87.654	95.155	110.428	113.308

Bijlage V: GRI tracking table

GRI-index

Strategie en Analyse			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
1.1	RvC en directie over relevantie van duurzame ontwikkeling en haar strategie	Voorwoord van de EB, Strategie, Verslag van de RvC	
1.2	Beschrijving belangrijke gevolgen, risico's en mogelijkheden	Voorwoord van de EB, Strategie, Risicomanagement, Onze resultaten, Financiële risico's (jaarrekening)	
Organisatieprofiel			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
2.1	Naam van de organisatie	Profiel	
2.2	Belangrijkste producten en diensten	Profiel	
2.3	Operationele structuur	Profiel	
2.4	Locatie hoofdkantoor	Profiel	
2.5	Aantal landen waar het bedrijf actief is	Profiel	
2.6	Eigendomsstructuur en de rechtsvorm	Corporate Governance	
2.7	Afzetmarkten	Bijlage III: Product- en leveranciersinformatie	
2.8	Omvang van de organisatie	Profiel	
2.9	Veranderingen wat betreft omvang, structuur of eigendom	Profiel, Verslag van de Raad van Bestuur	
2.10	Onderscheidingen in verslagperiode	Geen.	
Verslagparameters			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
3.1	Verslagperiode	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes	
3.2	Datum van het meest recente verslag	April 2013	

3.3	Verslaggevingscyclus (jaarlijks, tweejaarlijks, etc.)	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes (jaarlijks)	
3.4	Contactpunt voor vragen over het verslag of de inhoud ervan	Colofon	achterzijde
3.5	Proces voor het bepalen van de inhoud van het verslag	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes (verslaggevingsbeleid)	
3.6	Afbakening van het verslag	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes (reikwijdte & afbakening)	
3.7	Beperkingen voor reikwijdte of afbakening van verslag	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes (reikwijdte & afbakening)	
3.8	Entiteiten die de vergelijkbaarheid verslagperioden/verslaglegging beïnvloeden	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid en Bijlage II: verslaggevingsprincipes	
3.9	Technieken en berekeningsgrondslagen voor gegevensmetingen	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes (meet- en registratiesystemen)	
3.10	Herformulering van eerder verstrekte informatie	Profiel: voetnoot Kerncijfers Resultaten milieu (GHG- scopes)	
3.11	Veranderingen van invloed op vergelijkbaarheid met vorige verslagperiodes	Resultaten milieu (GHG- scopes)	
3.12	GRI inhoudsopgave	Bijlage V	
3.13	Beleid en huidige praktijk met betrekking tot externe assurance van het verslag	Bijlage II: Verslaggevingsprincipes (verificatie) + Gecombineerde controleverklaring en assurance rapport van de accountant	

Bestuur, verplichtingen, betrokkenheid

Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
4.1	Bestuursstructuur van de organisatie	Profiel (Organigram)	
4.2	Heeft voorzitter van hoogste bestuurslichaam een leidinggevende functie?	Corporate Governance (samenstelling EB)	
4.3	Aantal onafhankelijke en/of niet-leidinggevende leden van hoogste bestuurslichaam	Geen. Corporate Governance (samenstelling EB)	
4.4	Mechanismen om aanbevelingen/medezeggenschap uit te oefenen op hoogste bestuurslichaam	Corporate Governance (samenstelling Ondernemingsraad), Medewerkers (medezeggenschap)	
4.5	Koppeling tussen vergoedingen en prestaties van de organisatie	Medewerkers (collectieve targets), Corporate Governance (Remuneratiebeleid EB)	

4.6	Processen waarborging vermijden strijdige processen	Corporate Governance	
4.7	Bepalen kwalificaties en expertise van leden hoogste bestuurslichaam	Corporate Governance (Verslag van de RvC)	
4.8	Intern ontwikkelde missie- of beginselverklaringen, gedragscodes en uitgangspunten	Corporate Governance, Strategie	
4.9	Procedures hoogste bestuurslichaam om economische, milieugerelateerde en sociale prestaties te overzien	Corporate Governance (Verslag van de RvC)	
4.10	Evaluatieprocessen ter evaluatie eigen prestaties van hoogste bestuurslichaam	Corporate Governance (Verslag van de RvC)	
4.11	Toepassing voorzorgsprincipe	-	-
4.12	Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale initiatieven	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (ketenbeheer)	
4.13	Lidmaatschap van verenigingen en/of internationale belangenorganisaties	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (ketenbeheer)	
4.14	Groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken	Gasunie in de samenleving (Relatie met stakeholders)	
4.16	Benadering van belanghebbenden	Gasunie in de samenleving (Relatie met stakeholders)	
4.17	Onderwerpen en vraagstukken n.a.v. betrokkenheid belanghebbenden	Gasunie in de samenleving (Relatie met stakeholders)	

Economische indicatoren

Indicator	Omschrijving	Verwijzing	
EC1	Directe economische waarden die zijn gegenereerd en gedistribueerd, waaronder inkomsten, operationele kosten, personeels-vergoedingen, donaties en overige maatschappelijke investeringen, ingehouden winst en betalingen aan kapitaalverstrekkers en overheden	Jaarrekening	
EC2	Financiële gevolgen en andere risico's en mogelijkheden voor de organisatie in samenhang met klimaatverandering	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu, Ketenbeheer)	
EC3	Dekking pensioenverplichtingen	Jaarrekening	
EC4	Significante steun van de overheid	-	-

Milieuprestatie-indicatoren

Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
EN1	Totale hoeveelheid gebruikte materialen naar gewicht of volume	-	-
EN3	Direct energieverbruik door primaire energiebron	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu)	
EN5	Energie die bespaard is door besparingen en efficiencyverbeteringen	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu, hercompressie)	
EN6	Initiatieven t.b.v. energie-efficiënte/duurzame energieproducten en diensten + verlaging energie-eisen als resultaat van deze initiatieven	Onze resultaten in 2013 (Transitie naar meer duurzaam energiegebruik)	
EN6	Initiatieven resulterend in reductie energiebehoefteverbruik	Onze resultaten in 2013 (Transitie naar meer duurzaam energiegebruik)	
EN7	Initiatieven om indirecte energieconsumptie te reduceren	Onze resultaten in 2013 (Transitie naar meer duurzaam energiegebruik)	
EN8	Totale wateronttrekking per bron	-	-
EN9	Waterbronnen, significant beïnvloed door wateropname	-	-
EN10	Percentage en totaal volume van gerecycled of hergebruikt water	-	-
EN11	Locatie en grootte van grondbezit, -huur, -beheer of gebieden grenzend aan beschermd natuurgebied en grenzend aan gebieden met hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden	-	-
EN12	Beschrijving van significante gevolgen van activiteiten, producten en diensten op biodiversiteit in beschermde gebieden en gebieden met hoge biodiversiteits waarde buiten beschermde gebieden	-	-
EN13	Beschermde of herstelde leefgebieden	-	-
EN14	Strategieën, recente acties en plannen voor de toekomst om de impact op de biodiversiteit te beheren	-	-
EN15	Aantal IUCN Red list soorten en nationale beschermde diersoorten met leefgebieden in gebieden die worden beïnvloed bij uitvoerend werk, benoemd met het risico van uitsterven	-	-
EN16	Totale directe en indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid	

		(Milieu), Bijlage	
EN17	Overige relevante broeikasgasemissies	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (Milieu)	
EN18	Initiatieven en realisatie emissie van broeikasgassen	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu)	
EN19	Emissies van ozonaantastende stoffen naar gewicht	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (Milieu)	
EN20	NOx, SOx en andere significante luchtmissies naar type en gewicht	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (Milieu)	
EN21	Totale waterafvoer naar kwaliteit en bestemming	-	-
EN22	Totaalgewicht afval naar type en verwijderingsmethode	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu)	
EN23	Totaal aantal en volume van significante verspillingen	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu), Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (Milieu)	
EN24	Gewicht van getransporteerd, geïmporteerd, geëxporteerd of verwerkt afval dat als gevaarlijk geldt op grond van bijlage I, II, III en VIII van de Conventie van Bazel en het percentage afval dat internationaal is getransporteerd	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu)	
EN25	Identiteit, grootte, beschermingsstatus en biodiversiteitswaarde van waterlichamen en gerelateerde leefgebieden significant beïnvloed door uitstoot waterstromingen door de organisatie	-	-
EN26	Initiatieven ter compensatie van de milieugevolgen van producten en diensten en de omvang van deze compensatie	-	-
EN27	Percentage producten verkocht en heringezameld verpakkingsmateriaal naar categorie	-	-
EN28	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van milieuwetgeving en - regelgeving	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (Milieu)	

EN29	Significante milieugevolgen van transport van producten en andere goederen en materialen die worden gebruikt voor de activiteiten van de organisatie en het vervoer van personeelsleden	-	-
EN30	Totale milieubeschermingsuitgaven en investeringen per type	-	-
Arbeidsomstandigheden en indicatoren voor volwaardig werk			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
LA1	Totale personeelsbestand naar type werk, arbeidsovereenkomst en regio met geslachtspercentage	Medewerkers	
LA2	Totaal van nieuw aangenomen personeel, aantal en snelheid personeelsverloop per leeftijdsgroep, geslacht en regio	Medewerkers	
LA3	Voordelen voor voltijdmedewerkers en niet voor deeltijdmedewerkers, per significante activiteit	-	-
LA4	Percentage medewerkers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt	Medewerkers (Plaatsing onder de cao)	
LA5	Minimale aankondigingstermijn organisatiebeschrijvingen	-	-
LA6	Percentage van totale personeelsbestand vertegenwoordigd in formele gezamenlijke arbo-commissies van werkgevers en werknemers	-	-
LA7	Letsel-, beroepsziekte-, uitvaldagen- en verzuimcijfers en het aantal werkgerelateerde sterfgevallen per regio en geslacht	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (tabel Gezondheidsindicatoren)	
LA8	Opleidings-, trainings-, advies-, preventie- en risicobeheersingsprogramma's	Medewerkers (Organisatieontwikkeling)	
LA9	Afspraken over arbo-onderwerpen vastgelegd in formele overeenkomsten met vakbonden	-	
LA10	Gemiddeld aantal uren dat een medewerker per jaar besteedt aan opleidingen	Medewerkers (Organisatieontwikkeling)	
LA11	Programma's voor competentie management en levenslang leren	Medewerkers (Duurzame inzetbaarheid)	
LA12	Percentage medewerkers dat regelmatig wordt ingelicht omtrent prestatie- en loopbaanontwikkeling	Medewerkers (Prestatie en loopbaanontwikkeling)	
LA13	Samenstelling van bestuurslichamen en onderverdeling van medewerkers per categorie, naar geslacht, leeftijdsgroep, het behoren tot een bepaalde maatschappelijke minderheid en andere indicatoren van diversiteit	-	-
LA14	Verhouding tussen basissalarissen van mannen en vrouwen	Medewerkers (Arbeidsvoorwaarden)	

LA15	Terugkeer naar werk na ouderschapsverlof, uitgesplitst naar geslacht	-	-
Mensenrechten			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
HR1	Percentage en totaal aantal aanmerkelijke investeringsovereenkomsten en contracten waarin clausules over mensenrechten zijn opgenomen	-	-
HR2	Percentage belangrijke toeleveranciers, aannemers en andere business partners die zijn getoetst op mensenrechten en waarbij actie is ondernomen	-	-
HR3	Totaal aantal uur medewerkerstraining besteed aan beleid en procedures betreffende mensenrechten	-	-
HR4	Totaal aantal gevallen van discriminatie en de getroffen maatregelen	-	-
HR5	Activiteiten (en activiteiten van significante leveranciers) waarvan is vastgesteld dat daarbij een aanzienlijk risico zou kunnen gelden en getroffen maatregelen m.b.t. vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen	-	-
HR6	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat daarbij een aanzienlijk risico zou kunnen gelden en getroffen maatregelen tegen kinderarbeid	Resultaten op het gebied van veiligheid, milieu en ketenverantwoordelijkheid (Milieu, afvalverwerking)	
HR7	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat daarbij een aanzienlijk risico zou kunnen gelden en getroffen maatregelen tegen gedwongen arbeid	-	-
HR8	Percentage veiligheidspersoneel getraind in de organisaties geldende beleid of procedures over onderdelen van mensenrechten welke relevant zijn voor de activiteiten	-	-
HR9	Totaal aantal incidenten dat betrekking heeft op de schending van rechten van de inheemse bevolking en genomen acties	-	-
HR10	Percentage en totaal aantal activiteiten die zijn onderworpen aan een impactbeoordeling op mensenrechten	-	-
HR11	Aantal klachten gerelateerd aan mensenrechten, dat is gemaakt, geadresseerd en opgelost door formele mechanismen	-	-
Maatschappij			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
SO1	Percentage van bedrijfsonderdelen dat lokale maatschappelijke betrokkenheid, impactassesments- en ontwikkelingsprogramma's heeft opgezet	-	-
SO2	Bedrijfseenheden geanalyseerd op corruptie-gerelateerde risico's	-	-
SO3	Medewerkers getraind op aspecten van anti-corruptie	Medewerkers (gedragscode)	

SO4	Maatregelen tegen corruptie	Medewerkers (gedragscode)	
SO5	Standpunten betreffende publiek beleid en deelname aan de ontwikkeling ervan, evenals lobbyen	Voorwoord van de EB, Strategie	
SO6	Totaalwaarde van financiële en niet-financiële contributies aan politieke partijen, politici, en gerelateerde instituten naar land	-	-
SO7	Totaal aantal rechtszaken vanwege concurrentiebelemmerend gedrag, anti-kartel-, en monopolistische praktijken, alsmede de resultaten van deze rechtszaken	-	-
SO8	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van wet- en -regelgeving	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (monetaire boetes)	74
SO9	Bedrijfsonderdelen met significant potentiële of negatieve impact op lokale gemeenschap	-	-
SO10	Preventie- en mitigatiemaatregelen die zijn geïmplementeerd ter voorkoming van significante potentiële of negatieve impact op lokale gemeenschap	-	-
Productverantwoordelijkheid			
Indicator	Omschrijving	Verwijzing	Blz.
PR1	Levensduurstadia waarin de gevolgen van producten en diensten voor gezondheid en veiligheid worden beoordeeld met het oog op verbetering en het percentage van belangrijke product- en diensten-categorieën die aan dergelijke procedures onderhevig zijn.	-	-
PR2	Aantal nalatigheidsincidenten met gezondheids- en veiligheidsgevolgen van producten en services gedurende hun levensduur, naar type uitkomst	-	-
PR3	Type en hoeveelheid productinformatie verplicht door procedures	-	-
PR4	Aantal nalatigheidsincidenten, met reguleringen en vrijwillige codes betreffende product- en service-informatie, naar type uitkomst	-	-
PR5	Beleid ten aanzien van klanttevredenheid, met inbegrip van resultaten van onderzoeken naar de klanttevredenheid	Gasunie in de samenleving (Feedback van stakeholders)	
PR6	Type en hoeveelheid productinformatie verplicht door procedures	-	-
PR7	Aantal nalatigheidsincidenten, met reguleringen en vrijwillige codes betreffende marketing communicatie, incl. advertenties, promoties en sponsoring naar type uitkomst	-	-
PR8	Totaal aantal gegronde klachten betreffende privacy inbreuk en het verlies van klantgegevens	-	-
PR9	Monetaire waarde van significante boetes wegens het niet-naleven van wet- en -regelgeving betreffende de levering en het gebruik van producten en diensten	Bijlage IV: Overige data op het gebied van veiligheid, ketenverantwoordelijkheid en milieu (monetaire boetes)	

